

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Oversigt

over

Selskabets Virksomhed

1983–1984

Annual Report

With an English Summary

Kommissionær: Munksgaard

København 1984

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab udgiver følgende publikationsrækker:

The Royal Danish Academy of Sciences and Letters issues the following series of publications:

	<i>Bibliographical Abbreviation:</i>
Oversigt over Selskabets Virksomhed (8°) <i>(Annual Report in Danish)</i>	Overs. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Meddelelser (8°)	Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Skrifter (4°) <i>(History, Philology, Philosophy, Archaeology, Art History)</i>	Hist. Filos. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°) <i>(Mathematics, Physics, Chemistry, Astronomy, Geology)</i>	Mat. Fys. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Biologiske Skrifter (4°) <i>(Botany, Zoology, General Biology)</i>	Biol. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Adresse/*The address is:*

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab/
The Royal Danish Academy of Sciences and Letters,
H. C. Andersens Boulevard 35,
DK-1553 Copenhagen V,
Denmark.*

Selskabets kommissionær/*The publications are sold by the agent of the Academy:*

MUNKSGAARD EKSPORT- OG TIDSSKRIFTSERVICE/
MUNKSGAARD EXPORT AND SUBSCRIPTION SERVICE
Nørre Søgade 35,
DK-1370 Copenhagen K.
Denmark.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Oversigt

over

Selskabets Virksomhed

1983–1984

Annual Report

With an English Summary

Kommissionær: Munksgaard

København 1984

Redaktionen sluttet den 30. juni 1984.
Færdig fra trykkeriet oktober 1984.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Selskabets medlemmer	5
Tillidshverv	37
Møder	60
Behandlede sager	74
Regnskaber	
Selskabet	86
Selskabets Bidragsfond	89
Niels Bohr Legatet	91
Beretninger fra udvalg, kommissioner, nationalkomiteer etc.	
Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark	92
European Science Foundation	93
Udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturenes historie	94
Forskningsarealer	96
Udforskning af Danmarks ældste landbrug og de samtidige naturforhold	99
Undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie	101
Corpus Lexicographorum Graecorum	102
Thesaurus Linguae Latinae	102
Carlsbergfondets syriske ekspeditioner	103
Den oldrussisk-nedertyske håndbog	104
Nobelsymposium 58 i Stockholm	104
12. internationale klassisk-arkæologkongres i Athen	105
Det finske videnskabsakademis 75 års jubilæum i Helsingfors	106
Council for International Organization of Medical Sciences	107
Union Académique Internationale	108
Corpus Vasorum Antiquorum	110
Novum Glossarium Mediae Latinitatis	110
Monumenta Musicae Byzantinae	111
A Critical Pāli Dictionary	112
Corpus Antiquitatum Americanensium	113
Fontes Historiae Africanae	113
Sylloge Nummorum Graecorum	114
Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae	114
Atlas Linguarum Europae	115
Jewish Art Index	115

International Council of Scientific Unions	116
International Astronomical Union	117
International Union of Pure and Applied Biophysics	117
International Union of Pure and Applied Physics	118
International Mathematical Union	118
International Union of Biochemistry	118
International Union of Biological Sciences	119
International Union of Microbiological Societies	119
International Union of Nutritional Sciences	119
International Union of Theoretical and Applied Mechanics	120
World Climate Research Program	120
Committee on Space Research/Scientific Committee on Solar Terrestrial Physics	121
International Union of Radio Science	121
International Geographical Union	121
International Union of Crystallography	122
International Union of Geodesy and Geophysics	123
International Union of Geological Sciences	126
International Mineralogical Association	127
Inter-Union Commission on the Lithosphere	128
International Association of Engineering Geology	128
International Association for Quaternary Research	129
International Union of the History and Philosophy of Science	129
International Union of Immunological Societies	130
International Union of Pure and Applied Chemistry	131
International Union of Physiological Sciences	131
International Union of Psychological Sciences	132
Scientific Committee on Oceanic Research	133
Mindeord	
Peter Skautrup ved Poul Andersen	136
Aksel E. Christensen ved E. Ladewig Petersen	148
Niels Skyum-Nielsen ved Svend Ellehøj	160
Jørgen Kruse Bøggild ved N. O. Lassen	170
Tyge Wittrock Böcher ved Kai Larsen	180
Aage Hansen ved Poul Lindegård Hjorth	190
Summary of the Report	203

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Sekretariat

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 35, 1553 København V. (01) 11 32 40*

Kontortid: Kl. 9.00-15.00

Fuldmægtig: Lise Fremm, Peter Bangsvej 115, 2000 København F

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Protector: HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

PRÆSIDIUM

Præsident: Professor Jens Lindhard

Vicepræsident og formand for den humanistiske klasse:

Rigsantikvar, professor, dr. phil. Olaf Olsen

Vicepræsident og formand for den naturvidenskabelige klasse:

Professor, dr. phil. Henning Sørensen

Sekretær: Professor, dr. med. Christian Crone

Redaktør og arkivar: Administrator, dr. phil. Erik Dal

Kasserer: Professor, dr. phil. Aage Winther

Formand for kassekommissionen:

Professor, dr. phil. C. J. Becker

Formand for Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark:

Professor, dr. phil. Mogens Blegvad

Fh. præsident: Professor, dr. phil. P. J. Riis

INDENLANDSKE MEDLEMMER HUMANISTISKE KLASSE

Andersen, Ellen (f. 1.3.1937), dr. polit., professor i økonomi ved Kbh.s Universitet. Buddingevej 26 A, 2800 Lyngby (1984)

Andersen, Poul Max Henrik (f. 8.6.1901), dr. phil., professor i dansk dialektologi ved Kbh.s Universitet. Markvej 11, 2400 Kbh. NV (1968)

Asmussen, Jes Peter (f. 2.11.1928), dr. phil., professor i iransk filologi ved Kbh.s Universitet. R^l. – Selskabets bibliotekar. – Bredgade 77, 1260 Kbh. K (1973)

†Bach, Peter Heinrich Nielsen (f. 17.7.1905, d. 28.6.1984), dr. phil.,

- professor i germansk filologi ved Aarhus Universitet. *K. Æblehaven* 1, 8240 Risskov (1974)
- Bagge, Povl (f. 30.11.1902), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. Sortedam Dossering 69, 2100 Kbh. Ø (1962)
- Becker, Carl Johan (f. 3.9.1915), dr. phil., professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Kbh.s Universitet. *R'*. – Formand for kassekommissionen. – Egernevej 23, 2000 Kbh. F (1961)
- †Bjerrum, Anders Poulsen (f. 12.3.1903, d. 7.1.1984), dr. phil., prof. i dansk sprog ved Kbh.s Universitet. Skovgårdsvej 8, 2920 Charlottenlund (1971)
- Blegvad, Mogens (f. 25.6.1917), dr. phil., professor i filosofi ved Kbh.s Universitet. *R'*. – Formand for Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark. – Soldalen 7, 2100 Kbh. Ø (1973)
- Bredsdorff, Elias Lunn (f. 15.1.1912), dr. phil., fh. Reader in Scandinavian Studies ved universitetet i Cambridge, Engl. Kronprinsesse Sofies Vej 28, 2000 Kbh. F (udenl. medl. 1975, indnl. medl. 1980)
- Brøndsted, Mogens Holger (f. 12.11.1918), dr. phil., professor i nordisk litteratur ved Odense Universitet. Åløkken 50, 5250 Odense SV (1978)
- Christensen, Bent (f. 20.11.1921), dr. jur., professor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet. Soldalen 3, 2100 Kbh. Ø (1982)
- †Christensen, Christen Torben (f. 29.3.1921, d. 8.9.1983), dr. theol., professor i kirkehistorie ved Kbh.s Universitet. *R'*. Skovduevej 13, 2970 Hørsholm (1978)
- Christensen, Johnny Carl (f. 5.3.1930), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Kbh.s Universitet. Kristianiagade 6, 2100 Ø (1979)
- Christiansen, Sofus Emil (f. 23.6.1930), dr. phil., professor i geografi (med særligt henblik på landbrugsgeografi og økologisk kulturgeografi) ved Kbh.s Universitet. Hummeltoften 16, 2830 Virum (1979)
- Dahlerup, Troels (f. 3.12.1925), dr. theol., professor i nyere historie ved Aarhus Universitet. *R. Bøgebjergvej* 10, 8270 Højbjerg (1983)
- Dal, Per Johan Erik (f. 20.12.1922), dr. phil., administrator ved Det danske Sprog- og Litteraturselskab. *R'*. – Selskabets redaktør. – Forchammersvej 1, 1920 Kbh. V (1971)
- Dalgård, Sune Bysted (f. 9.5.1922), dr. phil., landsarkivar ved Landsarkivet for Sjælland. *R. Italiensvej* 56, 2300 Kbh. S (1974)
- Danø, Sven (f. 22.2.1922), dr. polit., professor i driftsøkonomi ved Kbh.s Universitet. Helsingevej 41, 2830 Virum (1983)
- Egerod, Søren Christian (f. 8.7.1923), dr. phil., professor i østasiatiske sprog (med særligt henblik på kinesisk) ved Kbh.s Universitet. *K. Rågevej* 10, 2900 Hellerup (1971)

- Ejskjær, Inger Jensen (f. 20.5.1926), dr. phil., professor i dansk dialektologi ved Kbh.s Universitet. *R.* Højbovænge 48, 3500 Værløse (1981)
- Ellehøj, Svend Aage Jensen (f. 8.9.1924), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. *R'.* Otto Mønstedts Gade 1, 1571 Kbh. V (1970)
- Eller, Povl Henrik (f. 8.11.1925), dr. phil., museumsdirektør ved Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg. *R.* Frederiksborg Slot 4, 3400 Hillerød (1982)
- Estrup, Hector (f. 16.1.1934), dr. polit., professor i nationaløkonomi ved Kbh.s Universitet. Skaføgård, 8544 Mørke (1980)
- Favrholdt, David Cornaby (f. 24.4.1931), dr. phil., professor i filosofi ved Odense Universitet. Oehlschlægersvej 57, 5000 Odense C (1976)
- Fink, Troels Marstrand Trier (f. 18.4.1912), dr. phil., professor i historie ved Aarhus Universitet. *K.* Vægterpladsen 1, 6200 Åbenrå (Udenl. medl. 1974, indenl. medl. 1977)
- Fischer, Erik (f. 8.10.1920), mag. art., overinspektør, lektor i kunsthistorie ved Kbh.s Universitet. *R.* Den kgl. Kobberstiksamlng, Statens Museum for Kunst, Sølvgade 48-50, 1307 Kbh. K (1977)
- Fischer-Jørgensen, Eli (f. 11.2.1911), dr. phil., professor i fonetik ved Kbh.s Universitet. Kongestien 45, 2830 Virum (1968)
- From, Franz Gustav (f. 14.2.1914), dr. phil., professor i psykologi ved Kbh.s Universitet. *R'.* Azaleavej 28, 2500 Valby (1974)
- Gelting, Jørgen Henrik (f. 19.12.1912), dr. polit., professor i nationaløkonomi ved Aarhus Universitet. Krathusvej 6, 8240 Risskov (1975)
- Gjødese, Mogens (f. 15.7.1915), mag. art., fh. direktør for Ny Carlsberg Glyptotek. Store Kongensgade 77, 1264 Kbh. K (1978)
- Glahn, Henrik (f. 29.5.1919), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. *R'.* Asgårdsvej 13, 1811 Kbh. V (1972)
- Glamann, Kristof (f. 26.8.1923), dr. phil., fil. dr., fh. professor i historie ved Kbh.s Universitet, formand for Carlsbergfondets direktion og for De forenede Bryggeriers bestyrelse. Bjerregårdsvej 6, 2500 Valby (1968)
- Glob, Peter Vilhelm (f. 20.2.1911), dr. phil., fh. rigsantikvar, professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Aarhus Universitet. *M I & A.* Fredensdal, Dybdalsvej, Agri, 8420 Knebel (1961)
- Gomard, Bernhard (f. 9.1.1926), dr. jur., jur. dr., professor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet. *R'.* Hyldegårds Tværvvej 10 A, 2920 Charlottenlund (1975)
- Grane, Leif Henning (f. 1.11.1928), dr. theol., professor i teologi (kirke- og dogmehistorie, særligt Nordens Kirkehistorie) ved Kbh.s Universitet. Store Kannikestræde 2, 1169 Kbh. K (1981)

- Hald, Kristian (f. 9.9.1904), dr. phil., professor i nordiske sprog ved Kbh.s Universitet. Grundtvigs Vej 8 A, 1864 Kbh. V (1961)
- Hammershaimb, Erling (f. 3.3.1904), dr. theol. & phil., professor i semitisk filologi ved Aarhus Universitet. K. Jens Munks Vej 25, 8200 Århus N (1966)
- Hansen, Svend Aage (f.4.4.1919), dr. polit., professor i dansk samfundsbeskrivelse og dansk økonomisk historie. R^l. Byvej 42, 5892 Gudbjerg Sydbyn (1981)
- Helgason, Jón (f. 30.6.1899), dr. phil. & litt., professor i islandsk sprog og litteratur ved Kbh.s Universitet. Kjørstrupevej 33, 2500 Valby (1954)
- Hendriksen, Hans (f. 6.6.1913), dr. phil., professor i indisk-østerlandsk filologi ved Kbh.s Universitet. R^l. Søllerød Park 9/1, 2840 Holte (1977)
- Hjorth, Poul Valdemar Lindegård (f. 24.7.1927), dr. phil., professor i nordiske sprog ved Kbh.s Universitet. R. Anemonevej 25, 2970 Hørsholm (1974)
- Hvidtfeldt, Anton Poul Arild Peter (f. 26.6.1915), dr. phil., professor i religionssociologi ved Kbh.s Universitet. R. Dommergården, 4243 Rude (1975)
- Jacobsen, Eric August (f. 5.4.1923), dr. phil., professor i engelsk sprog og litteratur ved Kbh.s Universitet. Schweizerdalstien 51, 2610 Rødovre (1971)
- Jansen, Frederik Julius Billeskov (f. 30.9.1907), dr. phil., professor i dansk litteratur ved Kbh.s Universitet. K. Frydendalsvej 20, 1809 Kbh. V (1957)
- Jensen, Povl Johannes (f. 3.5.1911), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Kbh.s Universitet. R^l. Ellekærgård, Håstrup Bjergvej 5, 5600 Fåborg (1962)
- Johansen, Hans Christian (f. 27.6.1935), dr. oecon., professor i økonomisk historie ved Odense Universitet. Anne Maries Allé 4A, 5250 Odense SV (1984)
- Johansen, Holger Friis (f. 29.4.1927), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Aarhus Universitet. R^l. Fortebakken 38, 8240 Risskov (1977)
- Johansen, Karsten Friis (f. 5.12.1930), dr. phil., professor i antik og middelalderlig filosofi ved Kbh.s Universitet. R. Hjortekærvej 177 B, 2800 Lyngby (1978)
- Larsen, Jens Peter (f. 14.6.1902), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. R^l. Bernstorffs Vej 244, 2920 Charlottenlund (1960)

- Lidin, Olof Gustav (f. 3.2.1926), dr. phil., professor i japansk ved Kbh.s Universitet. *R.* Øverødvej 67 B, 2840 Holte (1980)
- Læssøe, Jørgen (f. 2.6.1924), dr. phil., professor i assyriologi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Bredgade 77, 1260 Kbh. K (1970)
- Matthiessen, Poul Chr. (f. 1.2.1933), dr. polit., professor i demografi ved Kbh.s Universitet. Triumfvej 67, 2800 Lyngby (1982)
- Monberg, Torben (f. 25.7.1929), dr. phil., fh. professor i kultursociologi ved Kbh.s Universitet. Veksebo, 3480 Fredensborg (1975)
- Moustgaard, Ib Kristian (f. 10.1.1926), dr. phil., professor i psykologi ved Kbh.s Universitet. *R.* Høyrups Allé 23, 2900 Hellerup (1979)
- Nielsen, Eduard Mikael Vandborg (f. 8.5.1923), dr. theol., professor i teologi ved Kbh.s Universitet. Vasehøjvej 4, 2920 Charlottenlund (1981)
- Nøjgaard, Morten (f. 28.7.1934), dr. phil., professor i romansk sprog og litteratur ved Odense Universitet. Åløkken 48, 5250 Odense SV (1982)
- Olsen, Olaf Heymann (f. 7.6.1928), dr. phil., rigsantikvar, fh. professor i middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet. – Vicepræsident og formand for den humanistiske klasse. – Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, 1220 Kbh. K (1979)
- Petersen, Erling Ladewig (f. 1.4.1929), dr. phil., professor i historie ved Odense Universitet. Løkkevej 82, 5250 Odense SV (1978)
- Rasmussen, Holger (f. 8.4.1915), dr. phil., overinspektør ved Nationalmuseet, Brede. *R.* Fuglsangvej 30, 2830 Virum (1978)
- Rasmussen, Poul Nørregaard (f. 9.5.1922), dr. polit., professor i nationaløkonomi ved Kbh.s Universitet. Strandboulevarden 32, 2100 Kbh. Ø (1974)
- Riis, Poul Jørgen (f. 26.5.1910), dr. phil., professor i klassisk arkæologi ved Kbh.s Universitet. – Selskabets præsident 1975-1981. – Roskildevvej 102, 2500 Valby (1953)
- Rischel, Jørgen (f. 10.8.1934), dr. phil., professor i lingvistik ved Kbh.s Universitet. Stenhøjgårdsvej 57, 3460 Birkerød (1978)
- Raasted, Jørgen Juul (f. 19.3.1927), dr. phil., docent i klassisk filologi ved Kbh.s Universitet. Svanevej 12, 4000 Roskilde (1980)
- Sass, Else Kai (f. 6.1.1912), mag. art., professor i kunsthistorie ved Kbh.s Universitet. Brolæggerstræde 5, 1211 Kbh. K (1975)
- Schiørring, Nils (f. 8.4.1910), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Forchhammersvej 2, 1920 Kbh. V (1962)
- Skrubbeltrang, Fridlev Sørensen (f. 5.8.1900), dr. phil., lektor i landbohistorie ved Kbh.s Universitet. Hulsøvang 18, 2960 Rungsted Kyst (1965)

- Skydsgaard, Jens Erik (f. 16.4.1932), dr. phil., professor i antikkens historie ved Kbh.s Universitet. Kastelsvej 1, 2100 Kbh. Ø (1984)
- Spang-Hanssen, Ebbe Cato (f. 14.9.1928), professor i romansk filologi ved Kbh.s Universitet. Lindevej 29, Hareskov, 3500 Værløse (1982)
- Spang-Hanssen, Henning (f. 22.1.1920), dr. phil., professor i anvendt og matematisk lingvistik ved Kbh.s Universitet. Moltkesvej 40, 2000 Kbh. F (1977)
- Steensberg, Axel (f. 1.6.1906), dr. phil., professor i materiel folkekultur (med særligt henblik på Norden) ved Kbh.s Universitet. *R'*. Cæciliavej 30, 2500 Valby (1954)
- Steensgaard, Niels (f. 7.3.1932), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. Lemnosvej 19, 2300 Kbh. S (1982)
- Stief, Carl (f. 11.8.1914), dr. phil., professor i slavisk filologi ved Kbh.s Universitet. *R'*. Vespervej 34, 2900 Hellerup (1971)
- Svane, Gunnar (f. 25.9.1927), dr. phil., professor i slavisk filologi ved Aarhus Universitet. Enebakken 4, 8520 Lystrup (1979)
- Sørensen, Bengt Algot (f. 24.11.1927), dr. phil., professor i germansk filologi ved Odense Universitet, Campusvej 55, 5230 Odense M (1978)
- Sørensen, John Kousgård (f. 6.12.1925), dr. phil., professor i dansk sprog ved Kbh.s Universitet. Nivåvænge 12, 2990 Nivå (1980)
- Sørensen, Søren (f. 29.9.1920), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Aarhus Universitet. *K*. Lindevangsvej 4, 8240 Risskov (1977)
- Thomsen, Niels Jørgen (f. 21.4.1930), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. Christiansholms Parallelvej 1, 2930 Klampenborg (1976)
- Thomsen, Rudi (f. 21.7.1918), dr. phil., professor i oldtidens historie ved Aarhus Universitet. Funch Thomsens Gade 4, 8200 Århus N (1967)
- Thyssen, Anders Pontoppidan (f. 17.7.1921), dr. theol., professor i kirkehistorie ved Aarhus Universitet. Æblehegnet 7, 8320 Mårslet (1984)
- Waaben, Knud (f. 6.6.1921), dr. jur., professor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet. Åmosebakken 8, 2830 Virum (1977)

INDENLANDSKE MEDLEMMER
NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol den biologiske gruppe

- Als-Nielsen, Jens Aage (f. 21.1.1939), dr. phil., leder af sektionen for faststoffysik, Fysikafdelingen, Forsøgsanlæg Risø. Fuglebakkevej 57, 2000 Kbh. F (1981 – fys)
- Andersen, Einar Anton (f. 16.9.1905), dr. phil., professor i geodæsi ved Kbh.s Universitet, fh. direktør for Geodætisk Institut. *K^l*. FHT. Kildeskovsvej 81, 2820 Gentofte (1958 – fys)
- Andersen, Erik Albrecht Sparre (f. 29.12.1919), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Høeghsmindeparken 15, 2900 Hellerup (1962 – fys)
- Andersen, Jens Ulrik (f. 2.9.1941), professor i eksperimentalfysik ved Aarhus Universitet. Saralystvej 29, 8270 Højbjerg (1982 – fys)
- Andersen, Svend Olav (f. 9.10.1929), dr. phil., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. Platanvej 24, 1810 Kbh. V (1977 – biol)
- Andersen, Svend Thorkild (f. 12.9.1926), dr. phil., statsgeolog ved Danmarks geologiske Undersøgelse. Nordvangsparken 35, 3460 Birkerød (1974 – biol)
- Andersen, Torkild (f. 19.6.1934), dr. phil., professor i fysik ved Aarhus Universitet. Klokkebakken 37, 8210 Århus V (1979 – fys)
- Asmussen, Erling (f. 6.8.1907), dr. phil., professor i gymnastikteori ved Kbh.s Universitet. Kollegievej 17, 2920 Charlottenlund (1962 – biol)
- Asmussen, Johannes Robert Wirenfeldt (f. 26.3.1903), dr. phil., professor i kemi ved Danmarks tekniske Højskole. *K^l*. Allégade 8A, 2000 Kbh. F (1962 – fys)
- Bak, Børge Nielsen (f. 31.12.1912), dr. phil., professor i molekylspektroskopi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Søager 18, 2820 Gentofte (1958 – fys)
- Bak, Thor Anders (f. 28.4.1929), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. *R*. Gruts Allé 8, 2900 Hellerup (1965 – fys)
- Ballhausen, Carl Johan (f. 4.4.1926), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Holmegårdsvej 31, 2920 Charlottenlund (1965 – fys)
- Bang, Thøger Sophus Vilhelm (f. 27.6.1917), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Vagtelvej 8, 2000 Kbh. F (1955 – fys)
- Barndorff-Nielsen, Ole Eiler (f. 18.3.1935), dr. phil., professor i matematik (med særligt henblik på matematisk statistik) ved Aarhus Universitet. *R*. Matematisk Institut, Ny Munkegade, 8000 Århus C (1980 – fys)

- Bechgaard, Klaus (f. 5.3.1945), lic. scient., professor i organisk kemi ved Kbh.s Universitet. Åbovænge 4, 2700 Brh. (1984 – fys)
- Behnke, Olav (f. 3.5.1929), dr. med., professor i cytologi ved Kbh.s Universitet. Frederikkevej 19, 2900 Hellerup (1974 – biol)
- Berg, Christian (2.6.1944), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Kaningårdsvej 23, 2830 Virum (1982 – fys)
- Berthelsen, Asger (f. 30.4.1928), dr. phil., professor i geologi ved Kbh.s Universitet. R^l. St. Regnegade 19 A, 1110 Kbh. K (1977 – fys)
- Berthelsen, Ole (f. 24.3.1919), dr. phil., fh. direktør for Danmarks geologiske Undersøgelse. R^l. Granhøjvej 18, 2800 Lyngby (1979 – biol)
- Birkelund, Tove (f. 28.11.1928), dr. phil., professor i historisk geologi ved Kbh.s Universitet. R^l. Birkehøj 18, 2900 Hellerup (1971 – biol)
- Bjerrum, Jannik (f. 5.4.1909), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. K. Reersøgade 2, 2100 Kbh. Ø (1948 – fys)
- Bjørnholm, Sven (f. 8.9.1927), dr. phil., docent i fysik ved Kbh.s Universitet. Frederiksberg Allé 45, 1820 Kbh. V (1977 – fys)
- Bohr, Aage Niels (f. 19.6.1922), dr. phil. & scient., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. K. Strandgade 34, 1401 Kbh. K (1955 – fys)
- Buchthal, Fritz (f. 19.8.1907), dr. med., professor i neurofysiologi ved Kbh.s Universitet. R^l. National Inst. of Health, Bethesda, Md., U.S.A. (udenlandsk medl. 1946, indenl. medl. 1947 – biol)
- Buchwald, Vagn Fabritius (f. 23.6.1929), dr. scient., lektor i metallære ved Danmarks tekniske Højskole. Ingeborgvej 4, 2920 Charlottenlund (1979 – fys)
- Bræstrup, Claus Tycho (f. 18.1.1945), dr. med. Forskningsdirektør i Novo Industri A/S. Frederiksborgvej 78, 4000 Roskilde (1984 – biol)
- Christensen, Bent (f. 22.8.1930), dr. phil., professor i systematisk zoologi ved Kbh.s Universitet. R^l. Rypevej 19, 2970 Hørsholm (1971 – biol)
- Cotterill, Rodney Michael John (f. 27.9.1933), dr. phil. & scient., professor i fysisk metallære ved Danmarks tekniske Højskole. Vibevangen 9, 3520 Farum (1984 – fys)
- Crone, Ulrik Christian (f. 1.2.1926), dr. med., professor i fysiologi ved Kbh.s Universitet. – Selskabets sekretær. – Toldbodgade 79, 1253 Kbh. K (1968 – biol)
- Dahl, Jens Peder (f. 30.7.1934), dr. phil., professor i kemisk fysik ved Danmarks tekniske Højskole. R. Digevænget 5, 2730 Herlev (1978 – fys)
- Dansgaard, Willi (f. 30.8.1922), dr. phil., professor i massespektrometri ved Kbh.s Universitet. Trørødvej 55, 2950 Vedbæk (1977 – fys)

- Eliassen, Erik (f. 8.9.1922), dr. phil., professor i teoretisk meteorologi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Dronningeengen 5, 2950 Vedbæk (1981 – fys)
- Ellitsgaard-Rasmussen, Knud (f. 23.6.1923), mag. scient., fh. direktør for Grønlands geologiske Undersøgelse. *R^l*. *FM. 2**. Dammegade 22, Damme, 4792 Askeby (1974 – fys)
- Engberg, Ingemar (f. 1.3.1935), med. dr., professor i fysiologi ved Aarhus Universitet. Stokrosevej 93, 8330 Beder (1977 – biol)
- Fenchel, Moritz Werner (f. 3.5.1905), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Sønderengen 110, 2860 Søborg (udenl. medl. 1946, indenl. medl. 1948 – fys)
- Fenchel, Tom Michael (f. 19.3.1940), dr. phil., professor i zoologi ved Aarhus Universitet. Skåde Højgårdsvej 88, 8270 Højbjerg (1977 – biol)
- Fiil, Niels Peter (f. 8.2.1941), lic. scient., lektor ved Mikrobiologisk Institut, Kbh.s Universitet, funktionschef for Genetisk Laboratorium, Novo Industri A/S. Fuglebakkevej 5, 2000 Kbh. F (1982 – biol)
- Forchhammer, Jes (f. 5.4.1934), dr. phil., afdelingsleder ved Fibiger-Laboratoriet. Krogmosevej 25, 2880 Bagsværd (1980 – biol)
- Fuglede, Bent (f. 8.10.1925), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Trongårdsparken 67, 2800 Lyngby (1968 – fys)
- Hald, Anders Hjorth (f. 3.6.1913), dr. phil., professor i matematisk statistik ved Kbh.s. Universitet. Furesøvej 87 A, 2830 Virum (1961 – fys)
- Hansen, Hans Jørgen Steen (f. 6.8.1939), dr. phil., docent i geologi ved Kbh.s Universitet. Mølleåparken 28, 2800 Lyngby (1978 – biol)
- Holmsgaard, Erik (f. 21.6.1921), dr. agro., forstander ved Statens forstlige Forsøgsvæsen. *R^l*. Springforbi, 2930 Klampenborg (1977 – biol)
- Holstener-Jørgensen, Helge (f. 10.12.1924), dr. agro., afdelingsleder ved Statens forstlige Forsøgsvæsen. Solbjerget 44, 3460 Birkerød (1980 – biol)
- Holter, Heinz Alois Alfred Friedrich (f. 5.6.1904), dr. med. & phil., professor ved Carlsberg Laboratoriet og forstander for dets fysiologiske afdeling. *R^l*. Farendløse Enghave 37, 4100 Ringsted (1944 – biol)
- Huus, Torben (f. 5.12.1919), dr. phil., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Vordingborggade 11, 2100 Kbh. Ø (1961 – fys)
- Jensen, Henning Højgaard (f. 21.11.1918), dr. techn., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. Rødtjørnevej 18 A, 2720 Vanløse (1974 – fys)
- Jensen, Kai Arne (f. 27.3.1907), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Bøgehøj 64, 2900 Hellerup (1948 – fys)

- Jessen, Børge Christian (f. 19.6.1907), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Dantes Plads 3, 1556 Kbh. V (1939 – fys)
- Johansen, Peter (f. 29.1.1938), dr. phil., professor i datalogi ved Kbh.s Universitet. Ørnebakken 72, 2840 Holte (1984 – fys)
- Jónasson, Pétur Mikkel (f. 18.6.1920), dr. phil., professor i ferskvandsbiologi ved Kbh.s Universitet. Ferskvandsbiologisk Laboratorium, Helsingørsgade 51, 3400 Hillerød (1980 – biol)
- Jørgensen, Bo Barker (f. 22.9.1946), dr. scient., lektor i mikrobiel økologi ved Aarhus Universitet. Tranebærkæret 3, 8220 Brabrand (1984 – biol)
- Jørgensen, Carl Christian Barker (f. 11.8.1915), dr. phil., professor i zoofysiologi (med særligt henblik på sammenlignende fysiologi) ved Kbh.s Universitet. Slettevej 8, 2860 Søborg (1965 – biol)
- Kjeldgaard, Niels Ole (f. 2.6.1926), dr. phil., professor i molekylærbiologi ved Aarhus Universitet. Høegh Guldbergsgade 57, 8000 Århus C (1971 – biol)
- Kjær, Anders Clausen (f. 10.8.1919), dr. phil., professor i organisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole. *R^l*. Opnæsgård 45, 2970 Hørsholm (1962 – fys)
- Klenow, Hans (f. 7.2.1923), dr. phil., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Skovmindevej 21, 2840 Holte (1975 – biol)
- Kofoed-Hansen, Otto Mogens (f. 25.4.1921), dr. phil., professor i reaktorfyisik ved Forsøgsanlæg Risø. Forelvej 12, 3450 Allerød (1965 – fys)
- Kristensen, Leif (f. 4.1.1934), dr. phil., professor i matematik ved Aarhus Universitet. Vesttoften 2, 8250 Egå (1971 – fys)
- †Kristensen, Martin Kristian (f. 6.5.1888, d. 25.4.1984), dr. med., fh. overlæge ved Statens Seruminstitut. *K*. Nybodergården, Kronprinsessegade 61, 1306 Kbh. K (1936 – biol)
- Kruhøffer, Poul Weber (f. 15.11.1914), dr. med., professor i fysiologi ved Kbh.s Universitet. Livjægergade 12, 2100 Kbh. Ø (1971 – biol)
- Kullenberg, Gunnar Erik Börje (f. 1.7.1938), dr. phil., professor i fysisk oceanografi ved Kbh.s Universitet. Institut for fysisk Oceanografi, Haraldsgade 6, 2200 Kbh. N (1980 – fys)
- Larsen, Kai (f. 15.11.1926), professor i botanik ved Aarhus Universitet. *R*. Gråstenvej 6, Søften, 8382 Hinnerup (1979 – biol)
- Larsen, Peder Olesen (f. 7.9.1934), dr. phil., professor i organisk kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. *R*. Marievej 10A, 2900 Hellerup (1976 – biol)

- Lassen, Niels Alexander (f. 7.12.1926), dr. med., overlæge ved Bispebjerg Hospitals klinisk-fysiologiske laboratorium. *R.* Ole Olsens Allé 9, 2900 Hellerup (1978 – biol)
- Lassen, Niels Ove (f. 18.5.1914), dr. phil., professor i eksperimentalfysik ved Kbh.s Universitet. *R'.* Søndervej 43, 2830 Virum (1958 – fys)
- Lassen, Ulrik Vilhelm (f. 17.4.1930), dr. med., fhv. professor i zoofysiologi ved Kbh.s Universitet; forskningsdirektør i Novo Industri A/S. Skovmindevej 26, 2840 Holte (1974 – biol)
- Linderberg, Jan Erik (f. 27.10.1934), fil. dr., professor i teoretisk kemi ved Aarhus Universitet. Dalvangen 58, 8270 Højbjerg (1982 – fys)
- Lindhard, Jens (f. 26.2.1922), professor i teoretisk fysik ved Aarhus Universitet. – Selskabets præsident. – J. F. Willumsens Vej 4, 8270 Højbjerg (1962 – fys)
- Lund, Bodil Jerslev (f. 30.4.1919), dr. phil., professor i kemi ved Danmarks farmaceutiske Højskole. *R'.* Heslegårdsvej 39, 2900 Hellerup (1971 – fys)
- Lund, Ebba (f. 22.9.1923), dr. scient., professor i veterinær virologi og immunologi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. *R'.* Dronningensgade 9, 1420 Kbh. K (1978 – biol)
- Lund, Henning (f. 15.9.1929), dr. phil., lektor i kemi ved Aarhus Universitet, Kemisk Institut, 8000 Århus C (1979 – fys)
- Lundquist, Frank (f. 31.5.1916), dr. phil., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. Kastanievej 46, 2840 Holte (1977 – biol)
- Mackintosh, Allan Roy (f. 22.1.1936), dr. phil., fil. dr., professor i eksperimentel faststoffysik ved Kbh.s Universitet. *R'.* Henrik Thomssens Vej 4, 3460 Birkerød (1977 – fys)
- Madsen, Ib Henning (f. 12.4.1942), Ph. D., professor i matematik ved Aarhus Universitet. Vestervang 2, 8000 Århus C (1978 – fys)
- Marcker, Kjeld Adrian (f. 27.12.1932), professor i biologisk kemi ved Aarhus Universitet. Toftevej 1, 8250 Egå (1976 – biol)
- Maunsbach, Arvid B. (f. 9.5.1937), med. dr., professor i anatomi ved Aarhus Universitet. *R.* Agrivej 1, 8240 Risskov (1977 – biol)
- Michelsen, Axel Albert (f. 1.3.1940), dr. phil., professor i biologi ved Odense Universitet. *R.* Læssøegade 204, 5230 Odense M (1979 – biol)
- Mohr, Jan Gunnar Faye (f. 10.1.1921), dr. med., professor i medicinsk genetik ved Kbh.s Universitet. *R'.* Skodsborgparken 62, 2942 Skodsborg (1968 – biol)
- Mottelson, Ben Roy (f. 9.7.1926), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. Abildgaardsgade 32, 2100 Ø (udenl. medl. 1958, indenl. medl. 1974 – fys)

- Munch-Petersen, Inger Agnete (f. 8.9.1917), dr. phil., professor i biologisk kemi ved Kbh.s Universitet. Prins Valdemarsvej 26, 2820 Gentofte (1978 – biol)
- Møller, Christian Knakkergård (f. 4.7.1920), dr. phil., professor i kemi ved Odense Universitet. Bødtchersvej 8, 5230 Odense M (1968 – fys)
- Møller, Hans Bjerrum (f. 11.5.1932), dr. phil., underdirektør ved Forsøgssanlæg Risø. R. 4000 Roskilde (1978 – fys)
- Maaløe, Ole Urban (f. 15.8.1914), dr. med., professor i mikrobiologi ved Kbh.s Universitet. Ahlmanns Allé 38, 2900 Hellerup (1960 – biol)
- Nathan, Ove Heymann Wandall (f. 12.1.1926), dr. phil., professor i fysik. Rektor ved Kbh.s Universitet. Svanevænget 4, 2100 Kbh. Ø (1976 – fys)
- Nielsen, Christian Overgaard (f. 16.1.1918), dr. phil., professor i zoologi (med særligt henblik på almen zoologi) ved Kbh.s Universitet. Ravsnæsvej 72, 3460 Birkerød (1961 – biol)
- Nielsen, Halfdan Einer Steemann (f. 13.6.1907), dr. phil., professor i ferskvandsbiologi ved Kbh.s Universitet. R¹, FM. 2*. Vejlesøparken 9., 2840 Holte (1958 – biol)
- Nilsson, Jytte Reichstein (f. 27.4.1932), dr. phil., lektor i protozoologi ved Kbh.s Universitet. Gåsebæksvej 9, 2500 Valby (1984 – biol)
- Nissen, Poul Erik (f. 2.9.1939), lic. scient., lektor i astronomi ved Aarhus Universitet. Januarvej 39, 8210 Århus V (1979 – fys)
- Noe-Nygaard, Arne (f. 30.7.1908), dr. phil., professor i geologi, (med særlig henblik på dynamisk geologi) ved Kbh.s Universitet. K., FM. 2*. Lundehave, Nordre Strandvej 26 C, 3000 Helsingør (1954 – fys)
- Olesen, Poul (f. 28.4.1939), mag. scient., lektor i teoretisk fysik ved Kbh.s Universitet. Brolæggerstræde 13, 1211 Kbh. K (1980 – fys)
- Olsson, Lennart (f. 18.9.1949), dr. med., ekstraord. professor i cellebiologi ved Rigshospitalet. Ibstrupevej 20 A, 2820 Gentofte (1982 – biol)
- Ottesen, Martin (f. 14.12.1920), dr. phil., professor ved Carlsberg Laboratoriet og forstander for dets kemiske afdeling. Gl. Carlsberg Vej 10, 2500 Valby (1960 – biol)
- Pedersen, Gert Kjærgård (f. 13.4.1940), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Grants Allé 11, 2900 Hellerup (1977 – fys)
- †Pedersen, Kai Julius (f. 31.3.1899, d. 27.2.1984), dr. phil., fh. docent i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. R. Agerkær 13, 2610 Rødovre (1951 – fys)
- Pedersen, Olaf (f. 8.4.1920), dr. phil., professor i de eksakte videnskabers historie ved Aarhus Universitet. Elbækvej 16, 8240 Risskov (1978 – fys)

- Peters, Bernard (f. 22.12.1910), dr. phil., professor, fh. bestyrer af Dansk Rumforskningsinstitut. Lundtoftevej 155 A, 2800 Lyngby (udenl. medl. 1961, indenl. medl. 1968 – fys)
- Pihl, Mogens (f. 22.4.1907), dr. phil., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. Trondhjemsgade 12, 2100 Kbh. Ø (1971 – fys)
- Poulsen, Valdemar Jules (f. 28.11.1929), dr. phil., professor i geologi (med særligt henblik på biostratigrafi), ved Kbh.s Universitet. R. Solsiden 7, 3540 Lyngby (1981 – biol)
- Rasmussen, Svend Erik (f. 19.11.1925), dr. phil., professor i uorganisk kemi ved Aarhus Universitet. Højkøvej 39, 8210 Århus V (1981 – fys)
- Rehberg, Poul Kristian Brandt (f. 29.3.1895), dr. med., phil. & med. vet., professor i zoofysiologi ved Kbh.s Universitet. Bernstorffsvej 144, 2900 Hellerup (1944 – biol)
- Rehfeld, Jens Frederik (f. 11.10.1941), dr. med., professor i klinisk kemi ved Kbh.s Universitet. J. A. Schwartzgade 37, 2100 Kbh. Ø (1981 – biol)
- Reiz, Sven Anders Torsten (f. 7.6.1915), fil. dr., professor i astronomi ved Kbh.s Universitet. Løvspringsvej 3 B, 2920 Charlottenlund (1959 – fys)
- Rudkjøbing, Mogens Hegelund (f. 6.9.1915), dr. phil., professor i astronomi ved Aarhus Universitet. Hejrebakken 22, 8220 Brabrand (1961 – fys)
- Schäffer, Claus Erik (f. 31.1.1930), professor i uorganisk kemi ved Kbh.s Universitet. Rønnebærvej 136 B, 2840 Holte (1977 – fys)
- Seidenfaden, Gunnar (f. 24.2.1908), dr. phil. & scient., botaniker, ambassadør og udenrigsråd. *K'. FM. 2**. Borsholmgård, 3100 Hornbæk (1974 – biol)
- Siim, Jørgen Christian (f. 1.10.1915), dr. med., direktør for Statens Seruminstitut. Rosenørns Allé 10, 1970 Kbh. V (1974 – biol)
- Simonsen, Morten (f. 31.3.1921), dr. med., professor i transplantations- og immunbiologi ved Kbh.s Universitet, Nørre Allé 71, 2100 Kbh. Ø (udenl. medl. 1965, indenl. medl. 1968 – biol)
- Skou, Jens Christian (f. 8.10.1918), dr. med., professor i biofysik ved Aarhus Universitet. Rislundvej 9, 8240 Risskov (1965 – biol)
- Sten-Knudsen, Ove (f. 14.3.1919), dr. med., professor i biofysik ved Kbh.s Universitet. Smakkegårdsvej 8, 2820 Gentofte (1968 – biol)
- Strid, Arne Krister (f. 7.3.1943), fil. dr., professor i systematisk botanik ved Kbh.s Universitet. Tulipanvej 4, 3450 Allerød (1976 – biol)

- Strömngren, Bengt Georg Daniel (f. 21.1.1908), dr. phil. & scient., professor i astronomi (astrofysik) ved Kbh.s Universitet. *K^l*. – Selskabets præsident 1969-1975. – Æresboligen Gl. Carlsberg, 2500 Valby (indenl. medl. 1939, udenl. medl. 1959, indenl. medl. 1968 – fys)
- Svejgaard, Arne (f. 13.3.1937), dr. med., overlæge ved Vævstypelaboratoriet, Rigshospitalet. Skovvang 67, 3450 Allerød (1980 – biol)
- Sørensen, Henning (f. 20.4.1926), dr. phil., professor i petrologi ved Kbh.s Universitet. – Vicepræsident og formand for den naturvidenskabelige klasse. – Fuglsangvej 64 B, 2830 Virum (1978 – fys)
- Thaysen, Jørn Hess (f. 19.10.1921), dr. med., professor i intern medicin ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Frederik V's Vej 21, 2100 Kbh. Ø (1977 – biol)
- Thorn, Niels Anker (f. 1.8.1924), dr. med., professor i fysiologi ved Kbh.s Universitet. Tonysvej 17, 2920 Charlottenlund (1982 – biol)
- Tornehave, Hans Marius Nielsen (f. 24.4.1915), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Tornebakken 45, 2830 Virum (1960 – fys)
- Troels-Smith, Jørgen Andreas (f. 7.6.1916), dr. phil., overinspektør ved Nationalmuseet, fh. lektor i mosegeologi ved Kbh.s Universitet. Grønnemose Allé 103, 2860 Søborg (1961 – biol)
- Tygstrup, Niels (f. 26.5.1926), dr. med., professor i intern medicin ved Kbh.s Universitet, Blegdamsvej 9, 2100 Kbh. Ø (1981 – biol)
- Ussing, Hans Henriksen (f. 30.12.1911), dr. med., phil. & scient., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. *K*. Carl Blochs Allé 17, 2860 Søborg (1955 – biol)
- Wettstein Ritter von Westersheim, Diter Holger (f. 20.9.1929), fil. dr., dr. rer. nat., professor ved Carlsberglaboratoriet og forstander for dets fysiologiske afd. *R*. Åsevej 13, 3500 Værløse (1965 – biol)
- Wieth, Jens Otto (f. 31.12.1932), dr. med., afdelingsleder, lektor i biofysik ved Kbh.s Universitet. Hummeltoftevej 150, 2830 Virum (1978 – biol)
- Wingstrand, Karl Georg (f. 2.3.1919), fil. dr., professor i sammenlignende anatomi og morfologi ved Kbh.s Universitet. *R^l*. Dyssegårdsvej 55, 2860 Søborg (1959 – biol)
- Winther, Aage (f. 8.5.1926), dr. phil., professor i teoretisk fysik ved Kbh.s Universitet. – Selskabets kasserer. – Dyssegårdsvej 39, 2860 Søborg (1968 – fys)

UDENLANDSKE MEDLEMMER
HUMANISTISKE KLASSE

- Akurgal, Ekrem (f. 30.3.1911), dr., professor i klassisk arkæologi ved Universitetet i Ankara (1977)
- Amundsen, Leiv (f. 30.5.1898), dr., professor i klassisk filologi ved universitetet i Oslo (1965)
- Attman, Artur (f. 31.10.1910), professor i økonomisk historie ved universitetet i Göteborg (1977)
- †Axelson, Bertil Folke Bonde (f. 22.12.1906, d. 28.3.1984), dr., professor i romersk veltalenhed og poesi ved universitetet i Lund (1970)
- Ayer, Sir Alfred Jules (f.29.10.1910), professor i logik ved universitetet i Oxford, England (London) (1976)
- Bailey, Sir Harold Walter (f. 16.12.1899), dr., professor i sanskrit ved universitetet i Cambridge, England (1946)
- Balassa, Iván (f. 5.10.1917), dr., direktør for det ungarske landbrugsmuseum i Budapest (1975)
- Baldwin, John Wesley (f. 13.7.1929), professor i historie ved The Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland (1978)
- Barth, Thomas Fredrik Weybye (f. 22.12.1928), professor i socialantropologi og etnografi ved universitetet i Oslo (1976)
- Bendz, Claes Gerhard Mortimer (f. 16.10.1908), fil. & med. dr., professor i latin ved universitetet i Lund. *R.* (1965)
- Benediktsson, Sigurður Jakob (f. 20.7.1907), dr., hovedredaktør af den islandske ordbog, Reykjavik (1961)
- Bengtsson, Lars Ingmar Olof (f. 2.3.1920), professor i musikvidenskab ved Institutionen för Musikvetenskap i Uppsala (1978)
- Berg, Gösta (f. 31.7.1903), fil. dr., professor, fh. direktør for Nordiska Museet och Skansen i Stockholm. *K.* (1980)
- Bergsagel, John Dagfinn (f. 19.4.1928), dr., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet (1978)
- Bergsland, Knut (f. 7.3.1914) dr., professor i finsk-ugriske sprog ved universitetet i Oslo (1964)
- Bischoff, Bernhard (f. 20.12.1906), dr., professor i latinsk middelalderfilologi ved universitetet i München (1969)
- Bjøl, Erling (f. 11.12.1918), dr. scient. pol., fh. professor i statskundskab ved Aarhus Universitet. Chatou, Frankrig (indenl. medl. 1974, udenl. medl. 1984)
- Boardman, John (f. 20.8.1927), Lincoln professor i klassisk kunst og arkæologi ved universitetet i Oxford, England (1979)

- Bottéro, Jean (f. 30.8.1914), professor i assyriologi ved l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, la Sorbonne, Paris (1978)
- Boyce, Norah Elizabeth Mary (f. 2.8.1920), professor i iranske studier ved universitetet i London (1978)
- Brems, Hans Julius (f. 16.10.1915), professor i økonomi ved University of Illinois at Urbana-Champaign, Urbana, Ill. (1979)
- Chéhab, Emir Maurice (f. 27.12.1904), generaldirektør for antikvitetsvæsenet, Nationalmuseet, Beirut (1980)
- Clark, John Grahame Douglas (f. 28.7.1907), dr., professor i arkæologi ved universitetet i Cambridge, England. *K.* (1964)
- Daniel, Glyn Edmund (f. 23.4.1914), Litt.D., F.S.A., F.B.A., Emeritus Professor i arkæologi ved universitetet i Cambridge, Fellow of St. John's College, Cambridge, England. *R^l.* (1984)
- Duchesne-Guillemin, Jacques-Alfred-Maurice (f. 21.4.1910), professor i iransk sprog og kultur ved universitetet i Liège (1975)
- Düring, Hans Ingemar (f. 2.9.1903), dr., professor i klassisk filologi (græsk sprog og litteratur) ved universitetet i Göteborg (1956)
- Erdmann, Karl Dietrich (f. 29.4.1910), dr., professor i historie ved universitetet i Kiel (1968)
- Fehrman, Carl Abraham Daniel (f. 3.2.1915), dr., professor i litteraturhistorie ved universitetet i Lund (1969)
- † Fellerer, Karl Gustav (f. 7.7.1902, d. 7.1.1984), professor i musikvidenskab ved universitetet i Köln (1976)
- Fellows-Jensen, Gillian (f. 5.7.1936), lektor i navneforskning ved Kbh.s Universitet (1982)
- Fenton, Alexander (f. 26.6.1929), dr., direktør for National Museum of Antiquities of Scotland, Edinburgh (1979)
- Finley, Sir Moses I. (f. 20.5.1912), professor i oldtidshistorie ved universitetet i Cambridge, England (1975)
- Firth, Sir Raymond William (f. 25.3.1901), dr., professor i antropologi ved universitetet i London (1966)
- Gershevitch, Ilya (f. 24.10.1914), dr. i iransk filologi ved universitetet i Cambridge, England (1982)
- Gjerstad, Erik Paul Einar (f. 30.10.1897), dr., professor i klassisk arkæologi og antikkens historie ved universitetet i Lund (1953)
- Górski, Karol (f. 30.4.1903), professor i middelalderhistorie ved Nicholas Copernicus universitetet i Toruń, Polen (1979)
- Grabar, André (f. 26.7.1896), dr., professor i byzantinsk arkæologi ved Collège de France, Paris (1951)

- Grøtvedt, Per Nyquist (f. 24.3.1891), dr. philos, fh. lektor, Oslo (1977)
- Gurney, Oliver Robert (f. 28.1.1911), professor i assyriologi ved universitetet i Oxford, England (1976)
- Hagendahl, Karl Oskar Harald (f. 31.8.1889), dr., professor i klassiske sprog ved universitetet i Göteborg (1970)
- Haugen, Einar Ingvald (f. 19.4.1906), dr., professor i nordisk og almen sprogvidenskab ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1970)
- Henne, Henry (f. 21.10.1918), professor i almen sprogvidenskab ved universitetet i Bergen (1979)
- Hoffmann, Erich (f. 16.7.1926), dr., professor i Slesvig-Holstens historie ved universitetet i Kiel (1982)
- Hunger, Herbert (f. 9.12.1914), dr. phil., professor i byzantinistik ved universitetet i Wien (1981)
- Haavelmo, Trygve Magnus (f. 13.12.1911), dr., professor i nationaløkonomi ved universitetet i Oslo (1975)
- Ingholt, Kai Harald (f. 11.3.1896), dr., professor i arkæologi ved Yale University, R. Hamden, Conn. (1957)
- Jacobsen, Thorkild Peter Rudolph (f. 7.6.1904), dr., professor i assyriologi ved Harvard University (Bradford, N.H.) (1952)
- Jansson, Erik Valter (f. 22.5.1907), dr., professor i svensk sprog ved universitetet i Uppsala (1969)
- Jeannin, Pierre (f. 8.12.1924), studievejleder ved Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris (1979)
- Kellenbenz, Hermann (f. 27.8.1913), dr., professor i historie ved universitetet i Nürnberg (1972)
- Kuhn, Johann (Hans) Christoph Bernhard Theodor (f. 13.7.1899), dr., professor i germansk og nordisk filologi ved universitetet i Kiel (1974)
- Kuiper, Franciscus Bernardus Jacobus (f. 7.7.1907), dr., professor i sanskrit og indisk oldtidskundskab ved universitetet i Leiden (1968)
- Kunze, Emil (f. 18.12.1901), dr., professor, førstedirektør ved Deutsches Archäologisches Institut i Athen (München) (1963)
- Lefèvre, Yves Pierre Hugues (f. 9.3.1919), dr., professor i middelalderlitteratur ved universitetet i Bordeaux (1983)
- Lehmann, Winfred Philipp (f. 23.6.1916), professor i lingvistik og tysk sprog ved University of Texas, Austin (1975)
- Leser, Paul (f. 23.2.1899), dr., professor i antropologi ved Hartford Seminary Foundation, Hartford, Conn. (1972)
- Lindbeck, Assar Carl Eugen (f. 26.1.1930), dr., professor ved Institut for International Økonomi, Stockholm (1977)

- Lombard, Alf (f. 8.7.1902), dr., professor i romanske sprog ved universitetet i Lund (1951)
- † L'Orange, Hans Peter (f. 2.3.1903, d. 5.12.1983), dr., professor i klassisk arkæologi og kunsthistorie ved universitetet i Oslo (Rom) (1946)
- Lönnroth, Nils Erik Magnus (f. 1.8.1910), dr., professor i historie ved universitetet i Göteborg (1966)
- Malmberg, Bertil (f. 22.4.1913), dr., professor i almindelig sprogvidenskab ved universitetet i Lund (1974)
- Malmqvist, Nils Göran David (f. 6.6.1924), fil. dr., professor i sinologi ved Stockholms Universitet (1976)
- Martinet, André (f. 12.4.1908), dr., professor i almen sprogvidenskab ved universitetet i Paris (1954)
- Mathias, Peter (f. 10.1.1928), M.A., F.B.A., professor i økonomisk historie ved universitetet i Oxford, England (1982)
- Maybury-Lewis, David H. P. (f. 9.5.1929), professor i antropologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1978)
- Mayrhofer, Manfred (f. 26.9.1926), dr., ordinær professor i almen og indogermansk sprogvidenskab ved universitetet i Wien (1980)
- McFarlane, James Walter (f. 12.12.1920), Professorial Fellow, University of East Anglia, Norwich (1983)
- Meier, Harri Ernst Hinrich Friedrich (f. 8.1.1905), dr., professor i romansk filologi ved universitetet i Bonn (1968)
- Mitchell, Philip Marshall (f. 23.9.1916), dr., professor i germanske sprog ved University of Illinois, Urbana, Ill. (1971)
- Needham, Joseph (f. 9.12.1900), dr., sinolog, Reader i biokemi ved universitetet i Cambridge, England (1975)
- Nielsen, Thøger Harald (f. 30.10.1919), dr. jur., fh. professor i retsvidenskab ved Kbh.s Universitet. Valsolda, Italien. *R^l*. (indenl. medl. 1980, udenl. medl. 1984)
- Norberg, Dag Ludvig (f. 31.7.1909), professor i latinsk sprog og litteratur ved universitetet i Stockholm (1964)
- Nordenfalk, Carl Adam Johan (f. 13.12.1907), fil. dr., professor i kunsthistorie, fh. dir. for Stockholms Nationalmuseum (1977)
- Norman, Kenneth Roy (f. 21.7.1925), Reader i indisk filologi ved universitetet i Cambridge, England (1983)
- Nykrog, Per (f. 1.11.1925), dr. phil., professor i romansk filologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. *R*. (indenl. medl. 1975, udenl. medl. 1982)

- Odén, Agnes Birgitta (f. 11.8.1921), professor i historie ved universitetet i Lund (1977)
- Passmore, John Arthur (f. 9.9.1914), professor i filosofi ved Australian National University, Canberra (1979)
- Polotsky, Hans Jakob (f. 13.9.1905), dr., professor i ægyptologi ved universitetet i Jerusalem (1967)
- Romilly, Jacqueline de (f. 26.3.1913), dr., professor i græsk ved universitetet i Paris (1961)
- Rudolph, Kurt (f. 3.4.1929), professor i religionshistorie ved Karl-Marx-Universität, Leipzig (1976)
- Schieder, Theodor (f. 11.4.1908), dr., professor i historie ved universitetet i Köln (1971)
- Seip, Jens Laurits Arup (f. 11.10.1905), dr., professor i politisk idéhistorie ved universitetet i Oslo (1974)
- Sjöblom, Bengt Gunnar Olof (f. 28.10.1933), fil. dr., professor i statskundskab ved Kbh.s Universitet (1984)
- Snell, Bruno Karl Johannes Richard (f. 18.6.1896), dr., professor i klassisk filologi ved universitetet i Hamborg (1951)
- † Steen, Sverre (f. 1.8.1898, d. 23.6.1983), dr., professor i historie ved universitetet i Oslo (1965)
- Stenström, Ture Oscar (f. 12.4.1927), professor i litteraturvidenskab ved universitetet i Uppsala (1982)
- † Sveinsson, Einar Ólafur (f. 12.12.1899, d. 18.4.1984), dr., professor i islandsk litteratur ved universitetet i Reykjavik (1956)
- Svendsen, Paulus (f. 17.4.1904), dr., professor i europæisk litteratur og idéhistorie ved universitetet i Oslo (1978)
- Syme, Sir Ronald (f. 11.3.1903), professor i antikkens historie ved universitetet i Oxford, England (1951)
- Säflund, Lars Gösta (f. 1.3.1903), dr., professor i klassisk sprogvidenskab og kulturforskning ved universitetet i Stockholm (1969)
- Säve-Söderbergh, Torgny (f. 29.6.1914), dr., professor i ægyptologi ved universitetet i Uppsala (1975)
- Thompson, Homer Armstrong (f. 7.9.1906), dr., professor i klassisk arkæologi ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. (1971)
- Vogt, Hans Kamstrup (f. 1.6.1903), dr., professor i almindelig sprogvidenskab ved universitetet i Oslo (1957)
- Waszink, Jan Hendrik (f. 27.10.1908), professor i klassisk arkæologi og filologi ved universitetet i Leiden (1976)
- Weibull, Curt Hugo Johannes (f. 19.8.1886), dr., professor i historie ved universitetet i Göteborg (1957)

- Wilson, Charles Henry (f. 16.4.1914), professor i moderne historie ved Istituto Universitario Europeo, Firenze (1970)
- Wistrand, Erik Karl Hilding (f. 24.1.1907), dr., professor i klassiske sprog ved universitetet i Göteborg (1971)
- von Wright, Georg Henrik (f. 14.6.1916), dr. i filosofi, forskerprofessor ved Finlands Akademi, Helsingfors (1974)
- Wyller, Egil Anders (f. 24.4.1925), dr., professor i antik åndshistorie ved universitetet i Oslo (1972)
- Zilliaccus, Johan Henrik (f. 23.1.1908), dr., professor i græsk litteratur ved universitetet i Helsingfors (1972)
- Öhmann, Emil (f. 25.1.1894), dr., professor i germansk filologi ved universitetet i Helsingfors (1957)
- Aarsleff, Hans Christian (f. 19.7.1925), Ph.D., professor i engelsk ved Princeton University, N.J. (1984)

UDENLANDSKE MEDLEMMER NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol den biologiske gruppe

- Ahlfors, Lars Valerian (f. 18.4.1907), dr., professor i matematik ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1977 – fys)
- Ahrland, Sten Harald (f. 4.8.1921), dr., professor i uorganisk opløsningskemi ved universitetet i Lund (1975 – fys)
- Alfsen, Erik Magnus (f. 13.5.1930), dr., professor i matematik ved universitetet i Oslo (1978 – fys)
- Alfvén, Hannes Olof Gösta (f. 30.5.1908), professor i plasmafysik ved Stockholms tekniska Högskola (1968 – fys)
- Ambartsumian, Viktor Amazaspovich (f. 18.9.1908), professor og direktør for Astrophysical Observatory i Erevan, Armenien, USSR (1971 – fys)
- Andersen, Ole Krogh (f. 11.5.1942), direktør, professor ved Max Planck Institutet for faststofforskning i Stuttgart (1982 – fys)
- Andersson, Bengt Erik (f. 12.1.1923), vet.med.dr., professor i fysiologi ved veterinæruniversitetet i Uppsala (1977 – biol)
- Anfinsen, Christian Boehmer (f. 26.3.1916), dr., professor i biologi ved Nat. Inst. of Health, Bethesda, Md. (1965 – biol)
- Auerbach, Charlotte (f. 14.5.1899), dr., professor i genetik ved universitetet i Edinburgh (1968 – biol)

- Barton, Sir Derek Harold Richard (f. 8.9.1918), dr., professor i organisk kemi ved C.N.R.S., Gif-sur-Yvette (1972 – fys)
- Bastiansen, Otto Christian Astrup (f. 5.9.1918), dr., professor i teoretisk kemi ved universitetet i Oslo (1967 – fys)
- Bauer, Heinz (f. 31.1.1928), dr., professor i matematik ved Erlangen–Nürnberg Universitet (1982 – fys)
- Beadle, George Wells (f. 22.10.1903), dr., professor i biologi ved og præsident for University of Chicago, Ill. (1952 – biol)
- Bell, Ronald Percy (f. 24.11.1907), professor i kemi ved universitetet i Stirling, Skotland (1962 – fys)
- Bénard, Jacques (f. 21.12.1912), dr., professor i fysisk kemi ved universitetet i Paris (Bourg-la-Reine) (1968 – fys)
- Bergsten, Karl Erik (f. 27.7.1909), dr., professor i geografi ved universitetet i Lund (1968 – fys)
- Bergström, Lars Ingmar Valeson (f. 6.9.1921), professor, bestyrer for Forskningsinstitutet för Atomfysik, Stockholm (1974 – fys)
- Bernhard, Carl Gustav (f. 28.4.1910), dr., professor i fysiologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (1975 – biol)
- Berry, R. Stephen (f. 9.4.1931), Ph.D., professor i kemi ved University of Chicago, Ill. (1980 – fys)
- Beurling, Arne Karl-August (f. 3.2.1905), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N.J. (1951 – fys)
- Blaauw, Adriaan (f. 12.4.1914), professor ved Det astronomiske Institut, Universitetet i Groningen (1982 – fys)
- Blackburn, Thomas Henry (f. 8.8.1933), professor i mikrobiel økologi ved Aarhus Universitet (1983 – biol)
- Bogorad, Lawrence (f. 29.8.1921), dr., professor i biologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1977 – biol)
- Boström, Kurt Georg Verner (f. 25.3.1932), professor i mineralogi, petrologi og geokemi ved universitetet i Stockholm (1983 – fys)
- Brachet, Jean-Louis-Auguste (f. 19.3.1909), dr., professor i almindelig biologi ved Université Libre, Bruxelles (1956 – biol)
- Bridgwater, David (f. 5.7.1934), dr. phil., professor i dynamisk geologi ved Kbh.s Universitet (1977 – fys)
- Brinck, Per Simon Valdemar (f. 4.9.1919), dr., professor i zoologi ved universitetet i Lund (1972 – biol)
- de Broglie, Louis-Victor-Pierre-Raymond, Prince (f. 15.8.1892), dr., professor i teoretisk fysik ved universitetet i Paris (1946 – fys)

- Brown, Gerald Edward (f. 22.7.1926), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh., og ved State University of New York, Stony Brook, N.Y. (1967 – fys)
- Braarud, Tryggve (f. 15.9.1903), dr., professor i botanisk marinbiologi ved universitetet i Oslo (1965 – biol)
- Burström, Hans Georg (f. 27.5.1906), dr., professor i plantefysiologi ved universitetet i Lund (1968 – biol)
- Busemann, Herbert (f. 12.5.1905), dr., professor i matematik ved University of Southern California, Los Angeles, Cal. (1964 – fys)
- Carleson, Lennart Axel Edvard (f. 18.3.1928), dr., professor i matematik ved universitetet i Uppsala (1970 – fys)
- Cartan, Henri-Paul (f. 8.7.1904), professor i matematik ved universitetet i Paris (1962 – fys)
- Casimir, Hendrik Brugt Gerhard (f. 15.7.1909), dr., direktør for Philips' Gloeilampenfabriken, Eindhoven (Heeze) (1975 – fys)
- Celis, Julio Enrique (f. 21.5.1941), Ph.D., lektor i biostrukturkemi ved Aarhus Universitet (1984 – biol)
- Chanock, Robert M. (f. 8.7.1924), dr., chef for Laboratoriet for infektionssygdomme, National Institutes of Health, Bethesda, Md. (1980 – biol)
- Clark, Brian Frederic Carl (f. 26.7.1936), Sc. D., professor i biostrukturkemi ved Aarhus Universitet (1980 – biol)
- Connes, Alain (f. 1.9.1947), dr., professor i matematik ved universitetet i Paris (1980 – fys)
- Cori, Carl Ferdinand (f. 5.12.1896), dr., professor i biokemi ved Harvard Medical School, Boston, Mass. (1956 – biol)
- Cotton, Frank Albert (f. 9.4.1930), dr., professor i kemi ved Texas A & M University, Texas (1975 – fys)
- Coulomb, Jean-Marie-François-Joseph (f. 7.11.1904), dr., professor i geofysik ved universitetet i Paris (1969 – fys)
- Cox, David Roxbee (f. 15.7.1924), professor i statistik ved Imperial College of Science and Technology, London (1983 – fys)
- Cramér, Carl Harald (f. 25.9.1893), dr., professor i forsikringsmatematik og matematisk statistik ved universitetet i Stockholm (1968 – fys)
- Dahlgren, Rolf Martin Teodor (f. 7.7.1932), fil dr., professor i systematisk botanik ved Kbh.s Universitet (Lund) (1976 – biol)
- Davies, John Arthur (f. 28.3.1927), dr., professor i fysik ved Chalk River Nuclear Laboratories, Ontario, Canada (1970 – fys)
- Dirac, Paul Adrien Maurice (f. 8.8.1902), professor i matematik ved universitetet i Cambridge, England (1962 – fys)

- † Dorf, Erling (f. 19.7.1905, d. 16.4.1984), dr., professor i geologi ved Princeton University, N.J. (1965 – biol)
- Edlén, Bengt (f. 2.11.1906), dr., professor i fysik ved universitetet i Lund (1956 – fys)
- Edsall, John Tileston (f. 3.11.1902), professor i biokemi ved Harvard University, Boston, Mass. (1969 – biol)
- Eigen, Manfred (f. 9.5.1927), dr., professor, Max-Planck-Institut für Phys. Chemie, Göttingen (1971 – biol)
- Emerson, Sterling Howard (f. 29.10.1900), dr., professor i genetik ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. (1974 – biol)
- Fey, Hans (f. 30.12.1921), dr., professor, direktør for Veterinär-Bakteriologisches Institut der Universität, Bern (1971 – biol)
- Fischer-Hjalmars, Inga Margrete (f. 16.1.1918), dr., professor i teoretisk fysik ved universitetet i Stockholm (1982 – fys)
- Flerov, Georgii Nikolaevitch (f. 2.3.1913), dr., professor, direktør for laboratoriet for kernereaktioner i Dubna (Moskva) (1969 – fys)
- Flood, Håkon (f. 25.9.1905), dr., professor i kemi ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (1964 – fys)
- Folkow, Bjørn Uno Gottfrid (f. 13.10.1921), dr., professor i fysiologi ved universitetet i Göteborg (1968 – biol)
- Fray, David Grover (f. 10.10.1915), professor i biologi ved Indiana University, Bloomington, Ind. (1982 – biol)
- Fredga, Arne (f. 18.7.1902), dr., professor i organisk kemi ved universitetet i Uppsala (1965 – fys)
- † von Frisch, Karl Ritter (f. 20.11.1886, d. 12.6.1982), dr., professor i zoologi ved universitetet i München (1931 – biol)
- Fronæus, Sture Adolf (f. 5.10.1916), dr., professor i uorganisk kemi ved universitetet i Lund (1978 – fys)
- Gard, Sven (f. 3.11.1905), dr., professor i virologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (1964 – biol)
- Garnham, Percy Cyril Claude (f. 15.1.1901), professor i med. protozoologi ved universitetet i London (1976 – biol)
- Giles, Norman Henry (f. 6.8.1915), professor i genetik ved University of Georgia, Athens, Ga. (1982 – fys)
- Ginzburg, Vitaly Lazarevich (f. 4.10.1916), professor, leder af afd. f. teoretisk fysik ved akademiet i Moskva (1977 – fys)
- Glick, David (f. 3.5.1908), dr., professor ved Department of Pathology, forstander for Division of Histochemistry ved Stanford University, Stanford, Cal. (1965 – biol)

- Godwin, Harry (f. 9.5.1901), dr., professor i botanik ved universitetet i Cambridge, England (1962 – biol)
- Goldanskii, Vitalii Iosifovich (f. 18.6.1923), professor, leder af inst. f. kemisk fysik ved akademiet i Moskva (1977 – fys)
- Granit, Ragnar Arthur (f. 30.10.1900), dr., professor i neurofysiologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (1956 – biol)
- Gray, Harry Barkus (f. 14.11.1935), dr., professor i kemi ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. (1974 – fys)
- Groshev, Leonid Vasilievitch (f. 18.3.1907), professor, Institut for Atome-nergi, Moskva (1965 – fys)
- Gustafson, Torsten Valdemar (f. 8.5.1904), dr., professor i teoretisk fysik ved universitetet i Lund (1956 – fys)
- Gustafsson, Carl Åke Torsten (f. 8.4.1908), dr., professor i genetik ved universitetet i Lund (1967 – biol)
- Gårding, Lars Jakob (f. 7.3.1919), dr., professor i matematik ved universitetet i Lund (1963 – fys)
- Hamilton, James (f. 29.1.1918), fh. professor i fysik ved University College, London, professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. (1967 – fys)
- Hammen, Thomas van der (f. 27.9.1924), dr., professor i palynologi ved universitetet i Amsterdam (1976 – biol)
- Haraldsen, Haakon Kristian (f. 24.4.1904), dr., professor i kemi ved universitetet i Oslo (1972 – fys)
- † Harris, Thomas Maxwell (f. 8.1.1903, d. 1.5.1983), dr., professor i botanik ved universitetet i Reading, England (1960 – fys)
- Hartmann, Hermann Leonhard (f. 4.5.1914), professor ved Institut für theoretische und physikalische Chemie, J. W. Goethe-Universität, Frankfurt a.M. (1977 – fys)
- Hastings, Albert Baird (f. 20.11.1895), dr., professor i biokemi ved Scripps Clinic and Research Foundation, La Jolla, Cal. (1951 – biol)
- Hedberg, Hollis Dow (f. 29.5.1903), dr., professor i geologi ved Princeton University, N. J. (1970 – biol)
- Heidelberger, Michael (f. 29.4.1888), dr., professor i biokemi ved Columbia University, N.Y. (1957 – biol)
- Helgason, Sigurður (f. 30.9.1927), dr., professor i matematik ved Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass. (1972 – fys)
- Hodgkin, Sir Alan Lloyd (f. 5.2.1914), Foulerton Research Professor of the Royal Society, Physiological Laboratory, Cambridge, England (1964 – biol)

- Hohwü-Christensen, Erik (f. 25.9.1904), dr., fh. professor i gymnastikteori ved Kbh.s Universitet, professor i kropsovelsernes fysiologi og hygiejne ved Kungl. gymnastiska Centralinstitutet i Stockholm. (indenl. medl. 1940, udenl. medl. 1965 – biol)
- Hoppe, Ernst Gunnar (f. 24.12.1914), dr., professor i geografi ved Stockholms Universitet (1972 – fys)
- Howard, Richard Alden (f. 1.7.1917), dr., professor i botanik og dendrologi ved Harvard University, Jamaica Plain, Mass. (1968 – biol)
- Hulthén, Lamek (f. 14.12.1909), professor i teoretisk fysik ved Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm (1976 – fys)
- Huxley, Sir Andrew Fielding (f. 22.11.1917), professor i fysiologi ved University College, London (1964 – biol)
- Huxley, Hugh Esmor (f. 25.2.1924), dr., afdelingsleder ved Medical Research Council (molekylær biologi) i Cambridge, England (1971 – biol)
- Hägg, Gunnar (f. 14.12.1903), dr., professor i uorganisk kemi ved universitetet i Uppsala (1956 – fys)
- Hörmander, Lars Valter (f. 24.1.1931), professor i matematik ved universitetet i Lund (1969 – fys)
- Hörstadius, Sven Otto (f. 18.2.1898), dr., professor i zoologi ved universitetet i Uppsala (1951 – biol)
- Jacob, François (f. 17.6.1920), dr., professor i genetik ved Institut Pasteur, Paris (1962 – biol)
- † Jacobsohn, Dora Elisabeth (f. 1.3.1908, d. 31.10.1983), dr., professor i endokrinologi ved universitetet i Lund (1968 – biol)
- Jakobsson, Sveinn Peter (f. 20.7.1939), dr. scient., direktør for Naturhistorisk Museum, Reykjavik (1975 – fys)
- Jerne, Niels Kaj (f. 23.12.1911), dr., professor i eksperimentel terapi, direktør for Basel Institut für Immunologie (Gard, Frankrig) (1968 – biol)
- Johansen, Kjell (f. 30.9.1932), dr. phil., professor i zoofysiologi ved Aarhus Universitet (1976 – biol)
- Jørgensen, Axel Christian Klixbüll (f. 18.4.1931), dr., professor i uorganisk kemi ved universitetet i Genève (1965 – fys)
- Kadison, Richard Vincent (f. 25.7.1925), professor i matematik ved University of Pennsylvania, Philadelphia, Penn. (1974 – fys)
- Kalckar, Herman Moritz (f. 26.3.1908), dr. scient., professor i biologisk kemi ved Harvard University, Medical School, Boston, Mass. (indenl. medl. 1948, udenl. medl. 1959 – biol)

- † Kapitza, Pjotr Leonidovich (f. 8.7.1894, d. 8.4.1984), dr., professor, direktør for det fysiske forskningsinstitut ved akademiet i Moskva (1946 – fys)
- Katz, Bernhard (f. 26.3.1911), dr., professor i biofysik ved University College, London (1968 – biol)
- Keynes, Richard Darwin (f. 14.8.1919), dr., professor i fysiologi ved universitetet i Cambridge, England (1971 – biol)
- Kihara, Hitoshi (f. 21.10.1893), dr., professor i genetik ved universitetet i Yokohama (1956 – biol)
- Kitaigorodskii, Sergei Alexandrovich (f. 13.9.1934), D.Sc., professor i fysisk oceanografi, The Johns Hopkins University, Baltimore, Md. (1984 – fys)
- Landis, Eugene Markley (f. 4.4.1901), professor i fysiologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1974 – biol)
- Leaf, Alexander (f. 10.4.1920), professor i gerontologi ved Massachusetts General Hospital, Boston, Mass. (1982 – biol)
- Levan, Johan Albert (f. 8.3.1905), dr., professor i cytologi ved universitetet i Lund (1962 – biol)
- Lipmann, Fritz Albert (f. 12.6.1899), dr., professor i biokemi ved Rockefeller University, N. Y. (1949 – biol)
- Lowry, Oliver Howe (f. 18.7.1910), dr., professor, forstander for Department of Pharmacology, Washington University, St. Louis (1968 – biol)
- Lundberg, Paul Anders (f. 10.9.1920), professor i neurofysiologi ved universitetet i Göteborg (1976 – biol)
- Lundquist, Arne John Axel (f. 6.6.1920), dr., professor i genetik ved universitetet i Lund (1971 – biol)
- Löwdin, Per-Olov (f. 28.10.1916), dr., professor i kvantekemi ved universitetet i Uppsala (1973 – fys)
- Låg, Jul (f. 13.11.1915), dr. agric., professor i jordbundslære ved Norges Landbrukshøgskole, Ås (1982 – biol)
- MacLane, Saunders (f. 4.8.1909), dr., professor i matematik ved universitetet i Chicago, Ill. (1968 – fys)
- Magnusson, Staffan Einar Magnus (f. 29.6.1933), afdelingsleder ved Institut for molekylær biologi, Aarhus Universitet (1983 – biol)
- Manton, Irene (f. 17.4.1904), dr., professor i botanik ved universitetet i Leeds (1953 – biol)
- Mayr, Ernst (f. 5.7.1904), dr., professor i zoologi ved Harvard College, direktør ved Museum of Comparative Zoology, Cambridge, Mass. (1956 – biol)

- Merxmüller, Hermann (f. 30.8.1920), dr.rer.nat., professor i systematisk botanik, direktør for Botanisk Have i München (1984 – biol)
- von Meyenburg, Hans Kaspar (f. 9.12.1941), dr.sc.nat., professor i mikrobiologi ved Danmarks tekniske Højskole (1979 – biol)
- Morgan, William Wilson (f. 3.1.1906), dr., professor i astronomi ved universitetet i Chicago, Ill. (1967 – fys)
- Moscowitz, Albert (f. 20.8.1929), dr., professor i kemi ved University of Minnesota, Minneapolis, Minn. (1977 – fys)
- Munck af Rosenschöld, Lars Mortimer (f. 19.7.1935), dr., docent i genetik ved universitetet i Lund og forskningsleder ved Carlsberg Forsøgslaboratorium, Kbh. (1978 – biol)
- † Müntzing, Arne (f. 2.3.1903, d. 7.1.1984), dr., professor i genetik ved universitetet i Lund (1958 – biol)
- Maak, Wilhelm (f. 13.8.1912), dr., professor i matematik ved universitetet i Göttingen (1973 – fys)
- Nannfeldt, Johan Axel Frithiof (f. 18.1.1904), professor i botanik ved universitetet i Uppsala (1962 – biol)
- Neugebauer, Otto Eduard Hermann (f. 26.5.1899), dr., professor i matematikkens historie ved Brown University, Providence, R.I. (1934 – fys)
- Nicolaysen, Ragnar (f. 9.8.1902), dr., professor i ernæringsforskning ved universitetet i Oslo (1965 – biol)
- van Niel, Cornelis Bernardus (f. 4.11.1897), professor i mikrobiologi ved Stanford University, Stanford, Cal. (1968 – biol)
- Nomura, Masayasu (f. 27.4.1927), dr., professor i genetik og biokemi ved Institute for Enzyme Research, University of Wisconsin, Madison, Wisc. (1977 – biol)
- North, John David (f. 19.5.1934), dr., professor i de eksakte videnskabers historie og filosofi, Universitetet i Groningen (1984 – fys)
- Oort, Jan Hendrik (f. 28.4.1900), dr., professor, fh. direktør for observatoriet i Leiden (1947 – fys)
- Ourisson, Guy Henri (f. 26.3.1926), dr., professor i kemi ved Louis Pasteur Universitetet, Strasbourg (1974 – fys)
- Peierls, Sir Rudolf Ernst (f. 5.6.1907), Emeritus Wykeham Professor i fysik ved universitetet i Oxford, England (1980 – fys)
- Perlman, Isadore (f. 12.4.1915), professor i kemi ved University of California, Berkeley, Cal. (1972 – fys)
- Pethick, Christopher John (f. 22.2.1942), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. (1977 – fys)

- Pontecorvo, Guido Pellegrino Arrigo (f. 29.11.1907), professor, Imperial Cancer Research Fund, London (1966 – biol)
- Prelog, Vladimir (f. 23.7.1906), dr., professor i organisk kemi ved Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich (1971 – fys)
- Ramberg, Hans (f. 15.3.1917), dr., professor i geologi (petrografi) og mineralogi ved universitetet i Uppsala (1964 – fys)
- Raven, Peter Hamilton (f. 13.6.1936), Ph.D., direktør for Missouri Botanical Garden, St. Louis, Mo. (1980 – biol)
- Rechinger, Karl Heinz (f. 16.10.1906), dr., professor i systematisk botanik og plantegeografi ved universitetet i Wien (1971 – biol)
- Regnéll, Otto Gerhard (f. 19.6.1915), dr., professor i geologi ved universitetet i Lund (1969 – biol)
- Reynoldson, Thomas Braban (f. 21.3.1914), Ph.D., D.Sc., professor i økologi ved University of Wales, Bangor (1984 – biol)
- Rhoades, Marcus Morton (f. 24.7.1903), dr., professor i genetik ved Indiana University, Bloomington, Ind. (1977 – biol)
- Rice, Stuart Alan (f. 6.1.1932), professor i fysisk kemi ved University of Chicago, Ill. (1976 – fys)
- Roche, Jean-Casimir-Henri-Hilaire (f. 14.1.1901), dr., professor i almen og sammenlignende biokemi ved Collège de France, Paris (1970 – biol)
- Rosseland, Svein (f. 31.3.1894), dr., professor i astronomi ved universitetet i Oslo og direktør for universitetets institut for teoretisk astrofysik (1962 – fys)
- † Russell, Sir Frederick Stratten (f. 3.11.1897, d. 5.6.1984), dr., fh. sekretær i Marine Biological Association of the United Kingdom og direktør ved Plymouth Laboratory, Plymouth (1961 – biol)
- Ryle, Sir Martin (f. 27.9.1918), professor i radio-astronomi ved universitetet i Cambridge, England (1968 – fys)
- Saltin, Bengt (f. 3.6.1935), med. dr., professor i legemsøvelsernes teori ved Kbh.s Universitet (1984 – biol)
- Sargeson, Alan McLeod (f. 13.10.1930), professor i uorganisk kemi ved Australian National University, Canberra (1976 – fys)
- Schmidt-Nielsen, Knut (f. 24.9.1915), dr., professor i zoologi ved Duke University, Durham, N.C. (1975 – biol)
- Schnopper, Herbert William (f. 13.3.1933), dr., direktør for Dansk Rumforskningsinstitut (1982 – fys)
- Schrieffer, John Robert (f. 31.5.1931), professor i fysik ved University of California, Santa Barbara, Cal. (1979 – fys)
- Schwarzschild, Martin (f. 31.5.1912), professor i astronomi ved Princeton University, N.J. (1969 – fys)

- Segal, Irving Ezra (f. 13.9.1918), dr., professor i matematik ved Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass. (1977 – fys)
- Selberg, Atle (f. 14.6.1917), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. (1967 – fys)
- Sheline, Raymond Kay (f. 31.3.1922), dr., professor i kemi og fysik ved Florida University i Tallahassee, Fla. (1974 – fys)
- † Stensiö, Erik Helge Osvald (f. 2.10.1891, d. 11.1.1984), dr., professor, forstander ved Naturhistoriska Riksmuseum, Stockholm. *K.* (1934 – biol)
- Stern, Herbert (f. 22.12.1918), professor i biologi ved University of California, La Jolla, Cal. (1976 – biol)
- Strand, Kaj Aage Gunnar (f. 27.2.1907), dr. phil., professor, videnskabelig direktør for U.S. Naval Observatory. *R¹*. Washington, D.C. (1965 – fys)
- Stumpf, Paul Karl (f. 23.2.1919), dr., professor i biokemi ved University of California, Davis, Cal. (1975 – biol)
- Suomalainen, Esko (f. 11.6.1910), dr., professor i genetik ved universitetet i Helsingfors (1968 – biol)
- Swiatecki, Wladyslaw Jerzy (f. 22.4.1926), dr., kernefysiker, Lawrence Radiation Laboratory, Berkeley, Cal. (1973 – fys)
- Sørensen, Niels Andreas (f. 8.12.1909), dr., professor i organisk kemi ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (1973 – fys)
- Taube, Henry (f. 30.11.1915), dr., professor i kemi ved Stanford University, Stanford, Cal. (1984 – fys)
- Teichert, Curt (f. 8.5.1905), dr., professor i geologi ved Univ. of Rochester, New York (1973 – fys)
- † Thorarinnsson, Sigurður (f. 8.1.1912, d. 8.2.1983), dr., professor i geologi og geografi ved universitetet i Reykjavik (1957 – fys)
- Tosteson, Daniel Charles (f. 5.2.1925), dr., Dean of Medical Studies, Harvard University, Boston, Mass. (1973 – biol)
- Tutin, Winifred (f. 8.10.1915), dr., Honorary Reader in Botany, University of Leicester (1975 – biol)
- Vallee, Bert Lester (f. 1.6.1919), professor i biokemi ved Harvard Medical School, Boston, Mass. (1977 – biol)
- † Vinogradov, Ivan Matveevitch (f. 14.9.1891, d. 20.3.1983), professor i matematik, Moskva (1947 – fys)
- Voigt, Ehrhard (f. 28.7.1905), dr., professor i geologi og palæontologi ved universitetet i Hamborg (1972 – biol)
- Watson, James Dewey (f. 6.4.1928), dr., professor i biologi, dir. for Cold Spring Harbor Laboratory, Long Island, N.Y. (1962 – biol)

- Weisskopf, Victor Frederick (f. 19.9.1908), professor i fysik ved Institute of Technology, Cambridge, Mass., fh. generaldirektør for CERN (European Center for Nuclear Research), Genève (1962 – fys)
- Wergeland, Harald Nicolai Storm (f. 14.3.1912), dr., professor i fysik ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (1963 – fys)
- Wheeler, John Archibald (f. 9.7.1911), dr., professor i fysik ved University of Texas, Austin (1971 – fys)
- Wickman, Frans Erik (f. 21.3.1915), dr., professor i mineralogi, petrologi og geokemi ved universitetet i Stockholm (1971 – fys)
- Wigglesworth, Sir Vincent Brian (f. 17.4.1899), dr., professor i biologi ved universitetet i Cambridge, England (1951 – biol)
- Wildman, Samuel Goodnow (f. 26.5.1912), dr., professor i biologi ved Univ. of California, Los Angeles, Cal. (1977 – biol)
- Wilkinson, Sir Geoffrey (f. 14.7.1921), professor i uorganisk kemi ved Imperial College, London (1968 – fys)
- Wilson, Douglas Patrick (f. 7.8.1902), dr., fh. Associate, Marine Biological Laboratory, Plymouth (1965 – biol)
- Wright, Sewall (f. 21.12.1889), dr., professor i genetik ved University of Wisconsin, Madison, Wisc. (1970 – biol)
- Yonge, Sir Charles Maurice (f. 9.12.1899), dr., professor i zoologi ved universitetet i Glasgow (Edinburgh) (1956 – biol)
- Zamecnik, Paul Charles (f. 22.11.1912), dr., professor i onkologi ved Worcester Foundation for Experimental Biology, Shrewsbury, Mass. (1978 – biol)
- Aaboe, Asger Hartvig (f. 26.4.1922), dr., professor i matematik og naturvidenskabernes historie, og i det nære Østens sprog og litteraturer, Yale University, New Haven, Conn. (1975 – fys)

INDENLANDSKE MEDLEMMER
EFTER ANCIENNITET

Humanistiske klasse: kursiv

Jessen	<i>Schiørring</i>	<i>From</i>	Dahl, J. P.
Strömngren	Bak, Thor A.	<i>Hjorth, Lindegård</i>	<i>Gjødesen</i>
Holter	Ballhausen	Jensen, Højgaard	Hansen, Hans J.
Rehberg, Brandt	Jørgensen, C. Barker	Lassen, Ulrik	<i>Johansen, K. Friis</i>
Buchthal	Kofoed-Hansen	<i>Rasmussen, Nørre-</i>	Lassen, Niels A.
Fenchel, W.	Simonsen	<i>gaard</i>	Lund, Ebba
Bjerrum, J.	Skou, J. C.	Seidenfaden	Madsen, Ib
Jensen, K. A.	<i>Skrubbeltrang</i>	Siim	Munch-Petersen
<i>Riis</i>	v. Wettstein	<i>Bredsdorff</i>	Møller, Bjerrum
<i>Helgason</i>	<i>Hammershaimb</i>	<i>Gelting</i>	Pedersen, Olaf
Noc-Nygaard	<i>Thomsen, Rudi</i>	<i>Gomard</i>	<i>Petersen, Ladewig</i>
<i>Steensberg</i>	<i>Andersen, Poul</i>	<i>Hvidtfeld</i>	<i>Rasmussen, Holger</i>
Bang	Crone	Klenow	<i>Rischel</i>
Bohr	<i>Fischer-Jørgensen</i>	<i>Monberg</i>	<i>Sørensen, Algot</i>
Ussing	Fuglede	<i>Sass</i>	Sørensen, Henn.
<i>Jansen, Billeskov</i>	<i>Glamann</i>	<i>Favrholdt</i>	Wieth, J. O.
Andersen, Einar	Møhr	Larsen, Olesen	Andersen, Torkild
Bak, Børge	Møller, Knakkergrd.	Marcker	Berthelsen, Ole
Lassen, N. O.	Peters	Nathan	Buchwald
Mottelson	Sten-Knudsen	Strid	<i>Christensen, Johnny</i>
Nielsen, Steemann	Winther	<i>Thomsen, Niels</i>	<i>Christiansen, S.</i>
Reiz	<i>Ellehøj</i>	Andersen, Sv. O.	Larsen, Kai
Wingstrand	<i>Læssøe</i>	Berthelsen, A	Lund, Henning
<i>Larsen, J.P.</i>	Birkelund	Bjørnholm	Michelsen
Maaløe	Christensen, Bent	Dansgaard	<i>Moustgaard</i>
Ottesen	<i>Dal</i>	Engberg	Nissen
Tornehave	<i>Egerod</i>	Fenchel, Tom	<i>Olsen, Olaf</i>
<i>Becker</i>	<i>Jacobsen, E.</i>	<i>Fink</i>	<i>Svane</i>
<i>Glob</i>	Kjeldgaard	<i>Fischer</i>	Barndorff-Nielsen
Hald, A.	Kristensen, Leif	<i>Hendriksen</i>	<i>Estrup</i>
<i>Hald, Kr.</i>	Kruhøffer	Holmsgaard	Forchhammer
Huus	Lund, Bodil Jerslev	<i>Johansen, H. Friis</i>	Holstener-Jørgensen
Nielsen, Overgaard	Pihl	Lundquist	Jónasson
Rudkjøbing	<i>Stief</i>	Mackintosh	Kullenberg
Troels-Smith	<i>Glahn</i>	Maunsbach	<i>Lidin</i>
Andersen, Sparre	<i>Asmussen, Jes</i>	Pedersen, Kjærgård	Olesen, Poul
Asmussen, E.	<i>Blegvad</i>	Schäffer	<i>Raasted</i>
Asmussen, R. W.	Andersen, Sv. Th.	<i>Spang-Hanssen, Henn.</i>	Svejgaard
<i>Bagge</i>	Behnke	<i>Sørensen, Søren</i>	<i>Sørensen, Kousgård</i>
<i>Jensen, P. Johs.</i>	<i>Dalgård</i>	Thaysen, Hess	Als-Nielsen
Kjær	Ellitsgaard-	<i>Waaben</i>	<i>Ejskjær</i>
Lindhard	Rasmussen	<i>Brøndsted</i>	Eliassen

<i>Grane</i>	Berg, Christian	<i>Spang-Hanssen, Ebbe</i>	Cotterill
<i>Hansen, Sv. Aa.</i>	<i>Christensen, Bent</i>	<i>Steensgaard</i>	<i>Johansen, Hans Chr.</i>
<i>Nielsen, Eduard</i>	<i>Eller</i>	Thorn	Johansen, Peter
Poulsen, Vald.	Fiil	<i>Dahlerup</i>	Jørgensen, Bo Barker
Rasmussen, Sv. E.	Linderberg	<i>Danø</i>	Nilsson, Jytte
Rehfeld	<i>Matthiessen</i>	<i>Andersen, Ellen</i>	<i>Skydsgaard</i>
Tygstrup	<i>Nøjgaard</i>	Bechgaard	<i>Thyssen</i>
Andersen, J. U.	Olsson	Bræstrup	

MEDLEMSANTAL

Indenlandske medlemmer	197	Udenlandske medlemmer	276
Humanistiske klasse	77	Humanistiske klasse	99
Naturvidenskabelige klasse	120	Naturvidenskabelige klasse	177
Mat.-fys.gruppe	61	Mat.-fys.gruppe	91
Biol. gruppe	59	Biol. gruppe	86

Tillidshverv

Årstallet til højre angiver valgperiodens udløb (normalt i april).

INTERNE HVERV

	valgt	til
<i>Præsident:</i> Jens Lindhard	1981	1988
<i>Klasseformænd og vicepræsidenter:</i>		
Olaf Olsen	1983	1986
Henning Sørensen	1981	1987
<i>Sekretær:</i> Christian Crone	1980	1989
<i>Redaktør og arkivar:</i> Erik Dal	1975	1990
<i>Kasserer:</i> Aage Winther	1984	1986
<i>Kassekommissionen:</i>		
C. J. Ballhausen	1976	1985
C. J. Becker, fm.	1969	1986
P. Nørregaard Rasmussen	1980	1988
Anders Reiz	1978	1987
<i>Revisorer:</i>		
Bent Fuglede	1978	1988
Henning Spang-Hanssen	1980	1986
<i>Revisorsuppleanter:</i>		
Jes Asmussen	1978	1986
Gert Kjærgård Pedersen	1978	1988
<i>Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark:</i>		
Mogens Blegvad, fm.	1976	1987
H. Højgaard Jensen	1976	1988
Niels Thomsen	1977	1985
Jes Forchhammer	1982	1986
<i>Bibliotekar:</i> Jes Asmussen	1978	1987

<i>Carlsbergfondets direktion:</i>	valgt til 30.9.	
C. J. Ballhausen	1972	1986
Tove Birkelund	1978	1990
Henrik Glahn	1977	1992
Kristof Glamann, fm.	1969	1988
Ebba Lund.	1980	1994
 <i>Frederiksborg-Museets bestyrelse</i>		
Valgt af Selskabet: Kristof Glamann	1969	1988
 <i>Bestyrelsen for Carlsbergs Mindelegat for Brygger J. C. Jacobsen</i>		
Valgt af Selskabets præsident: E. Sparre Andersen . . .	1979	1985
 <i>Tilforordnede til Carlsberg Laboratoriets bestyrelse:</i>		
E. Bjerl Nielsen, teknisk direktør	1980	1985
Poul J. Svanholm, administrerende direktør	1980	1985
 <i>Beboer af Gl. Carlsbergs Hovedbygning (Æresboligen):</i>		
Bengt Strömgren	1966	
 <i>Bestyrelsen for Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand, Lundehave:</i>		
Werner Fenchel	1954	1985
Hans Fischer-Møller, advokat, fm.	1970	1985
Gunnar Seidenfaden	1978	1985
Sune Dalgård	1977	1985
 <i>Beboer af Lundehave:</i>		
Arne Noe-Nyegaard	1963	
 <i>Bestyrelsen for Lægen, Professor ved Københavns Universitet, dr. med. & chir. Knud Sand's Legat:</i>		
Michael Lassen Jordan, advokat	1982	1988
Gert Kjærgård Pedersen	1981	1988
Nils Schiørring	1970	1988
 <i>Suppleanter:</i>		
Bent Christensen	1982	1988
Bernhard Gomard	1976	1988
Jens Jordan, advokat	1970	1988
 <i>Beboer af professor Knud Sands bolig:</i>		
Einar Andersen	1970	

<i>Bestyrelsen for Selskabets Bidragsfond:</i>	1975	1985
C. J. Becker		
Gunnar Seidenfaden, fm.		
J. Chr. Siim		
 <i>Bestyrelsen for Niels Bohr Legatet:</i>		
C. J. Becker	1978	
Aage Bohr	1963	
Christian Crone.....	1980	
Jens Lindhard, fm.	1981	
Henning Sørensen.....	1981	
 <i>Bestyrelsen for Emil Herborgs Legat til unge, danske, mandlige, ubemidlede Naturvidenskabsmænd:</i>		
Jannik Bjerrum	1962	1985
Bent Christensen.....	1973	1989
Bent Fuglede	1980	1988
Torben Huus	1980	1987
C. C. Barker Jørgensen	1970	1986
Anders Reiz, fm.	1976	1990
 <i>Bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat:</i>		
C. J. Ballhausen	okt. 1983	1988
Christian Crone, fm.		
Erik Dal		
Karsten Friis Johansen		
Aage Winther		
 <i>Bestyrelsen for Inge Lehmann's Legat af 1983:</i>		
Franz From	okt. 1982	1984
Elvin Kejlsø, chefgeodæt, fm.		
Svend Saxov, professor		
Suppleanter:		
O. Bedsted Andersen, statsgeodæt		
Gunnar Kullenberg		
Ib K. Moustgaard		
 <i>Bestyrelsen for Mag. art. Marcus Lorenzens Legat:</i>		
Christian Crone, fm.....	1980	1986
Poul Lindegård Hjorth.....	1983	1986
Kai Larsen.....	1980	1986

Bestyrelsen for Julie von Müllens Fond 30.9.1986

Valgt af præsidenten:

E. Sparre Andersen

Knud Waaben

Bestyrelsen for Arne og Doris Truelsens Legat:

Poul Erik Nissen 1983

Anders Reiz 1981

Knud Waaben, fm. 1983

Bestyrelsen for Kaj Linderstrøm-Lang's Guldmedaillefond

Valgt af Selskabet: Diter v. Wettstein 1976 1986

Bestyrelsen for Det danske Institut i Rom

Valgt af Selskabet: Karsten Friis Johansen 31.3.1988

Bestyrelsen for legatet Ole Rømer Medaillen

Valgt af Selskabet: Bengt Strömngren 1968 31.10 1986

Bestyrelsen for F. L. Smidth & Co. A/S's Jubilæumsfond

Selskabets repræsentant: P. J. Riis 1975

Forskerværrelserne er til sommeren 1985 udlånt til følgende:

Mogens Blegvad

Søren Egerod

P. J. Riis

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum

FÆLLES FOR BEGGE KLASSER

Følgende medlemmer er for tiden indvalgt i

Planlægningsrådet for Forskningen, PRF

Peder Olesen Larsen, fm.

Mogens Brøndsted

Ulrik V. Lassen

Bodil Jerslev Lund

Allan R. Mackintosh

Statens humanistiske Forskningsråd, SHF

Mogens Brøndsted, fm.
 Johnny Christensen
 Eduard Nielsen
 Niels Steensgaard

Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige Forskningsråd, SJVF

Erik Holmsgaard

Statens lægevidenskabelige Forskningsråd, SLF

Bodil Jerslev Lund
 Morten Simonsen
 Jens Otto Wieth

Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, SNF

Sv. Olav Andersen
 Brian Clark
 Willi Dansgaard
 Leif Kristensen
 Hans Bjerrum Møller
 Henning Sørensen

European Science Foundation-udvalget

Jes Asmussen
 Peder Olesen Larsen
 Bengt Algot Sørensen
 Henning Sørensen

Unesco Nationalkommissionens tværfaglige videnskabsudvalg

Valgt af Selskabet: Peder Olesen Larsen

Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie

Sofus Christiansen
 Axel Steensberg, fm.
 J. Troels-Smith

Kommissionen til udforskning af Danmarks ældste landbrug og de samtidige naturforhold

Svend Th. Andersen
 Peder Mortensen, museumsdirektør

Olaf Olsen
 Axel Steensberg
 J. Troels-Smith, fm.

HUMANISTISKE KLASSE

*Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder
 til dansk historie*

Povl Bagge, fm.
 Sune Dalgård
 Troels Fink
 Svend Gissel, førstebibliotekar, dr. phil.

Kommissionen for registrering af litterære kilder til dansk historie

Valgt af Selskabet:

Povl Bagge
 Erik Dal

Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog

Erik Dal
 Carl Stief
 Hans Chr. Sørensen, professor, dr. phil., fm.

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum, CLG

Klaus Alpers, dr., Lüneburg	1986
Paul Burguière, professor, Bordeaux	1986
Johnny Christensen, fm.	okt. 1985
Povl Johs. Jensen	1986
Holger Friis Johansen	1986

Kommissionen for Thesaurus Linguae Latinae, TLL

Povl Johs. Jensen, fm.	1985
Holger Friis Johansen	1987
Palle W. Nielsen, lektor	okt. 1985

Kommissionen for Carlsbergfondets syriske ekspeditioner

Peder Mortensen, museumsdirektør	1986
Olaf Olsen	
P. J. Riis, fm.	

Ad hoc-udvalg vedr. indstillinger til internationale priser 1987

Arild Hvidtfeldt
Olaf Olsen, fm.
P. J. Riis

Udvalget til forberedelse af indstilling til ESF vedr. evt. udgivelse af prismaterialet i Øresundstoldregnskaberne 1557-1646

Sune Dalgård
Svend Ellehøj
Hans Chr. Johansen
E. Ladewig Petersen, fm.
Niels Steensgaard
Bengt Algot Sørensen, observatør

NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

Udvalg til forberedelse af medlemsvalg nov. 1985

Thor A. Bak, fm.
Willi Dansgaard
Tom Fenchel
Leif Kristensen
Lennart Olsson
Henning Sørensen

Ad hoc-udvalg vedr. indstillinger til internationale priser 1987

Thor A. Bak
Ebba Lund
Henning Sørensen, fm.

Kommissionen for forskningsarealer

Svend Th. Andersen
C. Overgaard Nielsen
A. Noe-Nygaard
J. Troels-Smith, fm.

Interimstyrelsen for Physica Scripta dec. 1985

Valgt af Selskabet:
Jens Lindhard
Ben Mottelson
Torkild Andersen, suppleant

Acta Zoologica

Valgt af Selskabet:

Regional Editor:

lektor, dr.phil. Claus Nielsen, Zoologisk Museum

medlemmer af Advisory Council:

C. Barker Jørgensen

K. G. Wingstrand

Styringsgruppe vedr. Niels Bohr Stipendierne

Erik Dal

Jes Forchhammer, sekretær

Jens Lindhard, fm.

Ove Sten-Knudsen

Henning Sørensen

Aage Winther

*Nationalkomiteen for Council for International Organization of Medical Sciences,
CIOMS*

Valgt af Selskabet:

Christian Crone

Jan Mohr

J. C. Skou

Valgt af Dansk Medicinsk Selskab:

Ole Munck, overlæge, dr. med.

Povl Riis, professor, overlæge, dr. med.

J. Chr. Siim, fm.

E. Strömgren, professor, overlæge, dr. med. & scient.

Nationalkomiteen for International Foundation for Science, IFS

Frode Bramsnæs, professor, civilingeniør, DtH

Lars Munck

C. Overgaard Nielsen

Martin Ottesen

Gunnar Seidenfaden, fm.

Bestyrelsen for Danmarks Akvarium

31.12.1986

Valgt af Selskabet:

Torben Wolff, direktør, dr. phil.

Bestyrelsen for Dansk Bilharziøse Laboratorium 1985
 Valgt af Selskabet:
 Bent Christensen

UNION ACADEMIQUE INTERNATIONALE, UAI

Nationalkomiteen

Asmussen, Jes	1985
Riis, P. J., fm. og delegeret til UAI til 1.7.1986	1986
Sørensen, Bengt Algot	okt. 1985
Thomsen, Rudi, delegeret til UAI til 1.7.1986	1986

Nationalkomiteer for foretagender under UAI

Romertallet angiver den pågældende UAI-kommissions nummer
 Medlemmerne vælges af Videnskabernes Selskab for 3 år

I. <i>Corpus Vasorum Antiquorum, CVA</i>	1985
Buhl, Marie-Louise, museumsoverinspektør, dr. phil., Antiksamlingen, Nationalmuseet	
Dal, Erik, Videnskabernes Selskab	
Gjødesen, Mogens, Videnskabernes Selskab, fm.	
Helsted, Dyveke, direktør, Thorvaldsens Museum	
Jensen, Søren Skovgaard, professor, dr. phil., OU	
Johansen, Flemming, direktør, Ny Carlsberg Glyptotek	
Riis, P. J., Videnskabernes Selskab	
V. <i>Novum Glossarium Mediae Latinitatis, NGML</i> (Den ny Ducange)	1986
Jensen, Povl Johs., Videnskabernes Selskab	
Johansen, Holger Friis, Institut for klassisk filologi, AaU, fm.	
XII. <i>Monumenta Musicae Byzantinae, MMB</i>	
Bergsagel, John, Musikvidenskabeligt Institut, KU	okt. 1985
Glahn, Henrik, Musikvidenskabeligt Institut, KU, fm. og hovedredaktør	1986
Jensen, Povl Johs., Videnskabernes Selskab	1986
Raasted, Jørgen, Institut for græsk og latinsk Middelalderfilologi	okt. 1985

- XVIII. *A Critical Pāli Dictionary, CPD*
 Asmussen, Jes, Institut for iransk filologi, KU 1986
 Hendriksen, Hans, Videnskabernes Selskab, fm. 1985
 Læssøe, Jørgen, Institut for Assyriologi, KU 1986
- XX. *Corpus Antiquitatum Americanensium, CAA*
 Hvidtfeldt, Arild, Institut for Religions sociologi, KU 1985
 Lundbæk, Torben, museumsoverinspektør,
 Etnografisk Samling, Nationalmuseet 1987
 Monberg, Torben, Videnskabernes Selskab, fm. 1985
 Riis, P. J., Videnskabernes Selskab 1985
 Schjellerup, Inge, mag. scient.,
 Etnografisk Samling, Nationalmuseet 1985
- XXII. *Fontes Historiae Africanae, FHA* okt. 1985
 Dalgård, Sune, Landsarkivet for Sjælland
 Hansen, Holger Bernth, lektor, dr. theol.,
 Institut for Samfundsfag, KU
 Justesen, Ole, lektor, Institut for økonomisk Historie, KU
 Steensgaard, Niels, Historisk Institut, KU
 Thomsen, Rudi, Historisk Institut, AaU, fm.
- XXVI. *Sylloge Nummorum Graecorum, SNG* 1985
 Hannestad, Niels, universitetslektor,
 Institut for klassisk og nærorientalsk arkæologi, AaU
 Kromann, Anne, museumsinspektør,
 Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet
 Melander, Torben, museumsinspektør,
 Thorvaldsens Museum
 Thomsen, Rudi, Historisk Institut, AaU, fm.
- XXVIII. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, LIMC* 1985
 Gjødesen, Mogens, Videnskabernes Selskab
 Johansen, Flemming, museumsdirektør,
 Ny Carlsberg Glyptotek, fm. og regionalredaktør
 Riis, P. J., Videnskabernes Selskab
 Sass, Else Kai, Videnskabernes Selskab

- XXXI. *Atlas Linguarum Europae, ALE* 1986
 Andersen, Poul, Videnskabernes Selskab
 Asmussen, Jes, Institut for iransk filologi, KU
 Ejskjær, Inger, Institut for dansk dialektforskning, KU, fm.
 Ringgaard, Kr., professor, dr. phil.,
 Institut for nordisk sprog- og litteraturforskning, AaU
 Spang-Hanssen, Henning,
 Institut for anvendt og matematisk lingvistik, KU
- XXXV. *Jewish Art Index, JAI* okt. 1985
 Asmussen, Jes, Videnskabernes Selskab
 Fischer, Erik, Den kgl. Kobberstiksamling
 Gelfer-Jørgensen, Mirjam, lektor,
 Institut for kunsthistorie, KU
 Haxen, Ulf, førstebibliotekar,
 Judaistisk afdeling, Det kgl. Bibliotek, fm.

INTERNATIONAL COUNCIL OF
 SCIENTIFIC UNIONS, ICSU

Nationalkomiteen

- Andersen, J. Bach, ingeniørdocent, dr. techn., URSI
 Andersen, Svend Th., INQUA
 Berthelsen, Asger, ICL
 Bridgwater, David, IUGS
 Eliassen, Erik, WCRP
 Harnung, Sv., lektor, IUPAC
 Jacobsen, N. Kingo, professor, dr. phil., IGU
 Jensen, H. Højgaard, IUPAP, næstfm.
 Kjøller, A., IUMS
 Kullenberg, Gunnar, SCOR og IUGG
 Larsen, P. Olesen, IUB, fm.
 Larsen, Per K., cand. psych., IUPsyS
 Lindegaard-Andersen, Asger, professor, dr. techn., IUCr
 Maaløe, Ole, IUPAB
 Nielsen, Gunnar Gissel, dr. agro., IUBS
 Niordson, F., Ph. D., professor, IUTAM
 Pedersen, Gert Kjærgård, IMU

Pedersen, Olaf, IUHPS
 Rudkjøbing, Mogens, IAU
 Simonsen, Morten, IUIS
 Thorn, Niels A., IUPS
 Ungstrup, Eigil A., lektor, lic. techn., COSPAR/SCOSTEP
 Aes-Jørgensen, E., professor, dr. phil., IUNS

<i>Nationalkomiteens forretningsudvalg</i>	marts
Harnung, Sv., lektor	1986
Jensen, H. Højgaard, næstfm.	1986
Kullenberg, Gunnar	1988
Larsen, P. Olesen, fm.	1986
Maaløe, Ole	1986

Nationalkomiter for unioner under ICSU
 Medlemmerne vælges af de anførte institutioner

<i>International Astronomical Union, IAU</i>	nov. 1985
Høg, Erik, lektor, dr. scient., Astronomisk Observatorium, KU	
Jørgensen, Henning, professor, Astronomisk Observatorium, KU	
Laustsen, Svend, lektor, Astronomisk Institut, AaU	
Nissen, Poul Erik, Astronomisk Institut, AaU	
Pedersen, Olaf, Institut for de eksakte Videnskabers Historie, AaU	
Petersen, J. Otzen, lektor, dr. scient., Astronomisk Observatorium, KU	
Reiz, Anders, Astronomisk Observatorium, KU, og Videnskabernes Selskab, sekr.	
Rudkjøbing, Mogens, Astronomisk Institut, AaU, fm. og ICSU-repræsentant	
Ulfbeck, Ole, lektor, Niels Bohr Institutet	
<i>International Geographical Union, IGU</i>	okt. 1986
Biilman, O., professor, Geografisk Institut, Danmarks Lærerhøjskole	
Christiansen, Sofus, Geografisk Institut, KU, og Videnskabernes Selskab, sekr.	
Folving, Sten, Kartografisk Selskab	
Framke, W., lektor, dr. phil., Geografisk Institut, AaU	
Jacobsen, N. Kingo, professor, dr. phil., Geografisk Selskab, fm. og ICSU-repræsentant	

Jensen, Kristen M., lektor, Geografisk Selskab
 Kejlbo, Ib, førstebibliotekar, Forskningsbibliotekernes Fællesråd
 Magnussen, Jan, lektor, Geografisk Institut, KU
 Møller, Jens Tyge, professor, dr. phil., Geologisk Institut, AaU
 Rasmussen, Kjeld, professor, dr. agro.,
 Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole
 Svensson, Harald, professor, fil. dr., Geografisk Institut, KU
 Thostrup, S., viceadmiral, Geografisk Selskab
 Aagesen, Aage, docent, dr. phil., Handelshøjskolen, Kbh.

<i>International Mathematical Union, IMU</i>	nov.
Barndorff-Nielsen, Ole, Dansk Selskab for teoretisk Statistik	1984
Fuglede, Bent, Dansk matematisk Forening, fm.	1984
Hansen, Erik B., professor, dr. techn., Dansk Center for anvendt Matematik og Mekanik	1986
Johansen, Peter, Dansk Matematisk Forening	1986
Munkholm, Hans J., lektor, lic. scient., Matematisk Institut, OU (Videnskabernes Selskab)	1986
Pedersen, Gert Kjærgård, Videnskabernes Selskab, sekr. og ICSU-repræsentant	1984
Poulsen, Ebbe T., professor, Matematisk Institut, AaU	1986

<i>International Union of Biochemistry, IUB</i>	marts 1985
Clark, Brian, Jydsk biologisk Selskab, fm.	
Hammer, Karin, lektor, Biokemisk Forening	
Larsen, Peder Olesen, Videnskabernes Selskab, ICSU-repræsentant	
Magid, Erik, overlæge, dr. med., Dansk Selskab for klinisk Kemi	
Munch-Petersen, Agnete, Biologisk Selskab	
Rasmussen, Hans, lektor, Biokemisk Forening	

<i>International Union of Biological Sciences, IUBS</i>	marts
Clausen, Torben, professor, dr. med., Jydsk biologisk Selskab	1986
Franzmann, Niels-Erik, cand. scient., Dansk ornithologisk Forening	1985
Hansen, Kjeld, dr. phil., Dansk botanisk Forening	1986
Haarløv, Niels, professor, dr. phil., Entomologisk Forening	1985
Kirkegaard, Jørgen B., lektor, dr. scient., Dansk naturhistorisk Forening i København, fm.	1985

- Kjøller, Annelise, lektor, Mikrobiologisk Selskab 1987
 Munch-Petersen, Agnete, Videnskabernes Selskab 1987
 Nielsen, Gunnar Gissel, dr. agro.,
 Foreningen af Licentiat, sekr. og ICSU-repræsentant 1986
 Norén, Ove, lektor, med. dr., Biologisk Selskab 1987
- International Union of Crystallography, IUCr* september 1985
 Broesby-Olsen, F., kemiker, Danfoss
 Buras, Bronislaw, direktør
 Fysisk Laboratorium II, H.C.Ørsted Institut
 Danielsen, Jacob, lektor, dr. phil, Kemisk Institut, AaU
 Hazell, Rita, lektor, Kemisk Institut, AaU
 Jensen, Birthe, lektor, lic. pharm.,
 Kemisk Institut BC, Danmarks farmaceutiske Højskole, sekr.
 Lebech, Bente, civilingeniør,
 Fysikafdelingen, Forsøgsanlæg Risø, fm.
 Lindegaard-Andersen, Asger, professor, dr. techn.,
 Laboratoriet for teknisk Fysik III, DtH, ICSU-repræsentant
 Lund, Bodil Jerslev, Videnskabernes Selskab
 Makovicky, E., lektor, dr., Institut for Mineralogi, KU
 Norrestam, Rolf, professor, fil. dr., Kemisk Laboratorium B, DtH
 Simonsen, Ole, lektor, Kemisk Institut, OU
- International Union of Geodesy and Geophysics, IUGG* sept.
 Andersen, O. Bedsted, statsgeodæt
 Geodætisk Institut 1987
 Dansgaard, Willi, Videnskabernes Selskab 1987
 Eliassen, Erik, Institut for teoretisk Meteorologi, KU 1985
 Friis-Christensen, E., mag. scient.,
 Meteorologisk Institut 1987
 Hjelme, Jørgen, statsseismolog,
 Geodætisk Institut, Seismisk Afdeling 1985
 Jensen, J. Lundager, civilingeniør,
 Det danske Hedeselskab 1987
 Kullenberg, Gunnar, Institut for fysisk Oceanografi, KU,
 fm. og ICSU-repræsentant 1985
 Mackenhauer, B., lektor, lic.scient.,
 Institut for teoretisk Meteorologi, KU 1988

Tværfaglige medlemmer	
Kejlsø, Elvin, chefgeodæt, Geodætisk Institut	1987
Saxov, Svend, professor, Laboratoriet for Geofysik, AaU	1985
Sharma, P.V., professor, dr. scient. nat., Institut for Geofysik, KU	1985
<i>International Union of Geological Sciences, IUGS</i>	nov.
Bridgwater, David, Geologisk Museum, KU, fm. og ICSU-repræsentant	1984
Christensen, Charlie, museumsinspektør, Nationalmuseets naturvidenskabelige Afdeling	1985
Ellitsgaard-Rasmussen, Knud, Videnskabernes Selskab	1987
Ghisler, Martin, direktør, dr. phil., Grønlands geologiske Undersøgelse	1987
Hoch, Ella, lektor, Dansk geologisk Forening	1987
Jørgart, T., lektor, Det naturvidenskabelige Hovedområde, RUC	1985
Kullenberg, Gunnar, Nationalkomiteen for IUGG	1985
Korstgård, John, lektor, Geologisk Institut, AaU	1984
Larsen, Birger, lektor, Institut for teknisk Geologi, DtH	1985
Michelsen, O., statsgeolog, dr. scient., Danmarks geologiske Undersøgelse	1987
Pauly, H., professor, dr. phil., Institut for Mineralindustri, DtH	1984
Pulvertaft, T. C. R., lektor, Geologisk Centralinstitut, KU, sekr.	1984
Spjeldnes, Niels, professor, dr. phil., Institut for Genetik og Økologi, AaU	1985
Sørensen, Henning, Statens naturvidenskabelige Forskningsråd	1985
<i>International Union for the History and Philosophy of Science, IUHPS</i>	1986
Andersen, Kirsti, lektor, Institut for de eksakte Videnskabers Historie, AaU	
Blegvad, Mogens, Videnskabernes Selskab, fm.	
Favrholdt, David, Filosofisk Institut, OU	
Jensen, V. Gaunø, professor, dr. pharm., Danmarks farmaceutiske Højskole	
Knudsen, Ole, lektor, Institut for de eksakte Videnskabers Historie, AaU	
Koch, C. H., lektor, Filosofisk Institut, KU	
Møller, K. Max, afdelingsleder, Nationalkomiteen for IUHPS	

Pedersen, Stig Andur, professor, RUC
 Pedersen, Olaf, ICSU-repræsentant,
 Institut for de eksakte Videnskabers Historie, AaU,
 Schmidt, Olaf, professor, dr. phil., Matematisk Institut, KU
 Snorrason, E., professor, dr. med. & phil.,
 Det lægevidenskabelige Fakultet, KU
 Taisbak, C. M., docent, dr. phil.,
 Institut for klassisk filologi, KU, sekr.

International Union of Immunological Societies, IUIS februar 1985

Andersen, Vagn, overlæge, Rigshospitalets Epidemiafdeling
 Axelsen, Nils, overlæge, dr. med., Statens Seruminstitut
 Bendixen, Gunnar, professor, overlæge, dr. med.,
 Rigshospitalets medicinske Afdeling TA
 Heron, Iver, overlæge, dr. med., Statens Seruminstitut
 Koch, Claus, overlæge, Statens Seruminstitut
 Simonsen, Morten,
 Videnskabernes Selskab, fm. og ICSU-repræsentant
 Spärck, Jørgen V., forstander, dr. phil., Statens Seruminstitut
 Svehag, Sven-Erik, professor, dr. med. vet.,
 Institut for Immunologi, OU
 Svejgaard, Arne, Rigshospitalets Vævstypelaboratorium
 Weeke, Bent, overlæge, dr. med.,
 Rigshospitalets medicinske Afdeling TA
 Werdelin, Ole, lektor, dr. med., Institut for patologisk Anatomi, KU

International Union of Microbiological Societies, IUMS sept. 1984
 Bestyrelsen for Danmarks Mikrobiologiske Selskab er nationalkomité

Bech-Andersen, J., afdelingsleder, Teknologisk Institut
 Frederiksen, W., overlæge, Statens Seruminstitut
 Freundt, E. A., professor, Institut for medicinsk Mikrobiologi, AaU
 Helweg, A., videnskabelig assistent,
 Statens Planteværnscenter, sekr.
 Kjøller, A., lektor, Institut for Sporeplanter, fm. og
 ICSU-repræsentant
 von Meyenburg, K., Laboratoriet for Mikrobiologi, DtH
 Olsen, H., overlæge, Statens Seruminstitut
 Petersen, K. B., dyrlæge, Statens veterinære Serumlaboratorium
 Tybring, L., afdelingsleder, Løvens kemiske Fabrik, kasserer

- International Union of Nutritional Sciences, IUNS* 1986
 Albertsen, Bruno, overdyrlæge, dr. med. vet., ATV
 Brenøe, Claus, laboratorieleder, Statens Husholdningsråd
 Crone, Christian, Videnskabernes Selskab
 Helms, Peder, afdelingsleder, dr. med.,
 Den almindelige danske Lægeforening
 Hessov, Ib, overlæge, dr. med., Aarhus Amtssygehus
 Jakobsen, Kirsten, lektor, lic. agro.,
 Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole
 Jensen, Jørgen Højmark, kontorchef, civilingeniør,
 Miljøministeriet, sekr.
 Lundquist, Frank, Videnskabernes Selskab
 Olesen, Erling S., overlæge, dr. med., Kommunehospitalet
 Ovesen, Lars, læge, Selskabet for Ernæringsforskning
 Rosdahl, Nils, overlæge, Sundhedsstyrelsen
 Skovgaard, Ib, kontorchef, Landbrugets Samråd
 Aaes-Jørgensen, E., professor, dr. phil.,
 Selskabet for Ernæringsforskning, fm. og ICSU-repræsentant
- International Union of Pure and Applied Biophysics, IUPAB* marts 1985
 Andersen, Jørgen Bach, ingeniørdocent, dr. techn.,
 Institut for elektroniske Systemer, AUC
 Clark, Brian, Kemisk Institut, AaU
 Kristensen, Poul, lektor, Institut for biologisk Kemi, KU
 Michelsen, Axel, Biologisk Institut, OU, fm.
 Maaløe, Ole, Mikrobiologisk Institut, KU, ICSU-repræsentant
 Skou, J. C., Biofysisk Institut, AaU
 Sten-Knudsen, Ove, Institut for Biofysik, KU
- International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC* maj
 Harnung, Sven, lektor,
 Kemisk Forening, sekr. og ICSU-repræsentant 1986
 Kjær, Anders, Videnskabernes Selskab, fm. 1986
 Pedersen, Carl Th., lektor, dr.phil., Kemisk Forening 1988
 Petersen, H. J. Styhr, lektor, Dansk Ingeniørforening 1988
 Strube, Rune, civilingeniør, Dansk Ingeniørforening 1986
- International Union of Pure and Applied Physics, IUPAP* febr. 1985
 Als-Nielsen, Jens, Forsøgsanlæg Risø
 Bjørnholm, Sven, Niels Bohr Institutet

Claussen, Carsten, cand. scient., Fysisk Institut, OU
 Dahl, Jens Peder, Kemisk Laboratorium B, DTH
 Hansen, P. Gregers, professor, dr. phil., Fysisk Institut, AaU
 Jensen, H. Højgaard, H. C. Ørsted Instituttet, ICSU-repræsentant
 Mackintosh, Allan R.,
     H. C. Ørsted Instituttet og Videnskabernes Selskab, fm.
 Michelsen, Poul K., civilingeniør, dr. scient.,
     Forsøgsanlæg Risø, sekr.
 Møller, Rasmus, cand. scient., Niels Bohr Institutet

International Union of Physiological Sciences, IUPS feb. 1986

Crone, Christian, Medicinsk-fysiologisk Institut A, KU,
     og Videnskabernes Selskab, fm.
 Engberg, Ingemar, Fysiologisk Institut, AaU
 Garby, Lars, professor, dr. med., Fysiologisk Institut, OU
 Johansen, Kjell, Zoofysiologisk Laboratorium, AaU
 Jørgensen, C. C. Barker, Zoofysiologisk Laboratorium A, KU
 Larsen, Erik Hviid, lic. scient., Zoofysiologisk Laboratorium A, KU
 Lassen, Niels A., Klinisk-fysiologisk Afdeling, Bispebjerg Hospital
 Thorn, Niels A.,
     Medicinsk-fysiologisk Institut C, KU, ICSU-repræsentant

International Union of Psychological Sciences, IUPsyS 1985

Dansk Psykologforenings uddannelses- og forskningsudvalg
 er nationalkomité

Berthelsen, Jens, cand. psych., Psykologisk Laboratorium, KU
 Bruntse, Birgit, cand. psych.
 Iversen, Thomas, cand. psych., adjunktvikar, AaU
 Jacobsen, Helle, cand. psych., Forskningsrådsinstitutionen, Kbh.
 Larsen, Per K., cand. psych.,
     Socialstyrelsen, Kbh., fm. og ICSU-repræsentant
 Larsen, Aase, cand. psych.,
     Rådgivningscentret for børn og Unge, Århus
 Nissen, Morten, stud. psych., KU
 Pinner, Mugge, cand. psych., Psykologisk Laboratorium, KU

International Union of Theoretical and Applied Mechanics, IUTAM

Hansen, Erik B., professor, dr. techn., Dansk Ingeniørforening 1985

- Larsen, P. Scheel, Ph.D., lektor, civilingeniør,
 Dansk Center for anvendt Matematik og Mekanik, sekr. 1987
- Madsen, Per, civilingeniør, ATV 1987
- Niordson, F., Ph.D., professor,
 Dansk Center for anvendt Matematik og Mekanik,
 fm. og ICSU-repræsentant 1987
- Rasmussen, B. Højlund, dr. techn., ATV 1985
- Reeh, Niels, civilingeniør,
 Geofysisk Isotoplaboratorium og Videnskabernes Selskab 1985
- Tryde, Per, lektor,
 Institut for Strømningsmekanik og Vandbygning, DtH 1985
- Union Radio Scientifique Internationale, URSI* sept.
- Andersen, J. Bach, ingeniørdocent, dr. techn.,
 Institut for elektroniske Systemer, AUC,
 fm. og ICSU-repræsentant 1984
- Gudmandsen, P., civilingeniør, Elektromagnetisk Institut, DtH 1985
- Guldbrandsen, Tom, civilingeniør, lic. techn.,
 Fysisk Laboratorium III, DtH 1985
- Jørgensen, T. Stockflet, civilingeniør, dr. phil.,
 Geofysisk Afdeling, Meteorologisk Institut 1984
- Knudsen, H. Lottrup, professor, dr. techn.,
 Elektromagnetisk Institut, DtH 1984
- Mortensen, E., lektor, civilingeniør, Institut for Teleteknik, DtH 1986
- Nissen, H. G., civilingeniør, Elektronikcentralen 1986
- Reiz, Anders,
 Astronomisk Observatorium, KU, og Videnskabernes Selskab 1984
- Stubkjær, Kristian, lektor, lic. techn.,
 Elektromagnetisk Institut, DtH 1986
- Ungstrup, E., civilingeniør, lic. techn.,
 Dansk Rumforskningsinstitut 1985
- Komiteer for andre ICSU-foretagender*
- International Association of Engineering Geology, IAEG,* feb.
 affilieret IUGS
- Frederiksen, John, mag. scient.,
 Dansk geoteknisk Forening, sekr. 1985
- Klitten, Kurt, lektor, civilingeniør, Dansk geoteknisk Forening 1985

Knudsen, Børge, civilingeniør, Dansk geoteknisk Forening	1987
Larsen, Birger, lektor, nationalkomiteen for IUGS og Videnskabernes Selskab	1987
Larsen, Gunnar, professor, dr. phil., Dansk geoteknisk Forening, fm.	1987
Schrøder, Niels, lektor, afdelingsgeolog, Dansk geologisk Forening	1985
Søndergaard, Bent, afdelingsgeolog, Dansk geologisk Forening	1985
Thamdrup, Kjeld, amtsgeolog, Dansk geologisk Forening	1987

International Mineralogical Association, IMA,
affilieret IUGS

Petersen, Ole Valdemar, afdelingsleder,
Mineralogisk Klub, Dansk geologisk Forening

International Association for Quaternary Research, INQUA, maj 1987
affilieret IUGS

Andersen, Svend Th.,
Videnskabernes Selskab, fm. og ISCU-repræsentant
Fredskild, Bent, lektor, dr. phil., Botanisk Centralinstitut, KU
Krüger, Johs., lektor, Geografisk Centralinstitut, KU
Larsen, Gunnar, professor, dr. phil., Geologisk Institut, AaU
Rasmussen, Leif Aabo, statsgeolog,
Danmarks geologiske Undersøgelse, sekr.
Sjørring, Sten, lektor, Geologisk Centralinstitut, KU
Troels-Smith, J., Nationalmuseets naturvidenskabelige Afdeling
Weidick, Anker, statsgeolog, dr. phil.,
Grønlands geologiske Undersøgelse
Aaris-Sørensen, Kim, cand. scient., Zoologisk Centralinstitut, KU

Inter-Union Commission on the Lithosphere, ICL 1986

Andersen, O. Bedsted, statsgeodæt, Geodætisk Institut
Berthelsen, Asger, Geologisk Centralinstitut, KU,
og Videnskabernes Selskab, fm. og ICSU-repræsentant
Bridgwater, David, Geologisk Museum, KU
Hjelme, Jørgen, statsseismolog,
Geodætisk Institut, Seismisk Afdeling, sekr.

Michelsen, O., dr. phil., Danmarks geologiske Undersøgelse
Saxov, Svend, professor, Laboratoriet for Geofysik, AaU

Observatører:

Kalsbeek, Feiko, statsgeolog, dr., Grønlands geologiske Undersøgelse
Sørensen, Henning, Statens naturvidenskabelige Forskningsråd

Committee on Space Research, COSPAR

Scientific Committee on Solar Terrestrial Physics, SCOSTEP 1987

Bahnsen, A., dr., Dansk Rumforskningsinstitut, sekr.

Bonde-Petersen, Fl., lektor, dr. med.,

August Krogh Instituttet

Galster, J. G., lektor, civilingeniør,

Fysisk Laboratorium III, DtH

Gudmandsen, P., professor, civilingeniør,

Elektromagnetisk Institut, DtH

Høg, E., lektor, Astronomisk Observatorium i Brorfelde, KU

Kejlsø, Elvin, chefgeodæt,

Geodætisk Institut (Videnskabernes Selskab)

Madsen, Frede, afdelingsgeodæt, Geodætisk Institut

Mikkelsen, I. S., mag. scient., Meteorologisk Institut

Olesen, J. K., civilingeniør, Meteorologisk Institut

Ungstrup, E., lektor, lic. techn.,

Dansk Rumforskningsinstitut, fm. og ICSU-repræsentant

Scientific Committee on Oceanographic Research, SCOR febr.

Dansk Nationalråd for Oceanologi er nationalkomité

Bondam, Jan, dr. phil., Grønlands geologiske Undersøgelse 1985

Christiansen, Christian, lektor, lic. scient.,

Geologisk Institut, AaU

1987

Duun-Christensen, T., afdelingsmeteorolog, civilingeniør,

Meteorologisk Institut

1985

Eliassen, Erik, Institut for teoretisk Meteorologi, KU

1985

Ellitsgaard-Rasmussen, K., Videnskabernes Selskab

1985

Gargas, Eivind, cand. scient., Vandkvalitetsinstituttet, ATV

1985

Gudmandsen, P., professor, civilingeniør,

Elektromagnetisk Institut, DtH

1985

Hansen, Vagn, afdelingsleder,

Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser

1985

- Heller, Erik, statsgeolog, Danmarks geologiske Undersøgelse 1985
- Jonsson, Ivar G., lektor, civilingeniør,
 Institut for Strømningsmekanik og Vandbygning, DtH 1985
- Kullenberg, Gunnar, Institut for fysisk Oceanografi, KU,
 fm. og ICSU-repræsentant 1985
- Larsen, Birger, lektor, Institut for teknisk Geologi, DtH 1987
- Nielsen, Arne, forstander,
 Miljøstyrelsens Havforureningslaboratorium 1987
- Nielsen, Arne Hasle, overingeniør, Dansk hydraulisk Institut 1987
- Nielsen, Jørgen, lektor, Geografisk Centralinstitut, KU 1987
- Ockelmann, Kurt W., lektor, Marinbiologisk Laboratorium, KU 1987
- Schönharting, Günther, lektor, dr., Institut for almen Geologi 1985
- Smidt, Erik, statsbiolog, Grønlands Fiskeriundersøgelser 1987
- Thamsborg, Milan, afdelingschef, Farvandsdirektoratet 1987
- Thostrup, Sven, viceadmiral, Videnskabernes Selskab 1987
- Wolff, Torben, direktør, dr. phil.,
 Danmarks Akvarium, sekr. 1987
- Årkrog, Asker, civilingeniør, Forsøgsanlæg Risø 1987
- World Climate Research Programme, WCRP* maj
- Andersen, Sv. Th., Danmarks geologiske Undersøgelse 1986
- Busch, Niels E., direktør, Forsøgsanlæg Risø, sekr. 1986
- Dansgaard, Willi, Geofysisk Isotoplaboratorium, KU,
 og Videnskabernes Selskab 1986
- Eliassen, Erik, Institut for teoretisk Meteorologi, KU,
 fm. og ICSU-repræsentant 1988
- Gudmandsen, P., professor, civilingeniør,
 Elektromagnetisk Institut, DtH 1988
- Jacobsen, N. Kingo, professor, dr. phil., Geografisk Institut, KU 1988
- Kullenberg, Gunnar, Institut for fysisk Oceanografi, KU 1986
- Wiin-Nielsen, Aksel, fil.dr., direktør,
 Meteorologisk Institut 1988
- Interunion Commission on the Application of Science to Agriculture,
 Forestry and Aquaculture, CASAF* dec.1985
- Korrespondent for Danmark: E. Holmsgaard

Committee on Data for Science and Technology, CODATA

Korrespondent for Danmark: H. Højgaard Jensen

Committee on Science and Technology in Developing Countries, COSTED

Korrespondent for Danmark: P. Olesen Larsen

Committee on the Teaching of Science, CTS

juli 1986

Korrespondent for Danmark: professor Bent Christiansen,
Matematisk Institut, Danmarks Lærerhøjskole

Møder

Torsdag den 13. oktober 1983

Til stede var 73 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, fg. sekretær Erik Dal. Udenlandske medlemmer: K. v. Meyenburg, Harald Wergeland, Trondhjem, Gillian Fellows-Jensen, Kaj Strand, Washington. Gæster: museumsbetjent Mogens Jacobsen og assistent Marie-Louise Larsson, begge Nationalmuseet.

J. Troels-Smith: En 5000 år gammel ager i Schweiz – og dens betydning for forståelsen af Europas ældste landbrug.

I mosen Thayngen-Weier findes tre stenalderbebyggelser: ca. 3100, 3000 og 2800 f. Kr. På en terrasse syd for bassinet er fundet en ager: ca. 2850 f. Kr. Nedskyllet fra denne findes i mosen: trækul, forkullet korn, frø og frugter af ugræs – og fluepupper, der viser, at ageren har været gødet. – Kendskabet til gødskning forklarer øjensynligt dels den samtidige optræden af agerdyrkning og husdyrhold, dels forekomsten af mange et-årige ugræsplanter samtidig med landbrugets første optræden i Europa.

Povl Eller: »Industriens mænd«.

»Industriens mænd« er titlen på et maleri af P. S. Krøyer fra 1903-04 (Frederiksborg). Man sagde, at med det afsluttede han »en større række repræsentationsbilleder fra den officielle verden«. Det klinger lidt tomt. Billedet rummer dog meddelelser fra både bestiller og kunstner om den afbildede gruppe.

Kassekommissionens formand, C. J. Becker, forelagde vedtaget, besluttet regnskab for 1982 og fik decharge, medens det reviderede budget for 1983 og det foreløbige budget for 1984 blev approberet.

Formanden for bestyrelsen for Selskabets Bidragsfond, Gunnar Seidenfaden, aflagde beretning og revideret regnskab for 1982 og fik decharge.

Vedtagelse af fundats for Aksel Tovborg Jensens Legat.

Klassemøder i begge klasser med dagsorden:

- 1) Meddelelser
- 2) Valg af medlem af bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat
- 3) Eventuelt

Torsdag den 27. oktober 1983

Til stede var 90 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, fg. sekretær Erik Dal. Udenlandske medlemmer: v. Meyenburg, Gillian Fellows-Jensen, John Bergsagel, Rolf Dahlgren, Lund. Gæst: kontorchef Niels Petri, Carlsbergfondet.

Debatmøde: Universitetsforskningens krise

Tove Birkelund: Forskningspolitiske initiativer – status.

Der blev kort gjort rede for den seneste udvikling vedrørende foranstaltninger til styrkelse af forskningen ved universiteter og højere læreanstalter. Blandt de væsentligste tiltag nævntes følgende:

Den længe ventede forskerrekruiteringsplan er revideret, så den indeholder 800 tidsbegrænsede (4-årige) adjunktstillinger, 300 overtallige (ikke-tidsbegrænsede) lektorater, samt en udvidelse af senior- og kandidatstipendiatpuljen. Planen vil for en væsentlig del blive finansieret inden for undervisningsministeriets bevillingsramme. Den forventes at træde i kraft i 1984 og vil være fuldt udbygget i 1993.

Undervisningsministeriet har yderligere nedsat et udvalg, der skal fremsætte forslag om mobilitetsfremmende foranstaltninger. Der er afsat 10 mill. kr. årligt (ved fuld udbygning) til dette formål.

Den første pulje til fornyelse af nedslidt forskningsapparat på 15 mill. kr. (af ialt 90 mill. kr. fordelt over en 4-års periode) er uddelt. Denne uddeling dækkede ca. 10% af ansøgningerne. Der er planer om ekstratilførsel af midler til apparaturudskiftning allerede inden årsskiftet.

Indtil 10 stipendier som forskningsprofessorer (af ialt 25) vil blive besat i 1984. Der er indkommet 170 forslag til forskningsrådene.

Planlægningsrådet for Forskningen har fremsat et forslag til undervisningsministeriet om forskningsbudgettering; det indebærer muligheder for styrkelse af forskningen inden for udvalgte områder uafhængigt af studenterbelastningen.

Ove Nathan: Perspektiver for universiteternes forskning.

Nylige tilkendegivelser fra undervisningsministeriet (DVU) antyder konturerne af en »pragmatisk forskningsbudgettering«, med ikrafttræden primo 1984. Det vil blive pålagt universiteterne at udsende »forskningsvisioner« med en to-årig tidshorisont, med særligt henblik på markering af vækstpunkter og omprioriteringer. Der ønskes en lav detaljeringsgrad, men dog omtrentlige kvantitative angivelser. Forskningsrådene vil blive inddraget i vurderingen af institutionernes oplæg. Der er ingen udsigt til rammeløft for forskningen som helhed. Det overordnede perspektiv er m.a.o.: særdeles omhyggelig prioritering og udvælgelse.

Væsentlige elementer af forskningsdiskussionen:

1. *Balancen* mellem vækstpunkter, hjælp til nødlidende områder (eks. småfag) og opretholdelse af bredt forskningsberedskab.
2. *Evaluering*, evt. med deltagelse fra udlandet.
3. *Strukturering* (eks. fakultetssamarbejde om biokemi og mikrobiologi).

4. *Regionalisering* (eks. kemi og fysik RUC – KU).
5. *Interne procedurer* (eks. forskningsudvalg).
6. *Modeller for edb-udbygning*.
7. *Forskningsinstitutter* indenfor og udenfor styrelsesloven (eks. Niels Bohr Institutet og basal cancerforskning).
8. *De store museers rolle* (zoologisk og botanisk).
9. *Biblioteksproblemet*.
10. *Afskedigelsesprocedurer*. Forhåbentlig overflødiggjort af udviklingens gang.

Mogens Brøndsted: De humanistiske fags stilling i lys af direktoratets besøgsrunder.

De humanistiske fag er truet både som følge af regeringens sparekrav, der også rammer universiteterne og reducerer de i forvejen sparsomme ansættelsesmuligheder, og på grund af gymnasiets blokering som aftager af kandidater. For at få overblik over situationen har Direktoratet for de videregående uddannelser nedsat et udvalg til at analysere gymnasiets fremtidige behov og samtidig foretaget to besøgsrunder til de humanistiske fakulteter (med bisiddere fra forskningsråd og landsudvalg). For de »små« specialfags vedkommende kan der blive tale om institutsammenlægning og koncentration til et enkelt universitet. Af de »store« gymnasiefag fordres en omstilling til andre beskæftigelsesområder og en opgavefordeling mellem universiteterne og centrene med stærkere integration og reallokering. Endvidere skal uddannelserne afkortes og magisterkonferensen afskaffes. Som alternative opgaver foreslås supplerende uddannelsesstilbud, kurser for bestemte erhvervsgrupper, servicevirksomhed eller faglige projekter som ordbøger og tekststudier. Konsekvenserne af alt dette for de eksisterende forskningsmiljøer er vanskelige at overskue, men kan indebære en »instrumentalisering« af de humanistiske videnskaber til praktiske hjælperedskaber, bestemt af kortsigtede nyttehensyn.

Søren Egerod: De små humanistiske fag.

Det forsøgte belyst, hvornår og hvorfor begrebet små fag er opstået. Deres forskningsmæssige og undervisningsmæssige forpligtelser og muligheder afgrænsedes, og deres særlige problemer droges frem. Holdningen til disse fag i opgangstider og nedgangstider skildredes med eksempler. Nationale, nordiske og internationale aspekter blev inddraget. Der henvistes til forskellige modeller for besparelser inden for universiteterne og deres eventuelle følger for fagene, institutionerne og samfundet. Den påstand søgtes fremsat og forsvaret, at størstedelen af de humanistiske fag i deres kerne og minimumsbehov er omtrent lige store, og at omstændigheder uden for fagene selv bestemmer deres indbyrdes relative størrelse målt i personelle og materielle ressourcer. Der udtryktes håb om en fællesnordisk indsats med henblik på bevarelse og styrkelse af truede fag. Ønskeligheden af og muligheden for kvalitetsbedømmelser drøftedes. Levedygtige traditioner opbygget gennem slægtled bør under ingen omstændigheder dømmes til udslættelse.

Torsdag den 10. november 1983

Til stede var 57 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, fg. sekretær Erik Dal. Udenlandske medlemmer: Richard V. Kadison, Pennsylvania, Guy Ourisson, Strasbourg. Gæst: professor József Szövérfy, Washington D.C.

Mindeord om *Jan Pinborg* ved *Johnny Christensen* (trykkes i næste års Oversigt).

Guy Ourisson, Louis Pasteur Universitetet, Strasbourg: Four-hundred-million-and-twenty Years of Organic Geochemistry.

Organic geochemistry is the chemistry of organic substances found in sediments. Whereas very old rocks (minimum 4×10^8 years) give little safe evidence, remarkable results accrue from studies of recent (i.e. 4×10^8 years) sediments. »Molecular Palaeontology« has provided structures for about 200 complex molecules, biogenetically related to previously unknown lipid membrane constituents of Procaryotes. The results help to understand the ubiquity of terpenoids in living matter and their molecular evolution.

400,000,000 years of organic geochemistry have given us our coal, gas, and crude oil; 20 years of research have opened a new chapter in microbial biochemistry as well as new vistas on 2,000,000,000 years of evolution.

The relevant group leaders in Strasbourg are: Organic geochemistry: Dr. P. Albrecht; Microbial biochemistry: Professor M. Rohmer; Membrane evolution: Prof. Y. Nakatani.

Ebbe Spang-Hanssen: Repræsentation af sætningsstrukturer i et maskinoversættelses-system.

Vellykket oversættelse fra et sprog til et andet forudsætter, at inputsætningerne analyseres. Analyseresultatet udtrykkes gerne i en træstruktur, hvori knuderne er benævnt med etiketter. Sådanne træstrukturer kan imidlertid være opbygget på mange forskellige måder, alt efter hvilket aspekt af sproget man lægger vægt på. I Eurotra-systemet, som et dansk forskerhold deltager i udarbejdelsen af, forsøger man at udtrykke sætningens mangeartede relationer i én enkelt træstruktur.

Torsdag den 24. november 1983

Til stede var 79 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, fg. sekretær Erik Dal. Udenlandske medlemmer: v. Meyenburg, Gillian Fellows-Jensen, John Bergsagel. Gæst: lærer Vreni Grane.

Mindeord om *Peter Skautrup* ved *Poul Andersen* (s. 136).

Leif Grane: Luther og humanismen.

Sammenhængen mellem reformationen og renaissancehumanismen er og har meget længe været en kendt sag, men de sidste årtiers studier såvel af den tyske humanisme som af Luther og reformationen har på flere punkter kastet nyt lys over Luthers forhold til

humanismen. Efter en kort redegørelse for, hvad vi ved om Luthers kendskab til humanister og om hans reaktioner over for dem, blev det forsøgt at vise, hvorledes og i hvilket omfang Luthers bestræbelser faldt sammen med humanismens, og på hvilke punkter hans veje skiltes fra den.

Erik Eliassen: Klimamodeller – og deres anvendelse ved studiet af klimaændringer.

Forekomsten af istider og virkningen af et voksende kuldioxidindhold i atmosfæren udgør de to mest markante problemer inden for klimaforskningen. En kvantitativ forståelse af disse og andre klimaproblemer kan man kun nå frem til ved anvendelse af klimamodeller, d.v.s. matematiske repræsentationer af det system af grundlæggende fysiske love, som gælder for det globale klimasystem.

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Opfølgning af debattmødet om universitetsforskningens krise
- 2) Selskabets tilstand
- 3) Eventuelt

Torsdag den 8. december 1983

Til stede var 76 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, fg. sekretær Erik Dal. Udenlandske medlemmer: Lars Munch, Gillian Fellows-Jensen, Richard V. Kadison, Pennsylvania. Gæster: læge Inga Christensen, mag. scient. Henning Frost Christensen, lic. fil. Anne K. G. Kristensen.

Mindeord om *Aksel E. Christensen* ved *Erling Ladewig Petersen* (s. 148).

Thøger Nielsen: »Mortis causa«.

Muligheden for at øve indflydelse på private formueinteressers skæbne efter død har gennem århundreder givet anledning til komplicerede problemer farvet af sammenstød mellem private og offentlige interesser.

En historisk komparativ analyse har fået voksende betydning og kan f.eks. tage sit udgangspunkt i følgende begreber:

- dispositio mortis causa
- private fonde
- equitable ownership

Hvilke faktorer vil blive bestemmende for disse begrebers fremtidige skæbne?

Jan Linderberg: Forbavelse, kan den måles?

Der blev kort gjort rede for, hvordan forbavelse defineres, og med eksempler vistest nogle træk ved sammensatte systemer. Informationsteoriens anvendelse ved studiet af molekylære reaktioner illustreredes ved diskussion af nogle processer, hvor det var hensigtsmæssigt at afbilde reaktionen som en drejning i et flerdimensionalt rum.

Jes Asmussen: Louis Massignon 100 år.

Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark forelagde ved formanden, Mogens Blegvad, forårsprogrammet for de offentlige foredrag til Selskabets godkendelse.

Torsdag den 19. januar 1984

Til stede var 91 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: Gillian Fellows-Jensen, John-Baldwin, Baltimore. Gæster: lektor, dr. jur. Inger Dübeck og Anna Skyum Nielsen.

Mindeord om *Niels Skyum-Nielsen* ved *Svend Ellehøj* (s. 160).

P. C. Matthiessen: Den demografiske transition.

Fra slutningen af forrige århundrede til 1930'erne skete der en halvering af fødselsniveauet i de nuværende industrilande. De seneste årtiers demografiske forskning har bidraget til at kaste nyt lys over dette fænomen. Resultaterne af denne forskning har også betydning for vurderingen af den aktuelle demografiske situation i udviklingslandene samt den fornyede fødselsnedgang i industrilandene siden midten af 1960'erne.

Klassemøde i den humanistiske klasse med dagsorden:

- 1) Mundtlig anmeldelse af nye medlemsforslag.
- 2) Nedsættelse af et udvalg på 2 medlemmer til bedømmelse af den indkomne indstilling til Selskabets Prislegat.
- 3) Eventuelt.

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Mundtlig anmeldelse af nye medlemsforslag.
- 2) Nedsættelse af et udvalg på 2 medlemmer til bedømmelse af den indkomne indstilling til Selskabets Prislegat.
- 3) Drøftelse af opfølgningen af de manglende dagsordenspunkter fra sidste klassemøde den 24. november med henblik på planlægning af kommende klassemøder.
- 4) Eventuelt.

Torsdag den 2. februar 1984

Til stede var 77 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: K. v. Meyenburg, John Bergsagel. Gæst: docent, dr. phil. Ragna Rask-Nielsen.

Lennart Olsson: Maligne tumorerers fænotypiske diversitet: et cancerbiologisk nøgleproblem.

Evnerne til autonom vækst, at kunne vokse ind i normale nabovæv, og til at danne udsædssvulster, såkaldte metastaser, er de traditionelle stigmata for kræftcellepopulationer. Med eksempler både fra eksperimentelle tumorer i mus og fra human cancer blev det illustreret, hvorledes de biologiske grundmekanismer for disse stigmata ikke alene kan være forskellige tumorer imellem, men også for de enkelte celler i en given tumor. Med basis i nye undersøgelser blev det argumenteret, at den fænotypiske diversitet er et resultat af høj instabilitet i kodningen af iøvrigt normale cellulære processer.

Idet cancer således baserer sig på tilsyneladende normale cellulære mekanismer, der er afgørende for biologisk diversitet og dermed fortsat normal evolution, skitseredes nogle få aspekter af dette for den fortsatte cancerforskning.

Troels Dahlerup: Det dynastiske moment i dansk udenrigspolitik fra Christian III til Christian IV.

Selvom danske historikere yderst prisværdigt ofte har søgt at skildre udenrigspolitikken gennem årsagsforklaringer, der kunne virke plausible på deres egen tid, er det et spørgsmål, om ikke en vurdering på fortidens egne præmisser giver en sikrere forståelse.

Medens f.eks. Christian IV's aggressive linie fra 1616 har været forklaret og vurderet højest forskelligt, kan man på baggrund af de foregående 100 års udenrigspolitik klart fremdrage en fortsat dynastipolitik, der i højere grad koncentrerer sig om forsørgelsen af yngre sønner end om egentlig magtpolitik.

Torsdag den 16. februar 1984

Til stede var 91 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandsk medlem: Gillian Fellows-Jensen.

Mindeord om *Jørgen Bøggild* ved *N. O. Lassen* (s. 170).

Aroid Maunsbach: Ultrastrukturel identifikation af epiteliale transportsystemer.

Elektronmikroskopiske undersøgelser bidrager til identifikation og klarlæggelse af transportvejene for forskellige stoffer i nyreepitelet. Dette blev illustreret med eksempler, og det blev vist, hvorledes det er muligt i nogle tilfælde at korrelere nyrens struktur og funktion ned til membran- eller molekylærniveau.

Inger Ejskjær: Oversigt over accentuationsfænomener i danske dialekter.

Et syddansk område har ikke fællesdansk stød i genuin dialekt. I den vestlige del af dette område findes forskellige former for tonale ordaccenter, mens noget sådant ikke forekommer øst for Storebælt.

I sjællandsk nord for stødgrænsen findes en i forhold til rigsdansk udvidet brug af stødet i gamle enstavelsesord (sjællandsk »kortvokalstød«).

I jysk er der forskellige særformer for stød, især vigtigt er det »vestjyske stød« eller klusilstødet i gamle tostavelsesord. I østslesvigsk og i Ærø-gruppens dialekter findes tonale ordaccenter med distinktiv funktion. I de fynske dialekter forekommer en broget blanding af accentuelle forhold med forbindelse både til vest og øst.

Klassemøde i den humanistiske klasse med dagsorden:

- 1) Forslag til medlemmer af forskningsrådene
- 2) Eventuelt

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Forslag til årets J. C. Jacobsen Mindeforelæser
- 2) Rapportering fra det på biologimødet den 19. januar nedsatte femmandsudvalg
- 3) Opfølgning af efterårets debattmøde, Universitetsforskningens krise
- 4) Drøftelse af Selskabets tilstand med udgangspunkt i præsidentens redegørelse i maj 1983
- 5) Forslag til medlemmer af forskningsrådene
- 6) Eventuelt

Torsdag den 1.marts 1984

Til stede var 82 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: Gillian Fellows-Jensen, John Bergsagel. Gæster: Mag. scient. Jens Böcher, arkitekt Dan Fink, cand. oecon. Niels Fink, laborant Ida Urup.

Mindeord om *Tyge Böcher* ved *Kai Larsen* (s. 180).

Otto Kofoed-Hansen: Om de fundamentale partikler W^+ , W^- og Z^0 .

I begyndelsen af trediverne vandt den opfattelse indpas, at den såkaldte beta-radioaktivitet repræsenterede hidtil upåagtede naturkræfter. Omkring 1950 forstod man, at mange nyopdagede processer, især mesonernes sønderdelinger, skyldtes disse kræfter. Man kaldte dem for de svage vekselvirkninger, og man så dem som ét af fire kraftbegreber: De stærke (atomkerne-), de svage, de elektromagnetiske og tyngde-kræfterne. Sidst i treserne begyndte man at forstå, at de svage og de elektromagnetiske kræfter kan sammenfattes i en fællesbeskrivelse, som man kalder teorien for de elektrosvage kræfter. Denne teori »standardmodel« er især udviklet af Glashow, Salam og Weinberg. I 1983 blev teorien

bekræftet ved opdagelsen af de fundamentale partikler W og Z, hvis eksistens den forudsiger.

Meddelelsen beskrev teoriens udvikling og forudsigelser. I nogen detalje omtales teoriens afgørende eksperimentelle afprøvning ved en gennemgang af det internationale samarbejde på forskningscentret CERN ved Genève, Schweiz.

Troels Fink: J. B. S. Estrups politiske løbebane.

Estrup var hovedmanden bag den forfatningsændring, der i 1866 gav godsejerne en politisk fortrinsstilling i Landstinget. Da den var truet, greb han i 1875 magten. Han blev i 1880'erne mere og mere afhængig af det nyorganiserede Højreparti, der havde Københavns befæstning som første programpunkt. Personlig var Estrup skeptisk overfor denne forsvarspolitik, men han gennemførte den mod Folketingets vilje. I 1894 ofrede partiet ham i forbindelse med et politisk forlig mellem det moderate Højre og det moderate Venstre.

Klassemøde i den humanistiske klasse med dagsorden:

- 1) Selskabets publikationer
- 2) Valg/genvalg af et medlem til bestyrelsen for Det danske Institut i Rom
- 3) Eventuelt

Torsdag den 15. marts 1984

Til stede var 107 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: K. v. Meyenburg, Gillian Fellows-Jensen, John Bergsagel, John Baldwin, Baltimore, Staffan Magnusson, Herman Kalckar, Massachusetts. Gæster: Agnete Kalckar, Grethe Laursen, Glumsø, civilingeniør Verner Jensen.

Herman M. Kalckar: Udforskning af en lungevæv-mutant kultur-stamme, som gør mange kræftteorier til skamme. (Tilegnet Heinz Holter i anledning af hans 80-års fødselsdag den 5. juni 1984).

I 1924 viste Otto Warburg i Berlin, at isolerede kræftceller producerer store mængder af mælkesyre trods tilførsel af ilt (ukontrolleret glykolyse). Celler i normal vækst med ilttilførsel viser kontrolleret glykolyse, ofte med ren respiration. I 1925 viste Carl og Gerty Cori, at ukontrolleret glykolyse også kan påvises i kræftsvulster *in situ* i høns. Ukontrolleret glykolyse kræver imidlertid et stort forbrug af glukose.

Udviklingen af vævs- og cellekulturteknik samt isolering af kræftvirus-stammer, som efter 20-30 timer omdanner normale cellekulturer til kræftcellekulturer, har påvist en anden ukontrolleret funktion. Ukontrolleret hurtig transport af glukose, d.v.s. forhøjet glukose »influx«, er siden 1970 blevet anset for at være mere fundamental for forståelsen af kræftcellernes fysiologi end den forhøjede glykolyse. Denne anskuelse må dog akcepteres med et vist forbehold, da en forlænget glukoseudsultning af normale såvel som kræftceller også medfører en forstærket glukose transport. I 1982 modtog foredragsholderen (fra Jacques Pouyssegur i Frankrig) en mutant med et mærkeligt skismatisk sukkerstofskifte.

Både mutanten og den oprindelige stamme er kræftceller; men mutanten viser trods tilførsel af glukose ingen glykolyse, modsat den oprindelige stamme. Begge stammer i medium uden glukose viser en større kapacitet for glukosetransportsystemet. Forskellene i cellemembranen mellem de to stammer samt parametrene for transportkontrollen blev diskuteret.

Gillian Fellows-Jensen: Dansk bosættelse i England i Vikingetiden. Nyt fra Vestfronten.

Stednavne af nordisk oprindelse er en af de vigtigste kilder til oplysning om dansk bosættelse i England i Vikingetiden; men deres udnyttelse som kilde er ikke uden problemer, og nyere forskning har vist, at tidligere anskuelser om danskerne i England trænger til revidering. Dels kan man ikke længere betragte bebyggelser med danske navne som et resultat af inddragelse af ubenyttet jord under ploven, dels har det vist sig, at der må have været en markant dansk tilstedeværelse i områder, hvor man hidtil har regnet med overvejende norsk bosættelse.

Klassemøde i den humanistiske klasse med dagsorden:

- 1) Bedømmelse af indstilling til Selskabets Prislegat
- 2) Valg/genvalg af ad hoc-udvalget vedr. indstilling til internationale priser
- 3) Afstemning om forslag til medlemsindvalg
- 4) Eventuelt

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Meddelelser
- 2) Valg/genvalg af klasseformand
- 3) Drøftelse af valg/genvalg til andre poster
- 4) Forslag om indstilling til beskikkelse til forskningsrådene
- 5) Bedømmelse af indstilling til Selskabets Prislegat
- 6) Indvalg af nye medlemmer
  - indenlandske
  - udenlandske
- 7) Eventuelt

Torsdag den 29. marts 1984

Til stede var 69 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: John Baldwin, Baltimore, Christian Klixbüll Jørgensen, Genève. Gæst: Birgit Nüchel Thomsen.

F. J. Billeskov Jansen fremlægger: Liv og Lærdom. Kapitler af Dansk Videnskabshistorie.

Niels Thomsen: Valgene i København 8. og 9. kreds september 1890.

Danmark havde ret almindelig valgret fra 1848, fra 1880'erne også brede vælgerforeninger og en vidtspredt dagspresse; men hemmelig afstemning fik vi først i 1900. Derfor findes der fra mange valgkredse i visse år stemmelister, hvor det er oplyst, om og hvad de enkelte vælgere har stemt.

Foredraget redegjorde for en dataanalyse på de »almindelige« vælgers valgmandsvalg 9. september 1890 i to meget forskellige københavnske kredse (8. kreds Nyboder og 9. kreds Christianshavn). De 5.591 personers alder, stilling, erhverv, indtægt og fødested var benyttet som forklarende variabler for deres deltagelse og partivalg med henblik på en belysning af årsagerne til det store skred i vælgerkorpset over mod Socialdemokratiet og Det radikale Venstre, som netop da lagde grunden for et nyt og varigt delingsmønster i dansk politik.

Jens F. Rehfeld: Organismens budbringere.

Både ensartede celler, der vokser sammen, og forskelligartede celler i højtudviklede organismer (f.eks. pattedyr) skal kommunikere. Ordene eller budbringerne i det ældste og mest benyttede intercellulære sprog er peptider, dvs. små molekyler, der er opbygget fra et alfabet på 20 bogstaver (aminosyrer). De seneste år har vist, at celler i millioner år har brugt samme ord. Ordene er imidlertid blevet differentierede under udviklingen. Samme ord kan bruges i forskellig betydning ved forskellig accentuering (aminosyre-derivatisering) eller længde af endelserne (grad af proteolytisk spaltning). Ordene (peptiderne) kan også meddeles ad forskellige veje (nerver, blod eller lokal diffusion). Stave- og udtalefejl, f.eks. forstyrrelser i peptidstrukturen, forårsager sygdom.

Formanden for Carlsbergfondets direktion, Kristof Glamann, meddelte Fondets resultatopgørelse 1/10 1982-30/9 1983 og balance pr. 30/9 1983.

Torsdag den 12. april 1984

Til stede var 78 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: Gillian Fellows-Jensen, John Bergsagel, John Baldwin, Baltimore. Gæster: lektorerne Flemming Andersen og Jørgen Led.

Mindeord om *Aage Hansen* ved *P. Lindegård Hjorth* (s. 180).

K. A. Jensen: Konstitutionen af kompleksforbindelser af triformoxim.

En undersøgelse af de stærkt farvede kompleksforbindelser, der dannes af formaldehydoxim og visse metaller (Ni, Fe, Mn, V), har vist, at de er afledet af trimert formaldehydoxim. Opklaringen af konstitution og struktur af disse forbindelser bygger foruden på et omfattende analytisk og præparativt arbejde på en række spektroskopiske og andre fysiske målinger.

Holger Rasmussen: Christian IVs syn.

Under kongens felttog som kredsoberst for den nedersaksiske kreds mod den katolske ligas

hær under Tilly havde Christian IV under sit ophold på slottet Rotenburg den 8. december 1625 et syn, hvor den hudflettede og tornekrone Kristus viste sig for ham, da han lå i bøn for den evangeliske kirke. Synet lod han male og forsyne med en egenhændig forklaring.

Der blev gjort rede for synets betydning for kongen, og desuden for det »efterliv«, som afbildninger af synet fik i det følgende århundrede ved ophængning i en række danske og norske kirker.

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Selskabets publikationer. Redaktøren deltog i dette punkt og indledte debatten.
- 2) Drøftelse af biologiuudvalgets indstilling.
- 3) Eventuelt.

Torsdag den 3. maj 1984

Til stede var 92 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandsk medlem John Bergsagel. Gæst: professor Carl F. Wandel, Århus.

Klassemøde i den naturvidenskabelige klasse med dagsorden:

- 1) Drøftelse af henvendelse til undervisningsministeren om de biologiske fags problemer.
- 2) Eventuelt.

Debatmøde: Styring af forskningen ved universiteterne.

Olaf Pedersen: Den historiske baggrund.

Denne indledning gav i meget korte træk et overblik over den historiske udvikling af de skiftende relationer mellem forskning og undervisning fra universiteternes opkomst indtil 1800-tallets eksperimenter med nye universitetsmodeller.

Bent Christensen: Styring af universiteternes forskning. Muligheder og begrænsninger.

Indlægget søgte at give et overblik over rammerne – især de retlige rammer – omkring styringen af universitetsforskningen. Styring bruges i betydningen: bevidste bestræbelser på at påvirke. Indlægget begrænsedes til to styringsmidler: Ressourcestyring og ordrestyring, og til to situationer: universiteternes styrende organers styring og centraladministrationens styring.

Sven Bjørnholm: Forskningsstyring på universiteterne.

Gode forskningsmiljøer er karakteriseret ved en høj grad af kohærens. Et eller nogle få centrale emner bearbejdes individuelt eller gruppevis fra forskellige vinkler, afhængig af de personelle og instrumentelle muligheder.

Universitetsinstitutternes styrende organer har nok de formelle beføjelser til at foretage en langsigtet styring mod specifikke forskningsmål, men der gøres sjældent brug af dem. Som forholdene er, er det måske endda bedst sådan. Hvad vi har af gode forskningsmiljøer må tilskrives tradition og almindelig træghed i systemet; og miljøerne holdes primært i live af forskningsrådene.

Indlægget søgte at indkredse svaghederne ved den bestående styring på universiteterne.

Hans Bjerrum Møller: Forskningsplanlægning og -styring på Risø.

Risø er en sektorforskningsinstitution med en formel ledelsesstruktur, der på væsentlige punkter afviger fra universiteternes.

- Risø er ikke omfattet af Styrelsesloven, men ledes af en bestyrelse og en direktion.
- De enkelte forskere på Risø har ikke forskningsfrihed, men Risøs forskning skal opfylde visse, såvel langsigtede som mere kortsigtede behov i samfundet.

Der gaves en beskrivelse af, hvorledes Risøs forskning planlægges og styres, således at den er i overensstemmelse med Risøs overordnede målsætning.

Carl F. Wandel: Er der behov for en revision af styrelsesloven?

I de kommende år kan der forventes stillet voksende krav til de højere uddannelsesinstitutioners evne til omstilling og til optimal udnyttelse af de sparsomme ressourcer. Blandt årsagerne hertil må især nævnes ændringerne i fødselsårgangenes størrelse og i de unges valg af uddannelse. Hertil kommer erhvervslivets og det offentlige behov for fornyelse af kvalitet i produktionen. Denne udvikling har øget den samfundsmæssige interesse i den forskning og de uddannelser, som varetages af universiteter og højere læreanstalter.

Den gældende lov om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner blev til i en tid, hvor de økonomiske vilkår og samfundsudviklingen indbød til eksperimenter med nye styreformer, specielt fik kravet om at få nye grupper af medarbejdere og studerende repræsenteret ved beslutningsprocesserne på institutionerne en høj prioritering. Samfundets voksende interesse for produktivitet i forskningen og i uddannelserne har imidlertid aktualiseret behovet for en funktionel og målrettet ledelse af universiteterne og de højere læreanstalter. De seneste års ændrede økonomiske situation har i væsentlig grad bidraget hertil.

Under disse omstændigheder er der et samfundsmæssigt behov for at opprioritere effektivitet og saglighed i ledelsen og sagsbehandlingen. Herudover er der behov for en styrkelse af forskningens placering og gennemslagskraft i institutionernes ledelser samt af mulighederne for at forny uddannelserne under hensyn til forskningens resultater og samfundets behov. Dette forudsætter en øget vekselvirkning og koordination mellem forskning og uddannelserne.

Forskningens frihed og uddannelsernes fornyelse har vist sig væsentlig for vort samfunds udvikling og fremskridt. Skal denne frihed og fornyelse også på længere sigt sikres, er det vigtigt, at det traditionelle selvstyre kombineres med en målrettet og funktionel ramme for ledelsen af institutionerne. En diskussion af de principper og ledelsesmodeller, som kan opfylde fremtidens krav til vore institutioner, er derfor både aktuel og tiltrængt.

Som indledning til den efterfølgende diskussion gjorde *Tove Birkelund* kort rede for baggrunden for de hovedforslag, der fremsættes i planredegørelsen vedrørende universitetsforskning:

At forskningsråd og planlægningsråd medvirker ved udarbejdelsen af langtidsplaner for forskningen,

at de i tilknytning hertil rådgiver Direktoratet for de videregående uddannelser om budgetlægningen,

og at der skabes mulighed for at tilføre universiteterne supplerende forskningsbevillinger uafhængigt af studenterbelastning.

Torsdag den 17. maj 1984

Til stede var 52 medlemmer. Præsident Jens Lindhard, sekretær Christian Crone. Udenlandske medlemmer: Gillian Fellows-Jensen, John Baldwin, Baltimore, Gunnar Sjöblom, Lund.

Gert Kjærgård Pedersen: Kompakthed og det geometriske uendelighedsbegreb.

Begrebet kompakthed blev belyst med udgangspunkt i elementære geometriske forhold fra linie, plan og rum. Det skulle tjene som eksempel på de kvalitative (dvs. ikke-metriske) definitioner, hvormed den moderne topologi beskriver fænomenerne kontinuitet og konvergens. Undervejs blev fremstillingen af matematiske modeller og deres brug til virkelighedsbeskrivelse diskuteret.

Svend Aage Hansen: Bankerotproblemer i en velfærdsøkonomi.

De økonomiske vilkår har gennem det sidste tiår ændret sig væsentligt. Internationalt har situationen været præget af lavere aktivitet, betalingsbalanceuligevægt, stigende ledighed og voksende budgetunderskud. Det sidste har ført til en forøget interesse omkring statsgælden og grænserne for dens forøgelse under økonomisk lavvækst. Under en redegørelse herfor behandledes bankerotproblemet som den yderste konsekvens.

Den fungerende klasseformand, Gert Kjærgård Pedersen, aflagde beretning fra de to sidste møder i den naturvidenskabelige klasse.

Kassekommissionens formand, C. J. Becker, forelagde vedtaget, decideret regnskab for 1983 og fik decharge; det reviderede budget for 1984 og det foreløbige budget for 1985 godkendtes.

Formanden for bestyrelsen for Selskabets Bidragsfond, Gunnar Seidenfaden, aflagde beretning og revideret regnskab for 1983 og fik decharge.

Formanden for udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark, Mogens Blegvad, forelagde Udvalgets planer for efterårssemestret.

Sekretæren i Niels Bohr Stipendiaternes styringsgruppe, Jes Forchhammer, aflagde beretning og regnskab for 1983.

Behandlede sager

Legater

Selskabets Prislegat er i år tildelt dyrlæge, dr.med.vet. Sigrid Tue Jørgensen, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, for hendes arbejde med problemer vedr. resistens og overførsel af resistens mod antibiotika.

Generalmajor J. F. Classens legat. Der er ikke foretaget uddeling i 1983.

Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand, Lundehave. Der er ikke i 1983 sket ændringer i legatets forhold.

Aktieselskabet De Danske Spritfabrikkers Forskningslegat. Lic.scient. Ole G. Mouritsen, Kemisk Institut, Aarhus Universitet, modtog i november måned 1981 forskningslegatet. Legatperioden udløb den 1. maj 1984. Den 22. maj 1984 forsvarede Ole G. Mouritsen sin disputats »Computerstudier af faseovergange og kritiske fænomener« for den naturvidenskabelige doktorgrad ved Aarhus Universitet.

Emil Herborgs Legat er tildelt kandidatstipendiat Per Hedegård, Århus, og cand.scient. Carl-Otto Ottosen, København.

Aksel Tovborg Jensens Legat. Fundatsen for legatet, der er en selvejende institution, blev vedtaget af Selskabet og endeligt underskrevet af præsidenten i mødet den 13. oktober 1983. På Tovborg Jensens fødselsdag den 8. februar 1984 afholdtes den første offentlige Bjerrum-Brøndsted-Lang-Forelæsning på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole af Carl Johan Ballhausen med titlen »Kemien og Plancks kvanteteori«. Forelæsningen er sidenhen blevet offentliggjort i »Naturens Verden« no. 5-6 1984.

Legatet har dækket udgifterne i forbindelse med fremsendelse af »Naturens Verden« no. 3 1984 til Folketingets medlemmer. Heftet indeholder foredragene fra Selskabets debattmøde den 5. maj 1983 om de forskningsmæssige aspekter af energifremstillingens bivirkninger. Iflg. fundatsen skal legatet støtte uddelingen af Ellen og Niels Bjerrums kemikerpris med kr. 3.000, som i maj 1984 tildeltes lektor, cand.scient. Carsten Christoffersen.

Inge Lehmanns Legat af 1982 er den 1. juni 1984 blevet kongeligt konfirmeret. Undervisningsministeriet har godkendt bestyrelse og suppleanter.

Mag.art. Marcus Lorenzens Legat. Til studiet af dansk sprog er cand.mag. Mirja Azeem tildelt 3.000 kr. og lektor Britta Olrik Frederiksen 10.000 kr. Til studiet af den danske flora er stud.scient. P. Nygaard Nielsen og stud.scient. Hanne Fjord Thomsen hver tildelt 3.000 kr. og cand.scient. Jens Mogens Olsen 2.000 kr.

Julie von Müllens Fond. Der er tildelt cand.phil. Niels W. Bruun, København, 23.500 kr. til en forskningsrejse til Italien med ophold ved Det danske Institut i Rom med henblik på afsluttende arbejde med Senecas Apocolocyntosis. Lektor Søren Brøgger Christensen er tildelt 75.000 kr. til en forskningsrejse til London med henblik på undersøgelse af naturstoffet thapsigargin. Lektor Preben Møller, København, er tildelt 50.000 kr. til en studierejse til Stanford University med henblik på elektronmikroskopiske undersøgelser.

Lægen, professor ved Københavns Universitet, dr.med.et chir. Knud Sands Legat. Driftsregnskabet udviser et overskud på kr. 169.369.

Pastor emer. F. J. Ørnborgs Legat er tildelt mag.art. Henrik Poulsen, Odense, til fortsatte studier og færdiggørelse af en afhandling om Johannes Steenstrup.

Caix Legatet blev opslået i januar 1984 med ansøgningsfrist 15. marts. Videnskabernes Selskab har blandt 26 ansøgere bragt 3 kandidater i forslag over for Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond.

Niels Bohr Legatet. I det forløbne år er der ydet fortsat støtte til sekretærassistance til udgivelsen af Niels Bohrs samlede værker og andre aktiviteter i Niels Bohr Arkivet i forbindelse med forberedelser til Niels Bohrs 100-års dag. Endvidere er der ydet støtte til dækning af udgifter for Herman Kalckars ophold i København i marts måned 1984.

Arne og Doris Truelsens Legat. Efter betaling og delvis tilbagebetaling af arveafgift var legatets kapital 47.192,55 kr., der skal opbruges i løbet af 5 år, til fremme af grundforskning inden for astronomi eller astrofysik. Bestyrelsen har i 1983 tildelt lektor Erik Heyn Olsen et legatbeløb på 10.000 kr. som anerkendelse af hans indsats på præcisionsfotometriens område.

Møder i Selskabets lokaler

7.-11. august. 20. Alfred Benzon Symposium: Natural Products and Drug Development. 28 deltagere.

26. og 27. august. 9th Meeting of Chemical Society Presidents. 50 deltagere.

22. november. Organisationskomiteen for Colmar Colloquium II under European Science Foundation samledes for at forberede tværfagligt møde om »Identification of Scientific Advancement«. 8 deltagere.

11. november. Einar Hansens Forskningsfonds Høgtidssammantråde i anledning af årets prisuddeling. 50 deltagere.

22. februar 1984. Undervisningsministeriets initiativgruppe om forskermobilitet. 17 deltagere.

18. marts. Reception for deltagerne i Pugwashbevægelsens symposium vedr. Konventionelle styrker i Europa. 35 deltagere.

9. maj. Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs seminar: Miljøøkonomi – Ressourceøkonomi – Cost/Benefitanalyser. 44 deltagere.

17.-21. juni. 21. Alfred Benzon Symposium: Cardiovascular Shunts, Ontogenesis, Phylogenesis and Pathophysiology. 31 deltagere.

22. juni. Orienteringsmøde ved kontorchef Niels Petri for International Council of Museums, om Carlsbergfondet og Ny Carlsbergfondet og disse fondes støtte til danske museer. 35 deltagere.

J. C. Jacobsen Mindeforelæsninger

Baseret på bevillinger fra Carlsbergs Mindelgat for Brygger J. C. Jacobsen har der siden 1977 været afholdt følgende forelæsninger til minde om brygger J. C. Jacobsen; de publiceres normalt i Selskabets publikationsrækker.

- 1977 Professor, dr. Torgny Säve-Söderbergh, Uppsala: Översikt över den samnordiska Nubienexpeditionens resultat.
Professor, dr. Thomas v. d. Hammen: Changes in Life Conditions on the Earth during the past 1 Million Years.
- 1978 Professor, dr. Karl Erdmann, Kiel: Rätestaat oder parlamentarische Demokratie – Neuere Forschungen zur Novemberrevolution in Deutschland.
Professor, dr. René Thom, Paris: Catastrophe Theory with Application to Biology.
- 1979 Professor, dr. Grahame Clark, Cambridge, England: Natural Science and Universal History.
- 1980 Professor, dr. Victor Weisskopf, Cambridge, Mass., USA: The Ultimate Structure of Matter.
- 1981 Professor, dr., Sir Moses Finley, Cambridge, England: Authority and Legitimacy in the Classical City-State.

- 1982 Professor, dr. Augusto Gansser, Zürich: Himalaya, a Fascinating Model for Scientific Research.
- 1983 Professor, dr. Herbert Hunger, Wien: Byzanz – eine Gesellschaft mit zwei Gesichtern.

Selskabets guldmedalje

Selskabets guldmedalje er i årene 1952-1983 uddelt 13 gange:

- 1952 professor, dr. theol. J. Oskar Andersen
 1955 direktør, dr. phil. M. Mackeprang
 1957 overlæge, dr. med. Knud Krabbe
 1961 arkivar, cand. theol. Asger Lomholt
 1965 dr. phil. Inge Lehmann
 1966 dr. J. P. Sydler, Zürich
 1969 Kong Frederik IX, i anledning af hans 70-års dag
 1971 laboratorieforsker, dr. agro. Hans Laurits Jensen
 1975 overinspektør, fil. dr. Georg Galster
 1977 universitetslektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup
 1979 professor, dr. phil. Marius Nielsen
 1982 dr. phil. Ellen Thomsen
 1982 fhv. museumsoverinspektør, dr. phil. H. D. Schepelern

Selskabet vedtog i 1980 at tildele guldmedaljen til dr. phil. A. G. Drachmann, der imidlertid afgik ved døden, inden overrækkelsen havde fundet sted.

International repræsentation

Det finske videnskabsakademi – Suomalainen Tiedakatemia – fejrede sit 75 års jubilæum i dagene den 15.-16. september 1983. Akademiets sekretær A. L. Vuorela og dets præsident O. Ikola holdt foredrag om akademiets historie. Bent Fuglede overbragte hilsener fra Videnskabernes Selskab (s. 106).

10th European Public Parliamentary Hearing »Health Economics: Individual and collective responsibility«. Niels Tygstrup deltog som Selskabets repræsentant i mødet, der afholdtes i Paris. Ved høringer af denne type stiller en række europæiske parlamentarikere spørgsmål til et »expertpanel«. De hovedemner, der behandlede var 1) Omfordeling af de økonomiske midler fra behandling til forebyggelse, 2) Omfordeling af den

økonomiske byrde, 3) Omfordeling af arbejdet, 4) Rationalisering af hospitalsvæsnet.

P. J. Riis deltog som Selskabets repræsentant i den 12. *Internationale klassisk-arkæologikongres* i Athen i dagene 4.-10. september 1983 (s. 105).

David Favrholt deltog som Selskabets repræsentant i Nobelsymposium 58: *Progress in Science and its Social Consequences*. Symposiet afholdtes i Stockholm i dagene 15.-19. august 1983. Der var ca. 40 deltagere. Et hovedemne var ligheder og forskelle mellem kunstnerisk og videnskabelig kreativitet, samt de psykologiske aspekter ved store opdagelser. Endvidere behandlede forholdet mellem forskning og teknologi samt universitet og industri. Anti-intellektualismen og den stigende kritik af den teknologiske udvikling blev vurderet. Symposiet lededes af den permanente sekretær i det svenske videnskabsakademi, Tord Ganelius, og havde som deltagere en lang række af verdens fremtrædende forskere og videnskabs-sociologer (s. 104).

Jubilæum i Carlsberglaboratoriet

I anledning af hundredårsdagen for introduktionen af den rene gær havde Carlsbergfondets formand indbudt Selskabets medlemmer til at overvære to forelæsninger ved henholdsvis Kristof Glamann og Diter v. Wettstein om Emil Chr. Hansens liv og videnskabelige indsats. Dette fandt sted den 12. november 1983 i Carlsberg Forskningscenter. I anledning af jubilæet er der udgivet to publikationer, K. Glamann: *En forsker i industriens tjeneste*, samt D. v. Wettstein: *A Century of Brewing with Yeast Clones* (begge udsendt til Selskabets medlemmer).

Samarbejde med Institut de France

Som omtalt i forrige Oversigt er der foregået forhandlinger mellem Selskabet og Académie des Sciences, Paris, samt Académie des Inscriptions, Paris, vedrørende et udvekslingsprogram på »højt plan«. Det var håbet, at der i den nyligt afsluttede kulturaftale mellem Danmark og Frankrig kunne være indføjet en passus desangående. Dette lykkedes ikke, men undervisningsministeriet vil imidlertid i 1985 kunne afholde den danske del af udgifterne ved en udveksling hver vej (dvs. rejseudgifterne for en dansk gæst i Frankrig og opholdsudgift for en fransk gæst i Danmark). Det er en forudsætning, at udvekslingen bringes i stand gennem direkte forhandlinger mellem Videnskabernes Selskab og de to

nævnte franske akademier. Man vil stile imod, at der alternerende inviteres en humanist og en naturvidenskabsmand.

Henvendelser til undervisningsministeriet

Som resultat af forhandlingerne ved det nordiske akademisymposium i januar 1983 er der formuleret en udtalelse vedrørende de humanistiske fags truede stilling ved de nordiske universiteter. Udtalelsen er tilsendt undervisningsministerierne i de nordiske lande.

Fællesudtalelse fra de nordiske videnskabsakademier

»Det er et særkende for de nordiske lande, at den humanistiske forskning især er knyttet til universiteterne og de øvrige højere læreanstalter. Selvstændige forskningsinstitutioner findes kun i begrænset omfang, og universiteterne bærer derfor inden for de fleste fag hovedansvaret for forskningens omfang, kvalitet og udvikling.

Denne struktur er til stor fordel for universitetsundervisningen, der selvsagt bliver bedst, når den finder sted i et levende forskningsmiljø. Men forskningens mål rækker langt ud over de krav, som undervisningen af de studerende stiller. For universiteterne er forskningen en ikke mindre vigtig opgave end undervisningen. Nutidens komplicerede samfund er i alle led dybt afhængig af forskningens resultater. Med deres forskning tjener universiteterne derfor hele samfundet.

Under den nuværende økonomiske krise er universiteternes markante vækst blevet afløst af nedskæringer. Studenternes antal er blevet indskrænket, og undervisningens omfang justeres efter det lavere studentertal og den ændrede tilgang til de enkelte fag. Selv om disse foranstaltninger især er rettet mod undervisningen, har de – omend ofte utilsigtet – også alvorlige følger for forskningen, hvis behov for personale og økonomiske ressourcer ikke kan måles ved hjælp af studentestatistik, men beror på hver enkelt forskningsgrens særlige forudsætninger og pligter.

Sammenkædningen mellem bevillinger og studentertal udgør en særlig trussel mod de discipliner, der med et uheldigt udtryk kaldes for *små fag*, fordi de har få studerende og en beskedne kandidatproduktion. De kan til gengæld være af basal nødvendighed for forskningen i andre fag, og de vil ofte spille en væsentlig rolle i den tværfaglige virksomhed på universiteterne og tegne en markant profil i universitetets samarbejde med andre forskningsinstitutioner. Denne vigtige indsats vil ikke kunne aflæses af studentertallet.

Nogle universitetsfag betegnes som små, fordi de ikke er udbygget til en vis gennemsnitsstørrelse, uanset at deres emne kan være særdeles omfattende. Det kan f.eks. være sprog, der tales af hundreder af millioner af mennesker, eller kulturer der præger store dele af verden omkring os. Når man nedlægger et sådant fag eller foretager en radikal beskæring af dets forskningspotentiel, vil man ikke alene forringe det tværfaglige miljø på det pågældende universitet, men også ramme de kredse inden for erhvervslivet og den offentlige administration, der har brug for den indsigt og de færdigheder, som beherskelsen af dette fag giver.

Anvendelsen af studentertal og kandidatproduktion som basis for forskningsprioritering er måske særlig alvorlig for de fag, der stort set kun eksisterer i kraft af universitetsforskningen, og som på grund af de begrænsede beskæftigelsesmuligheder har ganske få studerende. Sådanne fag er ofte udbygget af fremragende forskerskikkelser, der har givet deres universitet international anseelse. Ved at svække disse meget sårbare fag griber man ind i forskningstraditioner, der tit er baseret på mange generationers indsats.

Intet af de nordiske lande er så stort, at landets egne universiteter er i stand til at tilbyde forskning og undervisning inden for alle betydningsfulde humanistiske discipliner. Men anskuet under ét besidder Nordens universiteter en faglig bredde og styrke, som tåler sammenligning med forholdene i langt større nationer. På nordisk plan er der tilvejebragt en i de fleste henseender hensigtsmæssig fordeling af fagene mellem vore universiteter, ikke ved formelle aftaler, men som en naturlig følge af det nære samarbejde, der i mange slægtled har kendetegnet nordisk videnskab.

Nedlæggelsen af blot ét fag ved et enkelt universitet i et nordisk land kan derfor i realiteten være et slag mod forskningen i hele Norden. De nordiske videnskabsakademier skal på denne baggrund indtrængende opfordre de nordiske regeringer til hver for sig og i fællesskab at drage omsorg for, at der ikke tilføjes det nordiske forskningsmiljø ubodelig skade ved nedlæggelse eller hårdhændet reduktion af universitetsfag, der udfylder en væsentlig plads i vort fælles kulturliv.«

Udtalelse vedrørende den biologiske forsknings truede stilling

Den 18. maj 1984 sendte Selskabet følgende udtalelse til undervisningsministeren:

»Med udgangspunkt i prognoserne for bevillingerne til de enkelte

fakulteter ved de højere læreanstalter har Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab drøftet udsigterne for den biologiske forskning i de kommende år.

Selskabet har med glæde mærket sig ministerens erklæring om, at de påtænkte besparelser ikke bør ramme forskningen som helhed, men at beskæringerne er udtryk for, at opprioriteringer og nedprioriteringer skal vejes mod hinanden, fordi budgettet kun giver plads til en omfordeling af de givne bevillinger. I tilslutning til fastlæggelsen af de fremtidige rammer for de basale biologiske fag ved universiteterne skal Selskabet henlede ministerens opmærksomhed på følgende:

Videnskabeligt arbejde kræver i særlig grad stabile ydre rammer for at kunne trives. De senere års budgetudvikling på universiteterne har bibragt forskerne – og herunder specielt de yngre – en følelse af usikkerhed og afmagt over for fremtiden. Dette har også givet sig udslag i, at selv meget talentfulde yngre forskere – som universiteterne havde den største interesse i at bevare – ikke har turdet satse på en universitetskarriere, men i stedet er søgt bort fra universiteterne. Denne udvikling udgør på langt sigt den alvorligste trussel for forskningen på vore universiteter.

Ved indføringen af budgetmodellen blev der foretaget en formel opdeling af ressourcerne i en undervisnings- og en forskningsbegrundet del. Denne opdeling afspejler imidlertid ikke en tilsvarende fordeling af arbejdsopgaverne på institutionerne. Når der i de kommende år foretages nedskæringer af de undervisningsbegrundede personelle ressourcer, vil det også ramme forskningen.

Siden budgetmodellens indførelse har det været en forudsætning, at der skulle ske en egentlig forskningsprioritering, d.v.s. at fordelingen af den forskningsbegrundede del af ressourcerne ikke blot skulle være proportional med undervisningen, men tillige afspejle en evaluering af forskningens kvalitet og perspektiver. Det må vække bekymring, at det endnu ikke er blevet afklaret, om og i givet fald hvordan denne del af budgetmodellen skal realiseres.

Som eksempel på de skævheder, der må forventes at opstå, dersom der ikke snarest foretages en forskningspolitisk prioritering på de forskningsbegrundede ressourcer, skal Selskabet pege på de *basale biologiske fag*. Disse fag dyrkes såvel ved de lægevidenskabelige som de naturvidenskabelige fakulteter. Dersom de nuværende prognoser holder, vil disse fag blive kraftigt beskåret ved de lægevidenskabelige fakulteter, idet disse fakulteter er underlagt en meget snæver adgangsregulering. En sådan selektiv reduktion af forskningen ved institutter under de lægevidenska-

belige fakulteter ville næppe være fremkommet ved en nøgtern evaluering af forskningens kvalitet og perspektiver.

Selskabet skal i denne forbindelse erindre om tre forhold: (1) Selvsyneladende små indskrænkninger af en velfungerende forskergruppe – specielt hvad angår bemanning – kan ødelægge gruppens mulighed for at videreføre lovende forskning. (2) Opbygningen – resp. genopbygningen – af en forskergruppe tager mange år. Vi skal derfor advare imod, at der foretages administrative indgreb, som kan ødelægge igangværende, værdifulde forskningsaktiviteter. Små, vitale forskningsgrupper er særlig sårbare for sådanne indgreb. Administrative indgreb bør derfor baseres på en faglig evaluering og en analyse af de påtænkte indgrebs konsekvenser for forskningen. (3) Det er den basale forskning, som opbygger den bank af viden, hvorfra de anvendte videnskaber låner til udvikling af teknologier til gavn for menneske og samfund.

Selskabet finder, at forskerrekruiteringsplanen – og i sammenhæng hermed de overtallige lektorater – frembyder en gunstig mulighed for at styrke forskningen på kort sigt. Forudsætningen er imidlertid, at stillingerne anvendes på forskningsgrupper, der udmærker sig ved en særlig grad af kvalitet og originalitet. Selskabet har med bekymring noteret bestræbelserne på at kanalisere en væsentlig del af disse stillinger til områder med et akut behov for undervisere. I denne forbindelse må det betegnes som yderst uheldigt, at institutionernes medfinansiering er udformet så stift, at forskningsrådene ikke synes at få synderlig indflydelse på disponeringen af disse stillinger, hvis begrundelse er at muliggøre en styrkelse af forskningen.

Erfaringerne fra en række lande har vist, at forskningen er bedst tjent med et flerstrengt bevillingssystem. Bevillingerne til forskningen bør derfor også i fremtiden kanaliseres gennem såvel universiteterne som forskningsrådene. I en tid med stagnerende bevillinger kan det være vanskeligt for universiteterne at udvise den fornødne smidighed med henblik på udviklingen af nye forskningsområder. Det må derfor anbefales, at forskningsrådenes rammer styrkes. I forbindelse med personalemæssige indskrænkninger bør forskningsrådene have mulighed for at sikre særlig talentfulde forskeres forbliven. En umiddelbar mulighed herfor er at give forskningsrådene rådighed over en del af de overtallige lektorater.

Idet Selskabet understreger, at de basale biologiske fag specielt ved de lægevidenskabelige fakulteter i København og Aarhus er alvorligt truet,

og at særlige foranstaltninger er nødvendige for at undgå ødelæggende virkninger, skal Selskabet opfordre ministeren til

- at der sker en afklaring af forskningsbudgetteringen
- at fordelingen af forskningsressourcerne baseres på en seriøs evaluering af såvel kvalitet som perspektiver for forskningen
- at forskerrekruiteringsstillingerne og de overtallige lektorater bliver anvendt til at styrke forskning af særlig høj kvalitet, samt
- at medvirke til at eventuelle indskrænkninger inden for det videnskabelige personale ikke automatisk rammer de yngste forskere.

Selskabet er rede til mundtligt over for ministeren at uddybe de fremsatte synspunkter og at medvirke til eventuelle yderligere udredninger.«

Inden de to udtalelser afsendtes, havde der været afholdt adskillige møder i de respektive klasser vedrørende udformningen af udtalelserne, der begge er udtryk for den alvor, hvormed Selskabet vurderer de aktuelle økonomiske indgrebs følgevirkninger for den danske universitetsforskning.

Personalia

H.H. Ussing er blevet valgt til Foreign Member of the Royal Society, England.

Christian Crone

Niels Bohr-Stipendierne 1983

I anledning af Niels Bohrs 100-års dag i 1985 blev der sidste år udpeget 16 stipendiater, som alle nu er startet på deres stipendier. Tre af dem tilbringer året 1983/84 i USA i forbindelse med deres projekter. Det drejer sig om lic.scient. Thomas Døssing, der studerer kollisioner mellem atomkerner ved Lawrence Berkeley Laboratoriet i Californien, samt lic.scient. Jørgen Frøkjær-Jensen, der studerer transport gennem væggen i de fine hårkar og arbejder på Miami Universitetet i Florida, samt cand.scient. Jon Steen Petersen, der ved NASA Laboratoriet i Houston, Texas, skal arbejde med kinetikken ved krystallisation af smeltede stenarter. Endelig skal dr.scient. Jens Knude arbejde nogle måneder på et observatorium i Mexico.

Adskillige stipendiatler har benyttet den tilsvarende mulighed – at invitere gæster til Danmark i kortere tid. Her betales rejse- og opholdsudgifter af stipendiatens personlige rådighedsbeløb, men der gives ingen egentlig løn. Det har været styringsgruppens indtryk, at alle Niels Bohr-Stipendiaterne er glade for de muligheder, der ligger i det rådighedsbeløb, der følger med stipendiet.

Regnskabet for 1983 er revideret af revisionschef Grøndahl Jensen og blev den 27.1.84 forelagt styringsgruppen af kontorchef Hans Kloch, Danmarks Nationalbank. Det udviser aktiver på 6.685.000 kr. pr. 31.12.83 samt forventet indbetaling på 4.017.000 kr. i 1984. Midlerne er placeret i statsgældspapirer, så der frigøres 1 mill. kr. pr. kvartal.

Der er således fuld dækning for stipendiatlønningerne i den 3-årige periode, ligesom der vil være et rådighedsbeløb på 25.000 kr. pro persona pr. år. Vi vil gerne fremhæve den store hjælp, kontorchef Hans Kloch har ydet os, dels ved at fremlægge overskuelige prognoser frem til 1985, dels ved at føre det løbende regnskab og forestå alle udbetalinger. Det reviderede regnskab er sendt til donatorerne samt til de fem initiativtagere i Niels Bohr-Komiteen. Desuden ligger der et regnskab til gennemsyn i Selskabet.

Styringsgruppen har ikke ønsket skriftlige årsrapporter, men holder ca. fem møder årligt med stipendiaterne; hver gang gør to af dem rede for deres arbejde, og denne samarbejdsform har fungeret udmærket. Et møde har været holdt på Carlsberg Forskningscenter, og i 1984 er et møde afholdt på Risø, så stipendiaterne får en fornemmelse af arbejdsforholdene på nogle af institutionerne. De øvrige møder har været afholdt i Selskabets lokaler.

Jens Lindhard

Jes Forchhammer

Udgivne og optagne publikationer 1983–84

	Dkr.
<i>Oversigt over Selskabets virksomhed 1982–1983. Annual report. 164 s., 3 portr.</i>	excl. moms 100,-

Historisk-filosofiske Meddelelser

Bind 51 (250 kr.)

2. Hunger, Herbert: Byzanz, eine Gesellschaft mit zwei Gesichtern. 1984. 36 s., 13 ill.	50,-
--	------

Bind 52

1. Matthiessen, Poul C.: The Limitation of Family Size in Denmark.
Christensen, Torben: Rufinus of Aquileia and the Historia Ecclesiastica, lib. VIII–X, of Eusebius.

Matematisk-fysiske Meddelelser

Bind 40 (700 kr.)

12. Cherly, Jørgen: Additive Theory for $F_q[x]$ by Probability Methods. 1983. 16 s.	40,-
13. Koul, Sohan L., Chadderton, Lewis T., and Brooks, C. Kent: East Greenland and the Faeroe Islands: A Fission Track Study. 1983. 37 s., 18 ill.	50,-
14. Gansser, Augusto: The Wider Himalaya, a Model for Scientific Research. 1983. 30 s., 16 ill.	50,-

Biologiske Skrifter

Bind 24

1. Andersen, Svend Th.: Forests at Løvenholm, Djursland, Denmark, at present and in the past.

Regnskaber

Videnskabernes Selskab

<i>Indtægter</i>	kr.	kr.
1. Beholdning pr. 1.1.1983		137.450,58
2. Renteindtægter		85.010,71
3. Statstilskud		480.000,00
4. Carlsbergfondet		880.000,00
5. Andre tilskud		
a. Forskningsrådene (unionerne)	410.213,00	
b. SNF (til nationalkomiteerne)	7.342,72	
c. Bidragsfonden	80.000,00	
d. Niels Bohr Legatet (til Nordisk Akademisympo- sium, UAI-møde og François Jacobs forelæsning)	64.914,44	
e. Undervisningsministeriet (til UAI-møde)	15.000,00	
f. Hielmstjerne-Rosencrone	38.758,16	
g. Suhrs Legat	19.725,00	
h. De Syriske Ekspeditioner	4.000,00	
i. Carlsbergs Mindelegat (til UAI-møde)	10.000,00	649.953,32
6. Salg af publikationer (herunder særtryk)		64.547,25
7. Udtrukne obligationer		12.000,00
I alt		<u>2.308.961,86</u>

<i>Udgifter</i>	kr.	kr.
1. Administration		
a1. Løn, embedsmænd	25.000,00	
a2. Løn, funktionærer og medhjælp	698.053,72	
b. Kontorhold	48.573,28	
c. Telefon, porto etc.	56.849,73	
d. Forsikringer	15.044,41	
e. Repræsentation	6.630,15	
f. Mødeudgifter, administration (inkl. præs. rejseud- gifter)	42.046,63	
g. Rengøring	177.539,58	
h. Diverse	2.341,72	1.072.079,22
2. Publikationer		
a. Meddelelser og Skrifter	304.955,34	
b. Oversigten	60.370,50	
c. Moms (fricksemplarer)	14.101,47	379.427,31
	Overført	1.451.506,53

	Overført	1.451.506,53	
3. Offentlige foredrag			
a. Foredragshonorarer	10.000,00		
b. Rejser, fortæring	1.404,00		
c. Annoncer, plakater etc.	34.400,30		
d. Garderobevagt, assistance	1.943,58		
e. Rengøring, ommøblering	6.685,60		
f. Tværfaglige møder	0,00	54.433,48	
4. Medlemsmøder			
a. Mødeudgifter	61.912,76		
b. Rejser	60.000,00	121.912,76	
5. Internationale kontingenter		411.466,00	
6. International repræsentation		20.835,47	
7. Nationalkomiteerne		7.342,72	
8. Til rådighed for præsidenten (Suhrs Legat)		18.683,41	
9. Legatkontoen		0,00	
10. Særlige aktiviteter			
a. Nordisk Akademisymposium	44.443,19		
b. Union Académique Internationale-møde	36.664,44		
c. Prof. Jacobs forelæsning	8.899,75	90.007,38	
11. Diverse			
a. Bogholderimaskine	24.034,00		
b. Istandsættelser og nyanskaffelser	3.879,27		
c. Håndbiblioteket	5.385,12		
d. Indbinding	8.906,00	42.204,39	
12. Køb af obligationer		11.475,00	
13. Beholdning pr. 31.12.83		79.094,72	
I alt		<u>2.308.961,86</u>	

Maj 1984

E. Sparre Andersen
kasserer

Regnskabet er revideret af undertegnede revisorer i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Beholdningerne er eftersat og ligesom regnskabet fundet i orden.

Henning Spang-Hanssen

Bent Fuglede

Specifikation af udgiftskonto 5

Bevilget af Statens humanistiske Forskningsråd

Union Académique Internationale	Bfr. 45.000
Thesaurus Linguae Latinae	DM 2.000
International Union of Psychological Sciences	\$ 450

Bevilget af Statens lægevidenskabelige Forskningsråd

Council for International Organization of Medical Sciences	\$ 375
International Union of Immunological Societies	\$ 296

Bevilget af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd

International Council of Scientific Unions	\$ 12.000
International Astronomical Union	Sfr. 3.520
International Geographical Union	\$ 675
International Mathematical Union	Sfr. 1.700
International Union of Biochemistry	\$ 1.500
International Union of Biological Sciences	\$ 2.000
International Trust for Zoological Nomenclature	\$ 160
International Union of Crystallography	Sfr. 890
International Union of Geodesy and Geophysics	\$ 4.000
International Union of Geological Sciences	\$ 1.200
International Union of History and Philosophy of Science, Division of Logic	\$ 200
Div. of History of Science	\$ 250
International Union of Microbiological Societies	\$ 140
International Union of Nutritional Sciences	Sfr. 600
International Union of Pure and Applied Biophysics	\$ 700
International Union of Pure and Applied Chemistry	\$ 3.500
International Union of Pure and Applied Physics	\$ 2.250
International Union of Physiological Sciences	\$ 400
World Climate Research Programme	\$ 2.000
International Association for Quaternary Research	Sfr. 550
Scientific Committee on Oceanic Research	\$ 2.060
Committee on Space Research	Ffr. 10.100
Scientific Committee on Solar-Terrestrial Physics	\$ 500
International Mineralogical Association	\$ 60

Bevilget af Statens teknisk-videnskabelige Forskningsråd

International Union of Theoretical and Applied Mechanics	\$ 870
Union Radio-Scientifique Internationale	\$ 560

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Bidragsfond

I overensstemmelse med fundatsens § 9 meddeles nedenstående regnskab for bidragsfondet for kalenderåret 1983. De periodiske bidrag fra medlemmerne er forøget fra det foregående år, mens renteindtægterne er faldet (på grund af ændrede terminer for bankrenter). Den årlige støtte til Selskabet er forøget til 80.000 kr., hvorfor henlæggelserne er formindsket. Den væsentligste del af stigningen i formuen, der nu udgør 423.000 kr., skyldes kursregulering og gevinst ved udtræk af obligationer.

Kasseregnskab for året 1983

	kr.	kr.
Beholdning pr. 1.1.1983		53.005,70
<i>Indtægter:</i>		
Periodiske gaver (fundatsens § 3, 1 a)	42.401,00	
Andre gaver og bidrag (fundatsens § 3, 1 b)	7.000,00	
Testamentariske gaver (fundatsens § 3, 1 c)	0,00	49.401,00
Udtrukne obligationer		50.200,00
Renteindtægter m.v.		
Obligationsrenter	37.103,00	
Bankrenter	1.867,14	38.970,14
		191.576,84
<i>Udgifter:</i>		
Bidrag til Selskabet for 1983		80.000,00
Køb af obligationer (nom. 78.000)		62.010,00
Kurtage og købsrenter		786,35
Depotgebyrer o.l.		957,30
Beholdning pr. 31.12.1983		47.823,19
		191.576,84

Formueregnskab pr. 31.12.1983

<i>Aktiver:</i>	kurs	kr.	kr.
Obligationsbeholdning:			
75.400 Øst. Krf. 19-1 7 %	60,75	45.805,50	
50.000 Krf. Danmark 41-1989 7 %	90,50	45.250,00	
186.000 Krf. Danmark 43-2009 10 %	84,25	156.705,00	
78.000 Krf. Danmark 92-2004 10 %	86,00	67.080,00	
1.800 Statslån S. 1997 4½%	72,50	1.305,00	
2.000 Statslån S. 1957/92 5%	83,00	1.660,00	
59.000 Statslån S. 1977/85 10%	97,50	57.525,00	375.330,50
Bank- og girobeholdning			47.823,19
			<u>423.153,69</u>

Bevægelserne i egenkapitalen har i 1983 været:

Saldo ved årets begyndelse		336.939,70
Årets indtægter	138.571,14	
÷ heraf udtrukne obligationer	<u>50.200,00</u>	
	88.371,14	
Årets udgifter	81.743,65	6.627,49
		<u>343.567,19</u>
+ kursregulering og gevinst ved udtræk		79.586,50
		<u>423.153,69</u>

København, marts 1984

C. J. Becker

Gunnar Seidenfaden

J. Chr. Siim

Ovenstående regnskab har jeg revideret, og jeg har konstateret beholdningernes tilstedeværelse. Jeg anser regnskabet aflagt efter fundatsens bestemmelser.

København, den 22. marts 1984

H. C. Gejlsbjerg
statsaut. revisor

Niels Bohr Legatet

<i>Indtægter:</i>		kr.
Bankbeholdning ult. 1982		18.034,47
Obligationsrenter		147.100,00
Bankrenter		2.420,14
Udtrukne obligationer		2.000,00
		<u>169.554,61</u>

Udgifter:

Niels Bohr Institutet:		
1. Sekretærassistance ved udgivelsen af Niels Bohr: Collected Works	18.000,00	
2. Niels Bohr Arkivet	39.834,00	57.834,00
Videnskaberne Selskab:		
1. Nordisk Akademisymposium	44.450,00	
2. UAI-møde i København	11.664,44	
3. Professor F. Jacobs offentlige foredrag	8.800,00	64.914,44
Køb af 48.000 Kr. Danm. 7 % 63.S.2012		
Kursværdi	31.080,00	
Kurtage og købsrenter	1.259,95	32.339,95
Bankbeholdning ult. 1983		14.466,22
		<u>169.554,61</u>

Beholdning ult. 1983:

Obligationer til pari:		
524.000 10 % Krf. Danm. alm. real. 44.S.2019		524.000,00
80.000 10 % Krf. Danm. alm. real. 64.S.2022		80.000,00
408.000 7 % Krf. Danm. alm. real. 63.S.2012		408.000,00
578.000 10 % Krf. Danm. særl. real. 73.S.2009		578.000,00
140.000 5 % Købstadshypotekf. 14.2.2024		140.000,00
		<u>1.730.000,00</u>
Kursværdi af obligationer ult. 1983 var i alt		<u>1.314.555,00</u>

Februar 1984

På bestyrelsens vegne

Jens Lindhard
formand

Regnskabet er revideret, beholdningerne eftersat og ligesom regnskabet fundet i orden.

Henning Spang-Hanssen
revisor

Bent Fuglede
revisor

Beretninger

UDVALGET FOR UDADRETTET VIRKSOMHED I DANMARK

Den offentlige foredragsrække »Grundvidenskabens betydning – belyst ved eksempler«, der indledtes i foråret 1983, fortsattes i beretningsåret med følgende foredrag:

- 10.10. Jørgen H. Gelting: Økonomisk teori om arbejdsløshed.
- 24.10. Elias Bredsdorff: Litteraturforskning og litteraturoplevelse: Forskningens muligheder belyst ved skiftende fortolkninger af H. C. Andersens eventyr Skyggen.
- 07.11. Henning Højgaard Jensen: Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen – baggrund og betydning.
- 21.11. Professor, dr.med. Ole J. Rafaelsen: De nye psykofarmakas forskningsmæssige baggrund og sociale virkninger.
- 05.12. John Kousgård Sørensen: Stednavneforskningens betydning.
- 13.02. Otto Kofoed-Hansen: Om partiklerne W og Z, deres forudsigelse og opdagelse.
- 27.02. Mogens Blegvad: Problemer ved demokratiske afstemninger.
- 12.03. Civilingeniør Jens Rasmussen: Menneske-maskine-samspillet i informations- og atomkraftsamfundet.
- 26.03. Holger Rasmussen: Kulturhistorie. Museernes rolle i kulturhistorisk forskning.
- 09.04. Jes Forchhammer: Ændringer i normale arveanlæg i kræftceller hos dyr og mennesker.

Udvalgets sammensætning var uforandret fra forrige år, idet Mogens Blegvad genvalgte for en ny 4-årig periode. Efter henstilling fra udvalget og med præsidiets tilslutning har man mindet de faglige foreninger om muligheden for at afholde fællesmøder.

Mogens Blegvad

ANDRE UDVALG, KOMMISSIONER ETC.

European Science Foundation (ESF)

På generalforsamlingen i november 1983 blev det vedtaget at igangsætte en ny Additional Activity, dvs. et femårigt projekt, der ikke finansieres over det generelle budget, men umiddelbart af de deltagende medlemsorganisationer. Projektet har titlen »Comparative Studies on Governments and Non-dominant Ethnic Groups in Europe, 1850-1940« og er ESFs første større projekt i moderne europæisk historie. Projektet baseres på selektive studier, og det komparative aspekt tillægges afgørende betydning. Projektet bygges op omkring mindre arbejdsgrupper og enkelte større forskningskonferencer. Et indledende møde med deltagerne fandt sted i Strasbourg i april 1984. Interessen for projektet har vist sig at være overordentlig stor.

Generalforsamlingen vedtog ligeledes, at ESF skal fungere som en administrativ og formidlende instans for medlemsorganisationerne i forbindelse med The International Scientific Committee of the European Training Programme in Brain and Behaviour Research (ETPBBR), der dermed for ESF får status som et Associated Programme efter tidligere at have været en Additional Activity.

USA har indbudt en række lande til at deltage i et nyt haveologisk projekt, Ocean Drilling Program. Japan, Storbritannien, Vesttyskland og Frankrig er gået ind i projektet, der starter i efteråret 1984. Da omkostningerne er så store, at de mindre europæiske lande af økonomiske grunde næppe vil kunne deltage, har ESF i forståelse med USA oprettet et »Consortium« af organisationer fra mindre europæiske lande, der derved får mulighed for deltagelse. En kontrakt mellem ESF-konsortiet og de amerikanske myndigheder blev undertegnet i marts 1984. Danmark har indtil videre ikke tilsluttet sig konsortiet.

I sommeren 1983 blev der i Rom afholdt et iranologisk kollokvium vedrørende »The State and Significance of Iranology in Europe«. På mødet grundlagdes Societas Iranologica Europaea.

I Firenze afholdtes i september 1983 en konference om »Multinationals: Theory and History«, hvor økonomer og historikere drøftede metodologiske problemer i business history, belyst ved udvalgte eksempler. Publikation følger.

Arbejdsgruppen vedrørende atomfysik har udgivet en rapport med titlen »Nuclear Physics in Europe«, 1984, der dels beskriver nye forsk-

ningsperspektiver på området, dels indeholder en oversigt over de nuværende forskningsaktiviteter i de enkelte medlemslande.

Vedrørende ESF-publikationer i 1983 i øvrigt kan henvises til Annual Report 1983 s. 30.

Professor, dr.med. Povl Riis er blevet afløst af Bengt Algot Sørensen som Danmarks repræsentant i ESFs Executive Council.

Bengt Algot Sørensen

Kommissionen til Udforskning af Landbrugsredskabernes og Agerstrukturernes Historie

Sidst i august var Axel Steensberg indbudt til »British Association for the Advancement of Science«s kongres for at forelægge de nyeste resultater fra undersøgelsen af relationen mellem landsbyen Borup og dens agre i den tidlige vikingetid. Derefter tilbragte han de første tre uger af september i Papua, New Guinea, for at beskrive og filme brugen af gravestok og paddle-spade, dels i højlandet ved Mt. Hagen, dels på en enmands-ekspedition sammen med en indfødt tolk i den tropiske regnskov i Jimi dalen ved foden af Bismarck bjergene. Også fældning af flere træer på én gang, den såkaldte »windrow-felling« fik han lejlighed til at filme. Sammen med professor Jack Golson og dr. Gorecki besøgte en række klippely, som sidstnævnte har undersøgt arkæologisk, og som stadig besøges af omstrefjende jægergrupper fra de omgivende bjergkæder. Pr. helikopter besøgte en landsby oppe i en utilgængelig egn af Bismarck bjergene, hvor man var ved at forberede en ungdoms-indvielse med slagting af henvend et hundrede svin. Under en ca. 600 km lang køretur til Lae på nordkysten opdagedes et udstrakt system af hidtil ukendte fossile dyrkningsterrasser på bjergsiderne.

I Sydney holdt Steensberg gæsteforelæsninger for postgraduate studenter og i den australske museumsforening om sine undersøgelser af jorddyrkning på New Guinea. I Canberra arbejdede han resten af tiden til midt i november som visiting-scholar ved »Research School of Pacific Studies« under det australske nationale universitet med registrering og tegning samt udarbejdelse af katalog over 548 træsager fundet ved Jack Golsons ti-årige arkæologiske undersøgelser i den store mose ved Kuk. Her går plantedyrkingen tilbage til ca. 7000 før vor tidsregning, og et indviklet system af vandings- og afvandingskanaler er undersøgt på et 125 ha stort areal. De undersøgte træsager var dog meget yngre, idet

mosen i de perioder, hvor den blev dyrket, blev afvandet, og ældre træsaager er følgelig rådnede væk. Men det enestående fund af omtrent samtidige gravestokke, paddle-spader, økseskaftninger etc. giver et indblik i en yderst facetteret redskabsteknik. Foreløbig har Golson og Steensberg skrevet et afsnit »The Tools of Agricultural Intensification in the New Guinea Highlands«, som bidrag til et af Ian Farrington redigeret værk om »Tropical Agriculture«. Det er meningen at Golson og Steensberg senere skal skrive om træsaagerne i den endelige publikation af Kuk-undersøgelserne.

En nylavet svær paddle-spade brugt ved de nævnte gravforsøg i Kuk på New Guinea blev sendt hjem til Brede, for at man under mikroskop kan sammenligne dens slidspor med tilsvarende på fossile eksemplarer fra jyske moser. Arkivet i Brede har fået en central placering med hensyn til opmålingstegninger, hvoraf alene over et halvhundredes spader og gravestokke fra New Guinea og et endnu mere omfattende materiale fra andre dele af verden inkl. Danmark forefindes, foruden ved beskrivelser af arbejdsmetoder, fotografier og film. Da dette forskningsområde hidtil i høj grad har været negligeret, kommer der i stigende grad henvendelser om oplysninger.

Kommissionen har bifaldet, at mag.scient. Inge Schjellerup for de kommende to år knyttes til sekretariatet i Brede, hvor hun har fået arbejdsplads under sit studium af førindustrielle landbrugsmetoder i Chuquibamba-distriktet i Peru, som gennemføres med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd og DANIDA. I kommissionen og sekretariatet yder vi principielt kun vejledning til u-landsprojekter, danske som udenlandske, ved at oplyse om materiale i vort eget arkiv og ved at henvise til specialister og institutioner, som vi er bekendt med ligger inde med materiale og har ekspertise på det pågældende område.

Grith Lerche har i det forløbne år beskæftiget sig med den nyere og nyeste tids landbrug i forbindelse med planlægning af udstillinger og oprettelsen af en »landbrugspulje« mellem museerne, således at man kan planlægge en fornuftig indsamlings- og forskningspolitik. Hun har i forbindelse med det tidligere omtalte eksperiment med pløjning ved hjælp af en rekonstrueret middelalder-hjulplow foretaget supplerende undersøgelser. Bl.a. er slidsten fra ploven blevet mikrofotograferet i Nationalmuseets 8. afd., og på Danmarks tekniske Højskoles Institut for metallurgi foretages metallurgiske undersøgelser af fossile plovskær. Desuden har Grith Lerche på Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre undersøgt pløjespor efter en demonstration med ard-kopi for at

sammenligne dem med hjælplov-sporene. Hun har desuden afholdt et seminar på Institut for europæisk folkelivsforskning ved Københavns Universitet om sine forskningsresultater med hensyn til fortidens agrar-teknologi, ligesom hun i Forsøgscentrets årsskrift 1983 har diskuteret relationerne mellem forsøg, demonstration og formidling på baggrund af sine fem års pløjningsforsøg.

I den 16. årgang af »Tools and Tillage« har J. Bell fulgt en artikelrække op angående harvens ældste historie, her omhandlende dens anvendelse i Irland. R.E.F.Smith har gjort opmærksom på en hidtil upåagtet samling af skær fra pløjerredskaber fra Kazan-området i USSR, som findes i Nationalmuseet i Helsingfors. Endelig har Grith Lerche og Axel Steensberg behandlet brugen af traditionelle landbrugsredskaber i Iran på grundlag af egne undersøgelser i 1965 samt opmålinger af den enestående samling af iranske dyrkningsredskaber indsamlet af C.G.Feilberg, Henny Harald-Hansen og de to forfattere.

Kommissionen har haft besøg af bl.a. dr. Joachim Henning fra DDR, dr. Iván Balassa fra Budapest, dr. Clinton M. Blount fra Los Angeles, professor R. Theodoratus, Colorado, dr. David Tresemer, Virginia, professor Jack Golson, Canberra, Australien, og dr. Ulrika Lade, Münster, BRD. Det er glædeligt, at man i DDR både i fjor og i år har sendt dygtige unge forskere hertil på et ugelangt studiebesøg.

Sofus Christiansen Axel Steensberg Holger Rasmussen J. Troels-Smith

Kommissionen for forskningsarealer

Forskningsområdet Stavns Fjord

Fugle: Optællinger af ynglefugle i Stavns Fjord-området såvel som ringmærkning af fugle er blevet fortsat af medarbejdere på Vildtbiologisk Station, Kalø.

Fårenes fødevalg og adfærdsmønstre på Hjortholm: Fra Hanne H. Hansen og Birgitte Broesbøl-Jensen, begge licentiatstuderende ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, er modtaget nedenstående rapport, der gengives som helhed.

»I forbindelse med Birgitte Broesbøl-Jensens udarbejdelse af hovedopgave ved Husdyrbrugsinstituttet på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole er der foretaget undersøgelser på Hjortholm. Baggrunden for opgaven er den stigende anvendelse af får til landskabspleje af bl.a.

fredede arealer samt interessen for en bedre udnyttelse af marginaljorder. Opgaven skal omhandle, hvorledes får ved deres fødepreference og adfærd påvirker vegetationen. For dels at få indblik i hvorvidt forandringer i vegetationen gennem græsningssæsonen har indflydelse på fårenes fødevalg, dels hvorledes det skiftende vejrlig influerer på fårenes adfærd og bevægelsesmønstre, er undersøgelserne udført over tre perioder: 20.-22. maj, 8.-14. juli og 16.-18. september. Undersøgelsen er opdelt i en adfærds- og en vegetationsanalyse. Fårene blev iagttaget uafbrudt ca. 2 timer hver dag. Disse totimersintervaller blev lagt på forskellige tidspunkter af dagen, fordelt fra kl. 5 til kl. 21. Derudover registreredes bidmærker og påvirkninger på vegetationen forårsaget af fårene.

Vegetationsanalyser blev foretaget i juli af Hanne Hansen og Birgitte Broesbøl-Jensen. Øen var visuelt opdelt i fem vegetationstyper: strandeng, strandoverdrev, overdrev, mose og krat (Plejegruppen – Fredningsstyrelsen, 1982). Biomasse tilgængelig for græsning målt i hver vegetationstype excl. krat (U.S. Dept. of Agriculture, 1976). Derefter blev biomasseprøverne vægtbestemt, tørret, og mængden af tilgængeligt tørstof blev beregnet. Der var ingen signifikant ($p \leq 0.05$) forskel i mængden af tørstof/ha mellem strandoverdrev og overdrev (henholdsvis $\bar{x} = 3,54$ t. ts/ha, $\bar{x} = 3,43$ t. ts/ha). Tilgængeligt tørstof/ha var lavest for strandeng ($\bar{x} = 2,30$ t. ts/ha). Vegetationstypernes plantesammensætning samt frekvenserne af arterne blev bestemt ved Raunkjærs metode (Mikkelsen, 1980) langs en etableret linie (Grün og Thomsen, 1976).

Modificerede vegetationsanalyser til undersøgelse af den træagtige vegetations udvikling blev i september foretaget af Hanne Hansen. Biomasse blev målt som i juli. For alle målte vegetationstyper var der et fald i tilgængeligt tørstof/ha – formodentlig overvejende på grund af græsning. Kun træagtig vegetation identificeredes langs den førnævnte linie ved Raunkjærs metode. Endelig blev hver eneste træagtige plante identificeret og kortlagt i et område af 15 m på hver side af linien. Sammenligning af resultaterne med undersøgelsen foretaget i 1976 viser, at den træagtige vegetation er forøget med ca. 5,6%.

Observationerne af fårene viste sæsonvariationer i vegetationstypenbrug. I maj græssede dyrene overvejende på strandoverdrev og overdrev. Derimod opholdt dyrene sig i juli – både under græsnings- og hvileperioder – i strandeng. Septembers observationer viste, at fårene ofte åd af den træagtige vegetation og dermed opholdt sig meget i overdrev. Dette blev yderligere bekræftet af den karakteristiske paddehatteform af træer og buske i området.

I forbindelse med Hanne Hansens licentiatprojekt vil der i 1984-85 blive foretaget en gennemgribende undersøgelse af udviklingen i den træagtige vegetation på Hjortholm. Dette licentiatprojekt gennemføres ved afdelingen for Have og Landskab på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole med støtte fra Carlsbergfondet.

Referencer:

Grün, L., og K. Thomsen, 1976. Vegetationsundersøgelse på Hjortholm, Samsø, upubl. 15 p.

Mikkelsen, V. M., 1980. Planteøkologi og danske plantesamfund 3. forøgede udgave. DSR Forlag, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. 252 p.

Plejegruppen – Fredningsstyrelsen, 1982. Plejebogen. 3. udkast til praktisk økologisk håndbog vedr. pleje af naturområder i kulturlandskab. Upubl.

USDA Soil Conservation Service, 1976. National range handbook. U.S. Dept. of Agriculture. 77 p.«

Forhandlinger: Carlsbergfondets lejemål af forskningsområdet Stavns Fjord og den sydlige del af Gammelholm, hvor feltstationen er beliggende, ophører 31. december 1986. Medens det formentlig vil kunne lade sig gøre fortsat at få adgang til forskningsområdet, så vil evt. fremtidig forskning i væsentligt omfang være betinget af, at feltstationen på Gammelholm fortsat kan anvendes. Undertegnede har derfor forhandlet med Fredningsstyrelsen, Fredningsmyndighederne i Århus amt og vildtbiologen Palle Uhd Jepsen med henblik på at få etableret en mere permanent ordning, f.eks. ved at Vildtbiologisk Station overtager feltstationen.

J. Troels-Smith

Forskningsområdet Draved

De rutinemæssige indsamlinger af data vedrørende nedbør, træmålinger og pollenindsamlinger er fortsat. Materialet bearbejdes på Danmarks Geologiske Undersøgelse.

Carlsbergfondet har glædeligvis bevilget midler til udskiftning af vildtheegnene, således at hegnene omkring afdeling 370 udskiftes i 1984 og afdeling 386 i 1985.

Draved Skov besøgte i september af fire entomologer tilknyttet Naturhistorisk Museum, Århus. Viggo Mahler har udarbejdet en liste over samtlige billefund i Draved Skov på ikke mindre end 264 arter. Mange af disse arter er sjældne eller meget sjældne. Den righoldige faunaliste er et udtryk for værdien af at bevare – og udforske – et originalt og varieret skovområde.

Botanisk Museum, Københavns Universitet, foretog en svampeindsamling i oktober (10 deltagere). Der har været afholdt ekskursioner for Naturfredningsrådet og Dansk Dendrologisk Forening i august og september (10 og 40 deltagere).

Publikationer. Bent Aaby: Forest development, soil genesis and human activity illustrated by pollen and hypha analysis of two neighbouring podzols in Draved Forest, Denmark. Danmarks Geologiske Undersøgelse II. Række Nr. 114. 1983.

Forskningsrområdet Løvenholm

De årlige pollenindsamlinger er fortsat, men der er ikke foretaget yderligere feltundersøgelser i 1983.

Carlsbergfondet har bevilget en udskiftning af vildtheget i 1986.

Afhandlingen om Løvenholmskovene er under trykning i Selskabets Biologiske Skrifter.

Svend Th. Andersen

Kommissionen til udforskning af Danmarks ældste landbrug og de samtidige naturforhold

Som nævnt i beretningen 1982/83 er det ikke lykkedes at sikre midler til en fast medarbejderstab. Til gengæld har vi kunnet glæde os over et større tilskud fra Carlsbergfondet, der sikrer cand.phil. Peter Rasmussen som halvdags medhjælp i 1984, samt penge til tegnearbejde. Endvidere har Statens naturvidenskabelige Forskningsråd bevilget et mindre beløb til timebetalt medhjælp, så kulturrester fra Muldbjerg-bopladsen kan blive karakteriseret med henblik på edb-behandling. – Desværre har Troels-Smith, der leder arbejdet, været hospitalsindlagt i længere perioder og imellem disse haft nedsat arbejdsevne. Dette har beklageligvis medført, at den planlagte afhandling om Neverkjær endnu ikke har kunnet afsluttes. – I tiden 1. juni 1983 til 1. juni 1984 er følgende arbejde blev udført:

Neverkjær, Fyn: Hele oldsagsmaterialet er blevet gennemgået og typebestemt (af T-S). Særlig er de fundne lerkarskårs struktur blevet undersøgt, d.v.s. den måde, karrene er blevet opbygget af ler-pølser eller -strimler. Ved at inddrage keramik fra andre tidlige fund har det været muligt at

udskille 5 strukturtyper, to for erdebøllekar og tre for tidlig-neolitiske tragt bægre. Karakteristiske karformer og strukturtyper er blevet tegnet af Eva Koch Nielsen, med hvem det har været værdifuldt at diskutere lerkar-strukturproblemerne.

De pollenanalyser, som Svend Th. Andersen udførte omkring 1950'erne, er blevet revideret og sammenfattet i en tabel af Peter Rasmussen og Marie-Louise Larsson. Det drejer sig om 27 prøver, der omfatter ca. 60.000 talte pollen, fordelt på 138 taxa. – Desuden har P.R. foretaget fornyede pollentællinger af prøver over og under elmefaldet for om muligt at finde flere pollen af dyrket korn og andre agerbrugsindikatorer (ca. 10.000 pollen er talt). I denne forbindelse er fundet et pollenkorn af vinstok (*Vitis sp.*). Hermed kendes i alt 8 fund af denne plante samtidig med de ældste spor af landbrug.

Kulstof-14 dateringer af kronhjordteknogler giver ca. 3250 f.Kr. og dermed alderen af dels erdebøllekulturlaget, dels begyndelsen af elmefaldet, der formentlig er kulturbetinget.

Barkær, Djursland: Det naturvidenskabelige materiale, der blev indsamlet i 1976, 1977 og 1978, er ordnet og bearbejdet. Et stort antal prøver er blevet kulstof-14 dateret, og en serie prøver er blevet pollenanalyseret.

Muldbjerg, Aamosen, Sjælland: Arbejdet med karakterisering af kultursporene til edb-behandling er blevet fortsat af stud.art. Merete Christensen.

Storelyng VI: I slutningen af 1940'erne indsamlede dr. Jørgen Knudsen, Zoologisk Museum, serier af prøver for at kunne foretage kvantitative undersøgelser over forekomsten af ferskvandsmuslinger og snegle. Herved skulle det være muligt at belyse de daværende økologiske forhold i tilslutning til de serier af prøver, der er undersøgt for indholdet af frø og frugter, og de pollendiagrammer, der også foreligger. De nævnte prøver er gennem det sidste års tid blevet undersøgte af stud.scient. Pia Baagø for midler bevilget af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd.

Dyrholmen, Jylland: Som nævnt i beretningen for 1982/83 har der været vanskeligheder forbundet med kulstof-14 dateringerne af transgressionslagene, hvor der er anvendt muslingskaller. Det viser sig, at f.eks. oldsagszone 1 på grundlag af organiske prøver (trækul, nøddeskaller m.m.) får en C-14 alder på ca. 4000 f.Kr., medens muslingskaller, indsamlet i 1977 fra samme lag, giver 4800 f.Kr. Da grundvandstanden på stedet er blevet sænket ca. 1,5 m omkring 1970, kunne det tænkes, at de ændrede forhold havde sat kemiske processer igang, der havde medført ændringer i skalprøverne og derved givet afvigende aldre. Der er

derfor blevet udført dateringer af skaller indsamlet i 1939, men også de har givet en alder for oldsagszone 1 på 4800 f.Kr. Da problemet er af principiel betydning, søges det løst ved fortsat samarbejde med civilingeniør H. Tauber, der er leder af D.G.U.'s og Nationalmuseets kulstof-14 dateringslaboratorium.

Thayngen-Weier, Schweiz: (cfr. Videnskabernes Selskabs Oversigt 1981-82, pag. 87). Med henblik på kulstof-14 datering af den neolitiske ager har P.R. foretaget ca. 60 vedbestemmelser af trækul, skyllet ned fra ageren. Desuden har han undersøgt hjembragte prøver med det resultat, at der bl.a. er fremkommet yderligere ca. 15 fluepupper.

I dagene 25.-29. april 1983 var T-S indbudt til »Internationale Kolloquium über Experimente zur Agrararchäologie« i København. Da T-S var forhindret p.gr.a. sygdom, holdt Steensberg i stedet for T-S foredraget: »Stallfeeding and field manuring 5000 years ago in Switzerland«. – Den 13. oktober 1983 gav T-S i Videnskabernes Selskab en meddelelse: »En 5000 år gammel ager i Schweiz – og dens betydning for forståelsen af Europas ældste landbrug«. – Dette foredrag blev i anden udformning gentaget i forbindelse med en række forelæsninger, som T-S holdt på Stokholms universitet i tiden 18.-21. oktober 1983.

Til slut skal nævnes, at den svenske arkæolog fil.dr. Kristina Jennberg fornylig (1984) har publiceret et materiale af skår af typiske erdebøllekar fra Skånes vestlige del, hvori dr. Hjelmquist har påvist kornaftryk af bl.a. hvede. Disse fund underbygger på den smukkeste måde den opfattelse, at erdebøllekulturen er en halvagerbrugskultur (cfr. Videnskabernes Selskabs Oversigt 1981-82, pag. 87).

Svend Th. Andersen   Peder Mortensen   Olaf Olsen
Axel Steensberg   J. Troels-Smith

Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie

De i forrige beretning nævnte Høegh-Guldbergske familiearkivalier er der nu opnået tilladelse til at aflevere til Rigsarkivet, idet ejeren, læge Høegh-Guldberg, Væhr, følte sig tilfredsstillet med de udvalgte fotokopier. Fra arvingerne er modtaget arkivet efter lokalhistorikeren, arkivar Peder Jensen, Århus. Det er placeret på Erhvervsarkivet, der tillige fungerer som lokalarkiv for den tidligere Århus kommune. Endvidere er

modtaget arkivet for den lokalhistoriske konsulentvirksomhed under Dansk historisk fællesforening. Arkivet dækker årene 1957, da institutionen begyndte, til 1981. – Sekretæren har i sin sommerferie grovordnet og opstillet arkivet på Klintholm, Møn. Samlingen rummer foruden godsarkivet et ganske omfattende arkiv fra medlemmer af familien Scavenius. Fra begge grupper er tidligere – i 1930'erne – sket afleveringer til såvel Landsarkivet for Sjælland som Rigsarkivet; men det har ikke vist sig muligt – for tiden i alt fald – at få disse afleveringer fortsat. Opbevaringsforholdene på gården er dog rimelige. – Gennemgangen af rektor H. H. Lefoliis papirer er fortsat, ligesom der også fortsat har været forespørgsler, der har medført omfattende undersøgelser i registraturer og korrespondance.

Til driften er fra Undervisningsministeriet modtaget 15.000 kr. Udgifterne har beløbet sig til 11.654,45 kr., der fordeler sig med 1.058,45 til rejser og 10.596,00 kr. til kontorassistance og honorar. Året sluttede med kasse- og bankbeholdninger på 8.495,21 kr.

Pool Bagge   Sune Dalgaard   Troels Fink   Svend Gissel
/Finn H. Lauridsen

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum Etymologicum Genuinum

Mod forventning lykkedes det ikke udgiveren at afslutte redaktionen af Hippokrates-indexet før i april 1984, hvorfor videreførelsen af Etymologicum Genuinum måtte vente indtil da. Der er dog i løbet af 1983 opnået vigtige enkeltresultater, dels vedr. håndskrifterne A og B til Etymologicum Genuinum (vil blive publiceret i kongresakterne fra det internationale palæografi-kollokvium, som fandt sted i Berlin og Wolfenbüttel i oktober 1983), dels vedr. den hos Anastasius Sinaita bevarede lille etymologisamlings forhold til de tre store græske etymologica (trykkes i Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik vol. 34).

Klaus Alpers

Thesaurus Linguae Latinae

Cand.mag. Karsten Friis-Jensen tiltrådte den 1. marts 1983 som dansk stipendiat ved Thesaurus for en toårig periode, understøttet af Carlsberg-

fondet. Denne fornyelse af den danske stipendiat-tradition er blevet hilst med glæde på Thesaurus. Friis-Jensens medarbejderskab ligger foreløbig på andet halvbind af vol. X, som redigeres af dr. H. Beikircher; de første opgaver har været ordfamilierne *praedurare-praedurus m.v.* og *praeiudicare-praeiudicium m.v.* Nogle tekstproblemer, der ikke kunne behandles udtømmende inden for rammerne af selve ordbogsartiklen, har givet anledning til en artikel »*Praedurare and perdurare as gastronomic terms*« i samlingen *Beiträge aus der Thesaurus-Arbeit XXII*. I 1983 udkom en fascikel *potestas-praecipuus*.

Palle W. Nielsen

Holger Friis Johansen

Povl Johs. Jensen

Kommissionen for Carlsbergfondets syriske ekspeditioner

Bearbejdelsen af fundmaterialet fra *Hama*-udgravningen nærmer sig sin afslutning. Allerede udkommet er bd. II:1 og 3, III:2, IV:2 og 3. I. Thuesen har indleveret engelsk manuskript og billedforlæg til bd. I (stenalder og ældste metaltid). Vedrørende bd. II:2 (fund fra tidlig jernalder = dommer- og kongetid i Palæstina) har P. J. Riis udarbejdet fransk manuskript om skulpturer, andre genstande af sten, metalsager og keramik, og M.-L. Buhl viderefører den påbegyndte beskrivelse og kommentering af bensager og terracotter. G. Plougs, R. Thomsens og A. Papanicolaou-Christensens engelske og franske manuskripter til bd. III:1 og 3 (fund fra hellenistisk, romersk og byzantinsk tid) vil foreligge trykklare i denne sommer, og reproduktionen af billedmaterialet vil blive afsluttet i løbet af efteråret. P. Pentz ventes samtidig at færdiggøre engelsk manuskript til bd. IV:1 (arkitektoniske middelalderfund).

Til *Fønikien*-publikationens bd. 10 (*Sūkās VIII, The Habitation Quarters*) er manuskript indleveret af J. Lund, med forslag til illustrering vedlagt. Samme medarbejder har påbegyndt bearbejdelsen af materialet vedrørende *Ġabla-slettens* topografi.

Den 1. november 1983 overtog assistent fru Connie Villemoes, Nationalmuseets Antiksamling, hvervet som Kommissionens sekretær.

Peder Mortensen

Olaf Olsen

P. J. Riis

Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog

Som tidligere oplyst skal facsimileudgaven og tekstudgaven af Tønnies Fenne-håndbogen ledsages af to glosarer over henholdsvis det russiske og det nedertyske sprogstof. Førstnævnte er udarbejdet af dr. Paul Waszink ved det slaviske institut i Utrecht og revideres nu af Waszink og kolleger under ledelse af A. H. van den Baar; arbejdet er afsluttet og under renskrivning. Det nedertyske glosar er vidt fremskredent; det udarbejdes af prof.emer. Hans-Joachim Gernentz og medarbejdere ved universitetet i Rostock.

Erik Dal

Nobelsymposion 58, Stockholm, 15.-19. august 1983

Ved Nobelsymposion 58: Progress in Science and its Social Conditions, Stockholm, 15.-19. august 1983, var Selskabet repræsenteret af David Favrholt. Symposiet blev indledt og afsluttet i Kungliga Vetenskapsakademien, Frescati, men afholdtes for restens vedkommende på IBM's kursuscenter på Lidingö uden for Stockholm. Der var, inclusive foredragsholderne, i alt ca. 40 deltagere. De 21 foredrag samt de væsentligste diskussionsindlæg vil udkomme i en samlet publikation i 1984.

Foredragene og diskussionerne drejede sig om problemer som: hvilke faktorer der er medbestemmende for afgørende fremskridt i videnskaberne, hvorledes forskerrekuttering faktisk finder sted, og hvordan den burde organiseres, om ligheder og forskelle mellem kunstnerisk og videnskabelig kreativitet, om det psykologiske aspekt ved de store opdagelser, om forholdet mellem forskning og teknologi, universitet og industri og en række andre med disse beslægtede problemer. I debatten om disse emner fremlagde Herbert A. Simon, John Ziman, M. G. K. Menon og Rosalyn Yalow de mest markante indlæg – bl.a. argumenterede Mrs. Yalow kraftigt for, at der burde være et skolefag om »Forskning og samfund«. Blandt andre spørgsmål, som blev taget op, var anti-intellektualismen og den stigende kritik af den teknologiske udvikling. Herudover beskæftigede man sig med en række videnskabshistoriske problemer, bl.a. om forholdet mellem kunstens og videnskabens udvikling og forholdet mellem rationalitet og mysticisme i naturvidenskaberne fra renæssancen og fremefter. Et særligt kapitel var det såkaldte Needham-problem, der kort fortalt går ud på at forklare, hvorfor den matematiske fysik ikke opstod i Kina, når landet såvel kulturelt som

teknologisk har været på højde med Europa fra 500 f.Kr. til 1500-tallet. Joseph Needham, der selv deltog aktivt i hele Symposiet, forsvarede her sin forklaring, der henviser til sociale faktorer, og afviste forklaringer, der tager udgangspunkt i forskellene i konceptualiseringen mellem kinesisk og europæisk tænkning.

Symposiet var særdeles godt tilrettelagt med professor Tord Ganelius som en fremragende leder. Det var fagligt set et stærkt koncentreret møde, afbrudt af kun én udflugt, en sejltur i Skærgården til Ytterby, der som bekendt har givet navn til hele fire grundstoffer: yttrium, ytterbium, terbium og erbium.

David Favrholt

12. internationale klassisk-arkæologkongres i Athen 4.-10. september 1983

Kongressen åbnedes af den græske minister for kultur og videnskab, fru Melina Merkouri. I lighed med de nærmest forrgående klassisk-arkæologiske kongresser havde denne et gennemgående tema, endeligt defineret som »Det klassiske Grækenland (5.-4. årh. f.C.) og den antikke græske verden«. Derved var principielt både forhistorien og den arkaiske tid samt de italiske kulturer udelukket, men påvirkninger og arv fra det klassiske Grækenland kunne behandles; i øvrigt var kunsthistoriske emner de foretrukne. Trods denne ret stærke begrænsning havde kongressen samlet ca. 900 deltagere med deres ledsagere foruden en del unge studerende. Et så stort antal tilhørere og de anmeldte 260 foredrag nødvendiggjorde beklageligvis en opdeling i fire samtidigt arbejdende sektioner, hvoraf kun een kunne huses i Nationalpinakoteket, medens de andre havde lokaler i Tøjhusmuseet og Hiltonhotellet. Som regel måtte man derfor vælge eet af fire annoncerede foredrag.

Selv påhørte jeg 48 foredrag om det 5. og det 4. århundredes storskulptur, om fund fra Alexandertiden, om græsk indflydelse i Sortehavsregionen, på Cypern, i Syrien og Palæstina, i Syditalien og Etrurien, om begreberne folkekunst og provinsialisme, og om antikopfattelsen gennem de senere århundreder. Af alle disse foredrag vil jeg navnlig fremhæve den tyske »Altmeister« Karl Schefolds forbilledlige åbningsforelæsning om monumentalmaleriet på Alexander den Stores tid, tyskeren Scherings nybehandling af de i Phidias' værksted i Olympia fundne draperiforme, som har vist sig at være til et draperi af glas på en kolossal

kvindefigur, grækeren Despinis' påvisning af, at rester af originalen til den berømte »Barberini-Bønfaldende« i Louvre findes i Akropolismuseet i Athen, grækeren Dontas og tyskerne Fuchs og Deubners diskussion om de nyfundne phidiasiske bronzestatuer i havet ud for Riace i Calabrien, og ikke mindst spændende englænderne Neave, Musgrave og Prags antropologisk-historiske identifikation af Alexander den Stores far, Philip II, blandt skeletterne i gravhøjen ved Vergina i Makedonien, en bekræftelse af Vagn Poulsens hypotese om, at et marmorportræt i Ny Carlsberg Glyptotek forestiller denne konge (Kunstmuseets Årsskrift 1950).

Mit eget foredrag om den store klassisk-græske stils indflydelse i det etruskiske Italien (refereret i kongressens Résumés des Communications) blev vel modtaget og resulterede i et interview til et græsk kulturelt tidsskrift svarende til det danske »Tilskueren« i 1930'erne og 1940'erne.

Kongressen var en meget inspirerende oplevelse med mange inciterende foredrag og diskussioner, både offentlige og private.

P. J. Riis

Det finske videnskabsakademis 75 års jubilæum

Det finske videnskabsakademi – Suomalainen Tiedakatemia – blev stiftet i 1908 som finsksproget søsterakademi til det langt ældre, overvejende svensksprogede Finska Vetenskaps societeten.

75-års jubilæet fejredes i dagene 15. og 16. september 1983, den første dag med et kollokvium omfattende tre offentlige foredrag i Ständerhuset i Helsingfors. Først talte prof. Knut Fægri, Bergen, over temaet »De sexu plantarum – das entdeckte Geheimnis« om den tilbageholdenhed, der længe blev udvist over for offentligt at diskutere planternes kønsliv. Derpå talte prof. Eino Jutikkala om baggrunden for industriebefolkningens stærkt svingende andel i indbyggertallet i de større finske byer igennem de seneste menneskealdre. Endelig redegjorde docent C. Sucksdorff for arbejdet på de geofysiske stationer i finsk Lapland.

Den 16. september holdtes det officielle jubilæumsmøde i universitetets festsal. Herunder fortalte akademiets sekretær, prof. L. A. Vuorela, og dets præsident, prof. O. Ikola, om akademiets historie, dets nuværende virksomhed og dets forventede rolle i det finske samfund fremover. Derpå fremsattes lykønskninger fra forskellig side, således af prof. T.

Ganelius på de nordiske søsterakademiernes vegne, og herefter overrakte adresser fra disse – fra vort Selskab ved undertegnede. Aftenen sluttede med en festmiddag.

Bent Fuglede

Council for International Organization of Medical Sciences, CIOMS

I CIOMS 17. Round Table Conference om *Biomedical Research Involving Animals*, 8.-9. december 1983, WHO, Genève, deltog Niels Thorn, Jens Schou og J. Chr. Siim.

De sidste 5-10 år har dyreværnsorganisationer over hele verden øget deres aktivitet i modstand mod dyreforsøg. I England og USA er fremkommet veritable stormløb mod laboratorier med »befrielse« af forsøgsdyr og samtidig ødelæggelse af kostbart apparatur. I Schweiz skal der i 1983 afholdes folkeafstemning om forbud mod anvendelse af forsøgsdyr i medicinsk forskning og lægemiddelfrøvnings. Som reaktion på dette har forskellige organisationer intensiveret arbejdet på etiske regler for anvendelse af forsøgsdyr. Det schweiziske medicinske akademi og schweiziske videnskabsakademi har i 1983 udarbejdet et sådant sæt regler. Et udkast til retningslinier for anvendelsen af forsøgsdyr i biomedicinsk forskning er udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af CIOMS, og EMRC (European Medical Research Councils) har fremsat kommentarer og ændringsforslag til CIOMS' forslag.

Konferencens hovedformål var at forelægge regelsættet for et internationalt forum, således at et bedre og gennearbejdet forslag kan forelægges til vedtagelse, formentlig i 1984.

En meget stor del af indlæggene på mødet indeholdt kommentarer og ændringsforslag til udkastet.

I yderligere tre sektioner blev følgende emner behandlet:

I. Scientific Progress and Research Involving Animals.

II. Determinants of Future Policy Regarding Research Involving Animals.

III. Care and Protection of Laboratory Animals.

I den afsluttende del af mødet udspandt sig en ordveksling mellem professor Öbrink, Uppsala, og fru Ahner, Svenska Riksdagen. Öbrink pointerede, at de svenske lokale etiske dyreværnskomiteer ikke skulle

være kontrollerende, mens fru Ahner erklærede, at det skulle de netop være. Det var en vistnok udbredt opfattelse, at det svenske system har lidt skibbrud, og at videnskabsmændene meget ønsker at gå bort fra det, p.g.a. dets forsinkende indflydelse på proceduren. Derimod fandt flere, at det norske og danske system, hvor ansvaret ligger hos den, der direkte udfører de videnskabelige forsøg, var rationelt. Til trods for stigningen i den videnskabelige aktivitet er antallet af forbrugte dyr nedadgående. Det blev også fremhævet, at der var en direkte nedsættelse af dyreforbruget, såfremt man sørgede for, at bivirkningerne hos mennesket blev strengt registreret. Det blev fra flere sider fremhævet, at unge videnskabsmænd og teknikere straks ved begyndelsen af deres arbejde skal opøves i behandling af dyr og udførelse af dyreeksperimenter.

Med henblik på u-landene var det klart, at kvaliteten af deres avlede dyr ikke var god nok, og at kendskabet til »alternative metoder« ikke var udbredt. Det blev også helt indlysende sagt, at når der overhovedet forelå »alternative metoder«, var det fordi der var anvendt dyr til deres fremskaffelse.

Proceedings: *International Guidelines on Biomedical Research Involving Animals* vil fremkomme i juli 1984. Desuden er udkommet *Health for All. – A Challenge to Research in Health Manpower Development* (Geneva 1983), samt *Safety Requirements for the First Use of New Drugs and Diagnostic Agents in Man* (CIOMS, Geneva 1983). CIOMS har ikke publiceret en årbog i 1983, men for 1984 er planlagt *CIOMS Organization and Activities*.

J. Chr. Siim

UNION ACADÉMIQUE INTERNATIONALE, UAI

Forretningsudvalget

UAI afholdt *forretningsudvalgsmøde* i Institut de France, Paris, den 17. og 18. januar 1984. Der deltog også repræsentanter for Unesco og Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines (CIPSH), som udtrykte tilfredshed med, at UAI-publikationerne er udkommet i hurtig følge, og at den CIPSH-bevilling til Corpus Antiquitatum Americanensium (CAA) for 1983, der ikke havde kunnet benyttes af andet land, var overtaget af Danmark til trykningen af Nationalmuseets første bind med

præcolumbisk keramik fra Peru. Man skjulte dog ikke, at den aktuelle situation i Unesco kunne medføre vanskeligheder også for UAI.

Forretningsudvalget glædede sig over, at en række akademier for at mindske inflationens indvirkning på UAI's foretagender allerede i 1983 har forhøjet deres årskontingent; det drejer sig ikke blot om akademier i store lande, men også i adskillige mindre, f.eks. Korea, Ægypten, Israel, Schweiz og Belgien.

Da salgsprisen for det mythologiske leksikon (LIMC) har vist sig at være en væsentlig hindring for talrige interesserede institutioners og privates anskaffelse af værket, nedsatte UAI et lille underudvalg bestående af 3 delegerede fra Frankrig, Vesttyskland og Rumænien med den opgave at genforhandle sagen med redaktionen og forlaget, der begge har hjemsted i Schweiz. Da det franske medlem af helbredsmæssige grunde bad sig fritaget, blev undertegnede vicepræsident for Unionen indvalgt i hans sted.

Athens akademi har foreslået et nyt projekt akcepteret af UAI: et corpus af byzantinske monumentalmalerier fra 7.-15. århundrede. Når Unionen har fået de nødvendige supplerende oplysninger, vil generalforsamlingen kunne tage stilling til forslaget.

P. J. Riis

58. generalforsamling i Bruxelles 17.-23. juni 1984

26 landes akademier var repræsenteret foruden repræsentanter for Unesco og CIPSH; fra Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab deltog P. J. Riis og R. Thomsen. Unionens 32 foretagender diskuteredes i specialkommissioner. P. J. Riis var sekretær for kommissionerne XII (Monumenta Musicae Byzantinae) og XVIII (A Critical Pāli Dictionary), R. Thomsen for XXVI (Sylloge Nummorum Graecorum). De danske repræsentanter var desuden som sædvanlig på Selskabets vegne stærkt engageret i arbejdet i kommissionerne I (Corpus Vasorum Antiquorum), V (Novum Glossarium Mediae Latinitatis), XX (Corpus Antiquitatum Americanensium), XXII (Fontes Historiae Africanae), XXVIII (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae), XXXI (Atlas Linguarum Europae) og XXXV (Jewish Art Index).

I fortsættelse af sine opgaver som Unionens udsending til forhandling i Zürich med udgiveren af foretagende XXVIII (LIMC) fik P. J. Riis som Unionens vicepræsident overdraget, sammen med repræsentanten for det

ansvarlige akademi, at udforme en henstilling til værkets redaktion og bidragydere med henblik på en radikal begrænsning af artiklernes længde og billedstoffets omfang, da også forlaget er interesseret i nedbringelse af udsalgsprisen.

Da den franske ledelse af foretagende XXX (Corpus Constitutionnel) i nær fremtid kommer til at skulle udgive og kommentere de danske statsforfatninger, foresloges det, at redaktionen kontakter vort Selskab med henblik på dansk medarbejderskab.

Generalforsamlingen vedtog at optage det marokkanske akademi som nyt medlem af Unionen, og man drøftede Athens akademis forslag om det byzantinske maleriværk samt om et corpus af byzantinske astronomiske tekster. Den endelige vedtagelse af disse forslag vil først kunne ske på næste generalforsamling, der vedtoges at skulle finde sted i Palermo den 2.-8. juni 1985.

P. J. Riis

R. Thomsen

I. Corpus Vasorum Antiquorum, CVA

Alle beskrivelser af *Thorvaldsens Museums* vaser er færdige, kommentarerne er udført, men ikke sammenskrevne. 10.000 kr. er bevilget af SHF til dækning af det resterende oversættelsesarbejde. Profiltegninger bør ledsage tekst og fotografier. Ansøgning om bevilling hertil er indsendt til Forskningsrådet.

Arbejdet med *Ny Carlsberg Glyptoteks* vaser videreføres i den udstrækning andet arbejde muliggør det.

Nationalmuseet har for tiden ingen arbejdsmæssig mulighed for at gå videre.

Lone Wriedt Sørensens og Anne Marie Niensens manuskript og billedforlæg til *Odense Universitets* bind er gennemgået af M. Gjødesen og P. J. Riis. Forfatterne skal nu tilrettelægge plancherne med henblik på reproduktion.

P. J. Riis

V. Novum Glossarium Mediae Latinitatis, NGML

Bearbejdningen af det danske materiale til *Novum Glossarium Mediae Latinitatis* (jvf. *Oversigt* 1981-82, s. 94) afsluttedes i 1983. Materialet er

samlet som en »Ordbog over dansk Middelalderlatin«, der dækker tidsrummet helt op til begyndelsen af det 16. århundrede. Ordbogen forventes at foreligge i publiceret form ca. 1986.

Povl Johs. Jensen

H. Friis Johansen

XII. Monumenta Musicae Byzantinae, MMB

Siden sidste beretning (se Oversigt 1982-83, s. 107) er Jørgen Raasteds foreløbige udgave af Hagiopolites-teksten udkommet (The Hagiopolites. A Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary edition by Jørgen Raasted. Copenhagen 1983, 99 pp. = Université de Copenhague. Cahiers de l'Institut du moyen-âge grec et latin, fasc. 45.) og de annoncerede udgaver af Gabriel (ved Chr. Hannick) og Chrysaphes (ved D. Conomos) er gået i trykken i underserien Corpus Scriptorum de Re Musica. Gr. Stathis' udgave af Akakios Chalkeopoulos er endnu ikke trykket.

Ved UAI's 57. årsmøde (København, 12.-18. juni 1983) talte Jørgen Raasted om »Monumenta Musicae Byzantinae 1933-1983«. Den franske tekst er publiceret i UAI's Compte Rendu de la cinquante-septième session annuelle du comité, Bruxelles 1983, pp. 16-22.

I Milano har Jørgen Raasted haft lejlighed til på Biblioteca Ambrosiana at undersøge Sticherarie-håndskriftet cod. gr. 44 (A. 139. sup.) med henblik på en planlagt fascimileudgave.

John Bergsagel

Henrik Glahn

Povl Johs. Jensen

Jørgen Raasted

Regnskab næste side.

Uddrag af regnskab for MMB for kalenderårene 1982 og 1983

<i>Indtægt:</i>	kr.
Overført fra forrige regnskab.....	67.781,70
Union Académique Internationale.....	4.445,00
Renter.....	15.627,47
	<hr/>
Ialt	87.854,17
	<hr/>
<i>Udgift:</i>	
Trykning m.v.	83,60
Medhjælp.....	2.745,00
Rejser.....	8.579,00
Porto og diverse.....	929,00
Kassebeholdning.....	75.517,57
	<hr/>
Ialt	87.854,17
	<hr/>

J. Raasted

Regnskabet for 1982 og 1983 er revideret og fundet i orden. Beholdningernes tilstedeværelse er konstateret.

*Henning Spang-Hanssen**Bent Fuglede*

XVIII. A Critical Pāli Dictionary, CPD

Der er i det forløbne år blevet arbejdet intenst (i Paris, Mainz, Cambridge og København) på fuldendelsen af CPD II:13. Fasciklet kommer til at omfatte (1) den sidste del af bogstavet U (hvortil der allerede inden professor Alsdorfs død var leveret et foreløbigt manuskript af dr. Kopp baseret på W. B. Bollées udkast), (2) artiklerne under bogstavet Ū, skrevet af E. Pauly, (3) begyndelsen af bogstavet E med bidrag af O.von Hinüber, Friedgard Lottermoser, Colette Caillat (med assistance af Nalini Balbir), E. Pauly og K.R.Norman. Det drejer sig for størstedelen om meget komplicerede ord eller ordforbindelser, bl.a. fordi ordet for »en«, pali »eka« – med mange nuancer i betydningen – indgår. Trykkeriet har fået det af K.R.Norman endeligt redigerede manuskript, og halvdelen af fasciklet foreligger i korrektur. Trods en del særlige vanskeligheder forårsaget af overgangen til fotosats kan CPD II:13 ventes udsendt i efteråret 1984.

Foruden som sædvanlig i august måned arbejdede K.R.Norman ved

ordbogskontoret i København i forbindelse med generalforsamlingen i UAI, til hvis kommission for CPD han aflagde beretning. Mme Caillat og Mlle Balbir arbejdede ligeledes med deres ordbogsbidrag her i juni måned.

Med begyndelsen af 1984 har dr. Christian Lindtner, allerede en kendt buddholog, overtaget ledelsen af CPDs kontor i København. Fru Pauly har indvilget i at formidle overgangen. Charlotte Hersaa har erhvervet et udmærket kendskab til det gamle ordbogsmateriale (Trenckner etc.) og vil kunne virke som en god hjælper ved både det praktiske og det videnskabelige arbejde.

UAI bevilgede i 1983 60.000 fr.B. til honorering af dr. Kopp. – Til arbejdet i 1983 bevilgede Carlsbergfondet og Statens humanistiske Forskningsråd hver 83.000 kr. og til trykning af CPD II:13 hver 27.000 kr. Til arbejdet i 1984 bevilgede Carlsbergfondet og Statens humanistiske Forskningsråd hver 96.000 kr. (herunder et mindre beløb til udarbejdelse af et blad med forkortelser at sende med II:13). – Vi vil i 1984 søge UAI om 90.000 fr.B., dels til honorering af dr. Kopp, dels til dækning af omkostninger ved edb-registrering.

Jørgen Læssøe

XX. Corpus Antiquitatum Americanensium, CAA

Manuskript samt tegninger og fotografier til Chimu Pottery in the Department of Ethnography, the National Museum of Denmark, fascicule I, Corpus Antiquitatum Americanensium, ligger trykklar. Tilbud på trykning er indhentet.

Vi har modtaget \$ 3.850 til udgivelsen fra CIPSH, Unesco, Paris, og det resterende beløb på 61.000 kr. er søgt hos Ny Carlsbergfondet samt Carlsbergfondet.

Arild Hvidtfeldt

XXII. Fontes Historiae Africanae, FHA

Efter indgående drøftelser besluttede den i slutningen af 1982 valgte danske nationalkomité at sigte mod en udgivelse af de generalbreve og andre indberetninger fra det danske gouvernement på Guldysten, som er bevaret i Rigsarkivet fra perioden 1671-1792. Med henblik herpå

kunne der takket være en bevilling på 68.000 kr. fra Carlsbergfondet iværksættes en pilotundersøgelse med det formål at nå frem til en nærmere præcisering af kildematerialets omfang og karakteren af dets oplysninger. Denne undersøgelse, som blev overdraget til cand.phil. Poul Olsen, København, er nu blevet afsluttet med en fyldig rapport, og efter at to medlemmer af komiteen har deltaget i det internationale koordinerende FHA-møde i London i april 1984, er det hensigten at gå videre med at planlægge og søge at realisere det påtænkte udgiverarbejde.

Rudi Thomsen

XXVI. Sylloge Nummorum Graecorum, SNG

Efter afslutningen af den i sidste årsberetning omtalte katalogisering af Aarhus Universitets græske møntsamling ved universitetslektor Niels Hannestad og mag.art. Hans Erik Mathiesen foreligger der nu trykfærdigt manuskript til den første af de to planlagte fascicler (den generelle samling på 1111 mønter), medens manuskriptet til fascicel 2 (professor Knud Fabricius' efterladte specialsamling på 492 mønter) er ved at blive afsluttet. Der er indhentet tilbud på trykningen af fascicel 1; men arbejdet har endnu ikke kunnet sættes i gang, da det bevillingsmæssige grundlag ikke er tilvejebragt.

Rudi Thomsen

XXVII. Lexicon Iconographicum Mythologiae Classica, LIMC

I det forløbne år har mag.art. Birgitte Rafn udarbejdet systematiske registreringskort til Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae på følgende måde:

Ny Carlsberg Glyptotek

A–Z afsluttet

Antiksamlingen, Nationalmuseet

A–H + gemmer (A–Z) afsluttet

I–Z (÷ gemmer) mangler (ca. 280 stk.).

Thorvaldsens Museum

A–H afsluttet (ca. 100 fotografier mangler)

I–Z mangler (ca. 400 stk.).

Mens registreringen på NCG er afsluttet, mangler der ca. 680 stk. på Antiksamlingen og Thorvaldsens Museum.

Flemming Johansen

XXXI. Atlas Linguarum Europae, ALE

Der har for de germanske »departementer« været afholdt en »Arbeits-sitzung« (1 uge) i Amöneburg (v. Marburg) i oktober 1983, hvori Poul Andersen og Inger Ejsskjær har deltaget. Mødets emne var legenderne til kort 106-137, hvis germanske stof i provisorisk computeropstilling forud for arbejds mødet var fordelt til redaktion hos de enkelte mødedeltagere.

Inger Ejsskjær, der har efterfulgt Poul Andersen som formand for den danske komité, har desuden deltaget i hovedredaktionens årlige møde i april 1983 i Leipzig. Publikationsmæssige og organisatoriske forhold blev drøftet, herunder valg af kort til kommende publikationer, nedsættelse af samarbejdskomiteer med medlemmer fra vest- og østlande. Et vigtigt punkt på dagsordenen var, hvorvidt en streng uniformering af principperne for legenderedaktion var ønskelig; man enedes om at tillade en vis frihed i relation til valg af redaktionsmetoder.

Poul Andersen og Inger Ejsskjær har desuden foretaget kritisk gennemgang af en række færdigudarbejdede kort og legender med kommentarer. Der er derudover arbejdet med spørgsmålene 400-546. Forarbejderne hertil er suppleret og redigeret sammen med Karl-Erik Brink, til hvis arbejde Statens humanistiske Forskningsråd har bevilget 10.000 kr. Denne redaktion vil efter kritisk gennemgang af Poul Andersen og Inger Ejsskjær blive tilsendt hovedredaktionen i Nijmegen.

Fra Van Gorcum-forlaget i Amsterdam er netop udsendt ALE's første publikationer: Atlas Linguarum Europae Volume I, premier fascicule, commentaires, og premier fascicule, cartes, i to hefter.

Inger Ejsskjær

XXXV. Jewish Art Index, JAI

Nationalkomiteens medlemmer har samarbejdet med professor ved Jerusalems Universitet, Bezalel Narkiss, og fru Iris Fishof, kurator ved Israels Museum, om tilrettelæggelse og udførelse af projektet.

Til trykning af vol. V »Hebrew Manuscripts in Danish Collections«,

som anslås at ville koste ca. 201.350 kr., har komiteen hidtil modtaget kr. 70.000 fra følgende fonde: Ny Carlsbergfondet, Kong Christian X's Fond, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond og Ministeriet for kulturelle Anliggender (tipsmidlerne). Nationalkomiteen har endvidere søgt støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd og agter at ansøge flere af de private fonde.

Ulf Haxen

INTERNATIONAL COUNCIL OF SCIENTIFIC UNIONS, ICSU

ICSU er en sammenslutning af internationale videnskabelige unioner, oprettet med henblik på at fremme samarbejdet mellem unionerne, at gennemføre store internationale forskningsopgaver og at fastlægge og opretholde vilkår for frit videnskabeligt samarbejde ud over landegrænserne og på trods af politiske modsætninger. Både ICSU og de internationale unioner er forskernes egne organisationer, uafhængige af regeringer. Denne frie stilling giver ICSU særlige muligheder og forpligtelser.

Videnskabernes Selskab har været medlem af ICSU siden oprettelsen, og Danmark er medlem af samtlige internationale unioner under ICSU. For hver enkelt union er der en dansk nationalkomité, og den danske ICSU-nationalkomité består af et medlem fra hver af nationalkomiteerne.

Den 29. februar 1984 blev der afholdt møde mellem repræsentanter for Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, SNF, og ICSU-nationalkomiteens forretningsudvalg. Ved mødet blev arbejdet i nationalkomiteerne og den brug, der kunne gøres af nationalkomiteerne, behandlet. SNF giver støtte i forbindelse med de enkelte nationalkomiteers arbejde, først og fremmest rejsestøtte til møder i Danmark og til deltagelse i de internationale unioner. Kontingenter til de internationale unioner og til ICSU selv betales gennem bevillinger fra de forskningsråd, under hvis fagområde de enkelte unioner hører. På mødet blev størrelsen af kontingenterne og effektiviteten af arbejdet i unionerne også diskuteret. Endelig drøftede man ansøgninger om og bevillinger til rejser til generalforsamlinger i internationale unioner og til kongresser.

Det årlige møde i ICSU-nationalkomiteen blev holdt 7. marts 1984. Her blev årsberetningerne fra de enkelte nationalkomiteer behandlet, retningslinier for ansøgninger til forskningsråd om rejsestøtte til deltagel-

se i generalforsamlinger i de internationale unioner og behovet for at øge kendskabet blandt danske forskere til arbejdet i unioner og nationalkomiteer. Sven Harnung og Peder Olesen Larsen blev udpeget som delegerede til ICSU's generalforsamling i Ottawa i september 1984.

Den nordiske ICSU-komité holdt møde den 25. april 1984. Hovedemnet var ICSU's generalforsamling i september. Blandt vigtige problemer på den kommende generalforsamling kan nævnes planer om et internationalt geosfære-biosfæreforskningsprogram. Endvidere kan den af USA bebudede udmeldelse af Unesco fra 1.1.1985 få betydning for ICSU. ICSU har et udstrakt samarbejde med Unesco og modtager i betydeligt omfang projektstøtte fra Unesco.

De enkelte nationalkomiteers arbejde er af vidt forskellig art. I det følgende er hovedvægten lagt på beretninger fra komiteer, som har væsentlige arbejdsopgaver i Danmark, og i mindre grad på beretninger fra nationalkomiteer, som hovedsagelig er forbindelsesled til de internationale unioner.

Peder Olesen Larsen

International Astronomical Union, IAU

De henvend 40 danske IAU-medlemmer modtager IAU's »Information Bulletin«, som udsendes to gange om året. Den orienterer løbende om unionens og dens ca. 30 kommissioners virksomhed i form af afholdelse af symposier og kollokvier, om udgivelse af publikationer i forbindelse med disse, samt om samarbejde med andre unioner under ICSU.

International Union of Pure and Applied Biophysics, IUPAB

Den væsentligste aktivitet i IUPAB i det forløbne år har været forberedelsen af den 8. internationale biofysik-kongres, der afholdes fra 29. juli til 4. august 1984 i Bristol. Ved planlægningen af kongressens videnskabelige program medvirker 5 »special commissions«, hvori der også sidder danske repræsentanter.

I Europa koordineres det biofysiske samarbejde af »European Biophysical Societies Association« (EBSA), hvor Axel Michelsen er dansk repræsentant. Via EBSA eller direkte fra medlemsorganisationerne medtager nationalkomiteen indbydelser til møder i de andre medlems-

lande. Disse indbydelser samt andre meddelelser af interesse for danske biofysikere meddeles i aperiodiske nyhedsbreve til medlemmerne af Biofysisk Selskab m.fl.

International Union of Pure and Applied Physics, IUPAP

Nationalkomiteen har som sit væsentligste arbejde at forberede dansk deltagelse i IUPAP-generalforsamlingen. Denne vil finde sted i Italien i 1984, og der har ikke været møder i nationalkomiteen i 1983.

International Mathematical Union, IMU

Nationalkomiteen informerer danske matematikere om IMU's arbejde gennem Dansk Matematisk Forenings ugeskrift Mat-Nyt.

Bent Christiansen, Danmarks Lærerhøjskole, er den ene af de to næstformænd i eksekutivkomiteen for ICMI (International Commission on Mathematical Instruction) og repræsenterer endvidere IMU i CTS (Commission on Teaching of Science) under ICSU. Bent Hirsberg, Rosborg Gymnasium, Vejle, er fast dansk delegeret til ICMI.

Den internationale matematikerkongres, der var udsat fra 1982, afholdtes i Warszawa den 16.-24. august 1983 med omkring 2200 deltagere fra 65 lande. Kongressens arbejde var fordelt på 19 sektioner, og der var i alt over 100 inviterede foredrag.

Unionen har ladet udarbejde og publicere den 7. udgave af World Directory of Mathematicians.

International Union of Biochemistry, IUB

Nationalkomiteen modtager løbende informationer fra IUB, således IUB Circulars og IUB News Letters, der videreformidles. I lighed med tidligere år foregår hovedparten af aktiviteterne (møder m.m.) fortrinsvis i de enkelte foreninger og selskaber, som nationalkomiteens medlemmer repræsenterer.

Den kommende 13. IUB Congress og ordinære generalforsamling er planlagt til 25.-30. august 1985 i Amsterdam. Danmark forventes at være repræsenteret ved 2 delegater.

Blandt nationalkomiteens medlemmer har Brian Clark (30. marts-9. april 1983) foretaget en af IUB støttet forelæsningsrejse til Indien med

mulighed for at indleve sig i Indiens forskningspotentiale. Lic.techn. Bent Stig Enevoldsen virker som medlem af IUB Special Membership Committee, hvis formål er at få større virksomheder med interesse for biokemi og anvendt biokemi til at virke som sponsorer for IUB.

International Union of Biological Sciences, IUBS

For at udbrede kendskabet til unionens arbejde og unionens tidsskrift »Biology International« udsendes eksemplarer af tidsskriftet i begyndelsen af 1983 til de fleste biologiske biblioteker. Der medfølger en skrivelse med informationer om den danske nationalkomites sammensætning og opgaver.

International Union of Microbiological Societies, IUMS

Bestyrelsen for Danmarks Mikrobiologiske Selskab, DMS, udgør den danske nationalkomité for Mikrobiologi, og ved den årlige generalforsamling i DMS bliver der givet orientering om unionens arbejde. Formanden for DMS deltager fremdeles i møderne i nationalkomiteen for IUBS.

Den sidste generalforsamling i IUMS blev afholdt i Boston, USA, i 1982. Her var overlæge W. Frederiksen, Statens Seruminstitut, dansk delegat. Den næste generalforsamling i IUMS bliver i Manchester, UK, i 1986, i tilslutning til den Internationale Mikrobiologiske Kongres.

International Union of Nutritional Sciences, IUNS

Nationalkomiteen for Ernæringsforskning har ikke afholdt møder i 1983, idet komiteens planlagte kortlægningsarbejde af dansk ernæringsforskning og -undervisning kom til at indgå som et væsentligt element i kommissoriet for undervisningsministeriets »Arbejdsgruppe for Ernæringsforskning« under Direktoratet for de videregående uddannelser. En række af nationalkomiteens medlemmer var udpeget som medlemmer af den nævnte arbejdsgruppe. Dens rapport »Dansk Ernæringsforskning, Status & Fremtid« forelå færdig i begyndelsen af oktober 1983.

Nationalkomiteen har orienteret om sit arbejde og sin kontakt med internationale organisationer, dels ved at formidle adresser til udsendelse af rapporten »Dansk Ernæringsforskning, Status & Fremtid«, dels ved at

fremlægge materiale vedrørende internationale kongresser, symposier o.l. ved møderne i »Selskabet for Ernæringsforskning«.

Intern. Union of Theoretical and Applied Mechanics, IUTAM

I 1983 blev der afholdt 7 internationale symposier:

Symposium on Electromagnetic Solid Continua (4.-7. juli) i Paris, Frankrig, i samarbejde med IUPAP.

Symposium on Experimental Techniques in Two-Phase Flow (5.-8. juli) i Grenoble, Frankrig.

Symposium on Mechanics of Hearing (13.-15. juli) i Delft, Holland.

Symposium on Atmospheric Dispersion of Heavy Gases and Small Particles ((29. aug.-2. sept.) i Delft, Holland, i samarbejde med IUGG.

Symposium on Sea-bed Mechanics (5.-9. september) i Newcastle upon Tyne, UK, i samarbejde med IUGG.

Symposium on Turbulence and Chaotic Phenomena in Fluids (5.-10. september) i Kyoto, Japan.

Symposium on Geomaterials: Rocks, Concretes, Soils, W. Prager in memoriam (11.-15. september) i Evanston, Illinois, USA.

World Climate Research Program, WCRP

Nationalkomiteen for klimaforskning har fulgt udviklingen af det påbegyndte klimamodelleringsprojekt specielt med henblik på dets mulige internationale relationer. Komiteen holdes løbende underrettet om EF's klimaprogram, idet tre af komiteens medlemmer (Busch, Dansgaard og Eliassen) er medlemmer af det Rådgivende udvalg (ACPM) for EF's klimaprogram.

Centrale områder inden for klimaforskningen (meteorologi, oceanografi og glaciologi) hører fagligt ind under de relevante associationer under International Union of Geodesy and Geophysics (IUGG), hvorfor også tre af nationalkomiteens medlemmer deltog i IUGG's XVIII General Assembly i Hamborg 15.-27. august.

Nationalkomiteen orienterer danske og udenlandske forskere om eget og andres arbejde ved personlig kontakt samt ved udsendelse af materiale til udvalgte kredse. Publikationer og andet materiale vedrørende World Climate Research Programme bliver rundsendt til medlemmerne og registreret af bibliotekerne på Meteorologisk Institut, Forsøgsanlæg Risø samt Geofysisk Institut, Københavns Universitet.

Committee on Space Research, COSPAR
 Scientific Committee on Solar Terrestrial Physics, SCOSTEP

Nationalkomiteen har ingen møder holdt, men holder løbende danske forskere underrettet om aktiviteten i COSPAR og SCOSTEP ved udsendelse af de respektive »Information Bulletins« samt andet relevant informationsmateriale til komiteens medlemmer samt interesserede institutioner.

COSPAR og SCOSTEP har ikke holdt møder i 1983, men COSPAR forbereder 25. plenarmøde i Graz, Østrig, og i forbindelse hermed holder SCOSTEP et symposium »Achievements of the International Magnetospheric Study (IMS)«. Danmark har været meget aktiv i dette program, og der ventes stor dansk deltagelse i begge møder.

International Union of Radio Science, URSI

Aktiviteterne i 1983 har været rettet mod dansk URSI-dag 1984, der afholdtes på DTH 27. april 1984, samt forberedelse af URSI's generalforsamling, der finder sted i Firenze i august 1984. Til publikationen »Review of Radio Science, 1981-1983« er der indsamlet materiale om danske aktiviteter.

P. Olesen Larsen

International Geographical Union, IGU

Der er i 1983 afholdt 3 møder i nationalkomiteen. Der udsendes 2 gange årligt et Newsletter, Nordisk Geograf-Nytt for de nordiske lande. Initiativet hertil er taget af og foreløbig redaktion foregår i nationalkomiteen.

IGU Bulletin, vol. XXXIII, 1983, nr. 1-2, bl.a. med omtale af 25. internationale geografkongres, Paris Alpes, 1984, First Circular, samt oplysninger om Commissions of Working Groups, er udsendt til de geografiske institutioner ved højere læreanstalter og til en række videnskabeligt arbejdende geografer.

Danske geografer deltager aktivt i adskillige kommissioner og arbejdsgrupper inden for IGU. Kommissionen for »The Significance of Periglacial Phenomena« gennemførte 18.-22. juli 1983 IV International Congress on Permafrost i Fairbanks, Alaska, med 5 danske deltagere.

Herunder blev International Permafrost Association stiftet. 2. Nordiske Symposium i frostjordsmorfologi vil blive afholdt i Norge i

1985. I forbindelse med arbejdet i kommissionen for »Coastal Environment« er der nedsat en nordisk arbejdsgruppe vedrørende kysttyper i de nordiske lande. Denne vil afholde sit første møde i forbindelse med den 25. internationale geografkongres i Paris 1984.

Kommissionen for National Settlement Systems afholdt 22.-25. juni 1983 7. General Meeting i Leipzig. Sv. Illeris behandlede bebyggelsesmønstret i 6 vesteuropæiske lande. I rapporten fra mødet blev det tilkendegivet at disse studier ønskes videre udbygget. Kommissionen søges nyetableret som Commission on Urban Systems in Transitions: Processes and Policies.

Som nævnt afholdes 25. Internationale Geografkongres i Paris august/ september 1984. I den anledning afholdes en kort- og bogudstilling i Paris, hvor Danmark deltager med 17 kortblade samt 20 publikationer. I denne forbindelse kan det nævnes, at der i Paris vil blive afholdt møde angående International Geographical Bibliography. Der skal endvidere henvises til udgivelsen af »International List of Geographical Serials« og til Orbis Geographicus (fortegnelse over samtlige geografer i verden samt diverse geografiske institutioner opdelt på lande). Nationalkomiteen har bidraget med oplysninger om danske publikationer og geografer.

N. Kingo Jacobsen

International Union of Crystallography, IUCr

Nationalkomiteen har holdt ét møde i 1983. Den har nedsat to arbejdsgrupper, en for at undersøge mulighederne for at implementere krystallografiske databaser i Danmark og en for at undersøge, hvorledes de praktiske anvendelser af krystallografien kan fremmes. Den første gruppe har efter lovende forsøgskørsler på Northern European University Computing Center anbefalet, at Cambridge Crystallographic Database søges skaffet til Danmark. Nationalkomiteen undersøger for tiden mulighederne for at skaffe økonomisk dækning, således at databasen kan stilles til rådighed for danske krystallografer i en toårig prøveperiode.

19. danske Krystallografmøde blev afholdt 3.-4. juni 1983 på Sandbjerg Slot, Als, med støtte fra Tuborgfondet og Danfoss A/S. Der deltog ca. 45 krystallografer. Der blev holdt 10 foredrag samt præsenteret 15 posterbidrag. Et planlagt besøg på Danfoss fabrikkerne måtte af praktiske grunde opgives og blev erstattet af en oversigt over, hvilke krystallografiske metoder der med fordel kan anvendes industrielt.

8. European Crystallographic Meeting (EMC-8) blev afholdt i Liège,

Belgien, fra 8.-12. august 1983. Rita Hazell deltog som repræsentant i European Crystallographic Committee's møde.

IUCr's 13. internationale kongres vil blive afholdt i Hamborg, Vest-tyskland, 9.-18. august 1984.

Nationalkomiteen udsender meddelelser til den kreds af personer og institutter (ca. 150), der er optaget på nationalkomiteens adresseliste.

IUCr udgiver to tidsskrifter: »Acta Crystallographica« og »Journal of Applied Crystallography«. Derudover udgives årlige bind af »Structure Reports« og »Molecular Structures and Dimensions« samt tabelværket »International Tables for X-Ray Crystallography«. R. Norrestam, Danmarks tekniske Højskole, er co-editor af »Acta Crystallographica«, og S. E. Rasmussen, Aarhus Universitet, er co-editor af »Journal of Applied Crystallography«. IUCr har 13 underudvalg (commissions). B. Buras, Københavns Universitet, er formand for »Commission on Crystallographic Studies at Controlled Pressures and Temperatures«, A. Nørlund Christensen, Aarhus Universitet, er medlem af »Commission on Crystal Growth«, og R. Norrestam og S. E. Rasmussen er medlemmer af »Commission on Journals«. Det er vigtigt, at danske krystallografer er repræsenteret i nogle af IUCr's underudvalg, idet man får mulighed for indflydelse og information.

Bente Lebech

International Union of Geodesy and Geophysics, IUGG

Nationalkomiteen har i beretningsåret afholdt 2 møder, nemlig det ordinære møde den 8. februar og et møde den 18. maj, på hvilket dagsorden, dansk repræsentation samt andre problemer i forbindelse med IUGG's XVIII General Assembly, Hamborg, 15.-27. august blev diskuteret.

Den af nationalkomiteen nedsatte jubilæumskomit  for polar rene og det geofysiske år har støttet Dansk geofysisk Forening i bestræbelserne på at samle økonomisk støtte til udgivelse af bogen: Geofysikkens Sesam luk dig op, der blev udgivet i december 1983 i anledning af ovennævnte jubilæer.

Nationalkomiteen har nøje fulgt udviklingen omkring International Litosphere Program, ILP, bl.a. gennem sin repræsentation i nationalkomiteen for ILP. IUGG-nationalkomiteen har i den anledning til Den Danske Unesco Nationalkommission fremført den af IUGG på sin

General Assembly vedtagne resolution om Unesco Subprogramme X.1.4, ligesom nationalkomiteen i en skrivelse til SNF har præciseret sin opfattelse af formålet med ILP.

Som følge af afholdelsen af XVIII General Assembly blev IUGG's aktiviteter i 1983 koncentreret om denne. I associationsregie er der derudover gennemført en række aktiviteter.

Som dansk nationaldelegeret deltog Elvin Kejlsø i council-møderne i IUGG. Fra IUGG's relationer til andre unioner, ICSU og ICSU-kommissioner kan fremhæves, at IUGG som repræsentant i Council for FAGS (Federation of Astronomical and Geophysical Services) valgte statsgeodæt Ole Bedsted Andersen i stedet for Elvin Kejlsø, der havde ønsket at træde ud af FAGS. Unionens informationspublikation, IUGG Chronicle, der udkommer med 6 numre om året, blev grundigt debatteret. Det besluttedes at forbedre publikationens økonomi ved nedsættelse af antallet af frieksemplarer. Der blev vedtaget en række resolutioner hovedsageligt med henblik på at støtte eller igangsætte geodætiske og geofysiske internationale projekter. Som præsident for IUGG i den kommende 4-års periode blev valgt D. Lal, Indien. O. Bedsted Andersen blev genvalgt som medlem af IUGG Bureau.

Der afholdtes som led i generalforsamlingen 5 Union Lectures. Endvidere afholdtes 21 interdisciplinære symposier, hver af 1-2 dages varighed. Endelig afholdtes for hver association en række symposier og møder med aflæggelse af beretninger fra kommissioner og study groups.

100 års, 50 års og 25 års jubilæet for henholdsvis IPY I, IPY II og IGY blev fejret ved et særligt møde under IUGG's generalforsamling. Ved dette møde fik hver af de nulevende medlemmer af ovennævnte projekters ledelse – heriblandt statsmeteorolog Viggo Laursen – overrakt et særligt præget diplom.

Resumé af associationsberetningerne

International Association of Geodesy, IAG, har koncentreret arbejdet om IUGG's General Assembly. O. Remmer aflagde rapport som præsident for studiegruppe 1.53 (New Parameters for Levelling Networks). C. C. Tscherning aflagde rapport som præsident for studiegruppe 4.66 (Management of Geodetic Data) og var desuden co-convenor ved et af IUGG's interdisciplinære symposier om data management. Følgende danske geodæter har tillidshverv i associationen: C. C. Tscherning: Sekretær i

sektion 3 og dermed medlem af IAG's Executive Committee m.v., og præsident for studiegruppe 3.90 (Evaluation of local gravity field determination methods). K. Poder: Præsident for subcommission for European Triangulation. O. Remmer: Medlem af styringskomiteen for Subcommission for European Levelling.

International Association of Seismology and Physics of the Earth's Interior, IASPEI, er meget aktiv og har forstærket associationens centrale rolle i international seismologi. Den teknologiske udvikling ikke mindst inden for digitalteknik har stor indflydelse på seismologiens udvikling og muliggør store internationale projekter, som blev forelagt General Assembly. En effektiv informationstjeneste om associationens arbejde og aktiviteten i international seismologi udøves gennem udsendelse af Newsletters, der her i Danmark kopieres og udsendes til alle IASPEI-interesserede.

Blandt danske forskere placeret i dette internationale samarbejde kan nævnes Niels Balling, medlem af International Heat Flow Commission, og Erik Hjortenberg, sekretær i kommissionen for mikroseismik.

International Association of Geomagnetism and Aeronomy, IAGA. De geofysiske institutioner ved Meteorologisk Institut og ved Københavns og Aarhus Universiteter samt Dansk Rumforskningsinstitut deltager alle i det internationale samarbejde, der administreres gennem IAGA. IAGA har ligeledes lagt hovedvægten på aktiviteten omkring General Assembly i Hamborg. Danske forskere bidrog inden for associationens område med 4 foredrag og 3 fremlæggelser ved posters.

Af andre aktiviteter i fagområdet må nævnes et møde i England arrangeret af World Data Centre Panel of ICSU, hvor datamængdens eksplosivt voksende omfang blev drøftet, og hvor det blev besluttet at ændre radikalt i den gældende vejledning vedrørende arkivering og udveksling af digitale data.

International Association of Meteorology and Atmospheric Physics, IAMAP, har valgt følgende danskere som medlemmer af kommissioner m.v.: Erik Rasmussen, medlem af Commission on Dynamic Meteorology og sekretær i Working Group on Meso-scale Dynamic. Claus Hammer, medlem af Commission on Climate.

International Association of Hydrological Sciences, IAHS, henlægger en væsentlig del af arbejdet til kommissioner, og kommunikationen til de enkelte lande varetages ved nationale kommissionskorrespondenter. For at styrke det nationale samarbejde mellem associationens forskellige discipliner har de danske kommissionskorrespondenter besluttet at danne en sektion for hydrologi under den danske nationalkomité for IUGG.

International Association of Physical Sciences of the Ocean, IAPSO, har med G. Kullenberg som convener afholdt et symposium i IAPSO-regie i januar i København om »Straits: their oceanography and influence on adjacent seas« med deltagelse af ca. 40 forskere fra 11 lande. På General Assembly i Hamborg præsenteredes dansk oceanografisk forskning ved flere indlæg, heraf 3 »invited papers«. G. Kullenberg var convener for et af symposierne under kongressen: Effects of interfacial processes on the body of the ocean. Kullenberg blev genvalgt som medlem af IAPSO's Executive Committee og som formand for IAPSO Committee on dispersion of natural and artificial substances. Højerslev fortsatte som medlem af IAPSO Working Group on Marine Optics.

Elvin Kejlsø

International Union of Geological Sciences, IUGS

Nationalkomiteen udpegede Tove Birkelund, A. Berthelsen og N. Abrahamsen som danske delegerede til den 27. internationale geologkongres i Moskva. Tove Birkelund er formand for »Subcommission on Cretaceous Stratigraphy«. Blandt de øvrige deltagere i IUGS' arbejde kan nævnes: dr.phil. O. Michelsen (Jurassic Stratigraphy), professor V. Poulsen (Precambrian-Cambrian Boundary), professor H. Sørensen (Commission on Systematics in Petrology) og dr.phil. F. Surlyk (Cretaceous Stratigraphy). Der er i øjeblikket danske korrespondenter til 27 International Geological Correlation Programme projekter. I 1983 blev lic.scient. W. Kegel Christensen udpeget som kontaktperson mellem International Palaeontological Association og danske palæontologer.

Bortset fra formidling af kontakterne mellem IUGS, IGCP og danske geologer har nationalkomiteen været beskæftiget med to hovedemner: 1) evt. dansk deltagelse i Advanced Ocean Drilling Program, AODP, og 2) International Lithosphere Program, ILP. 1) Det var blevet foreslået, at Danmark kunne være et »candidate member« af AODP ved at købe sig

ind i et konsortium s.m. Canada og en række europæiske nationer. Selv om indgangsprisen for medlemskab af konsortiet blev mere end halveret i årets løb – til US\$98.300 – kunne nationalkomiteen ikke anbefale dansk deltagelse i programmet, da ingen fastansat geolog har kunnet give tilsagn om at afsætte tilstrækkelig tid til bearbejdelse af materiale fra programmet. Denne situation skyldes delvis generelle nedskæringer på universiteterne samt forøgelse af mængden af bundne opgaver ved de geologiske undersøgelser. 2) Nationalkomiteen har holdt sig løbende orienteret om programmet og især om den danske deltagelse i European Geotraverse, en seismisk traverse der bl.a. skal igennem Danmark og Sydsverige. Asger Berthelsen er den danske koordinator i geotraversen.

Nationalkomiteen opfordrede den danske delegation til Unescos generelle konference i november 1983 til at støtte en canadisk resolution, der anbefalede Unesco at yde økonomisk støtte til det internationale lithosfæreprogram.

D. Bridgwater

International Mineralogical Association, IMA

På grundlag af de beslutninger, der blev truffet på IMA's 13. møde i Varna, Bulgarien, er IMA's 9 kommissioner og 3 arbejdsgrupper blevet reorganiseret og nationale repræsentanter udpeget.

Kommissionen »Gem Material« holdt møde 10. oktober 1983 i Idar-Oberstein, Tyskland, hvor man bl.a. diskuterede nomenklaturproblemer.

Følgende er valgt til danske medlemmer af IMA's kommissioner: Aa. Jensen (Gem Materials), O. Jørgensen (Crystal Growth of Minerals), E. Makovicky (Electron Microscopy Applied to Mineralogy, and Physics of Minerals), H. Micheelsen (History and Teaching, and New Minerals and Mineral Names), H. Pauly (Ore Microscopy), O. V. Petersen (Museums) og J. Rønsbo (Mineral Data and Classification). Endvidere er følgende foreslået til IMA's arbejdsgrupper: V. Buchwald (Inclusion in Minerals) og O. Johnsen (Abstracts). O. Johnsen er på opfordring indtrådt som skandinavisk repræsentant i IMA's Subcommittee on Amphiboles.

Ole V. Petersen

Inter-Union Commission on the Lithosphere, ICL

Nationalkomiteen har i beretningsåret afholdt møde 12. april 1983 og har til SNF afgivet udtalelse om ansøgninger med tilknytning til litosfærepragrammet.

Komiteen har fulgt arbejdet i EGT (den europæiske geotravers), hvor der er dansk deltagelse i delprojektet EUGENO-S, og har udpeget S. Saxov som dansk repræsentant i projektets styringsgruppe. Med en bevilling fra SNF er hovedparten af feltarbejdet planlagt til en 4-ugers periode i juni-juli 1984. En forundersøgelse af feltudstyret er blevet gennemført i november 1983 i forbindelse med et forskningstogt med F/S Meteor fra Hamborg.

En anmodning om deltagelse af Deutsches Hydrographisches Institut i EUGENO-S er på komiteens opfordring sendt til den tyske trafikminister af Videnskabernes Selskab.

Efter opfordring fra ICL-programmets sekretær har formanden på komiteens vegne opfordret den danske Unesco Nationalkommission til at støtte og stemme for en anbefaling til Unesco's generalkonference om at bevilge US\$100.000 pr. år til ICL's videnskabelige møder og symposier.

Komiteens seks medlemmer, indstillet af de to nationalkomiteer for henholdsvis IUGG og IUGS, vedligeholder gennem personlige forbindelser kontakten til danske forskere.

Jørgen Hjelme

International Association of Engineering Geology, IAEG

Nationalkomiteen har i 1983 modtaget og viderefordelt Newsletter No. 10 og den store dobbeltbulletin 26+27, som indeholder indlæg fra et internationalt symposium omkring emnet »Soil and Rock Investigation by in-situ Testing« afholdt i Paris i maj 1983. Der har foruden symposiet i Paris været afholdt et symposium i Lissabon i september 1983 med emnet »Engineering Geology and Underground Construction«. I 1984 er hovedbegivenheden et stort internationalt symposium omkring emnet »Aggregates« i Nice, Frankrig, i maj.

Nationalkomiteen har nedsat en arbejdsgruppe med det formål at udarbejde en vejledning i »Klassifikation og terminologi for jord- og bjergarter« med ingeniørgeologisk hovedsigte. Halvdelen af nationalkomiteens medlemmer deltager i arbejdsgruppen, som i øvrigt har medlemmer fra Danmarks Geologiske Undersøgelse, Geoteknisk Institut samt

Instituttet for Teknisk Geologi, DtH. Der har foreløbig været afholdt 4 møder i arbejdsgruppen, som regner sig for at være knap halvvejs i arbejdet. Udarbejdelsen foregår i samarbejde med et i Sverige placeret ISO-sekretariat, hvis opgave det er at søge at skabe ensartede internationale retningslinier indenfor emnet.

Gunnar Larsen

John Frederiksen

International Association for Quaternary Research, INQUA

Nationalkomiteen har afholdt møde den 22. februar 1983, hvor der blev orienteret om Unionens kongres i Moskva august 1982. Leif Aabo Rasmussen og Svend Th. Andersen blev valgt til at repræsentere nationalkomiteen i INQUA's arbejdsgruppe for kronostratigrafisk inddeling af Weichsel-Istiden. Der blev orienteret om kommende møder i INQUA's kommissioner.

Nationalkomiteen har været repræsenteret ved møde og ekskursion i »Commission on Genesis and Lithology of Quaternary Deposits« i Spanien i september 1983 (Johannes Krüger).

Svend Th. Andersen

International Union of the History and Philosophy of Science, IUHPS

Nationalkomiteen afholdt i dagene 28.-29. oktober 1983 sit årsmøde om videnskabshistorie og -filosofi på Odense Universitet. De 33 deltagere havde lejlighed til at overvære otte foredrag om emner, der spændte fra »Sadi Carnot og dampmaskinen« via »Tidsbegrebet i middelalderens logik« til »En nødvendig revision af Kuhn's Paradigma-begreb«.

Mogens Blegvad og David Favrholt deltog som delegerede i den 7. internationale kongres for logik, metodologi og videnskabsfilosofi, der afholdtes i Salzburg den 11.-16. juli 1983. På generalforsamlingen i IUHPS blev spørgsmålet om Den kinesiske Folkerepubliks optagelse løst i princippet i overensstemmelse med de retningslinier, som ICSU er kommet frem til. Der kræves imidlertid lovændringer, som først kan vedtages på næste generalforsamling. Det gamle spørgsmål om internationale organisationers medlemskab løstes ved vedtagelse af, at en

nydannet International Association for Philosophy of Science, der foreløbig omfatter Società Italiana de Logica e Filosofia delle Scienze, British Society for Philosophy of Science og Philosophy of Science Association optages. Der har siden 1979 været ydet støtte til 18 internationale konferencer, symposier o.l. Det eneste stridsspørgsmål på generalforsamlingen var valg af 6 »menige« medlemmer af Council. Den russiske delegation prøvede at forhindre, at den fængslede polak J. Onyszkiewicz blev valgt. Det mislykkedes, men den russiske kandidat Yerskov blev valgt som suppleant.

Arkivudvalget har med uændret sammensætning arbejdet videre. V. Gaunø Jensen deltog som nationalkomiteens repræsentant i det internationale symposium om »Problems of Documentation in the History of Science« i Edinburgh 16.-19. september 1983.

En ny udgave af »Fortegnelse over IUHPS-aktiviteter i Danmark« blev udsendt i februar 1984 sammen med første nummer af et orienteringsblad, som det er hensigten at udgive to gange årligt.

Mogens Blegvad

C. M Taisbak

International Union of Immunological Societies, IUIS

Nationalkomiteen har i 1983 fortsat sine ugentlige og offentligt tilgængelige møder på Rigshospitalet, Tagensvej. På disse møder fremlægger danske immunologer per invitation egne forskningsresultater, og alternativt forelægges på basis af den nyeste litteratur aktuelle og kontroversielle videnskabelige problemer i immunologien til almindelig diskussion.

Nationalkomiteen var repræsenteret af Nils Axelsen og Jørgen Spärck ved årsmødet i Scandinavian Society of Immunology i Beitostølen, Norge, 17.-19. april 1983. Årsmødet i IUIS-Council i 1983 fandt sted i forbindelse med IUIS Kongressen i Kyoto 21.-27. august. Nationalkomiteen var ved Council-mødet indirekte repræsenteret af Erik Thorsby, Oslo, i dennes egenskab af formand for Scandinavian Society of Immunology.

Morten Simonsen

International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC

Nationalkomiteen orienterer danske forskere om sit eget og unionens arbejde gennem artikler og en fast rubrik i bladet *Dansk Kemi*, gennem meddelelser i dagspressen og i *Danmarks Radio*, gennem beretninger til de kemiske foreninger i Danmark og ved at sende IUPAC-tidsskriftet *Chemistry International* til udvalgte faglige biblioteker.

Over 20 danskere deltager direkte i Unionens arbejde.

IUPAC's 32. generalforsamling blev afholdt 18.-26. august 1983 på DtH, Lyngby. Der var i alt 1000 deltagere (incl. ledsagere). Nationalkomiteen var vært og arrangør; deltagerne betalte selv (eller blev betalt af IUPAC) for rejse og ophold, medens selve mødet blev gennemført for D.kr. 260.000 i direkte udgifter samt subsidier i form af husly på DtH, 100.000 fotokopier og en reception for 600 deltagere. I selve generalforsamlingen deltog A. Kjær, S. E. Harnung, R. Strube og A. Björkman. A. Kjær er medlem af IUPAC's bureau, og A. Björkman blev valgt til unionens kasserer. Generalforsamlingens resultater er foreløbig offentliggjort i *Chemistry International* (1983) hefte 5, pp. 1-60, og hefte 6, pp. 1-30. Unionens tilstand er resumeret af generalsekretæren i *Chemistry International* (1984) hefte 1.

S. E. Harnung

International Union of Physiological Sciences, IUPS

Unionen afholdt sin 29. internationale verdenskongres i Sydney, Australien, i tidsrummet 28.8.-3.9.83. Kongressen overværedes af et mindre antal deltagere end tidligere, ca. 2500, antagelig p.gr. af de store transportudgifter for europæiske deltagere. Kongressen var usædvanlig velorganiseret med repræsentation af et meget stort antal af fagets bedste udøvere. Hovedvægten lå på symposier og »invited lectures« samt poster-sessions. Unionens præsident, K. Schmidt-Nielsen, USA, afholdt på foranledning af den danske nationalkomité kongressens »August Krogh Lecture« for midler stillet til rådighed af Nordisk Insulinlaboratorium.

Der afholdtes generalforsamling i IUPS, hvor det vedtoges at afholde næste kongres i 1986 i Vancouver og kongressen i 1989 i Helsinki – denne kongres markerer samtidig 100-året for afholdelsen af den første internationale fysiologkongres.

K. Schmidt-Nielsen genvalgtes som unionens præsident, og D. Denton

(Melbourne) og C. Crone (København) valgtes til vicepræsidenter for de næste 3 år.

Det neurologiske fagområde er nu blevet så stort, at der her afholdes kongresser, der er næsten lige så store som fysiologkongresserne. En international union for neurologisk forskning er under dannelse, »World Federation of Neurosciences« (afløser af IBRO), og fra IUPS' side udfoldes der nu bestræbelser på at opnå et positivt samarbejde med denne del af det fysiologiske fagområde, bl.a. ved at undgå sammenfald af internationale kongresser.

Niels A. Thorn

Christian Crone

International Union of Psychological Science, IUPsyS

Den danske nationalkomité blev dannet medio 1983 med godkendelse af det humanistiske forskningsråd samt accept fra Selskabet med hensyn til funktionen som »adhering body«. Året har derfor naturligt været præget af at få opbygget hensigtsmæssige strukturer og procedurer for arbejdet. Opbygningsfasen er endnu ikke helt overstået, selv om den er lettet betydeligt af at komiteen samtidig fungerer som udvalg i Dansk Psykologforening, og det dermed er muligt at bygge videre på samt hente støtte i foreningens aktiviteter. Orientering fra komiteen og IUPsyS sendes således via Dansk Psykolognyt. Endvidere er der jævnlig kontakt til foreningens sektion for forskere ved Københavns og Aarhus Universitet samt Danmarks Lærerhøjskole. Der arbejdes derudover med en forbedret kontakt til psykologiske forskere ansat uden for de højere læreranstalter, herunder bl.a. ved Danmarks Pædagogiske Institut, Socialforskningsinstituttet og Statens Byggeforskningsinstitut, ved universitetscentrene i Roskilde og Ålborg samt til psykologiske forskere i tidsbegrænsede stillinger.

Komiteen støtter desuden udgivelse af tidsskriftet Nordisk Psykologi, og gennem Dansk Psykologisk Forlag udgivelsen af tidsskrifterne »Udkast«, »Psyke og Logos« og forskellige afhandlinger. Endelig skal det nævnes, at der er ved at ske en opprioritering af forskning i relation til psykologiens mange praksisområder, gennem et udvidet samarbejde mellem forskere og praktikere.

Dansk Psykologforening har gennem en årrække sendt to delegater til IUPsyS generalforsamlinger, men med godkendelsen af nationalkomiteen vil der ske en opprioritering af arbejdet i relation til unionen.

Generalforsamlingen afholdes ordinært hvert fjerde år, sidst i Leipzig i 1980. De danske delegater var Hans Weltzer og Preben Føltved. Næste kongres afholdes i Mexico i juli 1984.

Per K. Larsen

Scientific Committee on Oceanic Research, SCOR

Dansk Nationalråd for Oceanologi har afholdt 2 møder. Referat af møderne udsendes til de berørte institutter. Nationalrådet arrangerer tilbagevendende havforsker møder, hvor en række emner inden for oceanologi behandles gennem forelæsninger og diskussioner. Det 3. Havforsker møde er netop blevet gennemført i dagene 25.-27. januar 1984 på Nordsøcentret, Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, i Hirtshals med 220 deltagere fra 55 institutioner.

Der er tre danske repræsentanter i SCOR (J. Bondam, V. Hansen og G. Kullenberg). T. Wolff er en af vicepræsidenterne i SCOR. G. Kullenberg er formand for en arbejdsgruppe, SCOR WG 42 on the Study of Pollution of the Baltic. P. Gudmandsen er medlem af SCOR WG 70 on Remote Sensing.

SCOR General Meeting XVII afholdes i oktober 1984 i Roscoff, Frankrig. Kun Executive Committee har holdt møde i 1983 (nyt møde i København i april). På disse møder har klimaforskningsprogrammet (CCCO) været et centralt emneområde.

Nationalrådet har i løbet af 1983 udarbejdet en oversigt over den danske havforsknings potential. Denne oversigt viser, at der udføres havforskning ved mange institutioner, mest i små eller middelstore grupper. Dette peger på, at der er behov for et samarbejde og en udveksling af oplysninger mellem grupperne. Havforsker møderne dækker en del af dette behov.

Den nye Havretskonvention medfører ændrede regler for havforskning, hvilket har givet anledning til diskussioner i Nationalrådet. I tilknytning hertil er der bl.a. taget initiativer på europæisk plan, og der er via Europaparlamentets Sekretariat fremsat forslag om at stifte en europæisk association for havforskerinstitutioner.

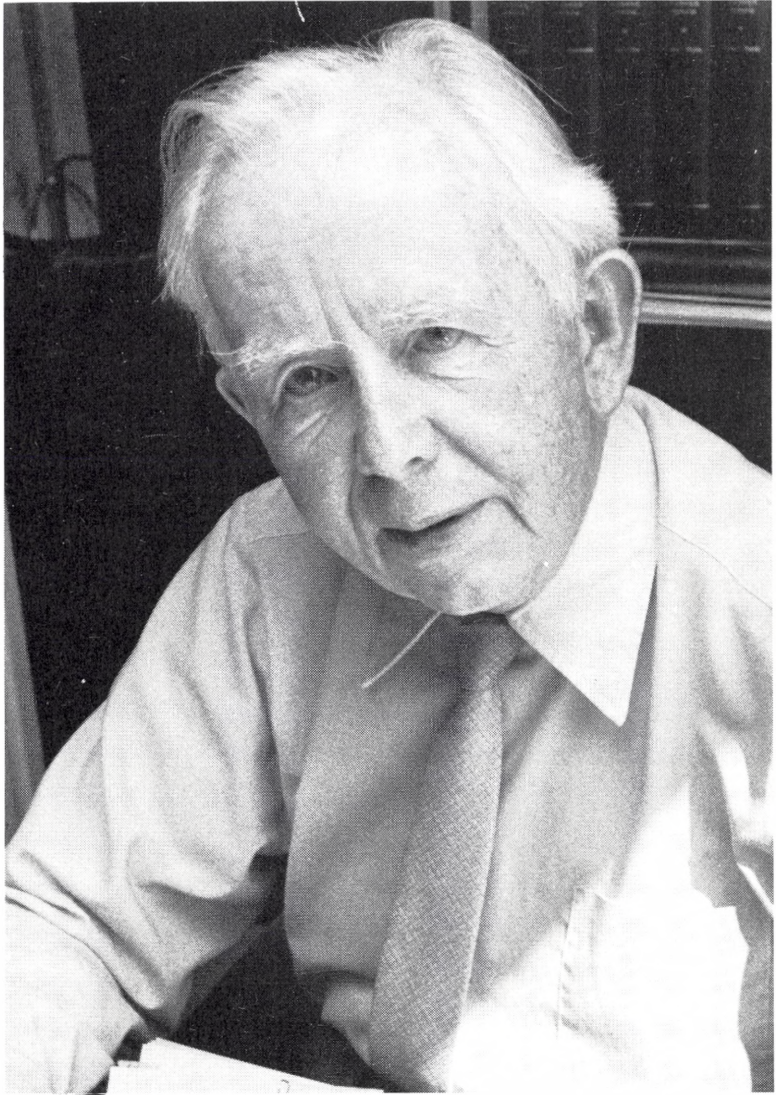
Flere relativt omfattende danske samarbejdsprojekter er i gang: udveksling af måleudstyr, som udføres under ledelse af Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser; undersøgelse af Jyllandsstrømmens oceanografi; fjord- og kystundersøgelser i Vestgrønland; undersøgelser af plankton-

blomstring og heterogene fordelinger i danske farvande (såkaldt patchiness); telemålingsprojekter; kystzoneprojekter i forbindelse med Fredningsstyrelsens havbundsundersøgelser. Desuden er vi involverede i flere internationale projekter, hvoraf følgende kan nævnes: MIZEX (Marginal Ice Zone Experiment) samt et Framstræde-projekt.

G. Kullenberg

Peter Skauoy

Mindeord

Peter Skautrup

21. januar 1896 – 5. august 1982

Af Poul Andersen

Jens Peter Andreas Jensen (fra 1921: Skautrup) blev født d. 21.1.1896 i Kølvrå Skole i Grove Sogn, hvor Faderen »holdt Vinterskole«. – I 1901 flyttede Familien til Tvis Sogn, hvor Faderen var blevet ansat som Lærer ved Skautrup Biskole under Tvis Sogns Skolevæsen. Skautrup blev Student fra Høng i 1915 og studerede så ved Universitetet til 1922, i hvilket år han blev cand. mag. i Dansk-Historie-Engelsk.

I 1928 blev han – som en af de første – ansat ved Universitetsundervisningen i Århus, blev Professor i 1934 og blev i Århus til sin Død 5. august 1982.

Gustav Albeck siger i sine Mindeord om ham, at da Indstillingen af den uden for Fagkredse lidet kendte cand. mag. Peter Skautrup forelå, var der Tilløb til Skuffelse og Bekymring hos de ansvarlige i Århus, men det beroligede meget, da Prof. Brøndum-Nielsen over for Universitetsbestyrelsens Formand kraftigt bedyrede: De har fået min bedste Mand!

Det viste sig også hurtigt, at Aarhus Universitet havde fået en fremragende Lærer, der med stor Sagkundskab tilrettelagde Studiet for Studenterne, og Resultaterne var fuldt på Højde med hvad der kunde præsteres i København. Han uddannede en Generation af nordiske Filologer af hvilke flere blev hans trofaste Hjælpere i hans kommende Forskerarbejde.

Han blev efterhånden Medlem af en lang Række lærde Selskaber, Rektor for Aarhus Universitet (1953-55), hædret med Augustinusprisen, Blicherprisen og G.E.C. Gads Fonds Hæderspris, Æresdoktor ved Stockholms Högskola (1950) og Medlem af Videnskabernes Selskab (1957).

I 1976 fyldte Skautrup 80 År, og ved den Lejlighed blev en Række af hans Afhandlinger genudgivet under Titlen: Dansk sprog og kultur.

Selv skrev han ikke nogen Disputats, men allerede tidligt i Tyverne stod Tanken om en sådan vist i hans Hoved, og han fik publiceret en Del af et Værk, der nok var tænkt som Disputats. Han vil give en kritisk Vurdering af Kildestoffet til Sproget i Hardsyssel, og han indleder naturligt med Tingskrivernes egne Aktstykker og disses historiske Baggrund. Her har vi Skautrups Kongstanke som Sprogmand og Historiker og Jyde: Drømmen om et Monument over Hardsysselmålets historiske Udvikling – befriet for den Usikkerhed der almindeligvis hæfter ved den ældre skriftlige Overlevering. Men Fremstillingen i 2. Hefte af »Hardiske Mål« stopper midt i en Sætning, og den blev ikke ført videre.

Og »Et Hardsysselmål« om den nutidige Dialekt – som jeg skal omtale nedenfor – var nok tænkt som den anden Grundpille i dette Stovværk.

Skautrup har skrevet en lille fin Erindringsbog »Hørt og husket« (1979) om Tiden op til det første År på Universitetet. Vi møder ham her, i Holstebro Friskole, som en glad Skoledreng mellem Kammerater, der nok kunde »smutte et par papirskugler over til et andet bord«, og som efter overstået Præliminæreksamen flottes sig med en Flaske Portvin til 55 Øre.

At han overhovedet blev Student, kunde nok se ud som en Tilfældighed. Folk snakkede om, at »Degnens Peter« stadig gik derhjemme. *De wa wal sör'n te han vidst e't (ikke) hva han vild.* Og det så sådan ud. Han tænkte på Postvæsenet, men dér havde de ikke Brug for nogen det År, så valgte han Lærervejen, og han blev indskrevet til Seminarieforberedelse hos Lærer Lomborg i Nr. Nebel Real- og Fortsættelsesskole, hvor han skulde møde 1. Oktober, en Onsdag. Han kunde ikke direkte blive optaget på et Seminarium før det fyldte 18. År, og nu fortsættes der i Erindringsbogen: »Men kort før kom der bud fra Nr. Nebel om at vente med at komme til om lørdagen, da det værelse, jeg skulde have, først skulde kalkes, og mureren ikke kunde blive færdig før. Jeg tog derfor tirsdag den 30. september ud til lærer Fonager for at sige farvel – og den eftermiddag skal jeg sent glemme.« Lærer Jens Fonager, Skautrups Historielærer ved Forberedelsen til Præliminæreksamen, var den af hans Ungdoms Lærere, han satte højest, og efter Samtalen hin Tirsdag den 30. September sadler Skautrup om og vælger efter Fonagers Råd Studentervejen gennem Høng Højskoles Eksamenskursus, – og Lørdag den 4. Oktober ankommer han til Høng!

Faderen havde *Tillid* til ham men overlod ham også *Ansaret*. Når han tog hjemmefra hed det: *Skik dig vel, det spørges mindst!*

Med Ankomsten til Høng Højskoles Studenterkursus var Vejen altså afstukket, og den blev fulgt med Alvor og Ansvar.

Den 8. Juli 1922 blev han Student i København – med 5,17 (mg×) – og Dagen fejredes med en Flaske Champagne og en Sejl tur på Søerne!

Han begyndte sit Universitetsstudium den 30. August og fulgte Professorerne Dahlerup, Paludan, Vilh. Andersen, Finnur Jónsson, Aage Friis og Otto Jespersen.

I sine sidste 3 Studieår fik han den nye Docent, Dr. Johs. Brøndum-Nielsen, som Lærer, og det var til ham, han skrev sin Specialeopgave, og allerede to År efter Eksaminen bliver Specialet – i strammet og forkortet Form – trykt (dengang en sjælden Foreteelse) i Arkiv för nordisk filologi 41: Sproget i håndskriftet AM. 286 fol. til jyske lov i dets forhold til nulevende jyske folkemål.

Den unge cand. mag. træder her frem som en moden Forsker, der med sikker Beherskelse håndterer såvel Håndskriftmateriale som den eksisterende Dialektlitteratur. Han påpeger Skellet i Håndskriftet mellem to Hænder og behandler med rolig Overlegenhed de to Skriverses Sprog – den ene tydelig sydvestjysk, den anden vanskelig at bestemme men med tydelig Stræben efter en østdansk Ortografi.

Afhandlingen antyder to Hovedlinier i Skautrups kommende Forskning: Sproghistorien og Dialektologien. Vi tager den sidste Disciplin først, for det er inden for denne, han først får Lejlighed til at skabe et Størværk.

Ja, når man ser på hans Arbejdsforhold, så må det undre én, at det overhovedet lykkedes ham at skabe noget selvstændigt, for ikke så snart havde han forladt Eksamensbordet, før han var blandet ind i hele *tre* Projekter: 1. Ordbog over det danske Sprog (Medredaktør 1924), 2. Traps Danmark, og 3. Danmarks gamle Landskabslove, et Værk, der må have krævet grumme mange Timers Arbejde.

Det er utroligt, at han kunde overkomme så meget Arbejde – lærerigt var det ganske vist, men dog Pligtarbejde. Det var kun muligt med Skautrups særlige Evne til hurtig Orientering i et stort Stof og Koncentration.

Pligtarbejdet var nu en Nødvendighed for ham, for han skulle tjene Penge. Han var allerede som Studerende i Vinteren 1921 blevet gift med Sygeplejersken Ester Bengtsson fra Hälsingborg, og de levede i et lykkeligt Ægteskab til deres fælles Død i 1982. Der var fire Børn i Ægteskabet.

I 1925 går han i Gang med et helt selvstændigt Arbejde: Besvarelsen af

Prisopgaven: En Undersøgelse af Ordforrådet i en dansk Dialekt, – og han besvarer Opgaven og får Guldmedaljen i 1926.

Det var sit eget Sprog, han beskrev. Han talte jo jysk de første 17 År af sit Liv, og det var en Bondekultur, han kendte af Selvsyn. Og så ramte Opgaven hans Interesse. Han havde gennemgået hele Feilbergs Ordbog med Moderen, og hun havde fortalt om Arbejdet i Fødegården og på hans Spørgsmål uddybet Emnerne.

Allerede i Febr. 1927 begyndte han at udgive »Et Hardsysselmåll« (i Begyndelsen på egen Regning!), men da Moderen dør i 1931, forsinkes Afslutningen. 5. Hefte kom først i 1979 med Resten af Teksten og et Ordregister på op imod 11.000 Opslagsord.

Indledningen viser, at han har haft mange Overvejelser over, hvordan et Ordforråd kunde opstilles – Feilberg havde jo lavet den alfabetiske Ordbog over Jysk, og de europæiske Begrebsordbøger (Bally, Roget, m.fl.) tilfredsstillere ham ikke.

»Der findes ikke det begrebernes skuffedarium«, skriver han, »hvori et hvilket som helst europæisk sprog kan indordnes«. En begrebsmæssig Opstilling må bygges op indefra for hvert enkelt Sprog. Rent sagligt for det konkrete Ordstof (Ord for bage, brygge, pløje, meje osv.) og begrebsmæssigt for Abstrakterne (hvordan udtrykker man Sorg, Glæde, Kærlighed, Vrede osv.). Og som noget ikke før set: Han opfører ikke Ordene som tørre Gloser i Rækker men som Led i sammenhængende Tale. Det er jo sådan Ordenes Betydning afgrænses for os, når vi lærer at tale.

Typisk for den selvstændige Skautrup – han bygger sin Metode på sin bon sens, han er som Forsker i god Forstand original.

»Et Hardsysselmåll« har haft en enorm Betydning for de danske Dialektologer, der samtidig arbejdede på en Ømålsordbog.

Det stod os klart, at vort Arbejde måtte have sit Tyngdepunkt i Wörter und Sachen-Forskningen, og her faldt Skautrups saglige Fremstilling som Manna fra Himlen.

Hele hans Ordstof fik vi skrevet op i den såkaldte »store Spørgeliste«, som vi – sammen med hans Billedstof – benyttede ved vore Samtaler med Meddelerne på Landet.

Og vi gik dybt. Vi opdagede således fx., at hans Beskrivelse af den stive Arbejdsvogns Fortøj *ikke* svarede til det Billede af Vognen, som ledsagede Teksten, og det førte til, at vor Vognspecialist ved Ømålsordbogen senere kunde redegøre for at der var to Typer af Vogne i Danmark: den holstenske »Svanehals«-vogn, som Skautrup beskriver i sin Tekst, og

den gamle sjællandske »Tyve«-vogn, som Skautrups Billede viser. Grænsen mellem disse Typers Anvendelse går midt igennem Fyn!* Spurgt i Jylland eller på Vestfyn kender man Ordet *Kinding* (for det Gab Vognstangen sættes ind i), men man har aldrig set et klodset Fortøj som det på Billedet viste. Spurgt på Sjælland eller på Østfyn godkender man Billedet, men man kender ikke Ordet *Kinding* (Gabet hedder her *en Tyve*).

Det er Sprog- og Kulturforskning, sådan som Skautrup vil bygge denne Videnskab op, og det gav Navn til det Institut for jysk Sprog- og Kulturforskning, som han oprettede i 1932, og til det Tidsskrift, Sprog og Kultur, som han oprettede sammen med sin gode Ven, Museumsforstander H. P. Hansen i Herning.

Perlen på Sprog- og Kulturlinien er hans Afhandling i det af ham selv og Axel Steensberg foranstaltede Festskrift til H. P. Hansen, Herning (1949): »Kostaldens navne i danske dialekter«, med det smukke farvelagte Kort over Navnene. Han kalder Afhandlingen »en dialekt-geografisk skitse«, men Ordhistorie (Etymologi) spiller nu en større Rolle end egentlig Ordgeografi. Han vil ikke publicere Kort, der giver Materialet uretoucheret, korrekt, som det er optegnet, efter den Gilliéron'ske Måde. Kortet er et Illustrationskort til Skautrups Tolkning af Navnene på Kostalden i det gamle danske Område: Det skånsk-sjæll. *fæhus*, der viser mod Nord (no. fjøs), det sønderjyske *bås*, der har Sammenhæng med Nedertysk, og de hjemmegroede Ord: fx. jysk *nøds* (nød-hus) dvs. kvæghus, skånsk *mannese* (madnød-hus), jysk-fynsk *kjørres* – *kohus* og det vanskeligt forklarlige *øddel* (sydlige Nørrejysk, Ærøsk, Sydømål og Syd-sjællandsk), som han ligesom de ældre Filologer – fødte i 64-Krigens Skygge – helst vil afvise som mulig Påvirkning fra Tysk.

Det, der gør Afhandlingen så spændende, er Skautrups brede Orientering. Ordene belyses ud fra flere Synspunkter: Svensk og dansk Middelaldersprog, Arkæologiens Materiale: Jernalderens Hustomter, de danske Bøndergårdes ældre tekniske Bygningshistorie, Oldtidens Handelsveje o.m.m.

Skautrup har beskæftiget sig meget med Dialekter og Dialektkriterier

* Jeg havde hjulpet ham med at fremskaffe Billedmateriale til Bogen, bl.a. hentet fra Klichésamlingen i Dansk Folkemindesamling, og Vognbilledet var hentet fra Fr. L. Grundtvigs Bog: Livet i Klokkergaarden, efter Lars Rasmussens Skildring (1908), p. 118, og det fremstiller en falstersk Vogn.

på Basis af Dialektlitteraturen, men det egentlige Arbejde med de danske Dialekter overlod han til Dialektologerne.

Han har aldrig optegnet en for ham fremmed Dialekt. Hvad han har hørt af Jysk, opfatter han gennem sine »hardiske Hørebriller«.

Derfor ser vi det mærkelige, at et Spørgsmål som Opstilling af et Fonemsystem, en »fonematisk Notation«, for ham ikke indeholder Problemer – han kunde jo Sproget, og han benytter Danias Lydskrift, tillempet efter hans hardiske Dialekt. Han er derfor helt uden Interesse for de Rørelser (Pragerfonologernes Fonemteori og Hjelmslevs Strukturalisme) der blandt de københavnske Dialektologer vakte så meget Røre og for fleres Vedkommende kom til at betyde Års – mange Års – konstruktivt Arbejde med Dialektstrukturer.

Arbejdet med de jyske Dialekter blev intensiveret derved, at man på Skautrups store Personkendskab med Jyder kunde opbygge en Kreds af lokale Hjælpere, der besvarede Institutets Spørgelister. Herved voksede Ordseddelsamlingerne støt, og i en Række Tilfælde blev der af Medarbejderne i Institutet også udarbejdet værdifulde ordgeografiske Kort. Det hele styrede direkte mod en ny jysk Ordbog.

I 1952 mente Skautrup, at Tiden var inde til at tage fat, og efter hans Plan skulde Ordbogsredaktionen kunne gennemføres på 10 År. Som Kr. Ringgaard skriver i sin Nekrolog: »Hans optimisme var forbløffende« – men han nåede faktisk i de 38 År, han fik Lov at leve, at redigere og få trykt Bogstav A.

De største og mest fortjenstfulde Resultater af hans enorme Arbejdskraft finder vi på Tekstfilologiens Område.

Den helt unge Kandidat blev – som før nævnt – sat i Arbejde på Udgaven af de gamle danske Love. Opgaven var bunden, og den krævede Akribi, et kolossalt Arbejde med Sammenligning af Håndskrifter (af Jyske lov alene over 140), Udarbejdelse af Stemma og Variantapparat.

I Villaen i Risskov kunde man altid se Lys i Studieværelset til langt ud på Natten, og ofte har jeg hørt ham sige – når jeg efter et Aftenmøde forlod ham i Løngangstræde – at han havde lige et Par Timers Arbejde, han skulde have fra Hånden, inden han gik i Seng på sit faste Værelse på Missionshotellet.

Resultaterne kom hurtigt. 1933: Jyske lov 1 (668 Sider), 1936: Eriks sjællandske lov 1-2 (671 Sider), og i 1951 Jyske lov 2-4 (503 Sider). At han så ind imellem, da Jyske lov i 1941 fylder 700 År, kan udsende en for

de studerende såre nyttig Udgave: »Den jyske Lov« Tekst, Oversættelse, Kommentar og Ordbog, undrer efterhånden ikke.

Dette tekstfilologiske Arbejde giver ham naturligvis et dybtgående Kendskab til Middelalderens Sprog, og en sådan Forberedelse fører ham i 40rne lige ind i det Værk, der blev den fornemste Frugt af hans uhyre Viden og store Arbejdskraft: *Det danske sprogs historie*, der var planlagt til 2 Bind, men blev på 5 tykke Bind (4 Tekstbd. 1944-68 + Registerbindet 1970). Et nationalt Hovedværk i vort Århundrede – med Bud til vide Kredse. For *Fagmanden* Opslagsværket, hvor han kan hente den præcist opbyggede Viden om Sprogudviklingens Forløb. Svend Aakjær sagde allerede i 1942: »Skautrup har altid haft et åbent Blik for at Sproghistorien er et Led af den almindelige Kulturhistorie, og han er i Virkeligheden lige så meget *Historiker* som *Sprogforsker*«.

Dette illustreres i Sproghistorien: Vi følger vort Sprog gennem dets skiftende Aldre. »Historikeren« tegner det kulturhistoriske Billede af Perioden, og »Sprogmanden« giver dette Billedes Aftryk i Sproget: den detaljerede Belysning af Sprogets Ændringer i Lydsystem, Bøjning, Syntax, Orddannelse, Ordforråd osv. Fra Vikingetidens »danske Tunge«, over Valdemarernes Periode med Latinens Vælde og Nedertyskens Pres, til Unionstiden, hvor Latinen bremses, over Reformationstid og den lærde Tid med den nye tyske Adel og dens fremmede Moder – til Tiden efter 1700, hvor Modersmålet fuldstændig sejrer på alle kulturelle Områder og på alle sociale Trin, hvor Skrift- og Talesprog fæstner sig, og hvor fremmede Træk i Syntax, Ordforråd og Retskrivning forsvinder.

Planen blev fastholdt og gennemført – med 100% Overskridelse til Fru Lis Jacobsens Fortrydelse – og Fremstillingen er overskuelig og koncis, Sproget er letflydende.

Et så stort Arbejde med dets Hundreder af nødvendige Specialundersøgelser, hvor Stof manglede, forudsætter naturligvis gode Hjælpere, og det havde han; men alt endte hos ham selv – og her kommer ham til gode hans sjældne Evne til at kunne arbejde med Detaljer, uden at tabe Helheden af Syne, uden at miste Overblikket.

Dette har kun kunnet blive nogle Hovedlinier i Skautrups rige Produktion. Der er mange flere Streng på hans Instrument, hans Arbejde for Retskrivningen, for Dansk Sprognævn, hans Afhandlinger om Bibelsprog og Sprogblanding, hans Tolkninger af Stednavne og meget mere.

Han udgav en Serie af jyske Dialektdigteres og Dialektfortælleres

Produktion, og hans Foredragsvirksomhed gav Anledning til flere populærvidenskabelige Småbøger: bl.a. Bondesind (1950), Jysk Sinnelaw (1952), Sproget som vort udtryksmiddel (1970). Særlig vil jeg fremhæve hans Arv og gæld i ordenes samfund, en Række på 18 Radioforedrag (1957-58) om hjemlige Ord og Låneord i Dansk, en Bog som enhver sproginteresseret Lægmand kan læse med både Udbytte og Glæde.

Jeg tror, at det for Skautrups Forskergerning var et lykkeligt Sammen-træf, at hans tidligste og lovende Arbejder (1921, 1924, 1927) gjorde ham skikket til at indtage en Lærestol ved den 1928 etablerede Universitetsun-dervisning i Århus. Peter Skautrup var *Jyde*, og det er min Fornemmelse, at han i Århus fik Muligheden for en fri videnskabelig Udfoldelse, en Mulighed som han måske ikke havde fået ved fortsat Arbejde i det københavnske akademiske Miljø. I Århus fik han Fred til at arbejde på sin egen Maner, og hans Arbejdsform levnede ham ikke Tid til mange Teoridrøftelser. Det er vist ikke tilfældigt, at Skautrup, der i Jyllands lærde Selskab og i jævne Forsamlingshuse har holdt Mængder af Foredrag, meget sjældent ytrede sig for det københavnske Publikum, og at han, til Trods for at han efterhånden havde mange og store Forskerre-sultater at opvise, aldrig har givet en Meddelelse fra Videnskabernes Selskabs Talerstol. Trods sine hyppige Forhandlingsrejser til København kom han kun en sjælden Gang til Stede ved Selskabets Møder.

Man skulde se ham ved Arbejdsbordet, og der finder vi ham i en Mindartikel, hvor hans mangeårige Medarbejder, Prof. Niels Åge Nielsen, har tegnet Billedet af Forskeren og Forfatteren ved Arbejdet i Værkstedet:

»Skrivebordet kunne bugne af materiale, sedler og skitser. – Men nu flyttede han frem og tilbage på det, som var det en kabale, han lagde. Og når der var gået et stykke tid, og han havde valgt og vraget i materialet, skubbet noget af det ned på gulvet, så kunne han pludselig gribe fyldepenen og skrive hastigt på det gule, linierede konceptpapir. – Ind imellem igen lang koncentreret grublen, under hvilken han dog godt uventet kunne stikke en æske tændstikker bag ud til mig, der sad ved et andet bord, fordi han kunne mærke, at jeg skulle have ild på en cigaret.

Og når så en håndskreven side var blevet så udfyldt, at den så ud til, at den kunne udfylde en maskinskreven side, gik han hastigt ind i den lille stue, hvor der havde været brændeovn under krigen, og hvor familien ofte søgte ind. Her stod den store, gamle kontorskrivemaskine. Og så renskrev han siden, langsomt og omhyggeligt. Derefter blev den nytilkomne side – som i triumf – lagt over på en hylde i reolen, oven på de

foregående sider. Og begivenheden blev fejret derved, at han satte sig i lænestolen og tændte en cigar. Og når den så var røget, gik turen tilbage til arbejdsbordet. De anvendte sedler blev overstreget og smidt på gulvet. Og nye blev taget frem.«

Jeg kan sammenfatte mit personlige Indtryk af Forskeren og Vennen Peter Skautrup således: Ansvar for den Gerning, der var ham betroet, en videnskabelig Fantasi, der næsten altid blev holdt i Tømme af Kravet om Dokumentation, om at bygge på fast Grund, en uhyre Arbejdskraft, der gjorde, at han efterhånden var alvidende, og hans vestjyske Stædighed, når det gjaldt at kæmpe sig igennem Materialeddyngerne – Degnens Peter vidste nok hvad han vilde!

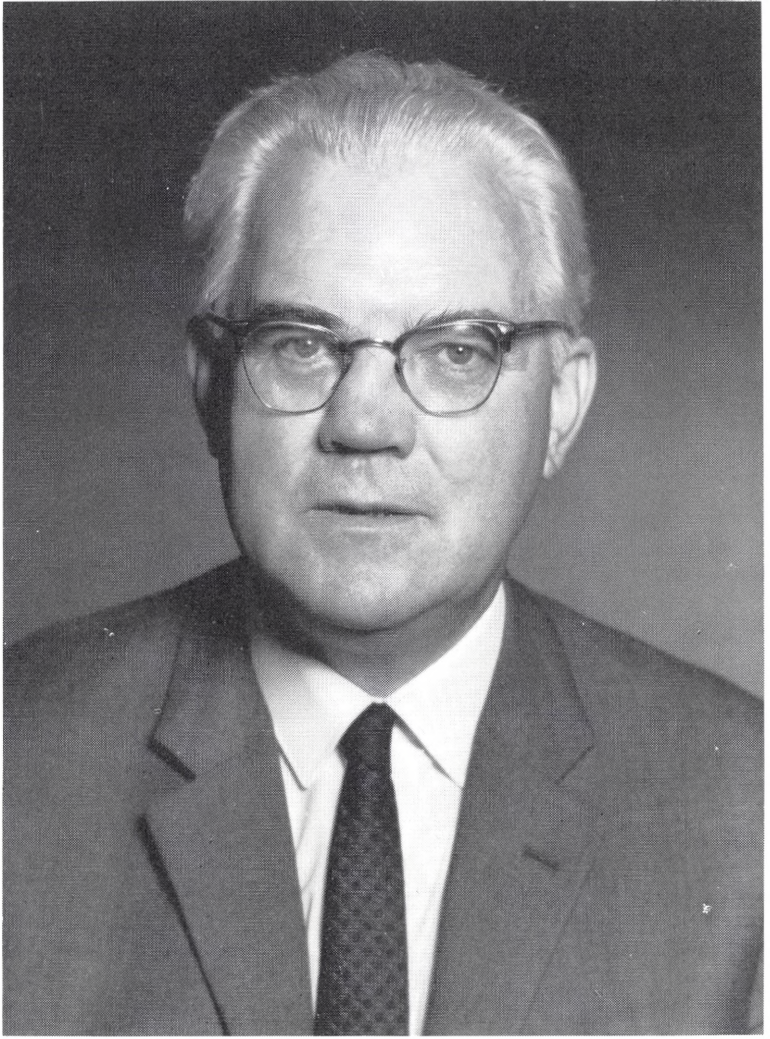
Han var i Besiddelse af en *forbløffende* Optimisme og en god Portion Naivitet. Han var næsten hudløst ærlig, og Bagsiden af Ærligheden var også med: han blev let såret, hvis han følte, at han blev ilde behandlet eller urimeligt misforstået. Det siges, at han forlod Dahlerups Timer fordi den gamle havde hånet ham – han kunde jo åle os alle. Men fortsat bar han ikke Nag; i Erindringerne giver han en rolig, forstående Vurdering af sin gamle Lærer – og han og jeg sørgede da for, at Dahlerup fik sit Festskrift i 1934.

Hans gamle Medarbejdere har fortalt mig, at på det sidste kom Kapslerne med Materialet til de hardiske Mål frem på hans Skrivebord. Nu skulde den gamle Drøm realiseres – men Drømmen blev brutalt afbrudt om Eftermiddagen den 5. August 1982.

Vi har mange Billeder af ham. De viser Alvoren og Ansvar i hans stærke Ansigt med den beslutsomme Mund. De milde Øjne taler om medmenneskelig Forståelse, og den kom altid os andre til Gode. Hans Ry skal længe leve.

Arthur S. Christensen

Aksel E. Christensen

11. september 1906 – 15. december 1981

Af E. Ladewig Petersen

Fremfor at bruge den knappe plads på en udførlig præsentation af Aksel E. Christensens lange og dynamiske karriere fra skomagerhjemmet i Korinth på Sydfyn til én af dansk historieforskningens *grand old men* – en forvandling fra grim ælling til svane, som han selv så tilbage på med en blanding af stolthed og tilgivet forurettelse – vil jeg foretrække at forsøge på at karakterisere nogle enkelte sider af hans grundholdninger og indsats, af hans videnskabelige fysiognomi.¹⁾

Et hovedindtryk gennem de 35 år, jeg kendte Aksel E. – som han hed i daglig omgang og selv kaldte sig – var et nærmest olympisk temperament, skønt fynbo af fødsel. Han kunde svæve på skyer af begejstring, og han kunde lægge hele sin vitalitet i diskussion af faglige eller samfundsmæssige problemer, som optog ham, men hans temperament kunde også finde udløsning i harme af formidable dimensioner, når han mente, at der skete overlast mod ret og retfærd. Alle disse elementer blev også hovedtemaer i hans forskning, hans undervisning, hans omsorg for studerende og medarbejdere og for hans administrationsarbejde i den menneskealder, som ligger mellem professorudnævnelsen i sommeren 1948 og hans død i december 1981.

Selv har Aksel E. Christensen flere gange karakteriseret første halvdel af vort århundrede som Erik Arups epoke i dansk historieforskning, båret af Arups klippefaste tro til objektiv empiri og lovbundet kontinuitet i det historiske udviklingsforløb. To verdenskrige og mellemkrigstidens brutalitet betog nok Arup illusionen om historikerens mission som *magistra vitae*, men anfægtede ikke hans videnskabelige idealer. For den unge generation – og ikke mindst markant hos Aksel E. Christensen – blev reaktionen den modsatte. Objektivitet som absolut størrelse og den lovbundne fremskridtstro måtte afskrives; historikeren fik sit eget ansvar som formidlende mellemed mellem fortid og nutid.

¹⁾ Jf. også Sv. Ellehøj i Københavns universitets årbog 1982. Kbh. 1983, Nekrologer, s. 19-23 og Kai A. Hørby i Historisk tidsskrift (herefter : HT) 82. Kbh. 1983, s. 334-42.

Den absolutte og endegyldige historie måtte opgives til fordel for historikerens fortolkning af kilder og sammenhænge i forhold til *den* virkelighed, de repræsenterer, hver især eller fremfor alt i indbyrdes konfrontation. Mødet med de totalitære regimer og besættelsestiden aktualiserede problemerne omkring magt, ret og ideologi; de nødvendiggjorde et opgør med empiri og evolutionstro, og de blev gennemgående temaer i Aksel E. Christensens forskning.

Efter at være kommet til København i 1926 på den cykel, som fulgte ham gennem hele hans tilværelse, var Aksel E. Christensens skæbne bundet til Københavns universitet i netop halvtreds år. Efter guldmedaille og embedseksamen 1931-32 kan vi gennem afhandlinger og anmeldelser følge hans gradvist spirende og personlige kamp for at afklare sit forhold til så centrale spørgsmål som historiske »kendsgerninger«, »virkelighed« eller teori og syntese. Mange træk i hans arbejder præges endnu naturligt nok af hans universitetslærere, Aage Friis – som han altid omfattede med dyb respekt – og Erik Arup.

Men gang på gang rettede Aksel E. Christensen skytset mod aprioriske teorier, i hans øjne i bedste fald konstruktioner, i værste fald metafysik. Den moderne historikers »teorier og beviser (er) mere holdbare«, siger han, fordi »de hviler på kendsgerninger«; alene de »sætter os istand til at opbygge de rette teorier om historisk udvikling«. I praksis lærte måske netop »konfrontationsmetodik«, historikerens modstilling af indbyrdes uafhængige kilders vidnesbyrd Aksel E. Christensen, at de hver især repræsenterer en eller anden form for virkelighed, og at både kildetolkning og etablering af sammenhæng og forståelse kræver historikerens aktive medvirken på eget ansvar og uden Arups overordnede lovmæssigheder.²⁾

Gradvis udkrystalliseredes ligeledes den forskningsform, som blev Aksel E. Christensens foretrukne og på én gang hans force og begrænsning: Sine resultater nåede han ved konfrontation af forgængernes tolkninger med kildematerialet, ofte gerne i grænseområderne af hans eget fag. Højdepunkterne er de fornemme afhandlinger 1938 om Danmarks befolkning i middelalderen og 1946 om den såkaldte livsfæstefordrning 1523. Den første konfronterer netop forgængernes folketalsberegninger med kildernes vidnesbyrd, de skriftlige såvel som de geografiske og arkæologiske, men fremhæver tillige, at de hver især og i indbyrdes samspil repræsenterer hver sin virkelighed. Metodiken er den samme i

²⁾ F.eks. HT 10. r. II. Kbh. 1932-34, s. 694 f.; 10. r. III. 1934-36, s. 309-11, 440 ff.

afhandlingen om livsfæsteforordningen, men begge fører ud over Arups evolutionsteori ved den udtrykkelige betoning af middelalderens kompli- cerede befolkningsudvikling og af reformationstidens dybe sociale brud- flader.

At Aksel E. Christensen i begyndelsen af 1940'erne distancerede sig fra sprogvidenskabens – Hjelmslevs og Stender-Petersens – krav til generali- sation og lovmæssigheder, før historieforskningen kunde gøre krav på videnskabelighed, kan ikke forundre. Mere overraskende måske, at han – sikkert i overlagt modsætning til flere fagfæller – i 1937 accepterede – omend noget tøvende – den svenske økonomiske historiker, Eli F. Heckschers økonomiske »aspektteori«, der analyserede et samfunds komponenter og funktioner i logisk sammenhængende rækkefølge fra befolkning, produktionsforhold og erhverv til politik. Historikerens opga- ve, hedder det, består i på grundlag af kendsgerningerne at fastslå samfundsmæssige regelmæssigheder og sammenhænge, som er uforan- derlige og uafhængige af politik. Aksel E. Christensen anlægger her en strukturel betragtning; han fremhæver, at teori er et heuristisk redskab, men også, at den økonomiske teori giver historikeren midler til at formulere spørgsmål, til at foretage korrektion af kildernes udsagn og til afprøvning af sammenhænge.

Aksel E. Christensen havde under et studieophold ved Heckschers *økonomisk-historiska institution* i Stockholm i 1932 lagt grunden til de studier over den hollandske Østersøhandel omkring 1600, som i 1941 indbragte ham doktorgraden for hans »Dutch Trade to the Baltic about 1600«. Grundlaget lå i konfrontationen af indbyrdes uafhængige kildevidnes- byrd, som registrerer samme historiske situation; teknikken var ikke ny, men i modsætning til andre historikere, som nøjedes med at konstatere øresundstoldregnskabernes underregistrering af vareomsætningen, vilde Aksel E. Christensen ikke slå sig til tåls. I overensstemmelse med de anskuelser, han havde anlagt i sin anmeldelse af Heckschers værk 1937, vilde han vide, hvad regnskabsserien repræsenterede funktionelt, i forhold til andre kildekomplekser og i forhold til virkeligheden. Og han vilde med støtte i andre kilder oparbejde en – omend kronologisk varierende – kvantitativ målestok, som kunde bringe en rekonstruktion af Østersøhandelens virkelige omfang og forandringer indenfor rækkevid- de.³⁾

Disputatsen blev på én gang både hans dristigste og mest originale

³⁾ Sst. 10. r. III, s. 112-27; Hansische Geschichtsblätter 59. Lübeck 1934, s. 137-42.

arbejde, selvom undertitlen, »Studies in the Sound Toll Register and Dutch Shipping Records« markerer en klarere afgrænsning af den helhed, han havde stræbt mod. Hans hovedinteresse og hovedintentioner – som allerede fremtræder præcist i et foredrag i Riga i 1938 – lå i at karakterisere den materielle baggrund for hollændernes ekspansion i Østersøen og Skandinaviens europæisering i 1600-tallet. Men hans konfrontation af forskellige kildekomplekser, øresundstoldregnskaberne, fremmede toldregnskaber og hollandske notar- og købmandsarkiver førte ham frem til mange væsentlige resultater, karakteristikken af den eksplosive amsterdamske handelskapitalisme, handelsteknik og handelsrytme. Kildekomplekserne afspejler påny hver sin virkelighed, men kildekonfrontationen gav ham fremfor alt en målestok til korrektion af vareregistreringen i øresundstoldregnskaberne, den sammenhængende kildeserie, som nødvendigvis måtte lægges til grund for rekonstruktionen af vareomsætningen. Og ligeså væsentligt: Som den første påviste Aksel E. Christensen, at transitbalancen i Helsingør faldt ud til gunst for Østersøområdet.

Desværre fik Aksel E. Christensen aldrig lejlighed til at videreføre disse studier til det egentlige mål: Behandlingen af den magtfulde hollandske ekspansion. Og alligevel lægger både disputatsen og de to konkurrenceforelæsnings 1945, som nøgternt og præcist karakteriserede den franske og danske enevælde som organiseret vold bag en façade af legitimering *post festum*, op til hovedlinien i Aksel E. Christensens senere forskning, forholdet mellem konkret magt og dens retlige legitimering, indledt med gennembrudsværket »Kongemagt og aristokrati. Epoker i dansk middelalderlig statsopfattelse« (1945) og afrundet ved afskedsforelæsningerne 1976 over »Ret og magt i dansk middelalder«.

Bogen om kongemagt og aristokrati lader sig næppe forstå uden dens internationale forudsætninger: Mellemligstidens intense diskussion om brud eller kontinuitet mellem oldtid og middelalder, franskmænd Marc Bloch's strukturelle analyse af det feudale samfund, svenskeren Sture Bolins studier over valdemarstidens militære aristokrati og svenskeren Erik Lönnroths analyser af unionstidens aristokratiske og monarkiske ideologi. Resultatet blev påvisningen – endnu i forsigtige vendinger – af, at den danske middelalder falder i en række monarkisk eller aristokratisk farvede faser, som hver især formulerede sin legitimitet. Han fulgte senere (1954) temaet op i et kort, men præcist rids af det danske standssamfunds epoker indtil junigrundloven, uden at dets opløsning i sig selv skabte social lighed eller retfærd.

Verdenskrigens vold havde naturligvis også givet andre forskere – Hartvig Frisch, Vilh. Grønbech, Hal Koch – impulser til studier over magt og ret. Men for dansk historieforskning brød »Kongemagt og aristokrati« staven over både en sejglivet, antiaristokratisk tradition, som havde betragtet forholdet mellem monarki og aristokrati som en næsten axiomatisk og permanent modsætning, og med den arupske antagelse af kontinuerlig og organisk vækst frem mod det moderne samfund. I begge henseender blev dette opgør overordentligt frugtbart; det stimulerede omvurderingen af det danske adelsvælde, og det afstak vejen for Aksel E. Christensens egen revision af dansk middelalder. I to store afhandlinger 1949-54 kunne Aksel E. Christensen således gnidningsfrit og funktionelt indføje det danske landbosamfund i det billede af senmiddelalderens økonomiske og sociale kriser, som moderne forskning – deriblandt han selv i befolkningsafhandlingen allerede 1938 – havde opbygget – med kraftig betoning af den sociale mobilitet over grænserne mellem lavadel og bondestand overfor de tendenser til aristokratisering, som peger frem mod det eksklusive, danske adelsvælde.

Dertil kom også nye, ydre impulser, især Sture Bolins studier over møntfundenes vidnesbyrd om vikingetidens internationale handelssammenhænge og Poul Nørlunds og Olaf Olsens fremdragelse af de mægtige Trelleborganlæg, som Aksel E. Christensen konsekvent inddrog i sit revisionsarbejde. Betydeligst er hans afhandlinger om Danmarks forhold til hansestæderne (1957) og »Mellem vikingetid og valdemarstid« (1966), som med megen vægt karakteriserede den tidligere middelalder som en enestående og selvstændig vækst- og organisationsperiode, som først blev afbrudt i 1200-tallet. Begge disse og andre arbejder vidner om Aksel E. Christensens kampglade arbejdslyst, men de gjorde samtidig definitivt op med Arups positivistisk farvede betoning af, at overlegne kulturimpulser udefra havde formet landets vækst.

Karakteristisk for disse værker bærer de mere præg af revision/hypotese og diskussion end af syntese i egentlig forstand, af kritisk dialog med forgængeres eller nabovidenskabers fortolkning konfronteret med kildeinterpretation. Aksel E. Christensen afviste stadig kategorisk forskning på generaliserende grundlag og indrømmede kun nødtigt og sent teori en plads som heuristisk redskab. Den kritiske historikers syntese bestod i »møjsommelig« opbygning af et skelet, hvis enkeltdele »må være fast forankret i vidnefast virkelighed og indbyrdes forbundne i et friktionsfrit system; omkring det opbygger han så den samlende syntese som en helhed, hvis enheder alle er fæstnet til syntesens basale elementer«.

Ved en anden lejlighed i 1959 brugte Aksel E. Christensen den nærliggende sammenligning, at arkæologen ikke længere bygger potte-skår ind i en rekonstruktion af et kar således, som han på forhånd formodede, at genstanden havde set ud. I stedet fæstnede han skårene i et spinkelt stativ. »Man ser kun de konkrete brudstykker (virkeligheden), men man overbevises om, at de udgør dele af en ægte helhed – det smukke kar med ornamenten og figurer, der engang har eksisteret«. Forsøg på enten at godtage eller forkaste et kildevidnesbyrd »for derefter at indpasse det i et logisk sammenhængende forløb« afvises som »traditionel positivisme«.4)

Parallellen indkredser meget klart en række af Aksel E. Christensens grundbegreber, men markerer også deres grænser. Hans bemærkninger om godtagelse eller forkastelse af kilder betyder ikke, at han ville lægge kildekritikken bag sig, men at han principielt distancerede sig fra at acceptere en kildes eget informationsindhold efter kritisk kontrol, verifikationsanalyse kaldte Aksel E. Christensen det. Gode eller slette kilder eksisterer ikke; enhver kilde må tolkes efter sin oprindelse og funktion, inden historikeren stiller de spørgsmål til den, som den egner sig til at besvare. Kendsgerningerne reduceres altså fra Arups absolutte og uproblematiske begreb til historikerens tolkning af, hvorledes de kan eller skal forstås i sammenhængen og i forhold til »virkeligheden«, som til gengæld ikke problematiseres i helt samme omfang.

Og på samme måde kan vi fra første færd iagttage afstanden til Erik Arups »digtning over kendsgerningerne« med støtte i lovmæssigheder, som på forhånd var fastlagt. Det er med rette blevet fremhævet, at Aksel E. Christensen snarere digtede over kildernes ophavssituation.5) Hans arbejde med kildekomplekserne til Østersøhandelens historie er meget karakteristisk. Øresundstoldregnskaberne må nok lægges til grund for korrektionen af vareregistreringen, fordi de udgør en sammenhængende serie. Men i sig selv repræsenterer de en administrativ og fiskal situation og aktuelle toldbesvigelser. Og de hollandske notarialarkiver kan ikke benyttes som kvantitativt korrektiv, fordi de er institutionelt ensidige eller begrænsede, men til gengæld belyser handelsformer, ruter og handelsteknik i en afgrænset nederlandsk sektor.

Aksel E. Christensens skarpe og konsekvente afvisning af aprioriske teorier sigtede formentlig mod det forrige århundredes spekulative

4) HT 11. r. VI. Kbh. 1960-62, s. 363 f.

5) Kai A. Hørby, anf. arb., s. 337.

systemer; »positivisme« var i hans pen snarest et ukvemsord, men det samme gælder også hans kategoriske afstandtagen fra moderne forsknings anvendelse af modeller. Han fastholdt med rette, at historie er og bør være en individualiserende og ikke en generaliserende videnskab; dens opgave er at stille spørgsmål og at formulere hypoteser således, som især franske historikere havde betonet. Historikerens – eller arkæologens – opbygning af et stativ rummer dog vel i sig selv en teoridannelse, som Aksel E. Christensen selv snarest har opfattet som begrundet i empiri eller i den erfarne historikers indsigt.

Hans uvilje mod at reducere historie til en generaliserende samfundsdisciplin med ødelæggende videnskabelige virkninger er fuldtud berettiget, men netop gennem ofte temperamentsfulde diskussioner nåede han dog frem til at anerkende, at teori lader sig anvende som heuristisk analyseramme således, som han jo selv havde været inde på i 1937. I 1974 kunne han gå med til, at historikeren »ikke (må) undlade at benytte modellforskerens forfinede begrebsapparat og sindrige analysemetoder, men han må aldrig glemme, at hans egentlige indsats som historiker ligger mellem problemstilling overfor kilder, metode og modeller på den ene side og forklaringen af den historiske virkelighed som slutresultat på den anden side«. ⁶⁾

Fornemme eksempler på Aksel E. Christensens retrospektivt empiriske synteser foreligger i »Vikingetidens Danmark« (1968), i hans behandling af perioden 1042-1241 med knudepunkter i centrale kildekomplekser i »Gyldendals danmarkshistorie« (1977) og i hans sidste og desværre ufuldførte værk om senmiddelalderens nordiske unioner, atter en gendrivelse af ældre og yngre forsknings skandinaviske visioner. Hans heroiske kamp med kildematerialet og dets ophavssituation fæstnes i en række funklende situationsanalyser, som fremhæver betydningen af tilfældige eller uberegnelige faktorer, men som også skulde bane vejen for empirisk helhedsforståelse.

Strukturgenbrydende blev Aksel E. Christensens forskning altså i den forstand, at han på afgørende punkter gjorde op med Erik Arups (aprioriske) tradition. Hans synteseform havde indlysende pædagogiske fordele, men det er muligt også, at hans syntesebegreb hindrede ham i at drage de fulde konsekvenser af sin nyfortolkning og systematiske anvendelse af magt og ret som analyseredskaber. Hans mest avancerede arbejde er for mig stadig disputatsen, »Dutch Trade to the Baltic«.

⁶⁾ HT 76. Kbh. 1976, s. 69; jf. s. 60 og sst. 81. Kbh. 1982, s. 446 ff. og 464 f.

De to grundbegreber opfattede han måske nok for statisk, som uforanderlige normer, men understregede til gengæld med rette, at bedømmelsen af retfærdighed i fortiden er en overordentlig vanskelig sag, fordi vi kun kender domspræmisser og kendelse; ret og retfærdighed var og er ikke nødvendigvis identiske. Han kunne i 1974 protestere mod begrebet organiseret vold, fordi magt normalt udøves med fredelige midler, hvorimod vold kun er »en særligt brutal form for udøvelse af magt«; afstanden er blot næppe stor.⁷⁾ Ludvig XIV's udenrigspolitik karakteriserede han i 1946 i stærke vendinger som tidsbestemt, »brutal machiavellistisk magtpolitik... bag et skær af legitimitet og moderation; ... det var magten, der styrede retten«; og den tidligste danske enevælde prægedes »af doktrinære, absolutistiske maximer«, autoritær magt, som i realiteten hviler i sig selv og begrunder sig selv, men bag en teokratisk façade.⁸⁾ Adelsvældens balancesystem af magt og ret lå ham nok noget fjernere; hans forfædres undertrykkelse som fæstere under Arreskov gods sad ham dybt i blodet.

Nøglebegreberne magt og ret blev givetvis inspireret af samtidige impulser. De banede vejen for en ny og mere differentieret indsigt i fortiden, men fik også afgørende betydning for Aksel E. Christensens omfattende og ansvarsbevidste administrative arbejder og hans nøgterne syn på sin samtid. Han fremhævede ofte og med rette udleveringen af de norrøne håndskrifter som et skoleeksempel på politisk, men ideologisk tilsløret overgreb på retten. Han kunne endnu til det sidste med usvækket temperament vende sig mod den moderne formynderstat og den statsmagt, der ser det som sin fornemste opgave at beskytte sig mod borgerne eller konservere sig selv bag legitimerende tågeslø. Men han bevarede til det sidste også sin absolutte tro på den fri tanke og det fri universitets livsvilje og levedygtighed, trods politisk og administrativt betingede, men i hans øjne usagkyndige reformer, smykket af etiketten samfundsrelevans.

Aksel E. Christensen blev med årene nærmest en institution, urokelig og næsten tidløs. Han inddrog med kyndig og fast hånd sine unge medarbejdere i universitetsarbejdet. Det var både krævende og lærerigt, men for adskillige udviklede det tillidsfulde og ansvarsbevidste samarbejde sig til fortrolighed og gavmildt venskab, båret af Aksel E. Christensens begejstring og temperament og af hans kompromisløse krav til ret og retfærd. Han har efterladt sig en videnskabelig og personlig indsats af

⁷⁾ Sst. 76. Kbh. 1976, s. 65.

⁸⁾ Gads danske Magasin 1946 (Kbh.), s. 97 f. og Scandia XVII. Lund 1946, s. 62 f.

stort og blivende format, og vi kan kun i ærbødighed og taknemmelighed ære hans minde.

Bibliografi

Til bibliografien i Aksel E. Christensen, Danmark, Norden og Østersøen. Udvalgte afhandlinger. Kbh. 1976, s. 277-82 kan nu føjes:

Fra Kr. Erslev til Erik Arup. Linier i dansk historieskrivning i nyere tid, udg. af Historisk samfund. Kbh. 1976, s. 12-34.

Anm. af N. Steensgaard, Carracks, Caravans and Companies. Kbh. 1974. HT 76. Kbh. 1976, s. 59-70.

Tiden 1042-1241. Gyldendals danmarkshistorie I, red. af Aksel E. Christensen o.a. Kbh. 1977, s. 211-399.

Norsk senmiddelalder (Anmeldelsesartikel). Heimen XVII. Oslo 1978, s. 573-89.

Anm. af A. Wittendorff, Alvej og kongevej. Kbh. 1973. HT 78. Kbh. 1978, s. 272-80.

Nekrolog over Jerker Rosén. HT 78. Kbh. 1978, s. 340-41.

Ret og magt i dansk middelalder. Kbh. 1978. 97 s.

Anm. af Olaf Olsen o.a., Fyrkat I-II. Kbh. 1977. HT 79. Kbh. 1979, s. 103-12.

Anm. af K. Hørby, Status regni Dacie. Kbh. 1977. HT 79. Kbh. 1979, s. 397-407.

Kalmarunionen og nordisk politik 1319-1439. Kbh. 1980. 309 s. + plancher.

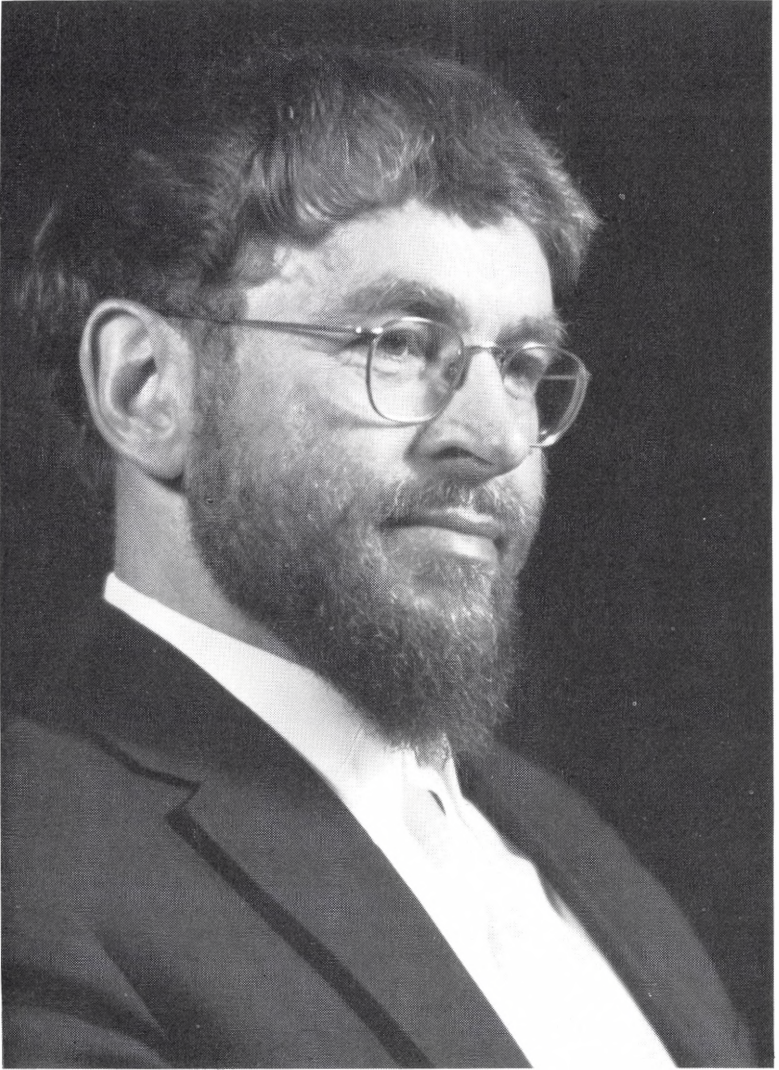
Anm. af J. Jensen o.a., Dansk socialhistorie I-III. Kbh. 1977-80. HT 81. Kbh. 1981, s. 443-70.

Problemerne omkring forordningen om livsfæste af 1523. Fortid og Nutid XXIX. Kbh. 1982, s. 672-81.

Nils Stjepan Nilsen

Niels Skyum-Nielsen

17. oktober 1921 – 5. oktober 1982

Af *Svend Ellehøj*

Niels Skyum-Nielsen blev født i København 1921. Begge hans forældre var lærere. Student blev han fra Sorø Akademis Skole i 1940 og cand. mag. med historie som hovedfag og latin som bifag fra Københavns Universitet i 1950. Hans studietid faldt således i krigs- og efterkrigsårene, hvad der nok i sig selv kunne forsinke et studium. Men hovedforklarigen på den – i hvert fald dengang – forholdsvis lange studietid er dog en anden, nemlig at Skyum-Nielsen allerede i studietiden var i fuld gang med at udvikle sig som videnskabsmand med dansk middelalder som forskningsområde. Han vedgik i denne henseende arv og gæld til sin lærer Erik Arup, hvis øvelser over historieforskningens teknik (med kronologi og diplomatik) for ham som for mange andre blev indføringen i de problemer, som kildematerialet, især det middelalderlige, stiller historikeren overfor. Større betydning end Erik Arup fik dog to andre fremragende videnskabsmænd for Skyum-Nielsen, først retshistorikeren Poul Johs. Jørgensen, derefter Lunde-historikeren Lauritz Weibull. Skyum-Nielsen var i sin studietid efter tur sekretær hos dem begge og mødte begge steder en måde at tænke på, som i høj grad kunne virke befrugtende for hans rige personlige anlæg.

Både fra Poul Johs. Jørgensen og fra Lauritz Weibull førte vejen til *Diplomatarium Danicum*, den store udgave af danske middelalderlige breve, som Det danske Sprog- og Litteraturselskab var i færd med at udsende, og til den parallelt hermed løbende række af oversættelser til dansk i *Danmarks Riges Breve*. Efter sin embedseksamen i 1950 blev Skyum-Nielsen ansat som redaktør ved diplomatariet med den opgave at videreføre 1. række (brevene fra tiden før 1250), som Weibull i sin tid havde påtaget sig at udgive, men som han i betragtning af sin høje alder – han nærmede sig de 80 – ikke kunne formodes at være i stand til at afslutte på egen hånd. Opgaven var problemfyldt, ikke blot fagligt, men også personligt, og arbejdet kom til at strække sig over mange år. Dette

skyldtes dog især en længere afbrydelse, hvor anden forskning og universitetsundervisning optog Skyum-Nielsens tid, men i sine sidste år arbejdede han igen regelmæssigt på diplomatariet. Det lykkedes ham ikke at fuldføre 1. række, men tre bind foreligger fra hans hånd, og om dem kan det uden forbehold siges, at de repræsenterer et toppunkt i udgivelsen af historisk kildemateriale.

Skyum-Nielsen besad alle de tekniske forudsætninger, hvad der ikke siger så lidt. Han var en fremragende skriftlæser og nærmest overmenneskeligt nøjagtig i sin redaktion af tekst og variantapparat – hvad man ikke umiddelbart ville tro, når man så hans manuskripter, der ikke just var pyntelige. Men de var fejlfri, og hertil kom indledninger og kommentarer, som er et kapitel for sig. Det er i høj grad en skønssag, hvor langt en udgiver skal gå i denne henseende, og det må nok siges, at Skyum-Nielsen gik langt. Men han gjorde herved dansk historieforskning en uvurderlig tjeneste, for det er svært at forestille sig, at nogen anden skulle erhverve et mere indgående kendskab til det originale kildemateriale end netop udgiveren og tilmed kombinere denne specialviden med et bredt kendskab til det øvrige middelalderlige kildemateriale og til middelalderens historie overhovedet, samt endelig og ikke mindst: være i besiddelse af den jernvilje, som er en nødvendig forudsætning for at gennemføre en opgave af dette omfang.

Allerede i sin studietid havde Skyum-Nielsen demonstreret sin viden om dansk middelalderligt brevvæsen. Han besvarede en prisopgave herom, som var udsat af Erik Arup, og fremlagde her en selvstændig metode til skriftsammenligning, som betegnede et stort fremskridt i forhold til tidligere praksis. I stedet for som hidtil at lægge vægten på det almindelige skriftpræg gennemførte Skyum-Nielsen en minutiøs analyse af det enkelte bogstavs udformning og søgte at udskille de træk, der måtte formodes at gå tilbage på skriverens skoleuddannelse, fra samme skrivers individuelle præstationer. Samme metode var bærende i Skyum-Nielsens første publicerede arbejde, en kritisk undersøgelse af *Haandskriftet »Ribe Oldemoder«*, der blev trykt i Lauritz Weibulls tidsskrift *Scandia* i 1949, altså medens Skyum-Nielsen endnu var student. Et par år senere fulgte i samme tidsskrift en afhandling om *Absalons privilegium for Roskilde Maria-kloster*, i 1955 *Ærkekonge og ærkebiskop. Nye træk i dansk kirkehistorie 1376-1536*, i 1960 *Et videnskabeligt falsum i debatten om Kalmarunionen* og senere meget mere. *Scandia* var og blev Skyum-Nielsens foretrukne tidsskrift, ligesom den personlige tilknytning til Lundehistorikerne blev fastholdt. Da docenterne fra Lund efterhånden kom i besiddelse af en væsentlig del af

historieprofessoraterne ved de svenske universiteter, var det ensbetydende med, at Skyum-Nielsen havde venner overalt i Sverige. I 1957-58 var han nordisk docent ved Lunds Universitet, senere blev han en skattet gæsteforelæser i både Sverige og Norge.

Den store afhandling med den overraskende titel *Ærkekonge og ærkebiskop* er et af Skyum-Nielsens bedste og mest karakteristiske arbejder. Kernepunktet er tolkningen af en passage i notarialattesten om Kristoffer af Bajerns kroning i Ribe Domkirke den 1. januar 1443: »dominus Iohannes archiepiscopus ... eundem dominum Christophorum in archiregem regni Daniaë consecrauit et inunxit«. Skyum-Nielsen holder sig tæt til teksten og understreger den formelle ligestilling mellem de to øvrighedsmagter i Danmark, der her træder frem. Den i vort land enestående betegnelse »archirex« bliver herefter at forstå som en analogi til »archiepiscopus«, ikke som betegnelse for en konge med undergivne lydkonger, hvad den eneste kendte parallel (fra Ungarn) kunne lægge op til.

Omkring dette centrale kildested udfolder Skyum-Nielsen en dybtgående undersøgelse af forholdet mellem kirke og konge i dansk senmiddelalder. Han betoner, at højmiddelalderens kirkelige krav om fortrinsstilling i forhold til den verdslige magt nu var opgivet og erstattet af et ønske om ligestilling, som var velkendt i Europa og på dansk grund også kunne iagttages i flere forordninger, udstedt af Kristoffer af Bajern og ærkebiskop Hans Laxmand i fællesskab. Herfra går han videre til at betragte konges og biskops stilling til såvel ordens- som verdensgejstligheden og opnår herved ny forståelse af magt- og samfundsstruktur i tiden frem til reformationen. Det understreges, at det var de svagest stillede parter på både gejstligt og verdsligt plan, der måtte betale for at tilfredsstille øvrighedens ambitioner, og det etablerede samarbejde mellem konge og biskop får hermed en besk kommentar.

I disputatsen fra 1963, *Kirkekampen i Danmark 1241-1290. Jakob Erlandsen, samtid og eftertid*, behandlede Skyum-Nielsen et tilsvarende emne, men nu i en periode, hvor problematikken var en ganske anden end senmiddelalderens. Det er karakteristisk for hans arbejdsmåde, at han samtidig offentliggjorde en række *Studier og tekster til kirkekampen i Danmark 1241-1290* (Scandia 1962) med supplement og korrektiver til tidligere udgaver af kildematerialet. Hertil kom i selve disputatsen et omfattende noteapparat med indgående vurderinger af kilder og litteratur, der demonstrerede både grundigheden og kvaliteten af arbejdet.

Det mest markante træk ved disputatsens videnskabelige metode er nok den retshistoriske angrebsvinkel. Det forudsatte et indgående kend-

skab til kirkerettens normer og praksis, men et sådant havde Skyum-Nielsen også erhvervet sig gennem myreflittige studier af den internationale litteratur og – ikke mindst – af selve lovteksterne. Det satte ham i stand til at analysere og placere aktstykkerne fra den berømte proces mellem konge og ærkebiskop ved den pavelige kurie på en ny og i mange henseender overbevisende måde. Mere kontroversielle var de konklusioner, der blev draget med hensyn til sagens politiske indhold, men den debat, som mange havde ventet efter forsvaret, udeblev, da ingen af opponenterne (Stig Iuul og Aksel E. Christensen) offentliggjorde deres indlæg.

Til gengæld udeblev debat ikke, da Skyum-Nielsen i 1964 publicerede sit andet hovedværk: *Blodbadet i Stockholm og dets juridiske maskering*. Det stockholmske blodbad i november 1520 er et af de klassiske stridsspørgsmål blandt nordiske historikere. Herom havde Kr. Erslev i sin tid (1891) skrevet en afhandling, hvor han med anvendelse af sin kildekritiske teknik var overbevist om at være nået frem til den rigtige løsning. Senere (1928) havde ikke desto mindre Lauritz Weibull, der på ingen måde stod tilbage for Erslev med hensyn til kildekritisk skarphed, fremsat en anden opfattelse – hvad der ikke blev taget nådigt op af Erslev. Mange flere end disse to store havde deltaget i diskussionen. Nu kom så Skyum-Nielsen med en helt ny fortolkning af det centrale kildemateriale, ligesom i disputatsen på basis af sit indgående kendskab til kanonisk ret. Hovedpunktet er omvurderingen af det centrale aktstykke, der hidtil var opfattet som en dom (med indfældet anklageskrift). Skyum-Nielsen vendte sig mod denne opfattelse og hævdede, at der ikke var tale om en dom, men om en indenretlig ekspertise, hvorved også en anden vigtig kilde til blodbadets historie, nemlig tre Uppsala-kannikers udtalelse nogle år senere om, at der ikke var gået nogen dom eller proces forud for henrettelserne, måtte tolkes anderledes, end Lauritz Weibull havde gjort.

Lauritz Weibull var død i 1960, men hans broder, Curt Weibull, tidligere historieprofessor i Göteborg, levede, omend ikke i allerbedste velgående, idet han var hospitalsindlagt. Da hans søn, Jörgen Weibull, nu professor i historie ved Göteborgs Universitet, aflagde ham besøg, medbragte han Skyum-Nielsens netop udkomne bog i håbet om, at den kunne virke opkvikkende på faderen. Det lykkedes tilsyneladende. Curt Weibulls helbredelse skred hastigt frem, og resultatet blev en omfattende debat, som naturligvis førtes i Scandia, hvor Curt Weibull forsvarede broderens positioner, og Skyum-Nielsen klargjorde sine egne. Tonen var ganske skarp, og ingen af de to var indstillet på at bøje af.

På Københavns Universitet beklædte Skyum-Nielsen efter tur og orden hele spektret af lærerstillinger, først som undervisningsassistent (1951-57), derefter som universitetsadjunkt (1958-59), lektor og amanuensis, indtil han i 1965 overtog et nyoprettet professorat i historie med særlig vægt på undervisningen i historisk metode med diplomatik og kronologi, der siden Kr. Erslevs tid havde været en central bestanddel af det historiske studium. Ingen kunne være bedre kvalificeret til et sådant professorat end Skyum-Nielsen, og hans metodekursus fik også straks stor søgning af de dengang meget store studenterhold. Skyum-Nielsen søgte at komme studenterne pædagogisk i møde ved en mere skematisk opstilling af de kildekritiske regler, end det hidtil havde været brugeligt, og ved at lægge stor vægt på kildernes klassificering – der med den jargon, som Skyum-Nielsen yndede, betegnedes som kildernes »hitliste«. Hertil kom, at han imødekom et andet ønske fra både studenter- og lærerside ved at inddrage kilder til moderne historie i metodeundervisningen, der hidtil i overvejende grad havde været baseret på kilder til middelalderens historie. Et udvalg af disse nye metodetekster er udgivet i *Mordet på Kennedy – og andre opgaver i historisk kildekritik* (1973).

Kritik af Skyum-Nielsens metodeundervisning udeblev dog ikke, hvad der blandt andet hang sammen med den udvikling af fagets teoretiske »bevidsthed«, som kom til at karakterisere historiemiljøet på Københavns Universitet i 1970'erne. Teoretiske overvejelser af denne art var ikke umiddelbart Skyum-Nielsens sag, og det må nok siges, at den nye teoretiske bølge stort set gik ham forbi. Hertil bidrog dog også, at han i disse år hævmedes af alvorlig sygdom, som tidvis afbrød hans arbejde fuldstændigt. Han satte hele sin enorme viljestyrke ind på at overvinde virkningerne heraf og nåede langt i denne henseende. Det fysiske handicap, som blev tilbage, afholdt ham ikke fra i 1979 at påtage sig hvervet som efor for Valkendorfs Kollegium, og som gammel Valkendorfianer faldt det ham let at glide ind i tonen på dette kollegium, der nok mere end andre kollegier har bevaret de gamle studentertraditioner. Skyum-Nielsen blev også på andre måder sit gamle kollegium en god efor. De store økonomiske problemer, som Valkendorfs Kollegium var stillet overfor på dette tidspunkt, søgte han energisk at løse og med ikke ringe held.

Mere opsigtsvækkende var måske, at Skyum-Nielsen i sine sidste år begav sig ud på store udenlandsrejser. Så langt som til Sydamerika, Japan, Indonesien og Australien nåede han. Denne udstrakte rejsevirk-somhed hang sammen med det internationale samarbejde, som Skyum-

Nielsen var kommet ind i, efter at han fra midten af 1960'erne havde taget et nyt område op til granskning, nemlig audio-visuelt kildemateriale: fotografier, film og lydoptagelser. Han studerede dette nye emne i Göttingen og Koblenz, og indledte i 1965 sine »kollokvier over historiske film- og lyd dokumenter«. Ordvalget er ikke tilfældigt. »Dokument« var i Skyum-Nielsens terminologi udtryk for højeste prioritering af historisk kildemateriale, og den omstændighed, at det audio-visuelle materiale var fremkommet ved en rent teknisk proces, uden menneskelig indblanding, gav det i hans øjne en ekstraordinær høj kvalitet. Heri ligger ikke nødvendigvis, at Skyum-Nielsen overså de mange andre problemer, som er knyttet til anvendelsen af audio-visuelt kildemateriale, men det kan ikke nægtes, at han koncentrerede opmærksomheden om ægthedsproblematikken – naturligt nok for en kender af middelalderdiplomer. Det gælder således den bog om skoleudgaven af filmen om besættelsestiden, *De fem år*, som Skyum-Nielsen udgav i 1970 i samarbejde med to af sine elever. Filmen gennemgås klip for klip, og de klip, der bestemmes som ikke-autentiske, markeres, og deres oprindelse søges bestemt. Meget videre gik Skyum-Nielsen imidlertid ikke, og bogens kritikere kunne opholde sig ved, at noget så fundamentalt som filmens holdninger ikke var analyseret. De sagde også meget andet, og Skyum-Nielsen så sig snart draget ind i polemik i dagspressen og filmtidsskriftet *Kosmorama*, hvor tonen ikke var mindre skarp end i *Scandia*. Han havde vist egentlig ikke så meget imod det. I hvert fald gik han veloplagt ind i kampen og udvidede den til også at omfatte fjernsynets udsendelser, hvad der uden tvivl medførte visse forbedringer med hensyn til dettes oplysninger om filmenes proveniens. Skyum-Nielsen kunne gøre dette i sikker forvisning om at have ret i sit hovedsynspunkt: at kildens oprindelse og dermed dens ægthed må prøves, før der kan foretages en videregående tolkning.

I bogen *Film og kildekritik* (udgivet 1972 i samarbejde med Per Nørgart) var målsætningen mere ambitiøs, nemlig at formulere en systematisk kildekritik med hensyn til audio-visuelt materiale. Med fuldt overlæg anvendte Skyum-Nielsen, der betragtede sig selv som Kr. Erslevs arvtager, den erslevske terminologi, især distinktionen mellem levn og beretning, og betonedede de audio-visuelle kilders karakter af levn. Det fremkaldte modsigelse – efter min mening berettiget – fra fagfæller, hvorunder det blandt andet blev fremhævet, at en film, også en såkaldt dokumentarfilm, i første række må betragtes som et meddelelsesmiddel, der søger at påvirke tilskueren i en bestemt retning, altså en i erslevsk forstand berettende kilde. Tilbage bliver dog spørgsmålet om den enkelte

sekvens, der ikke uden videre kan jævnføres med enkelte passager i en skriftlig berettende kilde.

I sine sidste år overlod Skyum-Nielsen det aktive arbejde med audiovisuelt kildemateriale til sine elever og medarbejdere, der nu viderefører det på selvstændig måde. En af dem, lektor Karsten Fledelius, har i *Historisk Tidsskrift* 1983 givet en indforstået skildring af den nye disciplins tilblivelse og første udvikling.

Selv helligede Skyum-Nielsen sig atter middelalderen, dels arbejdet på diplomatiets 1. række, som mest foregik om lørdagen på diplomatiets kontor, dels en videreførelse af bogen *Kvinde og slave*, som han havde udsendt i 1971. Den omfatter tiden 1085-1250, svarende til diplomatiets 1. række, og præsenteredes som bind 3 af et planlagt fembindsværk, der skulle omfatte Danmarks ældste historie indtil ca. 1550, altså samme tidsrum, som dækkes af *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. Værkets sammenbindende titel var *Danmarkshistorie uden retouche*, hvormed Skyum-Nielsen ville betone, »at en ensidig betragtning af fortiden fra mandens synsvinkel eller fra samfundspyramidens top må være forældet« (forordet). Heri vil de fleste historikere give ham ret, medens de nok vil tage forbehold overfor påstanden om, at tidligere fremstillinger har forbigået »det fortiede flertal – de utrolig mange fattige, syge, gamle og svage«. Det er sandt, at disse svagt stillede samfundsgrupper indtager en beskedent plads i tidligere historieskrivning, men det skyldes, som Skyum-Nielsen selv gør opmærksom på, at kildematerialet er yderst fåmælt om dem: »kilderne giver i sig selv et bedragerisk genskin af fortiden«. Denne ensidighed i kildematerialet kan der ikke kompenseres for, og Skyum-Nielsens fremstilling fører da heller ikke det opstillede program ud i livet. Men det er hans fortjeneste med stor energi at have understreget, at det højmiddelalderlige samfund var baseret på en forarmet befolkningsgruppes slid, selv om det egentlig slavesystem var under afvikling i denne periode.

Sidestillingen af kvinde og slave er klart provokerende og er da også blevet mødt med kritik. Et lighedspunkt er egentlig kun, at også kvinderne er forholdsvis svagt repræsenteret i kildematerialet. Ifølge sagens natur fordeler kvinderne sig på samtlige samfundsgrupper, og den nedvurdering af kvindearbejde i almindelighed, som Skyum-Nielsen mener at skimte, er mere end tvivlsom. Tilbage står dog, at det gængse historiebillede først og fremmest er mændenes historie, skabt af »det evigt sejrende mandssamfund, repræsenteret af senere tiders historikere«. Dette synspunkt lader sig ikke uden videre afvise, men atter viser Skyum-

Nielsens egen fremstilling, at det på grund af kildesituationen er svært at rette op på denne ensidighed. Igen er hovedfortjenesten at have understreget problemet.

Mere end i syntesen ligger *Kvinde og slave's* blivende værdi da nok i den omhyggelige redegørelse for litteratur og kilder, som fylder bogens brede margen i en som oftest meget tæt dokumentation. Det var ikke før set i et oversigtsværk om Danmarks historie, og det var, som Skyum-Nielsen selv sagde, en byrde, der næsten tyngede ham i knæ, men som han med sine forudsætninger umuligt kunne lade ligge. Enhver fagkyndig vil vide at værdsætte den enorme indsats, der her er ydet, og samme fagkyndige vil stille sig forstående overfor, at Skyum-Nielsen valgte at begynde sin fremstilling med året 1085, hvorfra det ældste danske diplom, Knud den Helliges gavebrev til Lunde-kirken, stammer.

Skyum-Nielsen ydede en betydelig indsats i andre lærde selskaber end Det danske Sprog- og Litteraturselskab. I Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning var han sekretær 1954-61 og formand 1964-67, i Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie (Kildeskriftselskabet) virkede han som sekretær 1968-73, i Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie som kasserer 1970-74. Af vort selskab blev han medlem i 1971, af Vetenskaps-Societeten i Lund, hvortil så mange bånd knyttede ham, året efter. 1975-77 var han formand for International Association for History and the Audiovisual Media.

Det festskrift, der blev overrakt Niels Skyum-Nielsen på 60-års dagen i 1981, bærer titlen *Middelalder, metode og medier*. Skyum-Nielsens indsats har været betydelig på alle tre områder, men uden forklejning af pionerarbejdet på det audio-visuelle område må det nok antages, at hans forskning inden for dansk middelalderhistorie vil få størst betydning for hans efterfølgere.

Æret være hans minde.

J. K. Boyer

Jørgen Kruse Bøggild

30. juli 1903 – 28. september 1982

Af *N. O. Lassen*

Der var en tid i 40'erne, da man ofte kunne se Jørgen Bøggild stå i laboratoriet under højspændingshallen på Niels Bohr Institutet og betragte sit tågekammer. Det var et ganske stort kammer, omkring 25 cm i diameter. Det stod tæt ved det sted, hvor deuteroner, accelereret i højspændingsanlægget, ramte en berylliumplade, hvorfra der så udgik neutroner. Nogle af disse passerede gennem tågekammeret og kunne her give anledning til forskellige processer, bl.a. fissionsprocesser i et tyndt uranfolie. Det var disse fissionsprocesser, Bøggild interesserede sig for.

Fissionsprocessen består i, at en urankerne, som rammes af en neutron, bringes til at fissionere, dvs. den går omtrent midt over, og der dannes to nye kerner, fissionspartiklerne eller fissionsfragmenterne, som p.g.a. den elektriske frastødning slynges bort fra hinanden i diametralt modsatte retninger.

Bøggilds tågekammerbilleder af fissionsfragmenter var ikke de første, men det er nok de pæneste og bedste, der nogen sinde er taget. Bøggilds store fingerfærdighed, hans kunstneriske sans og hans tålmodighed forlenede ham med en eminent evne til at få tågekammeret til at virke, som tågekamre skal.

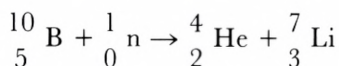
Undersøgelserne er beskrevet i flere noter i *Phys. Rev.* og i en afhandling i dette Selskabs *Mat. Fys. Medd.* 1940. Forfatterne var Bøggild, Brostrøm og Lauritsen; Niels Bohr var medforfatter til en af noterne. I andre tilfælde publiceredes samtidig i *Phys. Rev.* to noter, den første af Bøggild, Brostrøm og Lauritsen og den anden af Bohr. De drejer sig om et emne, som fysikerne med et morsomt udtryk kalder stoppeteori eller stopning. Dette emne havde interesseret Bohr og beskæftiget ham fra tid til anden det foregående kvarte århundrede og vedblev at have hans store interesse resten af hans levetid. Denne interesse virkede inspirerende, og det er næppe for meget sagt, at næsten alle danske fysikere af de lidt ældre årgange på et eller andet tidspunkt af deres liv aktivt har studeret stopning. Således også Bøggild.

Når en tung ladet partikel passerer gennem stof, vil den foretage sammenstød med stoffets atomer. Sammenstødene kan groft inddeles i to arter, dels elektronstød, dels kernestød. Disse navne er måske ikke særlig velvalgte, idet der i begge tilfælde er tale om en vekselvirkning mellem partiklen og hele atomet; men kun i tilfælde, hvor partiklen kommer ganske nær til kernen, vil denne blive nævneværdigt påvirket af sammenstødet, og vi taler så om kernestød. Fjernere sammenstød kan derimod resultere i, at en elektron slynges bort, medens kernen på grund af sin store masse bliver liggende, og vi taler så om elektronstød. Fordi kernen er så lille, dens diameter er 10000 gange mindre end diameteren af den omgivende elektronsky, er elektronstødene meget hyppigere end kernestød. For alfapartikler fra et radioaktivt stof sker der typisk 200000 elektronstød hen langs banen. I et tågekammer fortættes dampen omkring de dannede ioner i små dråber, og det er en sådan stribe af tætliggende dråber, der frembringer det synlige spor. For alfapartikler er sporet retlinet, fordi de lette elektroner ikke formår at afbøje alfabanen. Kun i sjældne undtagelsestilfælde ses et knæk på sporet, hidrørende fra et nært sammenstød med en kerne; denne får et skub og frembringer sit eget spor, der ses som en forgrening ud fra hovedsporet. Selv om banesporene ved første øjekast synes retlinede, vil en nøjere iagttagelse vise, at de nær slutningen af banen har tydelige krumninger i tilfældige retninger. Denne krumning skyldes, at der dog sker en del mindre voldsomme kernestød, særlig ved de små hastigheder nær enden af banen; enkeltvis giver disse stød ikke synlige knæk på sporet, endsige nogen forgrening, men når mange stød følger efter hinanden, ophobes deres virkning, også selv om afbøjningen fra de enkelte stød går i vilkårlige retninger.

På grund af deres høje ladninger ioniserer fissionsfragmenter meget kraftigere end alfapartikler, og deres tågekammerspor er derfor federe end alfapartiklernes. Men hvad der navnlig er iøjnefaldende ved fissionsfragmenternes spor, er de mange forgreninger. Medens det hører til sjældenhederne at se en gren på et alfa-spor, er det reglen, at der på hvert fissionsspor er mange grene, dvs. fissionsfragmenter har ofte sammenstød med kerner, hvorved disse får tilført stor energi. Bøggild, Brostrøm og Lauritsen kunne ved at måle længden af sådanne grene og vinklerne ved forgreningspunkterne bestemme fissionsfragmentets energi på de pågældende steder, og herved kunne de skaffe sig oplysning om rækkeviddeenergi kurven. Dog var antallet af identificerbare sekundærspor ikke ret stort, og Bøggild, Brostrøm og Lauritsen fik en bedre bestemmelse på en anden måde:

Fissionsprocessen er asymmetrisk; de to fragmenter er oftest ulige tunge. Det tunge fragment har den mindste energi og den korteste rækkevidde, men det har flest grene. Det lette fragment har større energi, større rækkevidde og færre, men stadig mange, grene. Bøggild, Brostrøm og Lauritsen talte antallet af grene, med længder inden for et vist interval, på forskellige steder af fragmenternes baner, altså som funktion af afstanden fra endepunktet. Ud fra studiet af 400 fissionsspør kunne de skaffe sig en statistik, og ved at sammenligne med en formel, angivet af Bohr, kunne de konstruere rækkevidde-energi kurven. Men for at få det hele til at passe, måtte de antage eksistensen af to grupper af fragmenter, svarende til den ovennævnte asymmetri.

Bøggild studerede fissionsfragmenter flere gange i de følgende år sammen med skiftende medarbejdere, Arrøe, Sigurgeirsson, Minnhagen, O. B. Nielsen. Ind imellem undersøgte han andre kerneprocesser, fx. sønderdelingen af bor med langsomme neutroner

en proces, som minder om fissionsprocessen, idet der også her slynges to partikler bort fra hinanden i diametralt modsatte retninger. Her var borkernen imidlertid til stede i selve gassen i tågekammeret, og man kan derfor ikke se, hvor sporene begynder. Men Bøggild fandt, at spor fra denne proces har den karakteristiske krumning i begge ender ved slutningen af såvel He-kernens som Li-kernens bane, og dette kunne han bruge til at identificere de søgte begivenheder blandt de mange uvedkommende rekylspor. Som beskrevet i Mat. Fys. Medd. 1945 kunne Bøggild konstatere eksistensen af to grupper af spor med forskellige længder, svarende til at Li-kernen blev efterladt i grundtilstanden eller i en anslået tilstand.

Jørgen Bøggild blev født i Hillerød 1903. Han var søn af lektor Adam Kruse Bøggild og Karen Bøggild, født Barfoed. Adam Bøggild var lektor ved Frederiksborg Statsskole, hvorfra Jørgen fik studentereksamen i 1921. Han blev magister i fysik fra Københavns Universitet i 1927, men allerede året før var han blevet assistent hos professor H. M. Hansen ved undervisningen af lægestuderende, som dengang foregik på den gamle Polytekniske Lærestalt på Sølvtorvet, men snart efter flyttedes til den nye bygning for Universitetets Biofysiske Laboratorium på Juliane

Maries Vej. Bøggild fik i 1930 Universitetets Guldmedalje for en afhandling om det kontinuerte røntgenspektrum.

Bøggilds videnskabelige arbejde i trediverne var viet til studiet af højdestrålingen. Han byggede et ioniseringskammer, forbundet med et éntrådselektrometer, som han gav en særlig udformning, så det fik en meget kort svingningstid (0,2s) og en stor følsomhed. Han kompenerede ioniseringsstrømmen ved hjælp af et andet, modsat vendt ioniseringskammer forsynet med et radioaktivt præparat, og han kunne derved opnå, at elektrometertråden næsten stod stille, idet den dog fra tid til anden ville gøre et hop, for derefter atter at stå stille en tid. De kortvarige ændringer af ioniseringsstrømmen, som er årsagen til denne opførsel, de såkaldte Hoffmanns stød, skyldes byger af partikler, der samtidigt passerer gennem ioniseringskammeret. Dannelsen af sådanne byger afhænger af de stoffer og de stofmængder, som højdestrålingen passerer igennem, men bygepartiklerne absorberes også i de samme stoffer. Bøggilds undersøgelser foregik dels i kælderen under Biofysisk Laboratorium, dels i en lille træhytte, som han fik stillet op i nogen afstand fra bygningerne, og hvor der således ikke var beton eller andre tunge stoffer oven over ioniseringskammeret, undtagen hvad han selv anbragte der. Sine mange iagttagelser kunne han sætte i relation til en teori af Bhabha og Heitler; den lærte han at kende gennem sit personlige bekendtskab med Bhabha, som en tid var gæst på Niels Bohr Institutet. Undersøgelserne publiceredes i en række noter i Naturwissenschaften og i Bøggilds disputats, Über die sekundären Wirkungen der Höhenstrahlung, som kom i 1937.

I årene 1938-39 var Bøggild på studiebesøg i Pasadena, Californien, hos Anderson og Neddermeyer, som var berømte for deres tågekammerstudier af højdestrålingen. De havde kort forinden opdaget myonen, men var stadig på jagt efter flere billeder af højdestrålingspartikler. Midt i tågekammeret havde de anbragt et tællerrør; når det blev anslået af en ladet partikel, udløstes tågekammeret. Bøggild stod ved siden af, da et af deres mest berømte billeder blev fanget; det viser en myon, som ved ankomsten til tågekammeret bevæger sig med stor fart, hvilket ses af den ringe ionisation, der er mindre end for en hurtig proton; men efter at myonen har passeret tælleren, har den mistet så megen energi, at dens bane ender i tågekammergassen, og på denne del af banen ioniserer den meget kraftigere end en elektron. Bøggild har fortalt, at noget senere, da han skulle skille tågekammeret ad og rense det, var han så uheldig at tabe tælleren på gulvet. Så måtte han jo gå den tunge gang til Anderson og

beklage uheldet, men Anderson trøstede ham og sagde, at de ville alligevel ikke have fået et sådant billede igen i de næste tusinde år.

Kort efter sin hjemkomst blev Bøggild i 1940 ansat på Niels Bohr Institutet, og her udnyttede han, som allerede omtalt, sin ny erhvervede ekspertise m.h.t. bygning af tågekamre.

6. december 1943 blev Niels Bohr Institutet besat af tyske politisoldater, og Bøggild, som havde bolig på Institutet, blev sat i Vestre Fængsel. Efter et par måneders forløb blev dog såvel Institutet som Bøggild atter frigivet, og arbejdet kunne gå videre. Bøggild fortsatte også efter krigen sit videnskabelige arbejde, men samtidig fik han en del administrationsarbejde, idet han blev en af professor Bohrs nære medarbejdere, som bistod på bedste måde med bl.a. de mange sager i forbindelse med Institutets udvidelse. I hele denne periode og i de følgende mange år var Jørgen Bøggild som Institutets inspektør gennem sin venlige menneskelighed, sin humor og sin sunde dømmekraft med til at præge Institutets hverdag og dets udvikling.

I 1949-50 var Bøggild atter i Amerika, denne gang som gæsteprofessor i Rochester, hvor Bradt og Peters studerede højdestråling med en ny teknik, anvendelse af fotografiske emulsioner. Efter hjemkomsten fortsatte Bøggild med denne teknik, og med ham som leder startedes Institutets højenergiafdeling; i gruppen deltog Morten Scharff, John Hooper m.fl. Snart blev der etableret et samarbejde med Powells gruppe i Bristol og med andre grupper, bl.a. ved italienske universiteter. Pakker af fotografiske emulsioner sendtes med balloner 30 km op i atmosfæren, hvor de i nogle timer udsattes for højdestrålingen, og bagefter gik lange tider med at afsøge dem i mikroskop. I Mat. Fys. Medd. 1955 berettes om studier af K-mesoner. Senere var det især π - μ -e henfaldet, man interesserede sig for.

Afhængigt af, om pionen er positiv eller negativ, fremtræder en sådan proces på forskellig vis i de fotografiske emulsioner; men fælles for begge tilfælde er, at pionen fødes ved en kerneeksplosion, der viser sig som en »stjerne«. En tung atomkerne i emulsionen rammes af en energirig højdestrålingspartikel og eksploderer i mange dele, der slynges bort fra hinanden og giver mange mere eller mindre fede spor, som ikke er ret lange, måske op til omkring 100 μ . Blandt reaktionsprodukterne kan også være fx. en positiv π -meson, hvis spor kan være millimeterlangt, således at mange mikrofotografier må stykkes sammen i en mosaik, hvis hele sporet skal fremvises. Når π^+ -mesonen er kommet til hvile, sønderdeles den, og der fremkommer et spor af μ^+ -partiklen. Dette har en bestemt

længde, 600 μ , og ved enden af dette optræder et ganske tyndt spor af barnebarnet, positronen.

Medens Institutets eksperimentelle højenergigruppe i 50'erne benyttede teknikken med fotografiske emulsioner, som på høje bjerge eller i balloner udsattes for højdestrålingen, karakteriseredes de fortsatte fremgangsrigtige studier i 60'erne, under Bøggilds og Knud Hansens inspirerende ledelse, af, at man ikke længere var henvist udelukkende til den kosmiske stråling, når man ville studere energirige partikler, men sådanne kunne nu produceres i højenergiacceleratorer. Gruppen havde en overgang samarbejde med acceleratorlaboratoriet i Berkeley i Californien, men efter at proton synkrotronen ved CERN, det fælles europæiske laboratorium for højenergifysik i Genève, var kommet i drift, har gruppen sammen med grupper fra andre europæiske lande deltaget i mange undersøgelser, ved hvilke denne maskine har været udnyttet. Og nu var det atter en ny detektortype, som anvendtes, nemlig boblekammeret. Begivenheder i CERNs brintboblekammer fotograferedes med stereokameraer, og billederne udmålte ved de hjemlige laboratorier.

Bøggild har i tre anbefalelsesværdige populær-videnskabelige artikler i Naturens Verdens 1972, »På jagt efter partikler«, beskrevet de forskellige metoder, der har været i brug; den første artikel om tågekamre, den anden om fotografiske emulsioner, og den tredje om boblekammeret. På en måde afspejler de Bøggilds liv gennem en menneskealder. De indeholder, som han selv siger, en billedbog om partiklernes fødsel og død, deres børn og efterkommere. Her findes blandt mange andre også et boblekammerbillede, som endnu vækker nostalgisk begejstring hos gruppen på Blegdamsvej; det viser en 19 GeV protons sammenstød med en brintkerne i boblekammeret, hvorved foruden de to protoner dannes en K^+ - og en K^- -meson. Sidstnævnte standses og indfanges og danner sammen med en proton et atom. Dette omdannes til en Σ^- -partikel og en π^+ -partikel. Σ^- -partiklen indfanges, og der dannes et nyt atom, og ved dets henfald fås to usynlige (uladede) partikler, en Λ og en neutron (udsendt diametralt modsat). Vi ser dem alligevel, idet Λ omdannes til en π^- og en proton, og neutronen støder mod en proton, som får et rekyl.

Bøggild var igennem 15 år, 1956-1972, en af Danmarks to repræsentanter i CERNs Council, hvor hans indsats var meget påskønnet, også fra udenlandsk side, og har haft stor betydning for fysikken og specielt for dansk fysik. Han var i en årrække, 1964-1972, formand for det på hans initiativ nedsatte Acceleratorudvalg, og han havde i øvrigt flere tillidsposter, som han forvaltede dygtigt med sin humor og sin venlige imødekom-

menhed, men alligevel med sikre meninger og sund dømmekraft. Han var medlem af Direktionen af Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1957-1973, medlem af Atomenergikommissionen 1960-1969, og fra 1961 medlem af Akademiet for de tekniske Videnskaber.

I sine yngre dage havde Bøggild, som så mange andre fysikere, ved siden af sin egentlige stilling også arbejde på Radiumstationen. Endvidere var han i nogle år i 30'erne tilsynsførende ved de danske røntgenanlæg, i hvilken anledning han købte sig en Ford, så han bekvemt kunne komme rundt til landets sygehuse med sit dosismåleudstyr.

I sit otium var han stadig travlt beskæftiget, men som han engang betroede mig: Det er ikke med fysik ... Han arbejdede med mange former for kunsthåndværk, han lavede træskær med kunstfærdigt indlagte figurer i træet, eller mobiler med svævende fugle. De sidste år beskæftigede han sig især med at fremstille puslespil med brikker, der kunne have form af fisk eller fugle. Han talte om fliser. Fliser er ens brikker, som, når de lægges ved siden af hinanden, kan udfylde en sammenhængende del af planen. To forskellige brikker, som fx. kan være en blå og en rød fugl, kan tilsammen danne en flise. Af et antal sådanne fliser kan på en magnetplan dannes en mosaik. Deler man mosaikken i to grupper ved en kanal, som kan være lodret, vandret, eller gå på skrå, kan man ved at flytte rundt på de to grupper på forskellig måde frembringe huller af lignende, men ikke identisk, facon som de oprindelige brikker. Bøggild fremstillede brikker af denne nye form og kaldte dem børn af de oprindelige, fordi de ligner dem, men dog har deres egne træk. Han kunne fortsætte sådanne »Breeding Tessellations«, og derved frembringe børnebørn og oldebørn, ja, han nåede til det første og det andet tipoldebarn, hvorom han har skrevet i Naturens Verden 1979 no. 8. I 1980 havde han en udstilling på Kunstindustrimuseet.

Bøggild blev indvalgt i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab i 1954. Han kom her hyppigt, hyggede sig her, og skabte hygge omkring sig.

En liste over Bøggilds publikationer offentliggøres i forbindelse med nekrologen i Fysisk Tidsskrift.

T. M. Söder

Tyge Wittrock Böcher

25. oktober 1909 – 15. marts 1983

Af *Kai Larsen*

Tyge Wittrock Böcher blev født den 25.10.1909. Hans far, Einar Böcher, var læge på Christianshavn, hans mor, Catinca Andersen, var uddannet operasangerinde, en karriere hun opgav til fordel for børnene og hjemmet. Tyge fik utvivlsomt sin første interesse for naturen fra sin far, i hvis studietid botanik endnu udgjorde en del af lægestudiet, og på ture omkring sommerhuset ved Gilleleje videregav han sin egen botaniske interesse til sønnen. I sin gymnasietid på Metropolitanskolen tog han levende del i alle tidens rørelser inklusive kunst og litteratur, og selv om han nok dybest inde allerede havde bestemt sig for naturen, omgikkes han dog i perioder med tanker om andre studieretninger; bl.a. var ideen om arkitektstudiet ham ikke fremmed, og som gymnasielinje havde han valgt den gammelsproglige – en i hvert fald i dag usædvanlig indgang til det biologiske studium.

Efter studentereksamen i 1928 begyndte han at læse til magisterkonferens i botanik, i hvilket fag han først fik C. H. Ostenfeld som lærer og senere Knud Jessen samt den – må man vel nok sige – noget excentriske dr. Henning E. Petersen, hvis disputats om variationen i *Anthriscus sylvestris* var med til at inspirere ham og bidrage til en meget væsentlig side af hans senere så store videnskabelige produktion, den eksperimentelt-taxonomiske.

I 1935 blev han gift med tandlæge Kirsten Inger Jensenius, datter af tegneren Herluf Jensenius.

Han blev mag. scient. i 1934 og allerede 4 år efter i 1938 disputerede han på arbejdet: »Biological Distributional Types in the Flora of Greenland«. Arbejdet er nr. 12 i litteraturlisten, hvis første nr. hedder »Beiträge zur Zytologie der Gattung Anemone« fra 1932. Med disse arbejder er de to hovedakkorder i hans videnskabelige produktion anslået. Han havde mange strenge på sit instrument, og han spillede flittigt på dem alle. Men det var dog den arktiske planteverden, som blev

det tema, der med utallige variationer dukkede op indtil hans sidste publikationer.

I 1934 blev han assistent hos prof. C. A. Jørgensen på Landbohøjskolen Arvelighedslaboratorium og i 1936 2. assistent ved Botanisk Laboratorium hos prof. Knud Jessen, hvor han skulle undervise i planteanatomi. I 1946 blev han lektor i planteanatomi, i 1954 ekstraordinær professor og i 1965 udnævnt til ordinær professor i anatomi og cytologi og den første leder af det institut, han havde opbygget, og som han bestyrede indtil 1971. Han fik bevilget sin afsked i 1979, men fortsatte dagligt sit videnskabelige arbejde på instituttet, hvor han beholdt sit arbejdsværelse og publicerede flere betydelige arbejder, bl.a. i dette selskabs skrifter – det sidste i november 1982 – mindre end 4 måneder før han den 15. marts 1983 afgik ved døden.

Som student deltog han i Scoresbysund Komiteens 2. Øst-Grønland ekspedition under Kaptajn Ejnar Mikkelsens ledelse i 1932. Han foretog her herbarieindsamlinger, fixeringer af blomsterknopper til cytologiske undersøgelser, samt floristisk-statistiske undersøgelser af plantesamfundene. Denne første botaniske rejse til Grønland blev efterfulgt af talrige andre gennem årene, og den lagde grunden til disputatsen, der i øvrigt bygger på det store botaniske materiale, der blev indsamlet under Knud Rasmussens 6. og 7. Thule-ekspeditioner i 1931-33. Arbejdet indvarsler en ny tid i studiet af den arktiske flora. Her er bearbejdet 391 arter, hele Grønlands flora med udredning af arternes cytologiske forhold, så vidt de da var kendte, totaludbredelse og udbredelse i Grønland, kritisk evaluering af de enkelte arters taxonomiske variation og biologi, samt endelig en formel karakteriserende udbredelsestypen. Böchers biologiske udbredelsestyper er en slags livsformtyper, en moderne biologisk og mindre eksakt definerbar klassificering end f.eks. Raunkjærs livsformer. Dette ungdomsarbejde gav anledning til mange diskussioner, da ikke alle var enige med forfatteren i anvendeligheden af disse typer; men selv var han ikke i tvivl om, at han var inde på den rigtige vej til udforskningen af den arktiske flora; men han var heller ikke i tvivl om, at disputatsen ikke var et definitivt arbejde, snarere et første forsøg på at rydde nye veje. Hans tro på de grundlæggende tankers rigtighed blev ikke senere rokket.

Fra da af fulgte hans forskning to veje.

Den første var en videreudvikling af den klassiske vegetationsbeskrivelse med inddragelse af materiale fra biologiske feltstudier. Centralt i denne del af forskningen er det store arbejde fra 1954: »Oceanic and continental vegetational complexes in southwest Greenland«, der var

hovedresultatet af bearbejdelsen af materiale indsamlet under den af Carlsbergfondet finansierede ekspedition til Vest-Grønland i 1946, og som blev ledet af Böcher. Det er et overordentligt koncentreret arbejde; mens disputatsen i hovedsagen handlede om de enkelte arter, var det her plantesamfundene, der blev klassificeret og karakteriseret ved ledearter, f.eks. »ecogeographical guiding species«. Men kunne godt sige, at Grønlandsarbejderne kulminerer med denne bog, der som mange andre kom i Medd. om Grønland. Jeg husker hans hjemkomst fra Grønland i 1946, vort første møde, hans levende og inspirerende forelæsninger. Inden min egen afrejse til Grønland i 1947 var Tyge og jeg trods 17 års aldersforskel blevet venner, og fra efteråret 1947 begyndte jeg at assistere ham i hans cytologiske arbejde.

Den anden vej hans forskning fulgte var cytotaxonomien, den eksperimentelle taxonomi, biosystematikken, kært barn har mange navne, sammenlignende dyrkningsforsøg og laboratorieundersøgelser af cytologi, embryologi og arvelighedsforhold var komponenterne.

I januar 1949 kaldte Tyge mig ind på sit kontor og spurgte mig, om jeg kunne assistere ham på en 2 måneders rejse gennem Frankrig, Nordspagnien og Schweiz. »Jeg er nu 40 år«, sagde han, »og har indtil nu kun rejst nordpå; næsten alle de planter, som vokser deroppe, findes også eller i hvert fald som nærtstående arter i Mellem- og Sydeuropas bjerge; vi må finde ud af, om de har de samme arveanlæg«. Fra denne dag begyndte vort mangeårige videnskabelige samarbejde. Det var Böchers første ekspedition uden for Grønland – og det var en ekspedition, i en gammel Ford V8 fra før krigen, stillet til rådighed af amatørbotanikeren direktør Holger Dahl mod, at han selv tog del i rejsen. Den hostede sig op over Pyrenæerne og gennem de nordspanske bjerge og måtte stedse afkøles med en spand vand. Rejsen var finansieret af Carlsbergfondet. Det blev til mange hundrede indsamlinger i form af frø og levende planter, hvortil der var lavet et specielt kassesystem i vognens bagagerum.

Det indsamlede materiale blev grundlaget for en lang række afhandlinger op gennem 50'erne og 60'erne, der i væsentlig grad bidrog til at belyse artsvariationen inden for kritiske grupper af blomsterplanter. Serien af publikationer har fællestitlen: »Experimental and cytological studies on plant species«.

Som sagt var undersøgelserne baseret på sammenlignende dyrkningsforsøg, hvilke naturligvis kræver en forsøgsmark og en sådan fandtes ikke, da Böcher begyndte disse undersøgelser. Vel kunne enkelte planter dyrkes i Botanisk Have, men undersøgelsen af variationen i større

populationer frembragt ved frø indsamlet i naturen, eller resultatet af krydsningsforsøg kunne ikke rummes inden for havens rammer.

Det første areal Böcher fik til sine forsøg var en lille trekant ved Vibenshus Runddel, som han selv passede; dernæst i 1949, hvor vi hjembragte det meget store materiale, et stykke jord ved Bløvstrød i en rydning i Statskoven, hvor oldenborrerne tyndede voldsomt ud i forsøgsplanterne året efter. Det var Böcher, der fik etableret universitetets egentlige forsøgsarealer. Først i Vridsløselille, som det da hed, hvorfra der senere flyttedes til Højbakkegaard, hvor i dag Botanisk Haves forsøgsarealer findes med alle faciliteter til eksperimentel dyrkning.

Det var fra begyndelsen af 50'erne således muligt at dyrke planter fra store dele af Europa og Grønland, dog de arktiske planter voldte stadig problemer. Det var svært at få disse små arter til at trives under danske klimatiske forhold; derfor opstod tanken om etableringen af et arktisk væksthuse. Sammen med den anden store Grønlandsbotaniker, prof. Thorvald Sørensen, udarbejdedes planer for et sådant projekt, og i 1958/59 påbegyndtes bygningen af det arktiske hus i Botanisk Have med støtte fra Carlsbergfondet og Rockefeller Foundation. I dette hus, hvor planterne kan sænkes ned i kælderen om vinteren og dækkes med sort plastic, og hvor belysning om sommeren kan genskabe den månedlange polardag, foretog Böcher og hans medarbejdere en lang række vigtige undersøgelser, og hans egne embryologiske undersøgelser over f.eks. Cruciferslægterne *Braya* og *Arabis* er ofte citerede arbejder.

En gang i begyndelsen af 50'erne holdt kaptajn Ejnar Mikkelsen et foredrag i Eventyrernes Klub i New York; blandt tilhørerne var en Mr. T. J. Williams fra Argentina; han blev så fascineret, at han spurgte, hvad han kunne gøre for dansk videnskab, og »Miki» var ikke sen til at se mulighederne og anbefalede, at der oprettedes en forskningsstation oppe i Andesbjergene – og dette blev der så taget initiativ til. En række danske forskere blev kontaktet og blandt disse Böcher, som naturligvis straks så de store muligheder i at sammenligne den grønlandske vegetation med vegetationen i de højereliggende dele af Andesbjergene. Hvordan var livsformerne langs snegrænsen her? Hvordan var plantesamfundene? Kunne metoderne udarbejdet i 40'erne og 50'erne under de store Grønlandsekspeditioner umiddelbart overføres til alpine områder på en helt anden breddegrad? Det var med tanker som disse, at han drog til Argentina i oktober 1955. Det skulle dog vise sig, at netop denne rejse på en måde førte til et nyt kapitel i hans forskning, som jeg skal komme til om et øjeblik. Den første og iøvrigt eneste større botaniske ekspedition til

Atuel-dalen, i Medoza Provinsen i Argentina, havde Böcher som leder og havde i adskillige måneder hovedkvarter på Estancia el Sosneado hos den gæstfri Mr. Williams. De første resultater af denne ekspedition blev publiceret i et bind af Botanisk Tidsskrift under titlen: »Botanical studies in the Atuel Valley area, Mendoza Province, Argentina« i tiden 1963-73. Uheldigvis slap Mr. Williams' penge op, og forskellige andre forhold bidrog til, at estanciaen ikke mere kunne benyttes som basis for danske videnskabelige undersøgelser; men takket være det initiativ Böcher havde vist, fortsatte danske botanikere indsamlingsrejser i det sydlige Argentina, og en af Böchers elever, Knud Rahn, arbejder stadig med materiale fra området.

Et af arbejderne fra Andes har måske særlig interesse, Part 3 fra 1973, med undertitlen: »The vegetation«. Afhandlingen har 3 forfattere. Böcher var aldrig bange for at dele æren med yngre kolleger, men fingeraftrykkene er dog ganske afslørende for, hvem der er forfatteren, og tankerne fremsat i disputatsen lyser da også klart igennem denne afhandling: klassifikation på livsformbasis. Her i denne fremmedartede høj-andine steppevegetation fandtes en livsform, som vakte hans særlige interesse: Stængelassimilanterne, planter, hvis fotosyntese foregår i grønne stængler, medens bladene er stærkt reducerede, skælagtige, eller helt mangler, eller er erstattet af torne. Denne livsform er ikke speciel for Andes, men findes rigt repræsenteret også i andre aride områder, som f.eks. Middelhavsområdet, hvor han havde foretaget mange rejser. Med denne interesse styrede han ind på et nyt spor, det anatomiske, som skulle blive hovedinteressen, indtil hans sidste afhandling om stængelassimilanten *Prosopis kuntzii* i Selskabets skrifter.

Böcher havde mange gange beklaget sig over, at interessen for anatomien var blevet så ringe, når der netop nu var så rige muligheder for med nye eksperimentelle forskningsmetoder at tage problemer op, som de gamle anatomer havde måttet lade ligge. Han gennemførte nu i sine sidste år en lang række detailstudier af denne biologiske livsform. Ved hjælp af elektronmikroskopiske undersøgelser og gennem samarbejde med bl.a. en af hans mange elever, Peter Olesen, gled flere af disse studier over i det anatomisk-fysiologiske, således arbejdet fra 1978: »Structural and ecophysiological pattern in the xero-halophytic C₄ grass *Sporobolus rigens*«. Endnu en gang havde han formået at forny sin forskning.

Det er naturligvis langt fra muligt her at komme ind på den lange række af afhandlinger og bøger, han har skrevet. Litteraturlisten viser

236 numre, ikke medregnet aviskronikker, og talrige anmeldelser i danske og udenlandske tidsskrifter. Der er dog endnu ét, som bør fremhæves, fordi det stod hans hjerte særligt nær, og det er den lille håndbog, Grønlands Flora. Den første og eneste fuldstændige flora med nøgler til alle arter på Grønland blev til takket være Tyge; men også her indbød han yngre botanikere til at være med i arbejdet – det var Kjeld Holmen og Knud Jakobsen – begge hans elever og deltagere i hans ekspeditioner; sørgeligt at begge gik bort i en alt for tidlig alder og før deres lærer. 1. udgave af floraen udkom i 1957, i 1968 kom en engelsk udgave; 2 senere udgaver er på mange punkter revideret.

En institution, der optog ham meget, var Københavns Universitets arktiske station på Disko; her var han medlem af bestyrelsen fra 1950 og besøgte ofte stationen også i sine sidste år. Det var ham altid en stor glæde at komme derop. Det bragte ham også i videnskabeligt samarbejde med sin ældste søn, zoologen Jens Böcher, der har været bestyrer på stationen og med svigerdatteren, botanikeren Marianne Philipp.

Jeg har her forsøgt at fremdrage nogle hovedlinier i Böchers videnskabelige livsværk; men mange andre kunne nævnes. Hans spillevende og udadvendte sind førte ham i kontakt med mange mennesker. Et par områder skal lige berøres.

Flora Europaea, den eneste afsluttede flora over en hel verdensdels blomsterplanter, tog han del i fra begyndelsen, da den formelle beslutning blev taget under den Internationale Botaniske Kongres i Paris, 1954. Selv om han ikke bidrog med manuskripter til floraen, var han med som rådgiver i florakomiteen indtil værkets afslutning i 1980, ligesom han organiserede den danske deltagelse i flora-arbejdet.

Et andet område, hvor han lagde et stort arbejde, var i udvalget til udbygning af det naturvidenskabelige fakultet ved Aarhus Universitet med en biologisk faggruppe, et udvalg, hvori han arbejdede nært sammen med sin tidligere lærer Knud Jessen.

Endelig skal det ikke lades uomtalt, at han var en strålende lærer, og lærergerningen udøvede han på mange planer livet igennem. 1934-36 var han således, samtidig med at han var assistent ved universitetet, tillige lærer i biologi ved Københavns Kommunes Fortsættelseskursus og blev i 1946 forstander for universitetets folkeoplysning og programsekretær; fra 1950 var han medlem af folkeuniversitetets styrelse. Selv tog han ofte del i den folkelige undervisning både på aftenkurser og i radioen i en serie, der hed Søndagsuniversitetet. Til undervisningen ved universitetet skrev han

flere lærebøger, bl.a. i cytologi, anatomi og morfologi og var medforfatter til seminarielærebogen: »Plantelivet«.

Han hørte til den kategori af universitetslærere, der får mange studerende, ikke blot fordi hans fag i 60'erne og 70'erne blev regnet for moderne, men især på grund af hele undervisningens karakter. I Böcher havde de studerende en lærer, hvem de følte var på deres parti, og hvem de altid kunne komme til med store og små problemer.

Det var en stor sorg for ham, da hans hustru Kirsten døde i 1981, men han fortsatte sit arbejde til trods for, at også hans eget helbred blev svagere.

Hans sidste rejse var en ferietur til Marokko. Jeg havde talt med ham her i Selskabet i midten af februar, hvor han fortalte mig, at han glædede sig til at opleve foråret i Atlasbjergene. Han spurgte, om jeg havde læst hans arbejde om Prosopis. »Det bliver mit sidste videnskabelige arbejde«, sagde han, »men jeg har skrevet nogle sider om mig selv«. Han nåede at afslutte sin selvbiografi – flittig som altid, til det sidste. Det er glimt fra et rigt liv, hvor hvert kapitel har en plante som symbol. »Linden« handler således om hans tid på Metropolitanskolen. – Og så til slut rejsen til Marokko. Heller ikke her kunne han modstå fristelsen til at samle nyt materiale til anatomiske undersøgelser, materiale der i dag findes på hans gamle institut. Dernede blev han syg, og få dage efter sin hjemkomst gik han bort. Hans søn Jens fortalte mig, at han efter hjemkomsten især havde været glad for en tur op til snelejerne i Atlasbjergene, hvor de første Crocus netop var kommet frem. Jeg kendte Tyge så godt, at jeg kan gætte hans tanker deroppe. De er fløjet tusinder af kilometer til andre lignende snelejer i bjerge, hvor han havde arbejdet i Sydamerika, i Japan, i Europa, men de er også endnu en gang gået til Grønland, som han bestandig vendte tilbage til.

På en ekskursion, da en student noget skødesløst brækkede nogle planter af for at presse dem til sit herbarium, sagde Tyge: »Sådan samler man ikke planter, en plante uden rod er som et menneske uden sjæl«. Selv havde han både rod og sjæl. Roden dybt forankret i den klassiske botanik, og sjæl og ånd, der stedse førte ham mod nye mål og inspirerede hans omgivelser.

Æret være hans minde.

En fuldstændig bibliografi over Tyge W. Böchers videnskabelige publikationer opbevares i Selskabets arkiver.

Stige Hansen.

Aage Hansen

3. september 1894 – 15. marts 1983

Af Poul Lindegård Hjorth

Da Aage Hansen var godt 80 år gammel, udsendte han som privattryk en lille erindringsbog med en titel, der næsten ikke kan være mere fordringsløs: *Lidt og ingenting* (1976). Årsagen var, skriver han, at han var blevet klar over, at han havde eller i det mindste burde have dårlig samvittighed over for sine nærmeste. Han havde i alt for høj grad levet for sit arbejde, ikke drevet af ambition, men af »en uforklarlig trang og lyst til at arbejde og få noget færdigt, fra hånden«. Nu søgte han med sine erindringsglimt at betale et lille afdrag på det, som han ved sin forsømmelighed var kommet til at skylde sin familie.

Bogen fortæller en del om hans barndom, mindre om hans studietid, mest om de Italiensture, som han hvert år gennem mere end 20 år foretog sammen med sin kone. Italien blev deres ferieland. Grundlaget for den luksus, som 1 à 2 måneders årlig sensommerferie dér efter hans egen opfattelse måtte siges at være, var sparsommelighed og streng arbejdsdisciplin; han strøg »jule-, påske- og andre ferier og for det meste også søndage«. Der er givetvis ingen overdrivelse i den påstand.

Lidt og ingenting er ikke noget betydeligt erindringsværk, men i al fald en fornøjelig bog, ved nærmere eftertanke mere end det: den aflægger vidnesbyrd om en stilfærdig humor, en bunden varme, i grunden et musisk sind, som man måske ikke så selvfølgelig ville vente at møde hos denne i ydre fremtræden lidt reserverede mand.

Aage Hansen blev født i Kolding 3.9.1894. Faderen var sønderjyde, født i Broager i krigsåret 1864; han var drejer af profession, men blev senere bestyrer af arbejdsanvisningskontoret i Kolding. Moderen stammede fra en lille gård i Bjerre herred. Begge forældrene havde været på højskole, faderen på Vallekilde, moderen på Askov i dennes storhedstid. Erindringerne giver indtryk af, at Aage Hansen og hans fire yngre søskende voksede op i et godt hjem, ikke et velstående hjem, men et hjem, der bl.a. bød på gode muligheder for at få tilfredsstillet sangglæde og læselyst, og som også tillod den teatertossedreng at udfolde sig på værkstedsloftet.

Efter studentereksamen drog Aage Hansen i 1912 til København for at læse til cand. mag. Som hovedfag valgte han dansk, ikke inspireret af dansklærerne ved Kolding højere Almenskole, men tiltrukket af Vilhelm Andersen, især Poul Møller-bogen, som han allerede havde læst i gymnasietiden. Udgangspunktet var altså en interesse for dansk litteratur, og det var ikke undervisningen i dansk sprog, der ledte ham ind på sprogstudiet. Interessen herfor fik han under arbejdet med sine bifag, engelsk og tysk, og af hans lærere i disse fag, Otto Jespersen og Chr. Sarauw, fik navnlig den førstnævnte livslang betydning for ham. Der kan ikke være tvivl om, at Otto Jespersen har været hans vigtigste læremester.

Da han i 1918 var blevet kandidat og havde taget pædagogikum, følte han ingen særlig lyst til skolearbejde. Helst ville han være »en fri mand«, tjene til husbehov ved forefaldende arbejde og i øvrigt studere videre. Det kan rigtignok diskuteres, om han så blev en fri mand, men undervisning blev i al fald ikke hans hovederhverv. Han var lærer ved Købmandsskolen 1918-27, undervisningsassistent i nydansk grammatik ved Københavns universitet 1930-36 og i forskellige perioder (lige til 1967) lærer i dansk sprog ved Danmarks Lærerhøjskole. Desuden holdt han forelæsninger og øvelser ved Aarhus universitet 1942 og 1953-57. Og han varetog en vigtig funktion inden for uddannelsessystemet ved i næsten en menneskealder (1936-65) at være censor ved skoleembedseksamen i dansk. Man kan ikke se bort fra, at undervisningsarbejdet kan have haft større betydning for ham, end denne hastige opremsning giver indtryk af: det kan have givet ham vigtig inspiration; ikke ubetydelige dele af hans produktion synes fremkaldt af eller skabt i vekselvirkning med undervisning.

Straks efter sin embedseksamen blev Aage Hansen knyttet til *Ordbog over det danske Sprog* (ODS), der da var i begyndelsesfasen. Han slog rod, blev redaktør i 1920 og holdt ud som sådan lige til storværkets afslutning i 1954.

Det er næsten umuligt at vurdere medarbejderskab ved store videnskabelige ordbøger efter fortjeneste, og der synes heller ikke at være mange, der er interesseret i at prøve på det. En af grundene hertil er naturligvis, at den enkeltes indsats så at sige drukner i en art kollektivets anonymitet; den gode ordbogsredaktør kendes ikke på, at han har påtrykt sine artikler et individuelt mærke, men på, at han har kunnet honorere de meget strenge faglige krav under loyal efterlevelse af de snærende stramme regler for artiklernes udformning.

Hvad skal man så gøre, hvis man nu vil vurdere? Ja, i det foreliggende tilfælde kan man begynde med at se på værkets samlede kvalitet, og den er høj; ODS hævder sig smukt, også internationalt. Og man kan indkredse Aage Hansens andel i æren for det ved fx at se på, hvad det er for artikler, han har redigeret. Han har bl.a. taget sig af nogle af de meget svære ord: *som* (ca. 40 spalter), *til* (ca. 60 spalter) og et så centralt ord som *være* (godt 75 spalter); men i oversigten over redaktionsfordelingen fremtræder han i øvrigt mindre som den, der havde sine specialer, end som den, der trofast udførte alt forefaldende arbejde, altså fx redigerede afsnittene *Kompagni-Komøg*, *Slut-sløve*, *Vemod-Verdensvisdom* og ordbogens allersidste afsnit, *Øs-Øving*. Man kan supplere med nogle statistiske oplysninger: han har redigeret mere end nogen anden, i alt over 10.000 spalter, dvs. godt og vel 7 af de 27 egentlige ordbogsbind. Det er ikke for meget sagt, at han var en af ordbogens bærende kræfter, eller – under en anden synsvinkel – at ODS hører til hans hovedværker.

Ved ODS' afslutning gav den ledende redaktør, Jørgen Glahder, udtryk for, at ordbogsarbejdet ikke, som Molbech i sin tid sagde, havde været en tung byrde for et utålmodigt sind, men en kær pligt for en række af tålmodige og udholdende mænd. Da Aage Hansen i sit stofmættede, ærlige og uhøjtidelige bidrag til samleværket *Danske opslagsværker* (1971) så tilbage på ODS-tiden, svang han sig karakteristisk nok ikke op til tilsvarende uforbeholdne erklæringer. Han nægtede ikke, at han ofte havde været træt og ked af arbejdet, der trods alt var meget ensformigt og meget bundet; men han fortrød ikke, at han havde ofret de bedste år af sit liv på ordbogen.

Og sporene skræmte ikke mere, end at han endnu før afslutningen af ODS var i fuld gang med forberedelsen af et andet monumentalt ordbogsværk, ordbogen over Ludvig Holbergs sprog. Vejen blev lang og nok til tider trang, men han opnåede at se de første 2 af de planlagte 5 store bind *Holberg-Ordbog* publiceret (I 1981, II 1982).

Holbergordbogen er en forfatterordbog, bortset fra ordbogen til Saxos *Gesta Danorum* den første i sin art på dansk grund. Den er anlagt til at tjene et dobbelt formål, dels at være et hjælpemiddel for læsere af Holbergs værker, dels at danne grundlag for en videnskabelig beskrivelse af Holbergs sprog. På grund af forfatterskabets spændvidde og den høje dækningsgrad, der er opnået ved materialeindsamlingen, bliver den – det kan siges allerede nu – meget mere, end formålsangivelsen direkte peger på, nemlig selve det leksikografiske hovedværk ved belysningen af dansk sprog i perioden 1700-1750 – og dertil en hel del andet, bl.a. et af de sikre

holdepunkter ved løsning af en hidtil forsømt opgave, udredningen af fremmedordenes historie i dansk.

Aage Hansen var ordbogens leder indtil det egentlige redaktionsarbejdes afslutning sidst i året 1977. Ledelsen overtoges da af hans medarbejder siden 1957, Sv. Eegholm-Pedersen, men Aage Hansen vedblev til det sidste med at læse en meningskorrektur.

Det har været naturligt at begynde omtalen af Aage Hansens videnskabelige virke med kort at skitsere hans betydning for de to ordbøger, der kom til at lægge beslag på så stor en del af hans lange arbejdsliv. Hvis hans indsats ikke havde bestået i andet, ville han dog alene ved sit ordbogsarbejde have gjort sig højt fortjent af videnskaben og samfundet. Men han overkom meget mere, hans forfatterskab i eget navn er endog særdeles omfattende.

Den egentlige indgang hertil er disputatsen fra 1927, *Bestemt og ubestemt substantiv*. Som titlen angiver, er der tale om en monografi over en bøjningskategori, substantivernes bestemthed eller, som han vist hellere vil sige, bekendthed. Kategorien omfatter tre led, nøgen form (*mand*), ubestemt form (*en mand*) og bestemt form (*manden*), og undersøgelsens hovedopgave er »at komme til klarhed over det centrale i de forskellige formers anvendelse og betydning samt betydningsmæssigt og historisk at belyse en hel del specielle anvendelser«. Det historiske perspektiv medfører bl.a., at bogen bliver et vigtigt indlæg i diskussionen om den foransatte bestemte artikel i vest- og sønderjysk (*æ mand*, 'manden'), og Aage Hansen bevæger sig altså her ind i dialektologien, der i øvrigt ikke blev hans studieområde.

Ellers er disputatsen på mange måder karakteristisk for hele forfatter-skabet. Specielt kan der være grund til at pege på dens anlæg og sigte. Den tager sit udgangspunkt i fænomener i nutidigt sprog, den belyser disse fænomener under flere synsvinkler, i dette tilfælde altså også historiske synsvinkler, men sigtet og slutpunktet er moderne dansk.

Moderne dansk – ordene lyder næsten som en fanfare i mange af Aage Hansens bogtitler, og mere end nogen anden har han i sit forfatterskab beskæftiget sig med nyere og nyeste dansk, der er sigtepunktet også for hans historiske undersøgelser.

Til denne brede angivelse af hans emneområde må nødvendigvis føjes, at det i øvrigt ikke er let at bringe hans forfatterskab på en enkel formel; han har været aktiv på mange felter inden for området. I fagfællers bevidsthed fremstår han dog først og fremmest som grammatiker, og det

føles derfor naturligt at lægge størst vægt på de arbejder, der ligger i klare forlængelse af linien fra disputatsen, hans grammatiske skrifter.

Denne del af forfatterskabet udgøres bl.a. af tre bøger, *Sætningen og dens led i moderne dansk* (1933), *Indledning til nydansk grammatik* (1938) og hovedværket – tillige et hovedværk i dette århundredes grammatiske behandling af dansk – *Moderne Dansk I-III* (1967). Hertil slutter sig nogle mindre undersøgelser samt et fyldigt kapitel, *Sproganalyse og sprogbeskrivelse*, i en gymnasielærebog (1963).

De to første og det sidste af de her nævnte arbejder er i Det danske sprogs udforskning i det 20. århundrede (1965), s. 175-90, behandlet indgående af Paul Diderichsen, hvis karakteristik og vurdering af dem står urokket.

Med Aage Hansens grammatiske skrifter som demonstrationsmateriale kunne man beskrive nogle af de vigtigste inspirationskilder for dansk grammatisk forskning i dette århundrede. *Sætningen og dens led...* er tilegnet og dybt præget af Otto Jespersen; den må nærmest placeres i efterdønningerne af diskussionen mellem Kr. Mikkelsen og H. G. Wiwel i århundredets begyndelse. *Indledning...* er afgørende bestemt af, at Aage Hansen har stiftet bekendtskab med Saussures skelnen mellem sprogudøvelsen (*la parole*) og sprogsystemet (*la langue*), en skelnen, som på dansk grund var blevet tillempet af Viggo Brøndal. *Moderne Dansk* er tilegnet mindet om Louis Hjelmslev, »min ven og læremester«, men det er et spørgsmål, hvor dybtgående påvirkningen fra Hjelmslev har været; den er mest mærkbar i terminologien, i øvrigt næppe til gavn for læseligheden.

Hvis denne foreløbige placering skulle give det indtryk, at Aage Hansen ukritisk har overtaget andres ideer, er den direkte misvisende. Han er tværtimod original – på godt og ondt –, har naturligvis modtaget indtryk af skiftende strømninger, men bygger først og fremmest på sine egne iagttagelser og foretrækker afgjort at bakse med problemerne selv fremfor at forlade sig på andres løsninger (som han muligvis ikke har lagt nogen større vægt på at gøre sig bekendt med – hans bøger rummer påfaldende få henvisninger til faglitteraturen).

Selvstændigheden – om man vil: egensindet – leder ham ind på veje, som traditionen eller samtiden ikke havde betrædt. Resultatet af denne enegang blev imidlertid ikke primært teoretiske fornyelser. Ganske vist sker det, at han i sine overvejelser foregriber betragtningmåder, som først senere har tildraget sig fornøden opmærksomhed. Allerede i *Sætningen og dens led...* bygger han således sin sætningsanalyse på en deling i et

A-led, den størrelse, hvorom noget udsiges, og et B-led, det, der meddeles om denne størrelse. Man kunne i denne deling se en afspejling af den klassiske lære om den logiske doms to dele, et subjekt og et prædikat, men det er næppe pointen, og det vil formentlig heller ikke være rigtigt at opfatte delingen som et spørgsmål om ledstilling (der ikke optog Aage Hansen stærkt); snarest er den et spørgsmål om informationsstruktur, altså forløber for en lærebygning, der først nu er ved at antage fastere form. Det kan tilføjes, at Aage Hansen også på et tidligt tidspunkt opererer med betragtninger, som ikke er fremmede for en eftertids transformationsgrammatikere eller tekstlingvister; men disse betragtninger fremtræder metodisk set ikke så afklarede, at det ville være rimeligt at søge at tildele ham en plads som pioner i forholdet til den senere udvikling.

Det karakteristiske og værdifulde i hans grammatiske arbejder finder man på andre punkter.

Fremfor alt er han en iagttager af Herrens nåde. Hans skrifter er et sandt skatkammer af slående rigtige iagttagelser, som ingen havde gjort, i hvert fald ikke bogført, før han. Det er der almindelig og taknemmelig enighed om.

Hans foretrukne studieobjekt er talesproget eller rettere sagt den talesprogsnære afdeling af skriftsproget. Det indebærer bl.a., at han ofrer megen opmærksomhed på visse meget typiske danske konstruktioner, som den traditionelle skriftsprogsgrammatik ikke havde haft anledning til at lægge tilsvarende vægt på. Det medfører også en radikal fornyelse af eksempel materialet. De traditionelle grammatik eksempler er jo som oftest selvkonstruerede, evt. pietetsfuldt overtagne fra forgængere, og respektable nok, for så vidt som de viser, hvad de skal vise, men blodfattige, ikke meget igangsættende. Naturligvis må Aage Hansen af pædagogiske grunde også benytte sig af sådanne helt klare, selvkonstruerede eksempler, men de får ikke lov at stå alene; tværtimod brolægger – og problematiserer – han sin fremstilling med autentiske citater med præcis kildeangivelse.

Den omstændighed, at Aage Hansen tager sit udgangspunkt i talesproget, hjemler ham ret til at inddrage dets særlige udtryksmidler i sit beskrivelsessystem (en ret, der ikke kan siges at være tilsvarende indiskutabel for den grammatiker, der principielt beskriver skriftsproget). Det mest notable resultat af inddragelsen af talesprogets signaler har været, at Aage Hansen på et afgørende punkt har kunnet slå bro over kløften mellem grammatik og stilistik. Overgrænsen for det traditionelle

grammatiske beskrivelsesapparats formåen er den mindste selvstændige tekstenhed, typisk den såkaldte helsætning med et grundled og et udsagnsled og evt. nogle dertil knyttede bestemmelser (fx *Der stod hun nu og græd*); hvad der ligger herudover, forbindelsen af flere selvstændige tekstenheder til en afsluttet meningshelhed, en periode (fx *Der stod hun nu og græd, Svinedrengen skjændte og Regnen skyllede ned*), har grammatikken normalt måttet afstå fra at beskrive. Det er fortjenstfuldt, at Aage Hansen ved at operere med talesprogets fraseringsforhold har kunnet give periodelæren fastere konturer, end den før har haft.

En særlig kvalitet ved Aage Hansens grammatiske udredninger er de fint indfølelse betydningsstolkninger, der udgør et umisteligt led i hans karakteristisk af de forskellige syntaktiske eller morfologiske fænomener. Som ordbogsredaktør var han tvunget til at administrere et håndfast system til inddeling af betydninger. Til gengæld kunne han i sine grammatiske arbejder få det med, som ordbogsformen er mindre egnet til at indfange: spillet mellem betydningerne, nuancerne, overgangene; og på dette felt er han lydhør som få eller ingen.

Aage Hansens grammatiske skrifter, i særlig grad *Moderne Dansk*, vil i generationer hævde stillingen som et næsten uudtømmeligt arsenal for studiet af dansk sprog. Men de har deres svagheder, der på det nøjeste hænger sammen med deres styrke: det er svært – og det har tydeligvis ikke været hovedsagen for Aage Hansen – at indpasse de mange ofte grænsesprængende iagttagelser og tolkninger i et modsigelsesfrit, logisk sammenhængende system. Den bristende systematik kan sætte selv den velvilligste læsers tålmodighed på hårde prøver. Bedre bliver det ikke af, at han må strides med en fra bog til bog skiftende, men uforanderligt sværttilgængelig terminologi, og lide under forfatterens suveræne foragt for læservenlige udenværker såsom brugbare registre. *Haec pro amicitia nostra non occultavi.*

De grammatiske arbejder udgør tyngdepunktet i Aage Hansens forfatter-skab. Men ved siden af dem er det meget let at udpege en anden gruppe, der også vejer tungt, nemlig arbejder om lydlig forhold.

I *Stødet i dansk*, som blev udgivet i vort selskabs skrifter i 1943, tog Aage Hansen fat på et af de emner, der længe har haft status som nordiske filologers sikreste garanti mod arbejdsløshed. Men var emnevalget traditionelt, var synsvinklen det ikke. I modsætning til sine forgængere beskæftiger Aage Hansen sig ikke med stødets historiske baggrund, men med dets forekomst og funktion i det moderne sprog. Hans bestemmelse

af stødets funktion som signal for visse ordtyper har ikke vundet udbredt tilslutning, men hans redegørelse for stødets forekomst er så nær det udtømmende, som det er menneskeligt muligt at komme, såre værdifuld.

I *Udtalen i moderne dansk* (1956) løste han en bunden opgave: han skulle gøre rede for principperne for udtaleangivelse i Ordbog over det danske Sprog, hvilket var tiltrængt og ikke ganske let; men han gik videre, idet han ajourførte og supplerede ordbogens oplysninger med redegørelser for stedfundne forskydninger og mærkbare tendenser i nyere rigsmål, og resultatet endte altså med at blive noget så sjældent som en samlet fremstilling af dansk rigsmålsudtale på et givet tidspunkt. Naturligvis kunne resultatet diskuteres – og blev det: ud fra en i vigtige henseender afvigende (men næppe heller uomtvistelig) rigsmålsopfattelse imødegik Paul Diderichsen i en større afhandling både principper og detaljer i Aage Hansens fremstilling; men æren af at have leveret en detaljeret situationsrapport tilkommer lige fuldt Aage Hansen.

Den historiske side af sagen beskæftigede han sig med i flere store afhandlinger og navnlig i *Den lydlige udvikling i dansk I-II* (1962-71), der må betegnes som et af hans vigtigste arbejder.

Ved sin fremkomst virkede værket nok noget desorienterende. Dansk lydhistorie var blevet dyrket med megen flid, ærlig talt var der andre sider af vort sprogs historie, der trængte (og trænger!) mere til behandling; og kunne der overhovedet føjes noget nævneværdigt til den lydhistoriske fremstilling i de første bind af Brøndum-Nielsens Gammeldansk Grammatik?

Det kunne der. Aage Hansen valgte – i lighed med Lis Jacobsen, men i modsætning til Brøndum-Nielsen – at koncentrere sig om rigsmålslinien; og mens Brøndum-Nielsens fremstilling standser ved udgangen af middelalderen, er Aage Hansens ført op til nutiden, dog med større vægt på ældre nydansk end på nyeste dansk.

De anførte omstændigheder er i sig selv tungtvejende nok til at legitimere udarbejdelsen af en helt ny lydhistorie. I praksis har navnlig inddragelsen af det ældre nydanske materiale medvirket til at gøre værket til så nyttig en håndbog. Hertil kommer, at en del vigtige forhold behandles mere indgående end hos forgængerne – i bd. I således kvantitetsudviklingen og udviklingen af de tryksvage vokaler –, og at en lang række detaljer nytolkes, desværre som oftest uden at der direkte gøres opmærksom herpå.

I metodisk henseende er værket ikke epokegørende, om end der er givet visse indrømmelser til nyere synspunkter i sprogvidenskaben.

Lejlighedsvis virker det faktisk metodisk ubekymret; der spores således ingen skyhed for meget håndfast lydlig tolkning af skriftformer. –

Man kan udskille en tredje gruppe i forfatterskabet, en række bøger, der har det tilfælles, at de henvender sig til et større publikum end Aage Hansens øvrige arbejder.

Hovedstykket i denne gruppe er *Vort vanskelige sprog* (1961, revideret og udvidet udgave 1965). Hvis man hæfter sig ved den holdning til skolens normeringsbestræbelser, der – i bedste Jespersen-ånd – en tid lang kom til udtryk i Aage Hansens grammatiske forfatterskab, kan man føle en vis undren over, at han ville indlade sig på at give en sådan vejledning i sprogrigtighed, ja, måske mere sig over, at han søger at udgive bogens sigte for deskriptivt: hensigten skulle være »at give en markedsberetning og vise de konkurrerende parters indbyrdes kamp og styrke«, men han udtrykker dog også håbet om, at bogen »indirekte« kan tjene til vejledning – og det kan den i høj grad, Aage Hansen giver gode råd.

På et par områder tog han initiativer, der vel nærmest må karakteriseres som sprogpoltiske. Han var – rettere: blev – en varm fortaler for pausekommatering, især i den lille bog *Pausekommaet* (1957). Og på sine ældre dage foreslog han i *Om moderne dansk retskrivning* (1969) en række reformer i retskrivningen, et område, der ikke tidligere havde interesseret ham.

I kølvandet af en serie radioudsendelser (sammen med Kai Krener) udsendte han i 1964 en hjælpebog til det arbejde med sproglig forståelse af tekster, som på daværende tidspunkt nød så stor pædagogisk bevågenhed. *Sprog i sproget*, som bogen hedder, udmærker sig ikke ved høj flugt, men ved iagttagelsernes soliditet og konklusionernes redelighed, hvorved den skiller sig fordelagtigt fra de mindre nøjeregnende virtuosnumre, som denne pædagogiske bølge også fremkaldte. –

Hermed er nok det vigtigste nævnt. Men én ting må med endnu. Aage Hansen havde et speciale, der ikke har meget klar forbindelse med det hidtil omtalte, undtagen for så vidt som den litteratur, der her er tale om, kan siges i betydelig grad at være talesprogspræget: han var en fin kender af vore gamle ordsprog. Interessen manifesterede sig i udgaver af Peder Låles og Peder Syvs ordsprogssamlinger, derudover desværre kun i et par mindre afhandlinger; men det siges, at der blandt hans efterladte manuskripter findes en omfattende Peder Låle-afhandling.

Afslutningsvis bør det noteres, at Aage Hansen i 20 år (1952-72) var en omhyggelig og kvalitetsbevidst medredaktør af tidsskriftet *Danske Studier*.

Aage Hansens skriftsprog er et kapitel for sig. Hans bestræbelse var tydeligvis at tale sandt om småt og stort og jævnt om alt det høje, enhver form for akademisk lapseri lå ham fjernt. Virkelig er hans jævnprosa ofte et særdeles smidigt redskab til klarlægning af indviklede forhold, og den kan tangere det festlige, når han lader sit tørre lune glimte; men sandheden i ære kan den også blive lovlig fordringsløs, præget af hastværk, ofte i den form, at den overlader læseren besværet med at træffe valget mellem en række synonymtilbud, der alle rammer inden for skiven, men ikke altid i plet. Egnet til nydelsesmiddel i æstetiske saloner er den således ikke; men ikke desto mindre besidder den i al sin ukunstlethed en vis charme.

Man kan, i lighed med Paul Diderichsen, få den tanke, at Aage Hansen i sit sprog – det ligefremme, ja, ru, det lejlighedsvis tørt lunerige – minder om sin medjyde, den fremmeste pioner inden for dansk grammatisk forskning, Jens Pedersen Høysgaard (1698-1773), som det også på anden måde er nærliggende at sammenligne ham med: begge har de beskæftiget sig intenst med deres samtids sprog, begge har de beskrevet det under både grammatisk og lydlig synsvinkel. Aage Hansen når ikke sin forgænger i metodisk stringens, men vel i iagttagelsens originalitet. Og der er det fællestræk ved deres virke, at de udførte deres forskning uden at beklæde en lærestol ved universitetet (hvilket for resten synes at være normalsituationen for fremtrædende danske grammatikere; Kr. Mikkelsen og H. G. Wiwel var heller ikke universitetslærere).

Om det nu kan skyldes den manglende universitetstilknytning, er sikkert umuligt at sige, men det er svært at frigøre sig fra en fornemmelse af, at anerkendelsen af Aage Hansen lod vente på sig. Dog, den kom. Til sin 70års dag blev han hædret med et festskrift, og i sit livs aften modtog han flere medaljer og hæderspriser, senest Holberg-medaljen i 1980. Udtryk for anerkendelsen var også hans indvælgelse i vort selskab i 1958. Den glædede ham meget; så længe hans helbred tillod det, deltog han gerne i møderne, og efter den tid satte han pris på at blive holdt underrettet om, hvad der foregik her.

Aage Hansens sidste år var nok ikke helt lette. Hans kones sygdom og død i 1977 tog hårdt på ham, og i årene derefter havde han svært ved at forlige sig med, at livets praktiske gøremål, som han nu selv måtte tage sig af, stjal kostbar tid fra det arbejde, som var hovedsagen, – og som han da også fortsat fik »fra hånden«, lige til han efter nogen tids tiltagende svaghed døde 15.3.1983.

Vi vil mindes Aage Hansen som en af de betydeligste modersmålsforskere i dette århundrede. Inden for den nationale leksikografi har han ydet en næsten ufattelig indsats. I sit øvrige virke har han med størst styrke sat ind på det – ejendommeligt nok – mest forsømte område, studiet af moderne dansk, og har her banet vejen for andre ved sin utrættelige samlerflid, sin fremragende iagttagelsesevne, sit overordentligt sikre kendskab til vort modersmål, som det faktisk tales og skrives.

Vi vil ære hans minde.

Bibliografi

En bibliografi over Aage Hansens skrifter til og med 1964 findes i festskriftet *Danica. Studier i dansk sprog. Til Aage Hansen 3.9.1964* (1964), s. 227-31.

Enkelte tilføjelser hertil og en fortsættelse heraf er meddelt i Sv. Eegholm-Pedersens nekrolog over Aage Hansen i tidsskriftet *Danske Studier* 1984.

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS

Summary of the Report

Members. In the course of the 1983-84 season the Academy lost five Danish and fifteen foreign members, indicated by † on the membership list on pp. 5-34. In April, 1984, the Academy elected ten new Danish and ten new foreign members, while two Danish members were transferred to the foreign section. Thus, at the end of the season the Academy numbered 197 Danish and 276 foreign members, of whom 77 Danish and 99 foreign members comprised the Section for the Humanities, and 120 Danish and 177 foreign members the Section for the Sciences.

The *Officers* of the Academy and the members elected to commissions and other Danish and international bodies are listed on pp. 37-59.

The Academy held 14 *meetings* at which the following *papers* were read:

- 13.10. J. Troels-Smith: A five-thousand year old cultivated field in Switzerland and its contribution to our knowledge of Europe's earliest agriculture.
Povl Eller: Men of Industry, a painting by P. S. Krøyer, 1903-04.
- 27.10. The present problems of university research presented for discussion.
Tove Birkelund: A survey of research policy initiatives.
Ove Nathan: Vistas of university research.
Mogens Brøndsted: The present situation of the humanistic disciplines.
Søren Egerod: The »minor« humanistic subjects.
- 10.11. Guy Ourisson: Four hundred million and twenty years of organic chemistry.
Ebbe Spang-Hanssen: The representation of sentence structures in a machine translation system.
- 24.11. Leif Grane: Luther and German humanism.
Erik Eliassen: Climate models and their application to studies of climate change.
- 08.12. Thøger Nielsen: Mortis causa.
Jan Linderberg: Surprisal, is it measurable?
- 19.01. P. C. Matthiessen: The demographic transition.

- 02.02. Lennart Olsson: Phenotypic diversity of malignant tumors: A key issue in cancer biology.
Troels Dahlerup: The dynastic element in Danish foreign policy from Christian III to Christian IV.
- 16.02. Arvid Maunsbach: Ultrastructural identification of epithelial transport systems.
Inger Ejsskjær: A survey of glottal stop («stød») and tonal accents in Danish dialects.
- 01.03. Otto Kofoed-Hansen: On the fundamental particles W_+ , W_- and Z^0 .
Troels Fink: The political career of J. B. S. Estrup.
- 15.03. Herman M. Kalckar: Studies of a cultured lung fibroblast mutant which have led to an aberrant view of well known cancer theories.
Gillian Fellows-Jensen: Danish settlement in England in the Viking period. News from the western front.
- 29.03. F. J. Billeskov Jansen: *Liv og Lærdom* (a presentation of Chapters of Danish history of science).
Niels Thomsen: An analysis of the poll books from two Copenhagen constituencies for the election in September 1890.
Jens F. Rehfeld: The messengers of the body.
- 12.04. K.A. Jensen: The nature of the coordination compounds of trimeric formaldehyde oxime.
Holger Rasmussen: King Christian IV's vision.
- 03.05. The planning of university research presented for discussion.
Olaf Pedersen: The historical partnership of teaching and research: A brief survey.
Bent Christensen: Regulating university research. Potentialities and limitations.
Sven Bjørnholm: Management of the research activities at the universities.
Hans Bjerrum Møller: Planning of research at Risø National Laboratory.
Carl F. Wandel: Is there a need for revision of the law governing universities?
- 17.05. Gert Kjærgård Pedersen: Compactness and the geometric concept of infinity.
Svend Aage Hansen: Aspects of bankruptcy in a welfare economy.

Summaries of the papers are given on pp. 60-73.

In the course of the year the following *obituaries* were read (printed on pp. 136-201):

- 24.11. Peter Skautrup by Poul Andersen.
- 08.12. Aksel E. Christensen by Erling Ladewig Petersen.
- 19.01. Niels Skyum-Nielsen by Svend Ellehøj.
- 16.02. Jørgen Bøggild by N. O. Lassen.
- 01.03. Tyge Böcher by Kai Larsen.
- 12.04. Aage Hansen by P. Lindegård Hjorth.

The Committee for External Activities in Denmark arranged a series of public lectures in the course of the winter 1983 and spring 1984 under the general title »Scientific Problems – Solved and Unsolved«, as follows:

- 20.10. Jørgen Gelting: Economic theory on unemployment.
- 24.10. Elias Bredsdorff: Interpretations of Hans Christian Andersen's tale »The Shadow«.
- 07.11. H. Højgaard Jensen: Ørsted's discovery of electromagnetism.
- 21.11. Ole J. Rafaelsen: Psychotherapeutic drugs: Research and social aspects.
- 05.12. John Kousgård Sørensen: The significance of place name research.
- 13.02. Otto Kofoed Hansen: On the particles W and Z, their prediction and discovery.
- 27.02. Mogens Blegvad: Problems in democratic decision making (Social choice theory).
- 12.03. Jens Rasmussen: Man-machine interaction in the information and nuclear power society.
- 26.03. Holger Rasmussen: History of folk-culture. Museums as centres of research.
- 09.04. Jes Forchhammer: Changes in normal genes in cancer cells in animals and man.

In the series of *J.C. Jacobsen Memorial Lectures*, held under the Carlsberg Bequest in Memory of Brewer J.C. Jacobsen, Dr. Herbert Hunger, Professor of Byzantine Studies at the University of Vienna, on November 17 read a paper »Byzanz – eine Gesellschaft mit zwei Gesichtern«.

Grants under the Academy's auspices are listed on pp. 74-75; recipients of the Academy's *Gold Medal* on p. 77.

Texts of applications to the Minister of Education are quoted on pp. 79-83.

The main features of the *finances* of the Academy comprising the government grant of D.kr. 480.000, the block grant from the Carlsberg Foundation, D.kr. 880.00, and the contribution from the Research Councils in support of international participation, D.kr. 410.000, can be read on pp. 86-91.

Pages 92-134 contain *reports* from commissions of the Academy as well as national committees under the Council for International Organizations of Medical Sciences, the Union Académique Internationale, and the International Council of Scientific Unions.

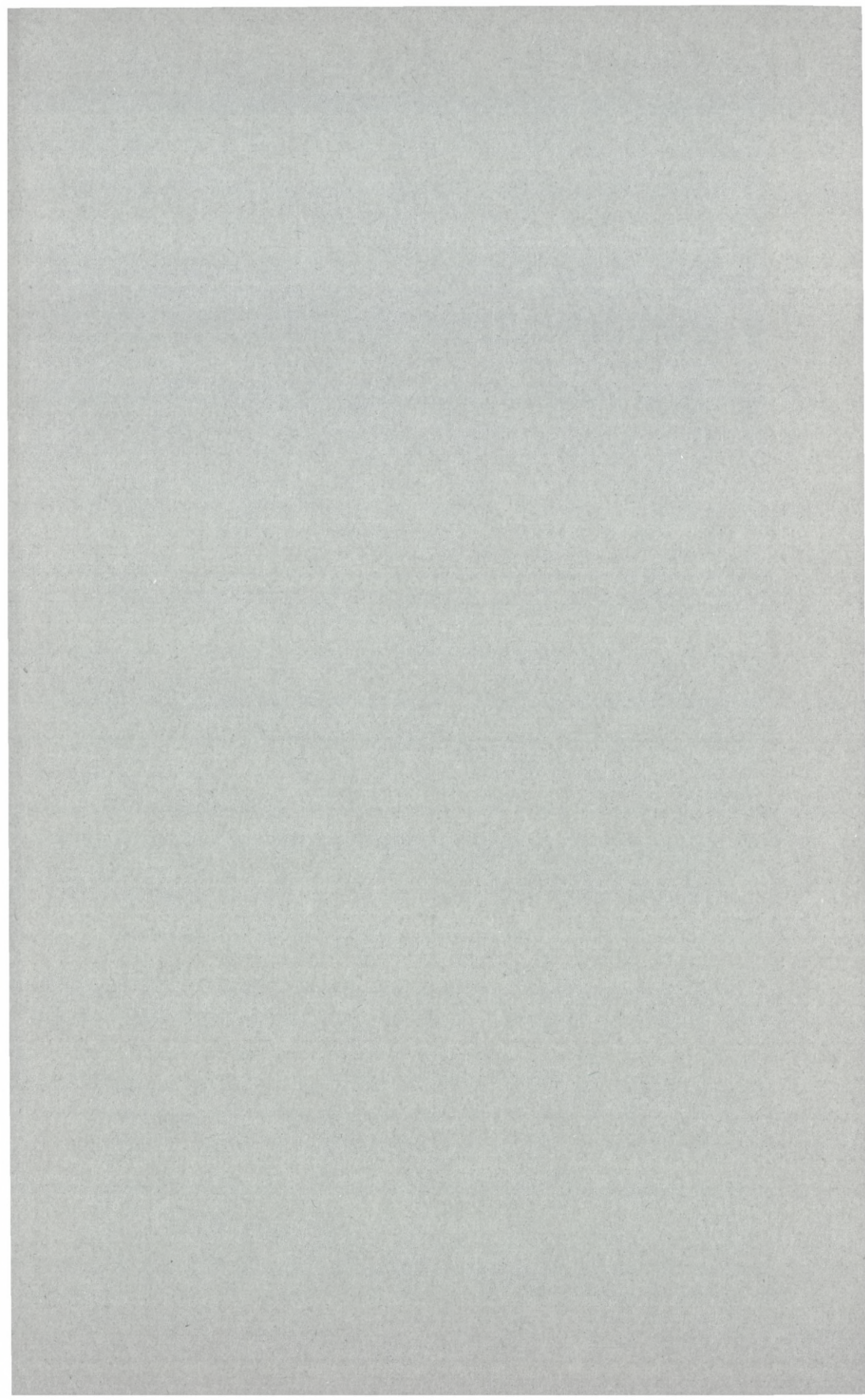

HENVISNINGER

Selskabets publikationer	1742–1930	.....	Overs. 1929–30,	side 175–365
»	»	1930–1935	.....	Overs. 1935–36, side 291–308
»	»	1936–1940	.....	Overs. 1940–41, side 235–250
»	»	1941–1945	.....	Overs. 1945–46, side 123–139
»	»	1946–1950	.....	Overs. 1950–51, side 140–153
»	»	1917–1956	.....	Særlig publ. side 1– 98
»	»	1957–1962	.....	Overs. 1961–62, side 226–242
»	»	1963–1968	.....	Overs. 1967–68, side 199–214
»	»	1968–1973	.....	Overs. 1973–74, side 171–185
»	»	prisliste 1966	.....	Overs. 1966–67, side 179–213
Biol. Skr. & Medd., prisliste	1919–77	.....	Særlig publ.	side 1– 18
Mat. Fys. Medd. & Skr., prisliste	1917–78	.....	Særlig publ.	side 1– 28
The Humanities, prisliste	1917–81	.....	Særlig publ.	side 1– 20
Legat- og dotationsbestemmelser		.....	Overs. 1939–40,	side 121–153
Fundats for »Niels Bohr Legatet«		.....	Overs. 1945–46,	side 39– 40
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«		.....	Overs. 1955–56,	side 50
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«		.....	Overs. 1962–63,	side 61
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«		.....	Overs. 1964–65,	side 75
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«		.....	Overs. 1965–66,	side 64– 65
Fundats for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat«		.....	Overs. 1946–47,	side 41– 43
Tillæg 1955 til fundats for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«		.....	Overs. 1954–55,	side 41– 42
Tillæg 1966 til fundats for samme		.....	Overs. 1965–66,	side 62
Tillæg 1973 til fundats for samme		.....	Overs. 1972–73,	side 64– 65
Tillæg 1965 til dotationskrivelse for »J. P. Suhr & Søns Legat«		.....	Overs. 1964–65,	side 75– 76
Fundats for »Professor Knud Sands Legat«		.....	Overs. 1969–70,	side 53– 56
Forretningsorden for samme		.....	Overs. 1969–70,	side 65– 68
Fundats for »Selskabets Bidragsfond«		.....	Overs. 1974–75,	side 56– 59
Selskabets »Vedtægter og Forretningsorden« 1977		.....	Særlig publ.	side 1– 31
Ændring af »Vedtægter«, §§ 9 og 21		.....	Overs. 1982–83,	side 75
Ændring til Forr.ord. § 5		.....	Overs. 1977–78,	side 60
Ændring til Forr.ord. § 2		.....	Overs. 1980–81,	side 66
Ændring til Forr.ord. §§ 2, 6, 8.		.....	Overs. 1981–82,	side 65
Selskabets bytteforbindelser		.....	Overs. 1978–79,	side 227–255

Samtidig med denne Oversigt udsendes til danske medlemmer hæftet »Legatbestemmelser etc.«. Heri findes sammendrag af fundatsen for Aksel Tovborg Jensens Legat og for Inge Lehmanns Legat af 1983. Fundatserne vil i deres helhed blive trykt i Oversigten 1984–85.

UDGIVNE PUBLIKATIONER

	Dkr.
Oversigt over Selskabets Virksomhed 1982-1983. 164 s., 3 portr.	100,-

Historisk-filosofiske Meddelelser

Bind 51 (250 kr.)

2. Hunger, Herbert: Byzanz, eine Gesellschaft mit zwei Gesichtern. 1984. 36 s., 13 ill.	50,-
---	------

Matematisk-fysiske Meddelelser

Bind 40 (700 kr.)

12. Cherly, Jørgen: Additive Theory for $F_q[x]$ by Probability Methods. 1983. 16 s.	40,-
13. Koul, Sohan L., Chadderton, Lewis T., and Brooks, C. Kent: East Greenland and the Faeroe Islands: A Fission Track Study. 1983. 37 s., 18 ill.	50,-
14. Gansser, Augusto: The Wider Himalaya, a Model for Scientific Research. 1983. 30 s., 16 ill.	50,-

Pris 100 kr.